

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 261, Παρασκευή 25 Μαΐου 1984

Δρχ. 50

...ΝΑ ΑΠΟΔΕΙΞΩ
ΠΩΣ ΕΙΜΑΙ ΦΡΙΜΟΣ
ΝΑ ΑΠΟΦΑΣΙΖΩ
ΤΟ ΜΑΘΑ
ΠΙΑ

ΟΧΙ
ΞΑΝΑΠΕΣΤΟ

αφιέρωμα στον τυπο

Ν.Δ.: Ανασύνταξη ή αποσύνθεση;

Το σκάνδαλο «ΑΥΡΙΑΝΗ»

Γλώσσα και Νεολαία

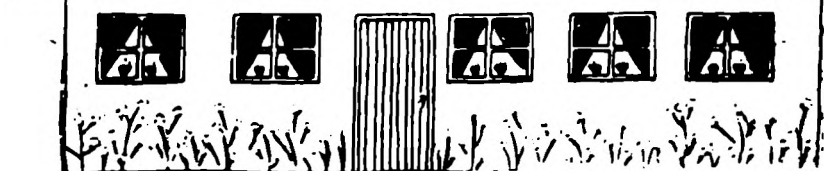
ΜΙΧ. ΡΑΠΤΗ: Η οικονομική κρίση και ο κίνδυνος ατομικού πολέμου

Θ. ΚΑΤΣΑΝΕΒΑ: Η αντιμετώπιση της ανεργίας

ΜΑΡΤΙΝΟΣ: Η οικονομική κρίση και ο κίνδυνος ατομικού πολέμου

νηπιαγωγείο

το αστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί το νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μία μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο – Διδασκαλία και επίδραση από έμπειρο προσωπικό.

Γκόλφω Π. Εύθυμιου

Βαλσαμώνος 4 και 'Ασκληπιού τηλ. 6447830 – 3635419.

ΤΟ

BBC

σας μαθαίνει αγγλικά...

Σ' όλο τον κόσμο η επιτυχία του BBC στη διδασκαλία Αγγλικών είναι αναγνωρισμένη. Τώρα και στην Ελλάδα το BBC προσφέρει τον σωστότερο και πιο ευχάριστο τρόπο για την εκμάθηση της Αγγλικής γλώσσας με:

ΒΙΒΛΙΑ – ΚΑΣΕΤΕΣ – VIDEO

για ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ – ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟΥΣ, και σειρές για ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:

- ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ ΑΓΓΛΙΚΑ
- ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ & ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ
- ΙΑΤΡΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ
- ΑΓΓΛΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟ
- ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΛΛΑ ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
- ΕΙΔΙΚΕΣ ΣΕΙΡΕΣ ΓΙΑ
CAMBRIDGE FIRST CERTIFICATE
ΚΑΙ CAMBRIDGE PROFICIENCY

Για πληροφορίες και τιμοκατάλογο έπικοινωνήστε με ή ταχυδρομείστε στην διεύθυνσή μας το κουπόνι

ΟΝΟΜΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

BBC
ENGLISH
COURSES
HELLAS

I. & M. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ & ΣΙΑ Ε.Ε.

ΑΜΕΡΙΚΗΣ 9 (ΣΤΟΑ) 106 72 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 36.45.608 – 36.23.673

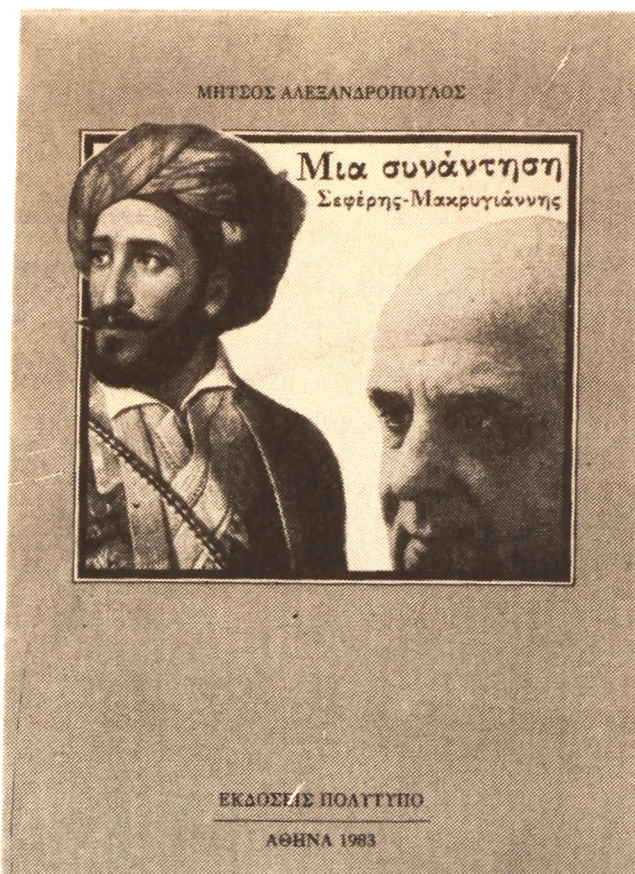
ΑΚΟΜΗ: Για Αγγλομαθείς σειρές BBC για Γαλλικά - Γερμανικά - Ιταλικά - Ισπανικά - Ρωσικά...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΣΕΦΕΡΗΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

Μια ενδιαφέρουσα συσχέτιση της πνευματικής «συνάντησης» του Σεφέρη με τον Μακρυγιάννη δίνει την αφορμή για μία νέα ανάγνωση και επανεγγραφή των προβληματισμών του

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: «Νεφέλη» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

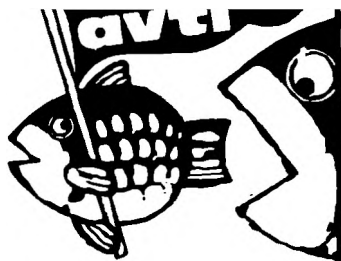

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ

Νέο τμήμα Κοινωνικών Επιστημών

- SOCIOLOGY
- POLITICAL SCIENCE
- INTERNATIONAL AFFAIRS
- HISTORY
- FEMINISM / WOMEN STUDIES
- SOCIAL ANTHROPOLOGY
- PSYCHOLOGY
- ECONOMICS
- GEOGRAPHY/URBAN STUDIES
- ΠΟΛΛΕΣ ΝΕΕΣ ΠΑΡΑΛΑΒΕΣ

Βιβλιοπωλείο Ι. Παντελίδη,
Αμερικής 9-11 (στη στοά),
τηλ. 3623673-3629763

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» ΞΑΝΑΧΤΥΠΑ

ΔΕΝ διεκδικούμε τα εύσημα της Κασσάνδρας ως προς τις σχέσεις Προέδρου της Δημοκρατίας και Κυβέρνησης. Άλλωστε, απ' ό,τι ξέρουμε, την Κασσάνδρα την άκουαν μεν οι Τρώες αλλά δεν την εισάκουαν, ενώ είμαστε απόλυτα βέβαιοι ότι ούτε ο κ. Καραμανλής ούτε ο κ. Παπανδρέου μας διαβάζουν.

ΕΠΕΙΔΗ όμως και εμάς από την μεριά μας δεν μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα ο κ. Καραμανλής και ο κ. Παπανδρέου, αλλά μας ενδιαφέρουν οι θεσμοί, μας ενδιαφέρει η τύχη και η ποιότητα της Δημοκρατίας, μας ενδιαφέρει η προοπτική του κοινωνικού και πολιτικού μετασχηματισμού, θα επιμείνουμε σε κάποιες επισημάνσεις, με την ύψιστη ιδιότητα που διεκδικούμε έναντι των εξουσιών, την ιδιότητα του πολίτη.

ΘΑ ΛΕΓΑΜΕ μάλιστα, ότι αυτή η ιδιότητα είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση στις μέρες μας για μια αντικειμενική πολιτική κρίση, μιας και οι αναλύσεις και εκτιμήσεις χρωματίζονται τόσο έντονα από κομματικές ή άλλες σκοπιμότητες έτσι ώστε —το συνηθέστερο— να είναι τουλάχιστον μονομερείς αν όχι εντελώς ατυχείς.

ΓΡΑΦΑΜΕ λοιπόν στο περασμένο «Αντί», σε μια εποχή όπου ο Τύπος και ενδεχομένως οι περισσότερες πολιτικές δυνάμεις θεωρούσαν τις σχέσεις Προέδρου της Δημοκρατίας και Κυβέρνησης αν όχι «ειδυλλιακές» τουλάχιστον «σικέ», ότι όλες οι ενδείξεις φανερώνουν πως οι σχέσεις αυτές δεν εντάσσονται στο θεσμικό πεδίο, επομένως είναι σχέσεις έντασης και ασυμφωνίας.

ΚΑΙ ΠΡΙΝ το «Αντί» επανεκδοθεί, ο κ. Καραμανλής έσπευσε να μας επιβεβαιώσει, με το περίφημο «διάγγελμα» του, πρωτοβουλία μοναδική στα χρονικά της μεταπολίτευσης.

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ τουλάχιστον περίεργο, τόσο στο περιεχόμενό του όσο και στη διαδικασία κοινοποίησής του. Το περιεχόμενό του αποτελεί κατ' ουσίαν μία δημόσια δήλωση του κ. Καραμανλή για το νόημα της ψήφου στις 17 Ιούνη, νόημα που φρόντισε να αποσαφηνίσει με έναν ύμνο στην ΕΟΚ.

ΑΥΤΟ σημαίνει σε απλά ελληνικά ότι ο κ. Καραμανλής τοποθετήθηκε επί της ουσίας της εκλογικής αναμέτρησης του Ιουνίου, ερχόμενος σε πλήρη αντίθεση με εκείνες τις πολιτικές δυνάμεις που δεν συμφωνούν με τις δικές του απόψεις για την σχέση της Ελλάδας με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, δηλαδή τουλάχιστον με το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ.

ΑΛΛΑ όταν ο Πρόεδρος διαφωνεί δημόσια με την κυβέρνηση και άλλα κόμματα και συμφωνεί με την αντιπολίτευση και κάποια άλλα κόμματα σε τρέχοντα πολιτικά θέματα τότε εγκαταλείπει τον ρόλο του ως ρυθμιστή του πολιτεύματος και εμβάλλει τον εαυτό του στις τρέχουσες αντιθέσεις της πολιτικής σκηνής —ως κάποιας μορφής μαχόμενο τμήμα της.

ΕΙΝΑΙ αυτονόητο λοιπόν ότι το διάγγελμα Καραμανλή προσημαίνει μία νέα φάση σχέσεων έντασης Προεδρίας της Δημοκρατίας και Κυβέρνησης.

ΕΠΕΙΔΗ είμαστε βέβαιοι ότι η λογική των «μονομάχων κορυφής» αλλοιώνει εξ ορισμού τη βαθύτερη ουσία των δημοκρατικών θεσμών, και εκτρέπει την πολιτική ζωή σε πλαστές διλημματικές επιλογές θα θέλαμε να ελπίζουμε ότι θα υπάρξει μια νέου τύπου πολιτική ωριμότητα στο λαό μας.

ΟΠΟΥ ενδεχομένως οι «μονομάχοι» αντί να στηρίζονται σε στρατιές οπαδών θα αυτοκαταναλώνονται ενώπιον ψύχραιμων και κριτικών πολιτών...

αντι

Αγαπητοί αναγνώστες

Το ANTI για 22 ημέρες θα ζήσει μαζί σας σε έντονους ευρωπαϊκούς ρυθμούς.

Έτσι η κυκλοφορία μας εν όψει των ευρωεκλογών θα είναι:

● το επόμενο τεύχος (262) θα κυκλοφορήσει κανονικά στις 8 Ιουνίου αλλά θα μείνει μια μόνο βδομάδα στα περίπτερα

● την Παρασκευή 15 Ιουνίου θα κυκλοφορήσει έκτακτο τεύχος του ANTI (263) αφιερωμένο στις ευρωεκλογές με εκλογικούς χάρτες, αναλύσεις και φυσικά ευρωχιούμορ

● την Παρασκευή 22 Ιουνίου τέλος θα κυκλοφορήσει το τεύχος 264 οπότε και το ANTI θα ξαναβρεί τους κανονικούς ρυθμούς έκδοσης για να απολαύσουμε και το ελληνικό καλοκαίρι.

Περίοδος Β' • Χρόνος 11ος • Τεύχος 261

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΕΠΙΧΟΜΕΝΑ

Μιχαήλ	
Η Δημοκρατία: Ρήγματα εκ των έδων	
και προς την «οροφή»	10
τ. Λυγερός	
Ενέντευξη με τον Β. Λυσσαρίδη	12
Γ. Κατσάνεβας	
Εξομολογήσεις κι εμείς για την ανεργία	14
ΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ	18-29
Γ. Κυριαζής	
Τύπος: η πολιτική διάσταση ενός θε-	
ματός	18
Γ. Βακαλόπουλος	
Ημερίδα είναι μόνο μια	20
Α. Χαρτουλάρη	
Ενέντευξη με τον Claude Bourdet	21
Γ. Λάζος	
Είπα στην πρώτη σελίδα	22
Μανώλης Χαιρετάκης	
Let's go Tabloid	25
Ρεπόρτερ	
Μία Αυσριανή υπόθεση	26
Α. Καμπουρίδης	
Ελληνικά ταμπλόιντ: Υβρίδια του ΡΟ-	
ΜΑΝΤΖΟΥ και της τηλεόρασης	28
Μιχ. Ν. Ράπτης	
Ενάντια στην κρίση και τον κίνδυνο	
του ατομικού πολέμου	33
Α. Μανίκας	
Ολυμπιακοί αγώνες: Υπερβολές και α-	
διέξοδα	38
Σ. Κακίσης	
Αυτογκόλ	39
Ρ. Ελευθερίου	
Ενάντηση: ΝΕΟΛΑΙΑ και ΓΛΩΣΣΑ	42
Αννα Φραγκουδάκη	
Η κινδυνολογία για τη γλώσσα και το	
κοινωνικό της νόημα	44
Π. Μαρτινίδη	
Ψυχο-κοινωνιολογικό σκίτσο μιας επερ-	
χόμενης αισθητικής	47
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
Αντήνωρ	
Το προεδρικό διάγγελμα και οι δύσκο-	
λοι καιροί	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΔΑΚΤΥΛΙΔΟΣΤΟΜΟΣ	9
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	30
Γ. Θαλάσσης: Η θάλασσα δίνει δύνα-	
μη	30
Στ. Κουμανούδης: Άρξομαι δε από των	
επιγόνων	30
Ν. Σ. Μάργαρης: Οδηγός Πανεπιστη-	
μιακών εκλογών	31
Δ. Σ. Παπανικολάου: Οι τεμπέληδες	
της εύφορης κοιλάδας	32
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	36
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	
Γ. Καλαϊτζής	8
Γ. Ιωάννου	17
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	40
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	50

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Το προεδρικό διάγγελμα και οι δύσκολοι καιροί

ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ περασμένη Τρίτη, η πορεία προς τις ευρωεκλογές, ακολουθούσε —θα έλεγε κανείς— τις προδιαγραφές των δύο «μονομάχων». Κύρια χαρακτηριστικά: Η κάθετη πόλωση, οι «μετακινήσεις πληθυσμών» (για να τροφοδοτηθούν οι λογής συγκεντρώσεις), η άρνηση του δημοκρατικού διαλόγου, τα τεχνητά διλήμματα.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ —είπε λ.χ., το περασμένο Σάββατο, στην Πάτρα, ο κ. Ευ. Αβέρωφ— είναι ανάμεσα στη Νέα Δημοκρατία και το «σοσιαλμαρξιστικό μέτωπο ΠΑΣΟΚ/ΚΚΕ»... Συνεπώς, και αυτοί ακόμα που θα ψηφίσουν άλλα κόμματα, ας πούμε το ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ή το ΚΟΔΗΣΟ, είναι σα να ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ...

ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά» —έγραψε, στο Βήμα της Κυριακής, ο Α. Στρατής, πολιτικός σύμβουλος του πρωθυπουργού— δεν είναι ψευτοδίλημμα (όπως υποστηρίζουν τα κόμματα της «παραδοσιακής Αριστεράς») αλλά **δίλημμα πραγματικό, αδυσώπητο...** Και επειδή το ΠΑΣΟΚ είναι σήμερα η μόνη αξιόπιστη και εφικτή πρόταση εξουσίας, έπεται πως η μόνη αποτελεσματική ψήφος, για να μην επιστρέψει η Δεξιά, είναι η ψήφος στο ΠΑΣΟΚ.

ΜΙΛΩΝΤΑΣ το ίδιο βράδι, στη Λάρισα, ο Χ. Φλωράκης, απόρριψε, βέβαια, το δίλημμα «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά». Ο καλύτερος τρόπος —είπε— για να φυλαχτεί η χώρα από κάθε λογής πωγυρίσματα και δεξιές λύσεις, είναι η ψήφος στο ΚΚΕ— ψήφος, όμως —διευκρίνισε— που δεν είναι «ψήφος καταδίκης της κυβέρνησης, αλλά συνεργασίας, για να ενισχυθούν οι θέσεις της λαϊκής ενότητας και της αλλαγής».

Ένα κλασικό αστυνομικό «ντου»

ΕΤΣΙ ΕΙΧΑΝ τα πράγματα μέχρι το μεσημέρι της Τρίτης, όταν οι δημοσιογράφοι που κάλυπταν την ορκωμοσία των υπηρεσιακών υπουργών και τη συνάντηση Καραμανλή-Παπανδρέου, στο Προεδρικό Μέγαρο, πληροφορούνταν ότι θα υπάρξει διάγγελμα του προέδρου της Δημοκρατίας.

ΛΙΓΗ ΩΡΑ πριν, στο εκλογικό κέντρο του ΚΚΕ εσωτερικού, στην Ομόνοια, ο Γιάννης Μπανιάς και άλλα ηγετικά στελέχη του κόμματος (Λ. Κύρκος, Κ. Φιλίνης, Κ. Γαβρόγλου, Μ. Αναγνωστάκης), επισήμαιναν το ρόλο όχι μόνο των δύο «μονομάχων», στην καλλιέργεια ενός κλίματος τεχνητής πόλωσης, αλλά και τον ρόλο του ΚΚΕ, που «δέχτηκε, ουσιαστικά να παίξει το ρόλο του κομπάρσου, στο δικομματικό αυτό σκηνικό». Ο Γ. Μπανιάς επισήμαινε, επίσης, τον «συστηματικό, φατριαστικό αποκλεισμό του ΚΚΕ εσωτερικού από τα ειδησεογραφικά δελτία της ΕΡΤ» και προειδοποιούσε ότι, αν συνεχισθεί ο αποκλεισμός αυτός, τότε «θα προχωρήσουμε στην εγκατάσταση δικού μας ραδιοσταθμού».

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, λέγονταν στις 12 το μεσημέρι, της Τρίτης. Πέντε ώρες αργότερα, κι ενώ είχε ήδη δοθεί στη δημοσιότητα το διάγγελμα του προέδρου της Δημοκρατίας, μια «ομάδα εφόδου» 20-25 αστυνομικών, παραβίαζε το γραφείο-κατοικία του βουλευτή Στάθη Παναγούλη, για να φιμώσει, και κατάσχει —κάτι ξέρει, σχετικά, και το «ΑΝΤΙ»...— τον ραδιοσταθμό της Ενιαίας Σοσιαλιστικής Παράταξης Ελλάδας (ΕΣΠΕ).

Η «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ» είχε όλα τα γνωρίσματα ενός κλασικού αστυνομικού «ντου», χωρίς την παρουσία του άμεσα θιγόμενου. Επειδή —μας πληροφορεί ο δικαστικός λειτουργός Γ. Τσουλάκας— στο γραφείο του Στ. Παναγούλη, δεν υπήρχε **ΕΝΟΙΚΟΣ**, γι' αυτό «παράβιασα με τη νύχτα»... Επειδή «δεν βρήκαμε γειτόνα, για να παραστεί στην έρευνα, γι' αυτό, κατασχέσαμε τα μηχανήματα, που δια-

κρίνονταν από το παράθυρο της σκάλας του φωταγωγού (!)... Επειδή...

ΦΥΣΙΚΑ, όλα τα παραπάνω αυτά έγιναν —αν θα πιστέψουμε τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Δημ. Μαρούδα— εν ονόματι της... **ισοτιμίας των πολιτών και των κομμάτων!** Το γιατί, όμως, αποκλείστηκε από την ΕΡΤ η ΕΣΠΕ ή γιατί η «ισότιμη τηλεοπτική προβολή» περιορίστηκε μεταξύ των «εν τη Βουλ Κομμάτων» —ενώ οι εκλογές αφορούν το ευρωκοινοβούλιο στο οποίο εκπροσωπούνται έξι κόμματα— κανείς υπουργός κυβερνητικός εκπρόσωπος, δεν μπόρεσε να δώσει πειστική απάντηση. Έτσι, στα μέχρι τώρα δείγματα κυβερνητικής αυθαρεσίας, σε ό,τι αφορά λ.χ. την χρηματοδότηση των πολιτικά κομμάτων ή την προεκλογική τους προβολή, από τα μέσα μεζικής ενημέρωσης, προστέθηκε τώρα, και η αστυνομική αυθαρεσία, με σκηνικό που θυμίζει άλλο κλίμα και άλλες εποχές

Το προεδρικό διάγγελμα

ΕΥΘΥΣ ΜΟΛΙΣ έγινε γνωστό ότι θα υπάρξει διάγγελμα του προέδρου της Δημοκρατίας, η εικοτολογία, μεταξύ ενός ορισμένου κύκλου δημοσιογράφων, οργίασε: «Ο Καραμανλή —είπαν μερικοί— θα τα ψάλει του Ανδρέα»... «Ο Καραμανλή —είπαν άλλοι— θ' απαντήσει στους υπαινιγμούς Κουτσόγιωργα», κ.ά. Τελικά, η στόχευση —και το περιεχόμενο— το διαγγέλματος, αποδείχτηκαν πολύ ευρύτερα. Έτσι, 25 μέρες πριν από τις ευρωεκλογές, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας αισθάνθηκε την ανάγκη όχι μόνο να τοποθετηθεί (φυσικά θετικά) απέναντι στην ΕΟΚ, αλλά και να τονίσει τη σημασία —«εθνική, πολιτική και οικονομική»— που προσλαμβάνει, για όλους τους Έλληνες, η ψήφος της 17ης Ιουνίου. «Πρόκειται —είπε— για μια βασική επιλογή, που θα επηρεάσει, ασφαλώς, το μέλλον της χώρας».

ΠΡΟΧΩΡΩΝΤΑΣ, μάλιστα, ακόμη περισσότερο και απαντώντας, θα έλεγε κανείς, στο σύνθημα περί «Ευρώπης των μονοπωλίων» (που, κατά τη θεωρία του ΚΚΕ, θα παραμείνει εσαεί Ευρώπη των μονοπωλίων), ο κ. Καραμανλής επισημαίνει ότι «η μεγάλη αυτή αμφικτυονία των δημοκρατικών λαών της Ευρώπης, λόγω, ακριβώς, της δημοκρατικής της δομής, εξελίσσεται αυτόματα σε **λαϊκή Ευρώπη**».

ΕΝΑ ΤΕΤΟΙΟ διάγγελμα, όμως, ήταν φυσικό να προκαλέσει την οργή του ΚΚΕ. Και να χαρακτηριστεί —δικαίως νομίζουμε— σαν «ενεργός ανάμιξη του προέδρου της Δημοκρατίας στην προεκλογική διαπάλη των κομμάτων». Τη φορά αυτή, αναφέρει η ανακοίνωση του ΚΚΕ, ο κ. Καραμανλής δεν στάθηκε μόνο στον τρόπο διεξαγωγής της προεκλογικής μάχης —με τις συνήθειες παραινήσεις του— αλλά αναφέρθηκε και στο περιεχόμενό της. «Και αυτό —προσθέτει η ανακοίνωση του ΚΚΕ— όταν γνωρίζει ότι υπάρχουν πολιτικές δυνάμεις, που εκτιμούν διαφορετικά και την ΕΟΚ, και τη θέση της χώρας μας σ' αυτήν, και τις προοπτικές μετατροπές της σε «λαϊκή Ευρώπη», όπως είπε χαρακτηριστικά».

ΟΣΟ ΓΙΑ την κυβέρνηση, προτίμησε να σιωπήσει. Άλλωστε, είκοσι τέσσερις ώρες πριν, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος είχε καταδικάσει την «απαράδεκτη ανάμιξη του ονόματος του προέδρου της Δημοκρατίας στη διαμάχη των κομμάτων», διευκρινίζοντας —με την ευκαιρία— ότι τα όσα είπε ο Μ. Κουτσόγιωργας, στη Βουλή («η σκευωρία εναντίον μου εκπορεύεται από υψηλά ιστάμενους εξωκοινοβουλευτικούς κύκλους») δεν στρέφονταν κατά του προσώπου του κ. Καραμανλή.

ΑΛΛΑ ΑΝ σιώπησε η κυβέρνηση, το ίδιο δεν έκανε ο καλός φιλοκυβερνητικός Τύπος. Τα «Νέα», έτσι, κάτω από έναν τε-

ιστίο πρωτοσέλιδο τίτλο που έλεγε «ΠΕΡΙΕΡΓΟ ΔΙΑΓΓΕΛ-
ΙΑ», κατέγραφαν την «ξαφνική επέμβαση του κ. Καραμανλή
τις ευρωεκλογές» και έδιναν μερικές ενδιαφέρουσες «λεπτο-
μέρειες» —όπως λ.χ.: «Δεν φαίνεται να αποτέλεσε το διάγγελ-
α αντικείμενο της συνομιλίας, διάρκειας μιας ώρας, που είχαν,
ο πρωί της Τρίτης, στο προεδρικό μέγαρο, ο πρωθυπουργός κ.
Ι. Παπανδρέου και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας». (Τα «Νέα»,
σαν αναφέρονται στο διάγγελμα, κλείνουν τη λέξη σε εισαγω-
γικά —το «διάγγελμα» ή το «φερόμενο ως διάγγελμα»). Η ίδια
φημερίδα, φαίνεται να δυσπιστεί ως προς την αναγκαιότητα
των «συμβουλών» που περιέχονται στο προεδρικό διάγγελμα
και που αναφέρονται είτε στις συνέπειες της οξύτητας, είτε στο
αίσθημα ευθύνης που συνεπάγεται το δικαίωμα της ψήφου. «Η
πικροπικρία των συμβουλών αυτών —γράφει— δεν είναι αμέ-
τως εμφανής».

ΜΕ ΑΛΛΕΣ διατυπώσεις, το «Έθνος» απορεί, επίσης για τις
«συμβουλές» που περιέχονται στο προεδρικό διάγγελμα. Ποτέ
άλλοτε, στη νεότερη ιστορία μας —γράφει— το πολιτικό κλίμα
δεν ήταν ηπιότερο... Ποτέ άλλοτε το εκλογικό σώμα δεν ήταν
πιο αδιάφορο... Ποτέ άλλοτε οι πολίτες δεν ήταν τόσο απυρο-
φλεγείς... Συνεπώς —καταλήγει το «Έθνος»— είτε κάποιοι
προετοιμάζουν την οξύτητα και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας το
έχει πληροφορηθεί, είτε η οξύτητα υπάρχει μόνο στην κορυφή
της Πολιτείας και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας κάνει μια πρώ-
τη νύξη.

ΑΛΛΑ ΕΙΝΑΙ κοινός τόπος ότι κλίμα οξύτητας υπάρχει.
Και ότι οι δυο «μονομάχοι» —πότε διακριτικά, και πότε όχι—
καλλιεργούν, την πόλωση, πιστεύοντας ότι, με την τακτική

αυτή, θα καταστούν, ο καθείς από την πλευρά του, πόλος συ-
σπείρωσης ενός ευρύτερου φάσματος ψηφοφόρων. Αλλά ακρι-
βώς επειδή η οξύτητα υπάρχει, ακριβώς επειδή το εκλογικό
σώμα τίθεται μπρος σε επίπλαστα διλήμματα («ΠΑΣΟΚ ή Δε-
ξιά», «Νέα Δημοκρατία ή σοσιαλμαρξιστικό μέτωπο»), ακρι-
βώς επειδή τα τεχνητά αυτά διλήμματα τείνουν να κουκουλώ-
σουν τα καυτά προβλήματα της χώρας, ολοένα και μεγαλύτε-
ρα τμήματα του λαού, ανησυχούν. Και πιστεύουν ότι πρέπει να
υπερνηκηθούν και η πόλωση, και οι εκβιαστικές καταστάσεις.

ΣΤΗΝ ΑΝΗΣΥΧΙΑ αυτή, ήλθε τώρα να προστεθεί ένα νέο
στοιχείο: Η παρέμβαση του προέδρου της Δημοκρατίας, η ο-
ποία, απ' ό,τι προκύπτει από τις γενικότερες τοποθετήσεις του
φιλοκυβερνητικού Τύπου, έχει ενοχλήσει την κυβέρνηση. Το ε-
ρώτημα έτσι που απασχολεί, αυτή τη στιγμή, όλους τους φί-
λους της αλλαγής, όλους όσοι προσβλέπουν στη δημοκρατική
αναγέννηση της Ελλάδας, είναι αν η παρέμβαση αυτή
—δικαιολογημένη ή όχι, αδιάφορο— εκφράζει μια γενικότερη
αντιπαράθεση ανάμεσα στον ρυθμιστή του Πολιτεύματος και
την υπεύθυνη κυβέρνηση της χώρας.

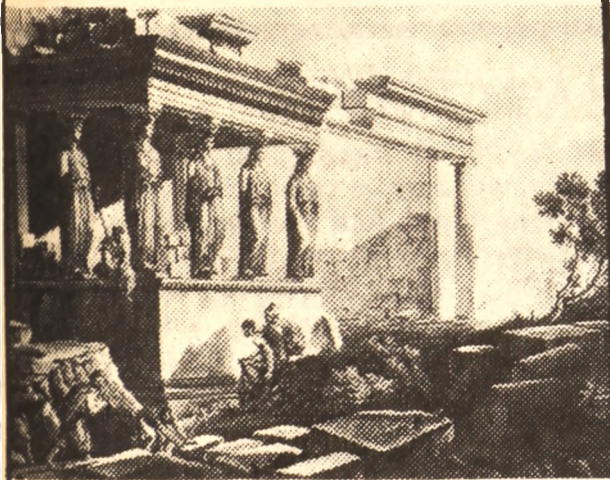
ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ αυτή, όμως, κανείς δεν πρέπει να
εύχεται. Και η λύση δεν βρίσκεται, ασφαλώς, στους αφορι-
σμούς ή τα αναθέματα, αλλά —όσο και αν τα ηθικοπλαστικά
κηρύγματα είναι απεχθή— στις κοινές, επίμονες αναζητήσεις,
για την απάλειψη των όποιων σημείων τριβής, με την αμοιβαία
αναγνώριση του «δικαιώματος της διαφωνίας» και την ακριβή
εκτίμηση, κάθε φορά, του συσχετισμού δυνάμεων. Οι καιροί
παραμένουν πάντοτε δύσκολοι. Και πονηροί...

ANTHΩP

Γιάννη Σπανδωνή

ΘΡΗΝΟΣ

Α' βραβείο Παρνασσού

Ένας σκλάβος διηγείται την αρπαγή
των μαρμάρων του Παρθενώνα και το
στοιχείωμα της Μαρμαρωμένης Βασι-
λοπούλας, της Καρυάτιδας. Με την πέ-
να του Γ. Σπανδωνή ζωντανεύει ένας
παλιός αθηναϊκός θρύλος που ασκεί
μια μυστικιστική γοητεία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗ
Κολοκοτρώνη 15,

1ος όροφος τηλ. 32.34.270

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ — ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Γιά την κρίση

Τ. Μαστραντώνης: 'Η επιστροφή των άριστερών
(στό παραβάν του εκλογικού τμήματος).

Χ. Θεοχαράς: «'Αντιαυταρχική» 'Αριστερά -
παραδοσιακή 'Αριστερά: Τά δύο πρόσωπα της
κρίσης.

Ή. Ίωακείμογλου: 'Η διαχείριση της άνεργίας.

Γ. Μηλιός: 'Η κρίση της Τεχνικής - 'Επαγγελμα-
τικής 'Εκπαίδευσης ('Ενας ιδιότυπος ιδεολογι-
κός «ρατσισμός»).

Ν. Κομνηνός: 'Η πόλωση της συσσώρευσης του
κεφαλαίου.

Γ. Σταμάτης: Γιά τό νόμο της πτωτικής τάσης
του γενικού ποσοστού κέρδους.

Θ. Τσεκούρας: Κυπριακό: 'Από την «ένωση»
στή Ζυρίχη.

Μ. Σπαθής: 'Η κυματοσυνάρτηση της ψυχής.

Α. Ταρπάκος: Σταθερότητα και μεταλλαγές στο
καθεστώς και τή φυσιогνωμία του στρατού.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1984

7

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΗ
ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ

Με τις δίκες κατά των υπεύθυνων της «Ελεύθερης Ραδιοφωνίας» και τις προειδοποιήσεις Μαρούδα ότι ο σταθμός της ΕΣΠΕ είναι «παράνομος», μπαίνουμε σε μια νέα φάση της κυβερνητικής σύγχυσης πάνω στο θέμα.

Μπορούμε πρόσθετα να φανταστούμε πως η κυβέρνηση θα βρεθεί μπροστά σε επικίνδυνο αδιέξοδο αν συνεχίσει την οδό της σύγκρουσης ιδιαίτερα εφόσον το ΚΚΕ εσωτερικού ενεργοποιήσει —όπως λέγεται— δικό του σταθμό στην πορεία προς τις ευρωεκλογές.

Θα λέγαμε μάλιστα ότι αν η κυβέρνηση κλείσει βίαια το σταθμό του κ. Παναγούλη και υποχρεωθεί αναπόφευκτα να κάνει το ίδιο σε ενδεχόμενο σταθμό του ΚΚΕ εσ., θα έχει ένα δυσανάλογα μεγάλο πολιτικό και εκλογικό κόστος που θα εκδηλωθεί στις ευρωεκλογές.

Δεν αισθανόμαστε κανενός είδους χαιρεκακία ή δικαίωση αναδρομική για το εγχείρημα του «Ράδιο-Αντίλαλος».

Αυτό που επισημαίνουμε είναι πως βρισκόμαστε μπροστά σε μια από τις ελάχιστες περιπτώσεις όπου τα πράγματα είναι απολύτως διαυγή. Από τη μια μεριά η κυβερνητική —και όχι μόνο— αντίληψη, για τον ασφυκτικό και μονόπλευρο έλεγχο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και από την άλλη το ώριμο αίτημα για την πολυφωνία την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση, το διάλογο και την κριτική, ως προϋποθέσεις για την ουσιαστική λειτουργία της δημοκρατίας.

Η κυβέρνηση προς το παρόν επιδειχνει ευαισθησία ελέφαντα προς κώνωπες —όπως νομίζει. Μα ας θυμάται στην μακαριότητά της πως τα παχύδερμα συνήθως την «βρίσκουν» από μικρά και αμελητέα ζωάκια, τυφλοπόντικες και ενοχλητικά τρωκτικά κάθε λογής.

Στην περίπτωση μας, το χειρότερο για την κυβέρνησή μας είναι, ότι αυτοί που θα ενοχλήσουν την μακαριότητά της στηρίζονται σε πολύ ενοχλημένους πολίτες για την μονομέρειά της...

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΞΑΝΑΧΤΥΠΑ

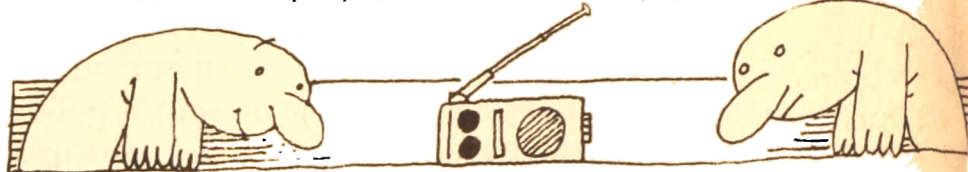
Φαίνεται ότι την ίδια ώρα που τα χειρόγραφα του σχολίου για την ελεύθερη ραδιοφωνία στέλνονταν στο τυπογραφείο, η Γενική Ασφάλεια Αθηνών «μπούκαρε» στα γραφεία του κ. Παναγούλη, κατέσχεσε το σταθμό και έκανε έρευνα στα συρτάρια του βουλευτή.

Είναι πολύ πιθανό να υπάρχει συνταγματικό θέμα από την επέλαση της Αστυνομίας στα γραφεία του κ. Παναγούλη μιας και

ο ίδιος είχε δηλώσει ότι θα τα χρησιμοποιεί και ως κατοικία —και έρευνα σε σπίτι βουλευτή επιτρέπεται μόνο μετά από απόφαση της Βουλής.

Αλλά και έτσι να μην είναι, πολιτικά η κυβέρνηση παραμένει έκθετη και υπεύθυνη όπως τονίσαμε στο σχόλιό μας.

Και θα το εισπράξει, δυσανάλογα ακριβά...

Εργατική θεοσέβεια και σοσιαλιστική παραγωγικότητα

Σκηνές «απείρου κάλλους» φαίνεται ότι διαδραματίστηκαν στο Πλατύ Ημαθίας, στο εκεί κρατικό εργοστάσιο Ζαχάρεως.

Πράγματι, η ακαταδάμαστη ελληνική εφευρετικότητα οδήγησε σε πριν 20 χρόνια τα εργατικά σωματεία της ζαχαροβιομηχανίας, στην ανακήρυξη των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης ως προστατών της ζάχαρης και την ταυτόχρονη κήρυξη της εορτής τους ως αργίας. Ήταν μια εύλογη άμυνα των εργατών απέναντι σε μια από τις πρώτες «εντατικοποιημένες» ελληνικές βιομηχανίες, που η παραγωγική τους «αλυσίδα» σχεδιάστηκε και επιβλήθηκε από γερμανούς συμβούλους.

Η νέα διοίκηση «σοσιαλιστική» κατά τεκμήριο, υλοποιώντας τις περί παραγωγικότητας διακηρύξεις του πρωθυπουργού και, εδραζόμενη στον σοσιαλιστικό της «αθεϊσμό» κατάργησε την ευλαβική αργία και απαγόρευσε και την λειτουργία που γινόταν κάθε χρόνο.

Αν πιστέψουμε τον δεξιό Τύπο στα εργοστάσια συντελέστηκαν σκηνές πολωνικού τύπου. Ιερείς έψαλλαν έξω από την πύλη του εργοστασίου ενώ κατά την «Ακρόπολη», «οι εργαζόμενοι παρακολουθούσαν κλαίγοντας μέσα από τα συρματοπλέγματα».

Νομίζουμε ότι η «Ακρόπολη» επενδύει λάθος στο «θρησκευτικό συναίσθημα» των εργατών. Αλλά είμαστε απόλυτα βέβαιοι, ότι οι σοσιαλιστές «μάντζερ» επενδύουν απόλυτα λάθος στην αντίληψή τους περί παραγωγικότητας.

Το πρόβλημα δεν είναι να καταργήσουμε τις —οπωσδήποτε— πρωτότυπες και ευρηματικές αργίες αλλά να αλλάξουμε τις σχέσεις μέσα —τουλάχιστον— στο εργοστάσιο μια και το ΠΑΣΟΚ αποδείχτηκε αδύναμο να επέμβει γενικότερα στην κοινωνία και την οικονομία.

Περί πτήσεων, ραδιοπειρατών, ΕΡΤ, και άλλων τινών

Φήμες ότι υπάρχει μία έκθεση από το Υπουργείο Συγκοινωνιών σχετικά με το ποιος είναι ο φυσικός και ο ηθικός αυτουργός στις παρεμβολές που γίνονται από ραδιοσταθμούς στον πύργο ελέγχου εναερίου κυκλοφορίας. Στην έκθεση υποστηρίζεται ότι αυτουργός είναι οι δύο ΕΡΤ.

Στη συζήτηση των «ραδιοπειρατών», που είχαμε δημοσιεύσει στο τεύχος της 16ης Δεκεμβρίου 1983, είχε ειπωθεί ότι παρεμβολές, σύμφωνα με μαρτυρία ιπτάμενου μηχανικού, έκαναν τα ασύρματα τα ΟΤΕ. Οι εκατοντάδες, όμως ερασιτεχνικοί ραδιοσταθμοί κλείνονται με την κατηγορία ότι «παρεμβάλλουν»... Και μάλιστα, πρόσφατα, φτάσαμε στο σημείο να ασκηθεί δίωξη σε ελεύθερους ραδιοεκπομπείς για αυτουργία σε «πειρατικό» σταθμό.

Τι συμβαίνει λοιπόν; Ποια είναι τα κριτήρια της πολιτικής των επίσημων αρχών, ποιες, δη-

λαδή, είναι οι αρχές που αιτιολογούν τη νομιμότητα της εξουσίας στην απαγόρευση λειτουργίας των ελεύθερων ραδιοσταθμών; Γιατί, αν εξαιρέσουμε το ράδιο-Αντίλαλος— όπου ο κυβερνητικός εκπρόσωπος έθεσε ζήτημα αντισυνταγματικότητας και ανομίας στο εγχείρημα του ραδιοσταθμού και κίνησε ολόκληρη πολιτική χιονοστιβάδα... —οι διώξεις και οι καταδίκες των ανώνυμων «ερασιτεχνών» γίνονται με βάση την κατηγορία της παρεμβολής.

Υποστηρίξαμε κάποτε ότι η κατηγορία αυτή λειτουργεί προσηματικά και συγκαλύπτει τους πραγματικούς λόγους που οδηγούν την εκάστοτε κυβέρνηση να εξαπολύει πραγματικό πογκρόμ στους εκπρόσωπους της ελευθερίας του λόγου στα ερτζιανά.

Η έκθεση του Υπουργείου Συγκοινωνιών δικαιώνει αυτή την αντίληψη. Επιπρόσθετα, όμως, εγκалаί τη λογική των εκάστοτε

κυβερνήσεων και το άλλοθι της νομιμότητας που προβάλλουν στην κοινή γνώμη —ή που εγχράσσουν σαν αντίληψη στη συνείδηση των δικαστών - κριτών— θέτει άμεσα την απαίτηση να μιλήσει πολιτικά η εξουσία για την, ουσιαστικά, πολιτική της επιλογής· υποχρεώνει τις επίσημες αρχές να αναλάβουν το κόστος της ανελεύθερης στάσης τους· ανακινεί το αίτημα της μεταρρύθμισης του νομικού πλαισίου το οποίο προσδιορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους εκφοράς του ερτζιανού λόγου. Ίσως η δημοσίευση της έκθεσης, αποτελέσει αρχή για έναν ουσιαστικό δημόσιο διάλογο, με συνταγματικά κατοχυρωμένους και όχι διωκόμενους τους εταίρους του.

Υ.Γ.: Την πληροφορία περί εκθέσεως του Υπουργείου Συγκοινωνιών τη διαβάσαμε στο «Βήμα» της Κυριακής, 20 Μαΐου 1984. Και μας δημιουργήθηκαν ερωτήματα

και απορίες. Πρώτον, διότι δεν υπάρχει καμία νύξη για το τι σημαίνει, από πολιτική άποψη, η δημοσίευση της έκθεσης και το, κατά λογική συνεκδοχή, αβάσιμο των μέχρι τώρα διώξεων των «ραδιοπειρατών» με την κατηγορία της «παρεμβολής». Δεύτερον, διότι η σχετική είδηση τελειώνει με το ότι οι δύο ΕΡΤ, μετά από ειδοποίηση «συγχρόνισαν τις συχνότητες τους», και συνεχίζει: «Και ενώ όλοι προς στιγμήν νόμισαν ότι οι αιθέρες «καθάρισαν»... εμφανίστηκε άλλος ραδιοπειρατής ονόματι 'Λεωνίδας Ι'». Πάλι, λοιπόν, και με εξαιρετικά εύσχημο τρόπο, η ενοχοποίηση του όποιου «Λεωνίδα» μπαίνει σε ημερήσια διάταξη, στη βάση της χαρακτηριστικής λογικής «μια στο καρφί και μια στο πέταλο». Και η δημοκρατική ευαισθησία, που πήγε άραγε; Αντικαταστάθηκε από την κρατική ευαισθησία της εφημερίδας;

Αν δεν γίνει τουλάχιστον αυτό ας αφήσουμε τους Άγιους να νουν μια φορά το χρόνο το ξεκουραστικό θαύμα τους...

Ετοιμαστείτε για τον «Ελληνικό Μάη»

Κάνει ό,τι μπορεί και η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για να οδηγήσει γλυ σύντομα την ανώτατη εκπαίδευση σε εκρηκτικά αδιέξοδα. Ξάνει τον αριθμό των εισαγομένων χωρίς καμιά ουσιώδη βελώση της υποδομής στα Α.Ε.Ι.

Διατηρεί σταθερά τα «παραθυράκια» των κάθε είδους μεταρρφών, ενώ οι εκκρεμότητες του νόμου πλαισίου θίγουν το παπιστήμιο όχι μόνο στο διδακτικό του έργο αλλά του καταργούν την αποτελεσματικότητα του όποιου διοικητικού μηχανισμού ου.

Μια λογική πρόβλεψη που αναπτύσσεται είναι πως ως αναπόευκτη συνέπεια θα έχουμε μια γενικευμένη εξέγερση στις σχολές, όπου μετά μια 20ετία θα εξελληνίσουμε και θα αφομοιώσουμε δημιουργικά τον Μάη του '68.

Εμείς δεν έχουμε αντίρρηση να χρεώσουμε στα θετικά του ΠΑΟΚ τη συμβολή του στη δημιουργία των αντικειμενικών όρων ης εξέγερσης.

Δεν συμφωνούμε όμως στη λογική της εξαθλίωσης ή της «μνέρας», η οποία τείνει να νομιμοποιηθεί στο ελληνικό πανεπιτήμιο, επειδή κάποτε θα το καταυγάσει με τις φλόγες της μια έρηξη.

Θεωρούμε πάντως πως αυτό που προέχει είναι επιτέλους να πάρξει η πνοή μιας μεγάλης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, που δεν αποτολήθηκε με το νόμο-πλαίσιο, δεν επιχειρήθηκε με τον ΑΝΤΙ-309, δεν προκύπτει από την πολιτική του Υπουργείου Παιδείας και από την όλη πολιτική του ΠΑΣΟΚ άλλωστε.

Ή μήπως, ω τι φρικτή υποψία, ο κ. Κακλαμάνης, και ο κ. Παπαθεμελής είναι οι μεταμφιεσμένοι Κον-Μπεντί;

ΤΕΧΝΙΚΟΙ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥΣ

Το «κόμμα των τεχνικών» εκφράστηκε εκλογικά πρόσφατα στις δυο μεγάλες πανελλήνιες κλαδικές του οργανώσεις, τους αρχιτέκτονες και τους μηχανικούς.

Δεν γνωρίζουμε κατά πόσο είναι ακριβής ο ισχυρισμός του κ. Γεννηματά ότι κατά τη δεκαετία του '50 και των αρχών του '60 οι τεχνικοί υπήρξαν το «άρχον στρώμα» της ελληνικής κοινωνίας.

Το βέβαιο είναι ότι στη δεκαετία του '80 από τα στρώματα και τα παπλώματα οι τεχνικοί ισορρόπησαν κανονικά στα μεσοστρώματα, των οποίων την τρέχουσα συμπεριφορά καθρέφτισαν και στις εκλογικές τους προτιμήσεις.

Λίγο πολύ αναπαράχθηκαν οι γνωστοί συσχετισμοί, με κεντρικό χαρακτηριστικό την επικράτηση —και εκεί, της πώλωσης μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων. Η Δεξιά αύξησε τις ψήφους της, μιας και από τότε που έχασε το ντοβλέτι, διάφοροι απαθείς, πάνε τουλάχιστον μια φορά το χρόνο και ψηφίζουν. Το κέντρο εξαφανίστηκε και τα άλλα κόμματα διατήρησαν με μικρές αυξομειώσεις τις δυνάμεις τους.

Οι τεχνικοί λοιπόν ψήφισαν σε τεχνική βάση με πολιτική επένδυση τρέχοντος τύπου. Είναι επομένως τουλάχιστον κουραστικά και οπωσδήποτε υπερβολικά όσα γράφονται από διάφορες πλευρές για «νίκες που σημαίνουν πολλά».

Αν κάτι μας λένε αυτές οι εκλογές είναι ότι όσα σήμαιναν, αυτά και εξακολουθούν να σημαίνουν. Ότι δηλαδή στα μεσοστρώματα, οι αρχές της ισορροπίας του Αριστοτέλη βρίσκουν όντως το μέτρο τους.

Ή να το πούμε με ομοιοκαταληξία, οι αλλαγές ή η Αλλαγή, δεν θα έρθουν από κει...

Ή για να κοινωνιολογήσουμε «εκ του προχείρου», κανένα βαρύγδουπο πολιτικό συμπέρασμα δεν μπορεί να εξαχθεί με ασφάλεια από στρώματα, τα οποία όταν ψηφίζουν στο χώρο τους «φιλτράρουν» την ψήφο τουλάχιστον ισοδύναμα με την πολιτική επένδυση ως προς τα συγκεκριμένα και ειδικά προβλήματα του κλάδου, δηλαδή τη διατήρηση της ιδιαιτερότητάς του, πιο απλά, των όποιων προνομίων του απομένουν.

Ειδικά συμπεράσματα λοιπόν ναι, γενικές πολιτικές εκτιμήσεις όχι από τις κλαδικές εκλογές...

Βαδίζουμε προς τη Δύση

Απ' ό,τι ξέρουμε οι χώρες του Ανατολικού συνασπισμού, διαφέρουν κυρίως από τις Δυτικές διότι έχουν εξασφαλίσει την ευτυχία των πολιτών. Πράγματι, άγχος, κατάθλιψη, αποξένωση, μοναξιά, αλλοτρίωση είναι έννοιες άγνωστες στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού, όπου ούτε ναρκωτικά υπάρχουν, ούτε αλκοολισμός, ούτε ψυχοφάρμακα και άλλα τέτοια. Έτσι τουλάχιστον προκύπτει από το γεγονός ότι δεν επιτρέπονται σχετικές έρευνες μια και δεν αναγνωρίζεται η ύπαρξη του θέματος.

Εφόσον λοιπόν αυτά συμβαίνουν στην Ανατολή, φαίνεται ότι εμείς βαδίζουμε όλο και σταθερότερα στη Δύση μιας και όπως διαβάζουμε, από σχετική έρευνα την τελευταία μόνο δετία αυξήθηκε κατά 31,8% η χρήση ψυχοφαρμάκων στη χώρα μας.

Πράγματι, αγχολυτικά, ηρεμιστικά, νευροληπτικά και υπνωτικά χαπάκια γίνονται όλο και πιο συνηθισμένα στο ελληνικό σπίτι και ίσως όχι μόνο το «αστικό» με τις «οικογενειακές νευρώσεις» αλλά και στο εργατικό, με τις γενικευμένες «νευρώσεις» μιας ά-

θλιας ζωής.

Πέρα από μια σειρά φαινόμενα που συνοδεύουν αυτή την πραγματικότητα (ανάδυση ενός νέου ρόλου των ψυχιάτρων, αναπαγωγή της ανάγκης μέσα από την επιβολή του φαρμάκου), πίσω από τις στατιστικές υπάρχει μια τραγική αλήθεια.

Ότι η Ελλάδα των τουριστικών καρτ-ποστάλ, της χώρας του ήλιου και των χαμογελαστών ανθρώπων διασώζεται ακριβώς μόνο στις τουριστικές περιοχές.

Και πως βρισκόμαστε πια σε μια αναπότρεπτη πορεία μιας ανάπτυξης «δυτικού τύπου» όπου το αναγκαίο αντίτιμο θα είναι ο καπιταλιστικός Έλλην, δηλαδή η διασπασμένη προσωπικότητα.

Η απάντησή μας σε όλα αυτά δεν είναι βέβαια τα καλοκαιριάτικα πανηγύρια της «επιστροφής στην παράδοση».

Μπορούμε όμως να αναζητήσουμε μια διατεταγμένη ευτυχία; Ή μήπως η πιο απλή συνταγή είναι να ξαναπάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας αφαιρώντας τη διαχείρισή της από τους κάθε λογής «Ειδικούς»;

Η κυρά Βαγγελιά πάει για ντομάτες

ΠΗΓΕ ΚΑΜΜΙΑ ΑΠΟ ΣΑΣ
ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΜΑΝΑΒΗ;
ΒΗΚΑ ΓΙΑ ΨΩΝΙΑ ΚΑΙ
ΚΟΝΤΕΨΑ ΝΑ ΤΡΕΛΛΑΘΩ

ΠΛΗΡΩΣΑ ΤΙΣ ΝΤΟΜΑΤΕΣ
ΓΙΑ ΧΡΥΣΑΦΙ ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ
ΤΙΣ ΝΤΟΜΑΤΕΣ... ΚΑΙ ΤΑ
ΚΡΕΜΜΥΔΙΑ ΤΙΣ ΠΑΤΑΤΕΣ
ΤΑ ΛΕΜΟΝΙΑ

ΑΛΛΑ ΤΙ ΦΤΑΙΕΙ Ο ΜΑΝΑΒΗΣ;
ΦΤΑΙΝΕ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΜΑΣ ΚΥΒΕΡ-
ΝΑΝΕ. ΣΟΥ ΛΕΕΙ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ
ΜΕ ΤΟ ΛΑΟ ΠΟΙΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ
ΜΕ ΤΟ ΛΑΟ;

ΑΚΟΥ ΔΩ ΚΥΡΑ ΒΑΓΓΕΛΙΑ...
ΔΕΝ ΞΕΡΕΙΣ ΠΩΣ ΟΤΑΝ ΨΩΝΙΖΕΙΣ
ΑΥΤΑ ΠΟΥΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠ' ΕΞΩ
ΤΗΝ ΠΛΗΘΥΝΟΥΜΕ ΟΛΟΙ;

Ν' ΑΓΟΡΑΖΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΠΡΑΜΑΤΑ. ΚΑΙ ΠΙΟ ΚΑΛΑ
ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΙΟ ΦΤΗΝΑ
ΔΕΝ ΑΚΟΥΣ ΠΟΥ ΛΕΕΙ
ΚΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ;

ΤΟ
ΠΟΙΟ
ΣΥΣΤΟ
ΕΙΜΑΙ
ΝΑ
ΨΩΝΙΖΕΙΣ
ΟΤΙ ΣΕ
ΣΥΜΦΕΡΕΙ

ΑΡΑ ΛΟΓΩΣ
ΔΗΛΑΔΗ; ΤΙ ΒΡΙΣΚΕΙΣ
ΣΤΟ ΚΑΘΕ
ΜΠΑΚΑΛΙΚΟ

ΞΡΙΣΤΕ ΜΑΣ
ΤΩΡΑ ΜΙΛΑΕΙ
ΚΙΑΥΤΗ

ΜΑΙ... ΓΙΑΤΙ;
ΜΕΤΑ ΛΕΦΤΑΜΕ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΥΡΙΑΜΕ;
ΟΠΟΥ ΘΕΛΩ ΠΑΣ

ΣΥΓΓΥΣΜΗ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΣΑΣ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΩ ΜΙΣΟ ΛΕΦΤΟ

ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΕΚΛΟΓΕΣ
ΚΑΙ...

ΕΥΡΕΚΛΟΓΕΣ;
ΕΜΕΙΣ ΚΟΙΤΑΜΕ ΤΙΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΜΑΣ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΩ Ο ΙΔΙΟΣ / ΘΑ ΜΟΥ ΚΑΕΙ / ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ

ΔΕ ΜΑΣ
ΦΤΑΝΟΥ
ΤΑ ΒΑΡΑΝΑ
ΜΑΣ

ΠΑΡΕ
ΜΕΣ
ΤΑ
ΠΑΙΔΙΑ

ΤΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΥ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ. Συνέδριο του ΑΣΟΚ. Οι σύνεδροι στην Καλογρέζα. Αεροπανώ στους δρόμους. Αεροπανώ στη λεωφόρο Αμφιθέας:

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

«Κάνουμε το όνειρο πράξη»

Θυμήθηκα την παραίνεση του αρκαδόρου σε κάποιο τοίχο των ξαρχειών την εποχή της ακμής των ναρχοαυτόνομων:

Κάντε το όνειρο πράξη

και την πράξη ονειρώδη»

ΣΥΝΕΔΡΙΑ. Συνέδριο του

ΙΑΣΟΚ. Γιατί λοιπόν έγινε στο

ολυμπιακό Στάδιο; Βρήκα μια

αδιαφάνεια απάντηση στην «Ένατη στήλη» της «Αυγής»:

Διότι ο κ. Κουλούρης εμπνέεται από τη γνωστή ρήση του βαρώνου Πιέρ ντε

Κουμπερντέν: Αξία έχει η συμμετοχή...»

«ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ». Συζήτηση π' «Ανοιχτά χαρτιά» με θέμα:

«Αγοράζετε Ελληνικά». Γύρω από τον

κ. Νέτα —μύστη και βιρτουόζο της απόκρυφης τέχνης του διαδικαστικού λύειν και δεσμεύν— διάφοροι εκπρόσωποι και διάφοροι επαΐοντες.

Τ' αναζητούμενα της συζήτησης:

Γιατί ο λαός αυτός αγοράζει μετά μανίας και υπερηφάνειας τα ξένα προϊόντα και τι πρέπει να γίνει ώστε ν' αγοράζει τα ελληνικά. Δεν μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση η μεταστροφή του συντονιστή σε βάρος της μοναδικής γυναίκας στη συζήτηση. Ο συντονιστής χρειαζόταν —και το είπε— μια νοικοκυρά και όχι μια οικονομολόγο που να ρωτά τους βιομήχανους «πόσα

επί τοις εκατό λοιπόν, είστε ευχαριστημένοι να κερδίζετε»;

Δεν μου έκαναν καμιά εντύπωση οι πατριωτικές παραινήσεις των βιομηχάνων και των βιοτεχνών στους έλληνες καταναλωτές που ούτε λίγο ούτε πολύ σήμαιναν «ελληνικό να 'ναι κι ό,τι να 'ναι».

Δεν μου έκανε την παραμικρή εντύπωση η άποψη του εκπροσώπου της Γ.Σ.Ε.Ε. πως «τις εισαγωγές τις επιβάλλουν τα μονοπώλια της ΕΟΚ».

Εκείνο όμως που με ξάφνιασε, εκείνο που ακόμη δεν μπορώ να καταλάβω είναι γιατί αυτός ο αμείλικτος εκπρόσωπος της εργατιάς διάλεξε και φόρεσε για εκείνη ειδικά την πατριωτική συζήτηση εκείνη τη γραβάτα. Ποιος λοιπόν επέβαλε στον ορθόδοξο και συνεπή σύντροφο Κωστόπουλο το κοιναγορίτικο προϊόν του Πιέρ Γκαρντέν;

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ. Νομοσχέδιο που απαγορεύει τα βασανιστήρια και τιμωρεί τους βασανιστές. Καταρτίστηκε από το υπουργείο Δικαιοσύνης,μα δεν πρόλαβε τη Βουλή.

Ένα δικαστήριο —στο μεταξύ— πρόλαβε κι απάλλαξε μια παρέα αστυφυλάκων που είχε —προ καιρού— σαπίσει στο ξύλο έναν πολίτη κρατούμενο στο αστυνομικό τμήμα, στο οποίο τα όργανα αυτά της τάξεως προσέφεραν —τότε— τις υπηρεσίες τους.

Όπως κάθε φορά που διαβάζω για βασανιστήρια και για βασανιστές θυμήθηκα πάλι την ιστορία της

διαβόητης «ταράτσας» της Γενικής Ασφάλειας στην οδό Μπουμπουλίνας.

Την έζησε στο πετσί του το καλοκαίρι του 1967, τη διηγήθηκε κατόπιν και την έγραψε αργότερα στους «Ανθρωποφύλακες» του, ο Περικλής Κοροβέσης. Κάπου την έχω πρωτοπεί κι εγώ.

Οδός Μπουμπουλίνας. «Ταράτσα». Ένα συνεργείο βασανίζει τον Περικλή. Σε κάποια στιγμή ο επόπτης του συνεργείου ειδοποιείται να κατέβει στον «τέταρτο». Τον έχουν καλέσει στο τηλέφωνο. Υφιστάμενοι για να αναφέρουν; Προϊστάμενοι για να παραγγείλουν; Δεν έχει σημασία. Ο επόπτης σπεύδει στη σκάλα. Οι δύο χειρώνακτες βασανιστές επωφελούνται. Όπως όλοι οι εργαζόμενοι —όταν φεύγει ο εργοδηγός— διακόπτουν την εργασία, διακόπτουν τα βασανιστήρια, ανάβουν τσιγάρο και στήνουν κουβέντα για τα φλέγοντα προβλήματα του συμπαθούς κλάδου των μη προνομιούχων —όπως θα λέγαμε αργότερα— βασανιστών.

Λέει ο πρώτος:

— *Βρωμοδουλειά να πιάνεις τ' αρχίδια του κάθε αλήτη.*

Παρατηρεί ο δεύτερος:

— *Άραγε θα τ' αναγνωρίσει αυτά η υπηρεσία;*

Συμπληρώνει με φρικτό σκεπτικισμό και μαύρη απαισιοδοξία ο πρώτος:

— *Δε βαριέσαι. Αυτές οι δουλειές δεν πληρώνονται με τίποτε...*

δακτυλιδόστομος

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Δακτυλιδόστομε,

Προτάσσω, από προχτές, το αδύναμο στέρνο μου, ασπίδα στα κακόβουλα καλαμπούρια που εκτοξεύονται κατά καιρούς εναντίον του Μένιου, κάνω την αυτοκριτική μου —γιατί μου άρεσαν— και δηλώνω ότι ο υπουργός Εσωτερικών ανεβαίνει κατακόρυφα στην εκτίμησή μου, πράγμα που, όπως με διαβεβαίωσε πολύ γνωστός (μου) πολιτικός σχολιαστής, μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες στον ευαίσθητο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου.

Ο διάλογος είναι κάπως παλιός, έφτασε σε μένα με μεγάλη καθυστέρηση, αλλά το θέμα μου —η καθηγητική «αξιοκρατία» στα Πανεπιστήμια— δεν είναι, αλίμονο, απ' αυτά που υπαγιατεύουν. Η σκηνή στο γραφείο του Υπουργού, τότε, Προεδρίας. Προσέρχεται η ιθύνουσα ομάδα της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπ. Κρήτης μετά του κυρίου Προέδρου. Το αίτημα έχει σχέση με κονδύλια για την αγορά ηλεκτρονικών υπολογιστών. Ο Μένιος ακούει, χαμόγελο ευτυχίας φωτίζει το

πρόσωπό του και ανοίγει τα χέρια του με τρόπο που συνιστά σαφή απειλή εναγκαλισμού.

Ό,τι θέλετε, απαντάει, ό,τι θέλετε, φτάνει να πάρετε αυτούς τους (διαγράφεται μία λέξη) ερευνητές απ' το (γνωστό ερευνητικό κέντρο που φέρει το όνομα αρχαίου φιλοσόφου) στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Ο πρόεδρος της Διοικούσας αγριεύει (από μέσα του). Του έρχεται, σύμφωνα με μεταγενέστερη δήλωση του ιδίου, να του φέρει το βαρύτιμο και βαρύ υπουργικό μελανοδοχείο στο κεφάλι και —γενικώς— να τον «σκίσει». Για το καλό του Πανεπιστημίου κάνει πως δεν κατάλαβε (κάτι μήνες αργότερα πάντως —όπως καταγγέλλει ο φοιτητικός σύλλογος— έσκιζε τις αφίσες της ΕΦΕΕ στο Ρέθυμνο). Προτιμάει να υποθέσει ότι ο κ. υπουργός, ειδικός στους διορισμούς, δεν ξέρει πως γίνονται αυτές οι δουλειές. Και αρχίζει, με δικά του λόγια —ευγενικά μεν αλλά κάπως πολλά— να αναπτύσσει το γνωστό διαφημιστικό σποτ του

κλάδου για τις αξιοκρατικές εκλογές. Όλα φανερά και τίμια. Δεν υπάρχουν εύνοιες και διορισμοί, αναφορές σε παλιούς λογαριασμούς, ενέδρες, πατρωνίες, λυκοφιλίες ή μεσιτείες. Και τι δεν του είπε. Για τις αγωνιώδεις συζητήσεις ως προς το ποιες έδρες (συγγνώμη, θέσεις) πρέπει να προκηρυχθούν και σε ποια βαθμίδα —πάντα σε σχέση με τις διδακτικές και ερευνητικές ανάγκες του Πανεπιστημίου και όχι για να προωθηθούν ή να αποκλειστούν συγκεκριμένα πρόσωπα —για τα εκλεκτορικά σώματα και τον αξιοκρατικό τρόπο συγκρότησής τους, για τις εισηγητικές επιτροπές και τις εισηγήσεις και διάφορα άλλα φοβερά συγκινητικά— για να θυμούνται οι παλιοί και να μαθαίνουν οι νέοι— μέχρι τη μεγάλη μέρα της εκλογής.

Μένιος προς την επιτροπή, φιλικά οπωσδήποτε, αλλά και λίγο βιαστικά: Εντάξει, εντάξει, αν έτσι θέλετε να γίνει, εκλέξτε τους!

Τον φιλώ σταυρωτά, και εσένα επίσης.

Επιμενίδης

Ρήγματα εκ των ένδον και προς την «οροφή»

Το άρθρο του Δ. Μιχαήλ είχε γραφεί πολύ πριν υπάρξει το «περίεργο» όπως χαρακτηρίστηκε διάγγελμα του κ. Καραμανλή. Το διάγγελμα βέβαια, τόσο ως περιεχόμενο όσο και ως διάβημα δείχνει πως αν μη τι άλλο στο θέμα τουλάχιστον των ευρωεκλογών, η «ΝΔ» δεν χρειάζεται να αναφέρεται στον κ. Καραμανλή, διότι κατ' ουσίαν ο κ. Καραμανλής έκανε δημόσια ανακοίνωση της ψήφου του.

Όμως, όλες οι άλλες πλευρές της ανάλυσης του Δ. Μιχαήλ διατηρούν την ισχύ τους και —σε τελευταία ανάλυση, η «κίνηση» του κ. Καραμανλή εγγράφεται ως ενισχυτικό στοιχείο ενός από τα σενάρια που το κείμενο περιγράφει.

του Δημήτρη Μιχαήλ

Ο ΑΓΩΝΑΣ - μπαράζ της «Νέας Δημοκρατίας» κατά της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ και η έλλειψη αρχών όχι μόνο στη στρατηγική και το «Πρόγραμμα», αλλά και στην πολιτική δεοντολογία (όπως αναλύσαμε στο περασμένο τεύχος του «ΑΝΤΙ») συνοδεύονται από δύο φαινόμενα ιδιαίτερης σημασίας για τις πολιτικές εξελίξεις μετά τις εκλογές της 17ης Ιουνίου.

ΤΟ ΕΝΑ συνδέεται με τις εσωκομματικές εξελίξεις και την «εκκαθάριση λογαριασμών» και το δεύτερο με τις ενδεχόμενες τριβές ανάμεσα στην Προεδρία της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. Παρά τη μέθοδο του κ. Αβέρωφ να μοιράζει σκιώδη «κυβερνητικά» αξιώματα στα ανώτερα κλιμάκια της «Ν.Δ.» η ενδοκομματική διαπάλη δεν έχει λείψει και η ανάθεση καθηκόντων ανοίγει την όρεξη σε μεγαλύτερες φιλοδοξίες. Ο κ. Ιωαν. Παλαιοκρασσάς έγινε εκτός από γενικός γραμματέας της Κ.Ο. και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος για να δυσανεστηθεί στη συνέχεια από την απώλεια του δεύτερου αξιώματος.

Διαρκείς διαμάχες Δελφίνων

Ο κ. ΜΙΑΤ. ΕΒΕΡΤ τοποθετήθηκε υπεύθυνος της εκλογικής καμπάνιας στο νομό Αττικής, αλλά σύντομα μοιράστηκε την πίττα της εξουσίας με τους βουλευτές κ. Ανδριανόπουλο (Πειραιά), Χ. Φράγκο (Υπ. Αττικής) και Γιάννη Βαρβιτσιώτη (Β' Αθηνών). Ο κ. Βαρβιτσιώτης χολώθηκε με τις αρμοδιότητες του προέδρου της Επιτροπής Ευρωεκλογών κ. Μ. Παπακωνσταντίνου στις περιφερειακές οργανώσεις και ικανοποιήθηκε με το ότι ορίστηκε κεντρικός ομιλητής σε 4-5 επαρχιακές μικροπόλεις. Προκειμένου, όμως να ικανοποιηθεί και ο βουλευτής της Β' Αθηνών κ. Α. Κρίκος αφαιρέθηκε από τους τέσσερις ένα κομμάτι εξουσίας και έτσι ο κ. Κρίκος ορίστηκε υπεύθυνος των ετεροδημοτών, που κατοικούν στην Αττική. Στη συνέχεια για να ικανοποιηθεί ο κ. Έβερτ πέρασαν στη «συντονιστική του αρμοδιότητα» το Τμήμα Γυναικείων Θεμάτων, πράγμα που δυσανεστησε την έως σήμερα μονοκρατορία κ. Άννα Συνοδινού, στην οποία δόθηκε υπόσχεση ότι θα προταθεί για πρώτη γυναίκα υποψήφια του κόμματος στην Ευρωλίστα (αντί της Τζούλιας Τσιριμώκου). Ο κ. Α. Κανελλόπουλος δυσανεστημένος για την έλλειψη επικουρήσεως στο έργο της Υπηρεσίας Ενημερώσεως (επικεφαλής της οποίας τοποθετήθηκε ο ανταγωνιστής του κ. Ανδριανόπουλου στον Πειραιά κ. Σ. Παπαπολίτης) προτάθηκε από τον κ. Αβέρωφ για επικεφαλής της Ευρωλίστας. Οι προσωπικές όμως διαφωνίες για τον κ. Κανελλόπουλο δημιούργησαν μια αντισυσπείρωση για το πρόσωπο

του κ. Μπούτου, του οποίου υποστηρικτές χτες εμφανίστηκαν οι κ. Μητσοτάκης, Κ. Στεφανόπουλος, Κ. Παπακωνσταντίνου και Γ. Παλαιοκρασσάς.

ΜΕ ΤΗ ΣΕΙΡΑ του ο κ. Κανελλόπουλος —που δεν έχει οριστεί ακόμα κεντρικός ομιλητής στην επαρχία όπως οι τρεις δελφίνοι και ο κ. Παλαιοκρασσάς— απείλησε ότι θα θεωρήσει προσωπική του μείωση την επιλογή ως επικεφαλής του κ. Μπούτου, ο οποίος «δεν είναι περισσότερο κεντρογενής από εμένα». Μπροστά στο «βέτο» αυτό ο «ισορροπιστής» κ. Αβέρωφ προσανατολιζόταν ως την περασμένη Κυριακή να τεθεί ο ίδιος! επικεφαλής της Ευρωλίστας. Παράλληλα έδωσε στον κ. Μπούτο την υπόσχεση ότι θα τοποθετήσει σε εκλέξιμη θέση τον συγαμπρό του κ. Ραφαήλ Μωϋσή, πρώην διοικητή της ΔΕΗ.

ΠΕΡΑ από τη «γραφικότητα» τους οι αλληλοϋπονομεύσεις και περιστασιακές συμμαχίες αυτές (και άλλες τόσες ακόμα, όπως λ.χ. ανάμεσα στην Επιτροπή Ευρωεκλογών και τους κ. Βαρβιτσιώτη, Παπαδόγγο, και Αναγνωστόπουλο) αποκαλύπτουν κάτι περισσότερο. Ότι δηλαδή όσο θολή και αβέβαιη είναι η προεκλογική δημόσια εικόνα της «ΝΔ» (με αποτέλεσμα να στηρίζεται μόνο στην άρνηση και στα αρνητικά ωφέλη) άλλο τόσο ρευστή και αβέβαιη παραμένει η εσωκομματική κατάσταση σε ηγετικό επίπεδο.

Αντιπολίτευση - Πρόεδρος - Κυβέρνηση

ΥΠΑΡΧΕΙ μια περιστασιακή ανοχή στο πρόσωπο του κ. Αβέρωφ και από την άλλη προσδοκία του κ. Αβέρωφ ότι θα ξεκαθαρίσει τους λογαριασμούς του, μετά τις δάφνες του νικητή της 17ης Ιουνίου. Εξηγήσαμε στο προηγούμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ» γιατί η προσδοκία αυτή είναι αυταπάτη. Και γιατί η έλλειψη εφεδρειών την προεκλογική περίοδο από την ηγεσία της «ΝΔ» υποδηλώνει παράλληλα ότι θα αντιμετωπίσει τις συνέπειες της «εφώλης της ύλης» επιλογής του προς το ΠΑΣΟΚ, στα «εφ' όλης της ύλης» εσωκομματικά.

ΩΣΤΟΣΟ, αν η αλληλοϋπονομεύση και ο ανταγωνισμός (παρά τις περιστασιακές εκχειρίσεις) εξακολουθούν να αποτελούν το —κύριο γνώρισμα της ηγετικής ομάδας της «ΝΔ» υπάρχει κάτι κοινό και ενιαίο. Η προσπάθεια για τη δημιουργία ρηγμάτων ανάμεσα στην κυβέρνηση και την Προεδρία της Δημοκρατίας.

Ο ΣΤΕΙΡΟΣ και κοντόθωρος αυτός κομματικός ωφελισμός διευκολύνεται από ορισμένα φαινόμενα «ψυχρών σχέσε-

ν» ανάμεσα σε υπουργούς όπως ο κ. Μένιος Κουτσόγιωργας και Γερ. Αρσένης και στελέχη της Προεδρίας, όπως ο κ. Πέτρος Μολυβιάτης. Χωρίς να μπορεί κανείς να είναι κατηγορηματικός καταγράφει τις φήμες ότι στελέχη της κυβέρνησης θέλησαν να εμφανίσουν τον αδελφό του κ. Μολυβιάτη στέλεχος της αεροπορικής εταιρείας «Σαμπένα» ως ενεχόμενο σε κάποιες ρουσφετολογικές δανειοδοτήσεις ακόμα και στην υπόθεση της ΒΑΛΚΑΝ-ΕΞΠΟΡΤ και με τη σειρά τους τον κ. Πέτρο Μολυβιάτη ως «υποβολέα αντικυβερνητικών ψιθύρων».

ΓΕΓΟΝΟΣ είναι ότι και οι δύο πλευρές, τόσο δηλαδή ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλής όσο και ο Πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου έχουν ως τώρα εξαρθεί πάνω από κομματικές-πολιτικές προτιμήσεις και συνεργάζονται ικανοποιητικά ως δύο παράγοντες του Πολιτεύματος.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ όμως πλευρά, είναι επίσης θεμιτό να θεωρήσει κανείς —με βάση τα δημοσιεύματα και τις «υψηλές επιθυμίες» για την αντικατάσταση ορισμένων υπουργών, τη δυσφορία για την υπόθεση της Ολυμπιακής Φλόγας και την παρουσία του κ. Κ. Καραμανλή στη γενική συνέλευση του ΣΕΒ και τις κάποιες διακριτικές παρατηρήσεις του προς τον κ. Αρσένη, ότι υπάρχει κάποια δυσφορία στην οδό Ηρώδου του Αττικού για ορισμένους κυβερνητικούς χειρισμούς και ισχυρισμούς.

ΑΥΤΗ Η δυσφορία φαίνεται μάλλον να επιτάχθηκε μετά την οργισμένη δήλωση του κ. Κουτσόγιωργα στη Βουλή ότι «υψηλά ιστάμενα εξωκοινοβουλευτικά πρόσωπα χάλκευσαν την σκευωρία εναντίον μου». Τούτο έσπευσε να εκμεταλλευθεί με δήλωσή της η «ΝΔ» προκειμένου να δημιουργήσει εντυπώσεις και νέες τριβές. Τη δήλωση αυτή της «ΝΔ» το περασμένο Σάββατο η κυβέρνηση όχι μόνο αρνήθηκε να σχολιάσει, αλλά και παρακάλεσε ορισμένες εφημερίδες να μην τύχει της προβολής «περισσότερο από ένα μονόστηλο».

ΗΤΑΝ ΣΑΦΗΣ η πρόθεση να σκεπασθεί και εδώ μια άλλη πτυχή, δύσκολη, των σχέσεων Κυβέρνησης-Προεδρίας της Δημοκρατίας, όπως έχει γίνει με πραγματική συνέπεια και λεπτότητα από τη διακήρυξη του κ. Α. Παπανδρέου ότι «θα ξαναψηφίσουμε τον κ. Καραμανλή» έως την επιτακτική πειθώ στους αντιφρονούντες του είδους του κομματικού Συνεδρίου.

Η «χρήση» του κ. Καραμανλή

ΠΑΡΑ ΤΟ γεγονός όμως ότι η κυβέρνηση και προσωπικά ο πρωθυπουργός κ. Α. Παπανδρέου χειρίζονται με τη λεπτότητα, που του αρμόζει το θέμα αυτό, η «Νέα Δημοκρατία» συστηματοποιεί τους σχεδιασμούς της για τη δημιουργία ρηγμάτων «στην οροφή του πολιτειακού οικοδομήματος». Υπάρχει μια ολόκληρη σειρά αυτόκλητων υπερασπιστών του «έργου του Κων. Καραμανλή» (που ταυτίζεται με κάθε πράξη των δεξιών κυβερνήσεων), όπως οι Γ. Βαρβιτσιώτης, Μ. Παπακωνσταντίνου, Ι. Παλαιοκρασσάς και άλλοι. Κάθε τόσο με αφορ-

μή κάποια αντιδεξιά αιχμή ή κριτική στη Βουλή οι βουλευτές αυτοί και ορισμένες «φιλοκαρμανλικές» εφημερίδες (με πρώτες τη «Μεσημβρινή» και τη «Βραδυνή») προσπαθούν να δημιουργήσουν υποψίες και σκιές. Η μάλλον έχουν δημιουργήσει, αν κρίνει κανείς από την οργισμένη αντίδραση του κ. Αχιλλέα Καραμανλή στη Βουλή πριν δύο μήνες για κάποια αντιδεξιά αιχμή και τους ψιθύρους ότι ορισμένοι ευχόταν και στοιχημάτιζαν μάλιστα αποτυχία της συγκέντρωσης του ΠΑΣΟΚ στη Θεσσαλονίκη. Όπως, επίσης, και από το πνεύμα καχυποψίας, που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα σε κύκλους της Προεδρίας της Δημοκρατίας και, στο περιβάλλον των υπουργών Εσωτερικών και Εθν. Οικονομίας και των «ανδρείκων» υπουργών κ. Μαρούδα και Γιάννη Καψή. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας φαίνεται ιδιαίτερα ενοχλημένος από τους «κεντρογενείς» υπουργούς που, κατά την άποψή του, διατηρούν ακόμα την ανάμνηση του «Καραμανλή της ΕΡΕ». Άποψη που συστηματικά υποβάλλουν στον Ανδρέα Παπανδρέου.

ΑΥΤΗ η συστηματική προσπάθεια ρήγματος δεν εξαντλείται μέχρι εδώ. Παράλληλα με το «κεντρώο προσώπιο» τον τελευταίο καιρό ο κ. Αβέρωφ προσωπικά και ορισμένοι «δελφίνοι» με πρώτο τον κ. Μητσοτάκη προσπαθούν σε κάθε περίπτωση να υμνολογούν την πολιτική προσφορά του σημερινού προέδρου της Δημοκρατίας από την εποχή της ΕΡΕ ακόμα. Θα ήταν φυσικά απλούστευση να υποστηρίξει κανείς ότι τα ευχολόγια, ότι τα δοξαστικά αυτά από τους παράγοντες της Δεξιάς, που είχαν έλθει επανειλημμένα σε ρήξη με τον κ. Κων. Καραμανλή ως τον Μάιο του 1981 (απόδειξη τι έλεγε ο κ. Μητσοτάκης ως το 1978 και ο κ. Αβέρωφ μετά την Πρωθυπουργία Ράλλη) έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την εκδήλωση νομιμοφροσύνης και υποταγής. Η προσπάθεια για τη δημιουργία ρήγματος των κ. Αβέρωφ και Μητσοτάκη συναρτάται με τις προσωπικές πολιτικές τους φιλοδοξίες για το μέλλον, οι οποίες όμως δεν φαίνεται να εναρμονίζονται και με τα προσωπικά σχέδια —όπως εκείνα της επανεκλογής και των καλών σχέσεων με το ΠΑΣΟΚ— του ίδιου του κ. Κων. Καραμανλή.

Μ' ΕΝΑ ΛΟΓΟ αυτές οι σημερινές διαβεβαιώσεις πίστωσης και εκδουλεύσεις αποβλέπουν σε μια προσωπική ενδυνάμωση των κ. Αβέρωφ και Μητσοτάκη (αλλά και ορισμένων άλλων μικρότερων), που θα τους καταστήσει αυτόνομους και χωρίς κανενός είδους «χειραγώγηση άνωθεν», στην οποία τόσα καταλογίζουν σε άλλες στιγμές τους.

Μ' ΕΝΑ λόγο κάθε ιδιαίτερη ενδυνάμωση της «ΝΔ» και του ηγετικού της πυρήνα, από τις εκλογές της 17ης Ιουνίου, θα τροχοδρομήσει μια —προσεκτική κατά τα άλλα— «αντικαραμανλική» διάθεση χειραφέτησης, εφόσον Πρόεδρος της Δημοκρατίας και κυβέρνηση δεν θα έχουν αποφασίσει αναμέτρηση μεταξύ τους «εφόλης της ύλης» και προς όφελος της οδού Ρηγίλλης.

□

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΟΥΝ:
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ • ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ
CHARLES
KAHN

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982

ΠΡΟΚΛΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
E. R. DODDS

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
VLADIMIR
LOSKY

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1983

Η δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας
και η πολεμική σύγκρουση
είναι η πιθανή εξέλιξη

ΜΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στη συνέντευξη που ακολουθεί ο πρόεδρος της ΕΔΕΚ Βάσος Λυσσαρίδης αποκαλύπτει στοιχεία για την εξέλιξη του Κυπριακού και σχολιάζει:

- τον εποικισμό της Αμμοχώστου
- μια εθνική στρατηγική
- τη δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας
- τις ελληνικές ευθύνες για την άμυνα της Κύπρου

του ΒΑΣΟΥ
ΛΥΣΣΑΡΙΔΗ
στο συνεργάτη
του «ΑΝΤΙ»
Στ. Λυγερό

ΕΡ: Κύριε Λυσσαρίδη, πριν λίγες μέρες το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε ένα ψήφισμα για το Κυπριακό, το οποίο θεωρείται ικανοποιητικό για την ελληνική πλευρά. Θα θέλαμε τη γνώμη σας για την πολιτική σημασία αυτού του ψηφίσματος.

ΑΠ: Η προσφυγή στον ΟΗΕ πιστεύω ότι εξάντλησε πια τα όριά της. Μας έχει δώσει το ηθικό έρεισμα πάνω στο οποίο μπορούμε να στηρίξουμε μια πολιτική διεθνοποίησης. Υπάρχει η αναγνώριση ότι η Τουρκία δεν βρίσκεται στην Κύπρο για προάσπιση των τουρκοκυπριακών δικαιωμάτων, αλλά σαν μια επιθετική δύναμη που χρησιμοποιεί την εθνολογική σύσταση του νησιού για να προωθήσει την επεκτατική της στρατηγική. Μένει τώρα η αξιοποίηση αυτής της αναγνώρισης.

ΕΡ: Είναι γνωστό ότι ασκήθηκαν σημαντικές πιέσεις για την άμβλυνση του ψηφίσματος. Ακόμα και ο ίδιος ο κ. Κουεγιάρ ζήτησε την άμβλυνση με το επιχείρημα ότι μόνο τότε θα είχαν πιθανότητες επιτυχίας οι προσπάθειές του. Πιστεύετε ότι μετά την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, πρέπει να

αναμένουμε εκδήλωση πρωτοβουλίας του κ. Κουεγιάρ;

ΑΠ: Είναι αλήθεια ότι ασκήθηκαν πιέσεις χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το ψήφισμα που εγκρίθηκε είναι καθαρό και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δεν πιστεύω ότι θα εκδηλωθεί πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα. Κι αυτό γιατί μια πρωτοβουλία του κ. Κουεγιάρ οφείλει τυπικά τουλάχιστον να κινείται στα πλαίσια των ψηφισμάτων, τα οποία η τουρκική πλευρά, όπως ρητά δήλωσε, θεωρεί απαράδεκτα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόσφατα απέρριψε πρωτοβουλία του κ. Κουεγιάρ που ήταν πολύ περισσότερο ελαστική.

ΕΡ: Η προσπάθεια του Γενικού Γραμματέα τους τελευταίους μήνες εστιάζεται στο να επιτραπεί η επιστροφή προσφύγων σ' ένα τομέα της Αμμοχώστου υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ. Πρώτον, πιστεύετε ότι η Τουρκική πλευρά θα προβεί σε μια τέτοια κίνηση «καλής θέλησης» και δεύτερον πως κρίνετε αυτό που ονομάστηκε «Αμμοχωστοποίηση» του κυπριακού;

ΑΠ: Το κυπριακό πρόβλημα δε λύνεται με το να επιστραφούν κάποιες συνοικίες της

Αμμοχώστου. Το γεγονός ότι τελευταία η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από την Αμμόχωστο, φοβάμαι ότι λειτουργεί παραπλανητικά. Η τουρκική πλευρά συνεχίζει προβάλλει το θέμα της Αμμοχώστου για να εκτρέψει κάθε μεσολαβητική διαδικασία και να δημιουργεί λανθασμένες εντυπώσεις στις κυβερνήσεις και τη διεθνή κοινή γνώμη.

Κατά την εκτίμησή μου οι Τούρκοι δεν πρόκειται να επιστρέψουν ούτε αυτές τις συνοικίες, παρά μόνο σε περίπτωση που εξασφαλίσουν λύση σύμφωνη με τα συμφέροντά τους. Φοβάμαι ότι με το κλίμα που καλλιεργείται, μια τουρκική υποχώρηση σ' αυτό το θέμα θα θεωρηθεί επαρκής.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινισω ότι βεβαίως δεν αντιτίθεμαι στην επιστροφή έστω και κάποιων συνοικιών της Αμμοχώστου αν αυτό γίνει χωρίς όρους και ανταλλάγματα. Απλά θέλω να τονίσω ότι η πολιτική που επικεντρώνει την προσοχή σ' αυτό το θέμα αναβαθμίζοντάς το σε κλειδί για τη λύση του Κυπριακού είναι λανθασμένη.

ΕΡ: Εκτιμάτε ότι η τουρκική πλευρά θα

Στη φωτογραφία, λεηλατημένα ελληνικά σπίτια και καταστήματα που βρίσκονται

ναινούσε σε μία συνομοσπονδιακή
ση και κάτω από ποιες προϋποθέσεις,
στόχους της είναι η παράταση της
κρεμότητας σε αναμονή μιας
νοϊκότερης συγκυρίας;

Γ: Σε πρώτο στάδιο η τουρκική στρατη-
κή αποσκοπεί στη νομιμοποίηση και μο-
μοποίηση ενός προτεκτοράτου στις κα-
χόμενες περιοχές. Παράλληλα με τις
προσπάθειες για εδραίωση και διεθνή α-
γνώριση του ψευδοκράτους, η Άγκυ-
ρα εργάζεται για τη δημιουργία των προϋ-
ποθέσεων που θα της επιτρέψουν μακρο-
ρόθεσμα την ολοκληρωτική κατάληψη
του νησιού.

Μια συνομοσπονδιακή λύση που θα ε-
ξασφαλίσει στην Τουρκία δικαιώματα επι-
στρατοκρατίας ή έστω συγκυριαρχίας στο σύ-
νολο του νησιού εξυπηρετεί τα τουρκικά
συμφέροντα, ιδιαίτερα αν διατηρεί τα στε-
ανά μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Βε-
βαίως, μια τέτοια λύση δεν θα ήταν παρά
μια μεταβατική λύση προς την κατεύθυν-
ση της υλοποίησης του τελικού της στό-
χου.

Η τουρκική ηγεσία θεωρεί ότι η Κύπρος
νήκει στο μετασθωμανικό χώρο. Για λό-
γους, λοιπόν, γεωπολιτικούς θεωρεί ότι
ρέπει να έχει κυρίαρχο λόγο στις πολιτι-
κές εξελίξεις της Κύπρου.

Ρ: Όπως τονίσατε στην αρχή η
επιλωματική προσπάθεια για
εξιοποίηση των Ηνωμένων Εθνών έχει
στάσει στα όριά της. Υπάρχει διάχυτη η
αντίληψη ότι απαιτείται μια νέα
πολιτική στο κυπριακό που να εδράζεται
σε μια επεξεργασμένη εθνική
στρατηγική. Τι έχετε να προτείνετε σ'
αυτό το επίπεδο;

Π: Από παλιά υποστηρίζαμε ότι η πολιτι-
κή των διαδοχικών υποχωρήσεων δεν
μπορούσε να αποδώσει καρπούς γιατί
πληριζόταν στην «καλή θέληση» του κατα-
κτητή. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά σε
όλους μας. Αν δεν υιοθετηθεί μια νέα
στρατηγική φοβάμαι ότι θα βρεθούμε
προστά σε μη αντιστρεπτές εξελίξεις
που οδηγούν στην καταστροφή του Κυ-
πριακού Ελληνισμού.

Το πρόβλημα δεν είναι στο ποια δικαιώ-
ματα θα έχουν οι Τουρκοκύπριοι σε μια ε-
νιαία Κύπρο, αλλά η στρατιωτική παρου-
σία της Τουρκίας. Απέναντι σ' αυτή την
πραγματικότητα η ελληνική πλευρά οφεί-
λει να αντιπαρατάξει μια στρατηγική που
θα καθιστά ανέφικτους τους τουρκικούς
στόχους.

ΕΡ: Πώς βλέπετε πρακτικά να γίνονται
τα σχέδια της Άγκυρας ανέφικτα;

ΑΠ: Κατ' αρχήν η διεθνοποίηση πρέπει να
γίνεται με βάση τη θέωση ότι το κυπρια-
κό είναι πρόβλημα εισβολής - κατοχής και
όχι διακοινοτικών διαφορών.

Η νέα στρατηγική θα πρέπει όμως να
στηρίζεται κυρίως στην οργάνωση της ά-
μυνας του ελληνοκυπριακού λαού και στη
δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας στον κυ-
πριακό χώρο.

Η οργάνωση της αμυντικής ικανότητας
δεν είναι πρόβλημα μόνο τεχνικού εξοπλι-
σμού, αλλά κάτι πολύ ευρύτερο. Θα πρέ-
πει να υιοθετήσουμε τρόπους που θα επι-

τρέπουν την καθημερινή συμμετοχή του
λαού στην αντιμετώπιση των αμυντικών α-
ναγκών. Χώρες που αντιμετωπίζουν σχε-
τικά μικρότερους κινδύνους έχουν οργα-
νώσει ετοιμοπόλεμη λαϊκή πολιτοφυλακή.
Χρειάζεται, λοιπόν, η καλλιέργεια του σω-
στού κλίματος, το οποίο θα αντιστρέψει
τα φαινόμενα ευδαιμονισμού και παθητι-
κότητας που συναντάμε σήμερα. Ακόμα
χρειάζεται ανάλογη οργάνωση της οικο-
νομίας και ευρύτερα της κοινωνικής ζωής.

ΕΡ: Μιλήσαμε για δυναμική εμπλοκή της
Ελλάδας στο νησί. Πώς την εννοείτε και
τι σκοπιμότητα βλέπετε να εξυπηρετεί;

ΑΠ: Είμαστε αναπόσπαστο κομμάτι του
ελληνικού έθνους. Ο κύριος παράγοντας
του πολιτικοστρατιωτικού μας περιγύρου
είναι η Ελλάδα. Βεβαίως, είναι αλήθεια ότι
στο παρελθόν η Αθήνα προβάλλοντας το
πρόσχημα των αποστάσεων δήλωνε αδυ-
ναμία στο να προσφέρει πρακτική βοή-
θεια στην Κύπρο, με αποτέλεσμα να ανα-
πτύσσεται στο νησί ένα πνεύμα απομονω-
τισμού και παθητικότητας.

Τώρα υπάρχει μια ριζική αλλαγή. Η ση-
μερινή ελληνική κυβέρνηση, εκτός των
άλλων, σωστά έχει διαγνώσει ότι μια πα-
θητική αντιμετώπιση του τουρκικού επε-
κτατισμού στον κυπριακό χώρο, θα αυξή-
σει επικίνδυνα τις επεκτατικές πιέσεις της
Άγκυρας και στο μητροπολιτικό χώρο,
δηλαδή στο Αιγαίο και τη Δυτ. Θράκη.

Η δυναμική εμπλοκή της Ελλάδας λει-
τουργεί αποτρεπτικά για κάθε νέα τουρκι-
κή επιθετική ενέργεια στο νησί. Γιατί κάτι
τέτοιο αυτόματα θα οδηγήσει σ' ένα γενι-
κευμένο ελληνοτουρκικό πόλεμο με α-
πρόβλεπτες συνέπειες.

ΕΡ: Στο σημείο αυτό θα ήθελα να μας
πείτε αν κατά τη γνώμη σας η Άγκυρα
θα διακινδυνεύσει μια τέτοια πολεμική
σύγκρουση, ή θα περιοριστεί στη μέχρι
τώρα τακτική του «αργού θανάτου».

ΑΠ: Πιστεύω πως το τουρκικό κατεστημέ-
νο δεν είναι διατεθειμένο να εμπλακεί σε
πολεμική αναμέτρηση, ακόμα κι όταν ο
συσχετισμός δυνάμεων δεν είναι δυσμε-
νής γι' αυτό. Αυτό εξηγείται από τις οξυ-
μένες ταξικές αντιθέσεις που διαπερνούν
την τουρκική κοινωνία και από την ύπαρξη
του προβλήματος των Κούρδων που απει-
λούν να ανατρέψουν τις υπάρχουσες ι-
σορροπίες. Υπάρχει, όμως, κι ένας ακόμα
λόγος που η δυναμική εμπλοκή της Ελλά-
δας αποτελεί υπεύθυνη πολιτική επιλογή
η οποία αποτρέπει τον πόλεμο. Η Ουάσιγ-
κτον θα σκεφτόταν πολύ να δώσει το πρά-
σινο φως σε μια νέα τουρκική επιθετική ε-
νέργεια, αφού κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε
διάλυση της Ν.Α. πτέρυγας του ΝΑΤΟ.

ΕΡ: Τελικά δυναμική εμπλοκή της
Ελλάδας σημαίνει μόνο ένα σύμφωνο
που θα επισημοποιεί ότι νέα επίθεση
εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας θα
ισοδυναμεί με επίθεση εναντίον της
Ελλάδας;

ΑΠ: Όχι σημαίνει κάτι ευρύτερο. Σημαίνει
και ελλαδική παρουσία στο νησί, δηλαδή
αυτό που θέλει να αποφύγει η Άγκυρα. Η
εδραίωση της ελλαδικής παρουσίας και

γενικότερα η κοινή αντιμετώπιση των α-
μυντικών προβλημάτων της Κύπρου, θα
αντιστρέψει αυτό που ισχύει σήμερα. Η
παράταση της εκκρεμότητας θα απειλεί
πλέον την Τουρκία, αφού θα εδραιώσει
την ελλαδική παρουσία στο «μαλακό υπο-
γάστριό» της. Είναι ο μόνος λόγος που ί-
σως εξαναγκάσει την τουρκική πλευρά σε
μια αποδεκτή λύση με βάση την ανεξαρτη-
σία.

ΕΡ: Σύμφωνα με ορισμένες
πληροφορίες, η ελληνική κυβέρνηση
στην πρόσφατη σύσκεψη με τους ηγέτες
των πολιτικών κομμάτων της Κύπρου
έκανε σαφές ότι είναι διατεθειμένη να
ακολουθήσει την πολιτική που εσείς
ονομάζετε δυναμική εμπλοκή της
Ελλάδας, εφόσον βέβαια αυτό της
ζητηθεί από την κυπριακή κυβέρνηση.
Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, ο
Έλληνας πρωθυπουργός αλλά και ο
Πρόεδρος της Δημοκρατίας, φαίνονται
αποφασισμένοι να φτάσουν μέχρι την
πολεμική σύγκρουση στην περίπτωση
που η τουρκική πλευρά προχωρήσει
στην κατάληψη της πράσινης γραμμής.
Θα θέλατε να σχολιάσετε τις
πληροφορίες αυτές;

ΑΠ: Τα πρακτικά της σύσκεψης στην ο-
ποία αναφέραστε, όπως γνωρίζετε είναι α-
πόρρητα. Αυτό, όμως, για το οποίο μπορώ
να σας διαβεβαιώσω είναι ότι για πρώτη
φορά μια ελληνική κυβέρνηση τα τελευ-
ταία χρόνια έκφρασε με τόση σαφήνεια
την πρόθεσή της να υπερασπίσει έμπρα-
κτα την Κύπρο.

Όσον αφορά τις πληροφορίες σας, για
την αντίδραση της Αθήνας στην περίπτω-
ση κατάληψης της πράσινης γραμμής, πι-
στεύω ότι η ελληνική ηγεσία δεν θα έχει
άλλη επιλογή.

ΕΡ: Πως αντιμετωπίζει ο
ελληνοκυπριακός λαός και το
ενδεχόμενο της δυναμικής εμπλοκής
της Ελλάδας στο νησί, τη στιγμή που
είναι γνωστό ότι ορισμένες πολιτικές
ηγεσίες εκφράζουν ισχυρές
αντιρρήσεις.

ΑΠ: Η συντριπτική πλειοψηφία των Ελλη-
νοκυπρίων είναι σταθερά υπέρ της δυνα-
μικής εμπλοκής της Ελλάδας. Έφτασα να
προτείνω και τη διενέργεια δημοψηφίσμα-
τος, γιατί είμαι πεισμένος ότι η λαϊκή βού-
ληση θα εξαναγκάσει και τις πολιτικές η-
γεσίες σε ευθυγράμμιση.

ΕΡ: Κλείνοντας αυτή τη συζήτηση θα
ήθελα να σας ρωτήσω μήπως αυτή η
βούληση υποκρύπτει κάποια τάση να
φορτωθούν οι ευθύνες και τα βάρη της
άμυνας στην Ελλάδα;

ΑΠ: Σε καμία περίπτωση. Η Κύπρος διαθέ-
τει αρκετό ανθρώπινο δυναμικό και αρκε-
τούς πόρους, ώστε μπορεί να στηρίξει την
άμυνά της. Βεβαίως, χρειάζεται να γίνουν
ακόμα πολλά προς την κατεύθυνση της
καθημερινής ψυχολογικής και υλικής
στράτευσης του λαού. Η δυναμική εμπλο-
κή της Ελλάδας εκτός των άλλων θα λει-
τουργήσει σαν καταλύτης που θα διευκο-
λύνει τη διαδικασία στράτευσης.

□

ΑΣ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ

του Θόδωρου Κατσανέβα
Διοικητή του ΟΑΕΔ

Στο Αντί της 27 Απρίλη δημοσιεύτηκε άρθρο του Βαγγέλη Χωραφά με θέμα την Ανεργία. Στο άρθρο υπήρχαν, μεταξύ πολλών άλλων, και πολλά «Αντί» για την πολιτική απασχόλησης που προωθείται σήμερα από την κυβέρνηση της Αλλαγής. Βέβαια, από την εύκολη κριτική μέχρι το σημείο της ενεργούς πολιτικής πράξης υπάρχει άβυσσος μεγάλη που οι βιαστικοί όπως ο κ. Χωραφάς παραβλέπουν. Και οι συνέπειες αυτής της μηδενιστικής πρακτικής, ιδιαίτερα σήμερα που δίνουμε μια κυρίαρχη ολομέτωπη μάχη με τη δεξιά, παλιά και νέα, δε θα πρέπει να παραβλέπονται από τους κάθε λογής Αντί-πολιτευόμενους την Αλλαγή.

Οπωσδήποτε έχουν γίνει λάθη, υπάρχουν παραλήψεις, καθυστερήσεις, ίσως και οπισθοδρομήσεις στο κυβερνητικό έργο. Όμως, δύσκολα μπορεί να αμφισβητήσει κανείς ότι: ποτέ δεν έχουν γίνει τόσα πολλά για τους πολλούς σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα. Μικρά και μεγάλα βήματα που έγιναν, δεν έφεραν βέβαια με μιας την αλλαγή. Αλλά οπωσδήποτε σηματοδοτούν μια νέα πορεία προς τα μπρος, σε αντίθεση με την πορεία προς τα πίσω του παρελθόντος.

Ο κ. Χωραφάς με μεγάλη ευκολία παραβλέπει τα βήματα που έγιναν όλο αυτόν τον καιρό με πολύ ιδρώτα και αγώνα, σε επιμέρους τομείς, όπως η απασχόληση. Ας επιτραπεί λοιπόν και σε μας τους παλιούς αρθρογράφους του «Αντί» να επισημάνουμε συνοπτικά τα βήματα αυτά.

Στο τχ. 259, 27 Απριλίου 1984, δημοσιεύσαμε άρθρο του Βαγγέλη Χωραφά για το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα. Ο διοικητής του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού κ. Θόδωρος Κατσανέβας, παλιός συνεργάτης του ΑΝΤΙ, παίρνοντας αφορμή από το άρθρο αυτό μας γράφει τις απόψεις του και επισημαίνει τις προσπάθειες και τα επιτεύγματα του ΟΑΕΔ κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

Στον τομέα της απασχόλησης, η σοσιαλιστική κυβέρνηση παρενέβει ενεργά για τη συγκράτηση της ανεργίας που κληρονόμησε από το παρελθόν και που βρίσκεται σε όξυνση εξαιτίας και της διεθνούς οικονομικής ύφεσης. Για πρώτη φορά θεσπίστηκαν στη χώρα μας και υλοποιούνται από τον ΟΑΕΔ —σε συνεργασία και με άλλους φορείς— προγράμματα επιδοτούμενης απασχόλησης κυρίως για ειδικές κατηγορίες όπως οι νέοι, οι γυναίκες, οι ανάπηροι, οι οικοδόμοι, οι ανειδίκευτοι εργάτες κ.ά. Μόνο με τα προγράμματα επιδοτούμενης απασχόλησης του ΟΑΕΔ, από τις αρχές του 1983 και μέχρι σήμερα έχουν ήδη βρει μόνιμη ή προσωρινή δουλειά 27.000 άτομα από τις παραπάνω κατηγορίες.

Συγκεκριμένα με τα προγράμματα αυτά έχουν μέχρι πρόσφατα εκτελεστεί έργα από 230 Δήμους, Κοινότητες και Κοινωφελείς Οργανισμούς δίνοντας δουλειά σε 15.000 περίπου άνεργους οικοδόμους και ανειδίκευτους εργάτες. Επιδοτήθηκε επίσης η μόνιμη απασχόληση 12.000 ανέργων (νέοι, γυναίκες, ανάπηροι, κτλ.) σε 1.500 επιχειρήσεις και συνεταιριστικές οργανώσεις.

Υπολογίζεται κατά προσέγγιση, ότι από τις αρχές του 1983 έχει δοθεί δουλειά σε περισσότερο από 130.000 άτομα συνολικά: 1) με τις επιδοτήσεις του ΟΑΕΔ, 2) με το ειδικό πρόγραμμα καταπολέμησης της

ανεργίας, και 3) με τα έργα του Υπουργείου Δημόσιων Έργων και των άλλων φορέων.

Διασφαλίστηκε ακόμη η δουλειά σε 36.000 περίπου εργαζόμενους στις υπερχρεωμένες επιχειρήσεις. Τον τελευταίο καιρό, όσες απ' αυτές τις επιχειρήσεις κρίνονται βιώσιμες επαναλειτουργούν με ρυθμό μία την εβδομάδα, κατά μέσο όρο.

Οι προοπτικές για περαιτέρω συγκράτηση της ανεργίας είναι σχετικά αισιόδοξες, μια και διαφαίνονται ήδη τα πρώτα δείγματα ανάκαμψης της διεθνούς αλλά και της ελληνικής οικονομίας, σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση τελευταία των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων.

Αξιίζει να επισημανθεί εδώ ότι οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σε κατασκευές του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αυξήθηκαν από 245,9 δις. δρχ. το 1981, σε 275,7 δις το 1982 και σε 354,8 δις το 1983. Στην πενταετία 1983-87 προβλέπεται να δαπανηθεί 1 τρισεκατ. δρχ. σε δημόσια έργα. Ενθαρρυντική παρουσιάζεται τελευταία και η πορεία των ιδιωτικών επενδύσεων στη βιομηχανία - βιοτεχνία που εξελίσσεται ως εξής: 1977: 37,2 δις, 1978: 12,5 δις, 1979: 14,9 δις, 1980: 27,5 δις, 1981: 23,8 δις, 1982: 5,7 δις, 1983: 60 δις δρχ.

Στην άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας, προβλέπεται να συμβάλουν και τα νέα διευρυμένα προγράμματα επιδοτούμε-

νης απασχόλησης και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στα προγράμματα αυτά που υλοποιούνται κυρίως από τον ΟΑΕΔ, αλλά και το Υφυπ. Νέας Γενιάς και το ΕΛΚΕΠΑ πρόκειται να υπαχθούν 43.000 άτομα μέχρι το 1984. Το συνολικό κόστος τους, ανέρχεται σε 9,2 δις δρχ., από τα οποία τα 3, δις θα είναι εισπράξεις σε συνάλλαγμα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Σύμφωνα με πρόσφατες ρυθμίσεις, οι επιδοτήσεις προσλήψεων από τον ΟΑΕΔ κυμαίνονται από 400 δρχ. μέχρι 1.600 δρχ. την ημέρα και διαρκούν για ένα χρόνο, από έξι μήνες που ήταν στο παρελθόν.

Τα παραπάνω μέτρα εντάσσονται μέσα στο όλο πλαίσιο του «Εθνικού Συστήματος Προστασίας από την Ανεργία» που καθιέρωσε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Το ΕΣΠΑ συνδυάζει την επιδότηση εργασίας με επέκταση, αναβάθμιση και ριζική Αλλαγή στο καθεστώς των επιδομάτων ανεργίας που ουσιαστικά έχει μείνει αναλλοίωτο από το 1954.

Η εφαρμογή του ΕΣΠΑ, που υπολογίζεται να κοστίσει περί τα 9 δις δρχ. προβλέπει τις ακόλουθες κυρίως ρυθμίσεις:

1. Επιδόματα ανεργίας στους νέους κάτω των 30 ετών, ύψους 15.000 δρχ. το μήνα για έξι μήνες. Η επιδότηση θα δίνεται αφού ο νέος εγγραφεί στα Γραφεία Εργασίας του ΟΑΕΔ για 12 μήνες και εξακολουθεί να είναι άνεργος.

Ελαστικοποίηση των προϋποθέσεων της τακτικής επιδότησης ανεργίας, με μείωση του απαιτούμενου χρόνου προηγούμενης απασχόλησης, έτσι ώστε να επιδοτούνται περισσότεροι άνεργοι. Επίσης μειώνονται οι προϋποθέσεις για την τακτική επιδότηση των οικοδόμων από 125 ημερομίσθια σε 100.

Επιμήκυνση του χρόνου τακτικής επιδότησης με τη θέσπιση τριών πρόσθετων μηνιαίων βοηθημάτων ανεργίας μετά τη λήξη του χρόνου τακτικής επιδότησης. Έτσι η σημερινή μέση διάρκεια επιδότησης που είναι 3,5 μήνες με έπιδομα 18.000 δρχ. το μήνα, θα αυξηθεί με την ελαστικοποίηση των προϋποθέσεων που αναφέρθηκε παραπάνω σε 4,5 μήνες. Μετά το διάστημα αυτό θα δίνονται τρία μηνιαία βοηθήματα ύψους 10.000 δρχ. Έτσι ο συνολικός χρόνος επιδότησης θα αυξηθεί σε 8 περίπου μήνες.

Κατά την περίοδο της επιδότησης, όπως και κατά την περίοδο των αρχικών 12 ημών για τους νέους, θα υπάρχουν οι δυνατότητες για εύρεση εργασίας του επιμοιούχου στην ελεύθερη αγορά, στο ημόσιο, καθώς και η υπαγωγή του σε προγράμματα επιδοτούμενης απασχόλησης ή επαγγελματικής κατάρτισης.

Στα πλαίσια της πρακτικής εφαρμογής του ΕΣΠΑ, όταν ο επιδοτούμενος αρνείται την προσφορά εργασίας μέσω του ΟΑΕΔ, χάνει το δικαίωμα επιδότησης για 2 χρόνια. Έτσι, η επιδότηση θα πηγαίνει σ' αυτόν που πραγματικά θέλει να δουλέψει και δε βρίσκει δουλειά.

Η καθιέρωση του Εθνικού Συστήματος Προστασίας από την Ανεργία, εντάσσεται μέσα στα συγκεκριμένα μέτρα που προωθούνται σήμερα για να υλοποιηθεί στην πράξη και στη χώρα μας με καθυστέρηση πολλών δεκαετιών, το παλιό σοσιαλιστικό πρόγραμμα για «προστασία από την ασθένεια, τη γερατειά, την ανέχεια και την ανεργία».

Η ενεργός παρέμβαση της κυβέρνησης

και ειδικότερα του ΟΑΕΔ στην απασχόληση, υλοποιείται για πρώτη φορά στη χώρα μας με πολύπλευρα άλλα μέτρα, όπως είναι:

1. Η ίδρυση Πρότυπων Γραφείων Εργασίας του ΟΑΕΔ που παρεμβαίνουν ενεργά για να προσαρμόσουν την προσφορά στη ζήτηση εργασίας, αντιμετωπίζοντας έτσι τη λεγόμενη ανεργία τριβής που υπολογίζεται σε 2,5-3%. Τα πρώτα αποτελέσματα από τη λειτουργία των Γραφείων αυτών είναι ιδιαίτερα θετικά.
2. Τα κίνητρα για μετεγκατάσταση του πληθυσμού την περιφέρεια, καθώς και η ενίσχυση παραγωγικών πρωτοβουλιών της αντίληψης για «Μικρή Ανάπτυξη».
3. Η αξιοποίηση των κρατικών προμηθειών προς όφελος των εγχώριων προϊόντων, με παράλληλη λήψη μέτρων για αύξηση των εξαγωγών και καταπολέμηση της «ξеноμανίας» στις καταναλωτικές προτιμήσεις.
4. Ο κατάλληλος προγραμματισμός του ανθρώπινου δυναμικού, και η προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις ανάγκες και προοπτικές της οικονομίας.
5. Η προώθηση του επαγγελματικού προσανατολισμού, η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της ταχύρρυθμης, ευέλικτης εκπαίδευσης και επανεκπαίδευσης στα πλαίσια και των εξελίξεων της σύγχρονης τεχνολογίας.

Ειδικότερα, οι σχολές μαθητείας και ταχύρρυθμης εκπαίδευσης του ΟΑΕΔ, εκσυγχρονίστηκαν και προσαρμόστηκαν στις σύγχρονες εκπαιδευτικές απαιτήσεις αλλά και της αγοράς εργασίας.

Προωθήθηκε μέσα στα δύομισι τελευταία χρόνια με ταχύ ρυθμό, η ανέγερση νέων σύγχρονων εκπαιδευτικών συγκροτημάτων στις Σέρρες, Αγρίνιο, Γιάννενα, Βέροια, Καβάλα, Κομοτινή, Καλαμάτα,

Χαλκίδα, Ρόδο, Ν. Ηράκλειο και Αιγάλεω και δαπανήθηκαν περί τα 1,7 δις δραχμές. Παράλληλα βελτιώθηκε η υποδομή των παλιών εκπαιδευτηρίων. Με βάση έγκυρες μελέτες, δημιουργήθηκαν πολλά νέα τμήματα εκπαίδευσης σε τεχνικές ειδικότητες με μεγάλη ζήτηση, καθώς και σε παραδοσιακά επαγγέλματα. Ιδρύθηκε στην Αθήνα Κέντρο Εκπαίδευσης σε ειδικότητες υψηλής τεχνολογίας, καθώς και Κέντρο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και Εφαρμογών που θα παρέχει τεχνική βοήθεια σε βιομηχανίες-βιοτεχνίες.

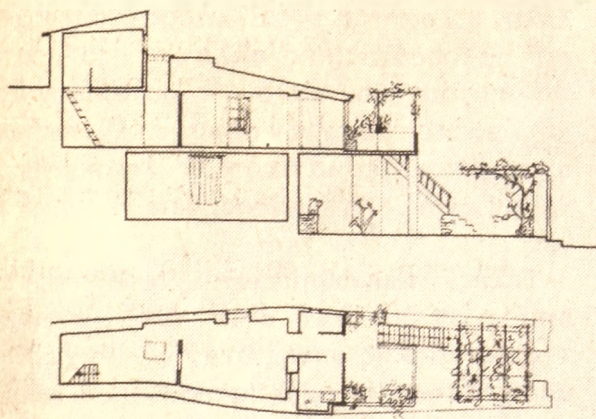
Παράλληλα, λήφθηκαν πολλά μέτρα για τη βελτίωση της θέσης των εκπαιδευομένων όπως: σύγχρονοι μέθοδοι εκπαίδευσης, σημαντικές αυξήσεις στις αμοιβές και τα επιδόματα, ριζική βελτίωση των όρων διαβίωσης στα οικοτροφεία, δωρεάν σίτιση και στέγαση στους μαθητές, υπερδιπλασιασμός της σπουδαστικής άδειας από 6 σε 14 ημέρες, μαθητικά εισιτήρια στις συγκοινωνίες, ίδρυση βιβλιοθηκών, αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες κτλ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ στο παρελθόν υπήρχαν σχολές με μόλις 5 μαθητές, ή άλλες με ανύπαρκτη προσέλευση, σήμερα οι ζητούμενες προς τις υπάρχουσες θέσεις εκπαίδευσης βρίσκονται σε αναλογία 10 προς 1 κατά μέσο όρο.

Μετά την Αλλαγή για πρώτη φορά ενεργοποιήθηκε ο ΟΑΕΔ σε θέματα επαγγελματικής αποκατάστασης και εκπαίδευσης ειδικών κατηγοριών όπως: γυναίκες, ανάπηροι, παλιννοστούντες μετανάστες και πολιτικοί πρόσφυγες, αποφυλακιζόμενα άτομα, αποθεραπευθέντες ψυχασθενείς, εποχιακά απασχολούμενοι, εργαζόμενοι σε προβληματικές επιχειρήσεις, κτλ. Ο οργανισμός έχει εκπονήσει και εκδόσει αρκετές μελέτες και μονογραφίες σε τομείς της αρμοδιότητάς του, ίδρυσε βιβλιοθήκη για εργατικά θέματα, ενώ έχει αναλάβει την πρωτοβουλία για την ανέγερση μνημείου του εργάτη και πλατείας εργατικής Πρωτομαγιάς.

□

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

Η υποστήριξη του παλιού λαϊκού αθηναϊκού σπιτιού μέσα από φωτογραφικά παραδείγματα.

Ένα λεύκωμα υποδειγματικής καλαισθησίας το οποίο αντιπαρατίθεται στον γενικό συρμό που υποστηρίζει τα ξενόφερτα νεοκλασικά κτίρια.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ». • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

Η ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το δημοσίευμα που ακολουθεί είναι απόσπασμα της ετήσιας έκθεσης του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Δημήτρη Χαλικιά, την οποία και παρουσίασε προς την τεκτική Γενική Συνέλευση των μετόχων. Αφορά στον ισολογισμό του 1983 και μάλιστα στις γενικές εξελίξεις και κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής της χώρας μας.

α) Γενικές εξελίξεις και κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής

Από το 1979, μετά τη δεύτερη ενεργειακή κρίση, η ελληνική οικονομία εισήλθε σε μια νέα φάση. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι αρχικά η επιβράδυνση του ανοδικού της ρυθμού που τελικά οδήγησε σε οικονομική κάμψη στο 1981, η έξαρση και η εμμονή του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα και η διευρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών. Από το 1982 η καθοδική πορεία ανακόπηκε, η οικονομία όμως παρέμεινε ουσιαστικά σε κατάσταση στασιμότητας. Για το 1984 προβλέπεται περιορισμένη οικονομική ανάκαμψη, που θα προέλθει κυρίως από την αύξηση της ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης, των δημόσιων επενδύσεων και την άνοδο της αγροτικής παραγωγής μετά την κάμψη της το 1983. Επίσης, η οικονομική ανάκαμψη στο εξωτερικό αναμένεται ότι θα έχει θετικές επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών και στην πορεία της ελληνικής οικονομίας. Εξάλλου, ο πληθωρισμός σημείωσε επιβράδυνση στο πρώτο τρίμηνο του 1984, σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 1983. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η οικονομία βρίσκεται σε φάση ανάρρωσης και δεν έχουν ακόμη εξασφαλιστεί οι αναγκαίες προϋποθέσεις για μια ουσιαστική και μονιμότερη χαρακτηριστήρα οικονομική άνοδο. Το ισοζύγιο πληρωμών και ο πληθωρισμός εξακολουθούν να είναι σοβαροί περιοριστικοί παράγοντες.

Ο πληθωρισμός διπλασιάστηκε μετά τη δεύτερη ενεργειακή κρίση —έφτασε το 26,2% στη διάρκεια του 1980— και εξακολουθεί να διατηρείται σε υψηλά επίπεδα¹, παρά την οικονομική στασιμότητα και την αλλαγή στην κατεύθυνση της οικονομικής πολιτικής που άρχισε από την άνοιξη του 1982. Οι πληθωριστικές προσδοκίες και οι πιέσεις από την πλευρά του κόστους εξακολουθούν να είναι ισχυρές και να τροφοδοτούν την πληθωριστική διαδικασία. Η εμμονή του πληθωρισμού σε υψηλό επίπεδο, σήμερα υπερδιπλάσιο από το αντίστοιχο μέσο επίπεδο στις χώρες της ΕΟΚ, οδηγεί σε συνεχή διάβρωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων, τόσο στις αγορές του εξωτερικού όσο και στην εσωτερική αγορά, και ασκεί δυσμενείς επιδράσεις στο ισοζύγιο πληρωμών.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών υπερδιπλασιάστηκε μετά τη δεύτερη ενεργειακή κρίση, έφτασε σε ύψος ρεκόρ στο 1981 —ξεπέρασε τα 2,4 δισεκ. δολ.— και σταθεροποιήθηκε στα επόμενα δύο χρόνια γύρω στο 1,9 δισεκ. δολάρια. Τα μεγάλα αυτά ελλείμματα, σε συνδυασμό με την υποχώρηση της καθαρής εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων που εκδηλώθηκε από το

πρώτο εξάμηνο του 1981, έκαναν αναπόφευκτη την προσφυγή σε σημαντικό εξωτερικό δανεισμό και οδήγησαν σε αύξηση του εξωτερικού χρέους της χώρας από 3,3 δισεκ. δολάρια στο τέλος του 1978 σε 8,1 δισεκ. δολάρια στο τέλος του 1983 ή ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, από 10,4% στο 1978 σε 23,8% στο 1983. Παράλληλα, η συναλλαγματική δαπάνη για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους, ως ποσοστό των συναλλαγματικών εισπράξεων από εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, αυξήθηκε από 8% στο 1978 σε 16% στο 1983.

Σημειώνεται ότι τόσο το εξωτερικό χρέος της χώρας, ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, όσο και η εξυπηρέτησή του, ως ποσοστό των συναλλαγματικών εισπράξεων από εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, είναι χαμηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά για ορισμένες άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τούτο όμως σε καμιά περίπτωση δε μειώνει την ανάγκη για περιορισμό του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών και για ενίσχυση της εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων. Για τους λόγους που αναφέρονται σε επόμενες παραγράφους, η αναγκαία ριζική προσαρμογή στο ισοζύγιο πληρωμών δεν είναι εύκολη, γιατί οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζονται έχουν κατά βάση διαρθρωτικό χαρακτήρα. Επομένως, η θεραπεία τους προϋποθέτει σημαντικές αλλαγές στη δομή και αποτελεσματικότερη λειτουργία της οικονομίας, που η πραγματοποίησή τους θα απαιτήσει συστηματική προσπάθεια και χρόνο.

Αλλά και μέσα στις σημερινές οικονομικές δομές υπάρχουν δυνατότητες να μειωθεί το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, να ενισχυθεί η αυτόνομη εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων, ώστε να συγκρατηθούν οι ανάγκες για εξωτερικό δανεισμό σε επίπεδα σημαντικά χαμηλότερα από εκείνα των τελευταίων πέντε ετών. Αυτό προϋποθέτει ότι θα συνεχιστούν οι αναγκαίες προσαρμογές στη μακροοικονομική πολιτική και θα ληφθούν κατάλληλα μέτρα που μπορούν να επηρεάσουν, άμεσα, βασικά μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών. Ήδη έχουν γίνει σημαντικές προσαρμογές στη μακροοικονομική πολιτική και έχουν αρχίσει να παίρνονται μέτρα προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι όμως ανάγκη οι προσπάθειες αυτές να συνεχιστούν. Ειδικότερα, το κριτήριο του ισοζυγίου πληρωμών πρέπει να βαρύνει περισσότερο στις κυβερνητικές αποφάσεις οικονομικής πολιτικής. Ιδιαίτερη σημασία από την άποψη αυτή έχει η αποδοχή από την ΕΟΚ των ελληνικών θέσεων που περιλαμβάνονται στο μνημόνιο. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες και ορισμένες ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας επιβάλλουν την εξασφάλιση κατάλληλων προϋποθέσεων για την ομαλή, χωρίς σοβαρούς κλυδωνισμούς, προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στις ανταγωνιστικές συνθήκες της ΕΟΚ. Διαφορετικά, μπορεί να αποδειχθεί δύσκολη, αν όχι αδύνατη, η ανάπτυξη ισχυρής και βιώσιμης βιομηχανικής δομής και η στήριξη ικανοποιητικού ρυθμού οικονομικής ανόδου στα επόμενα χρόνια. Τούτο θα μπορούσε να συμβεί

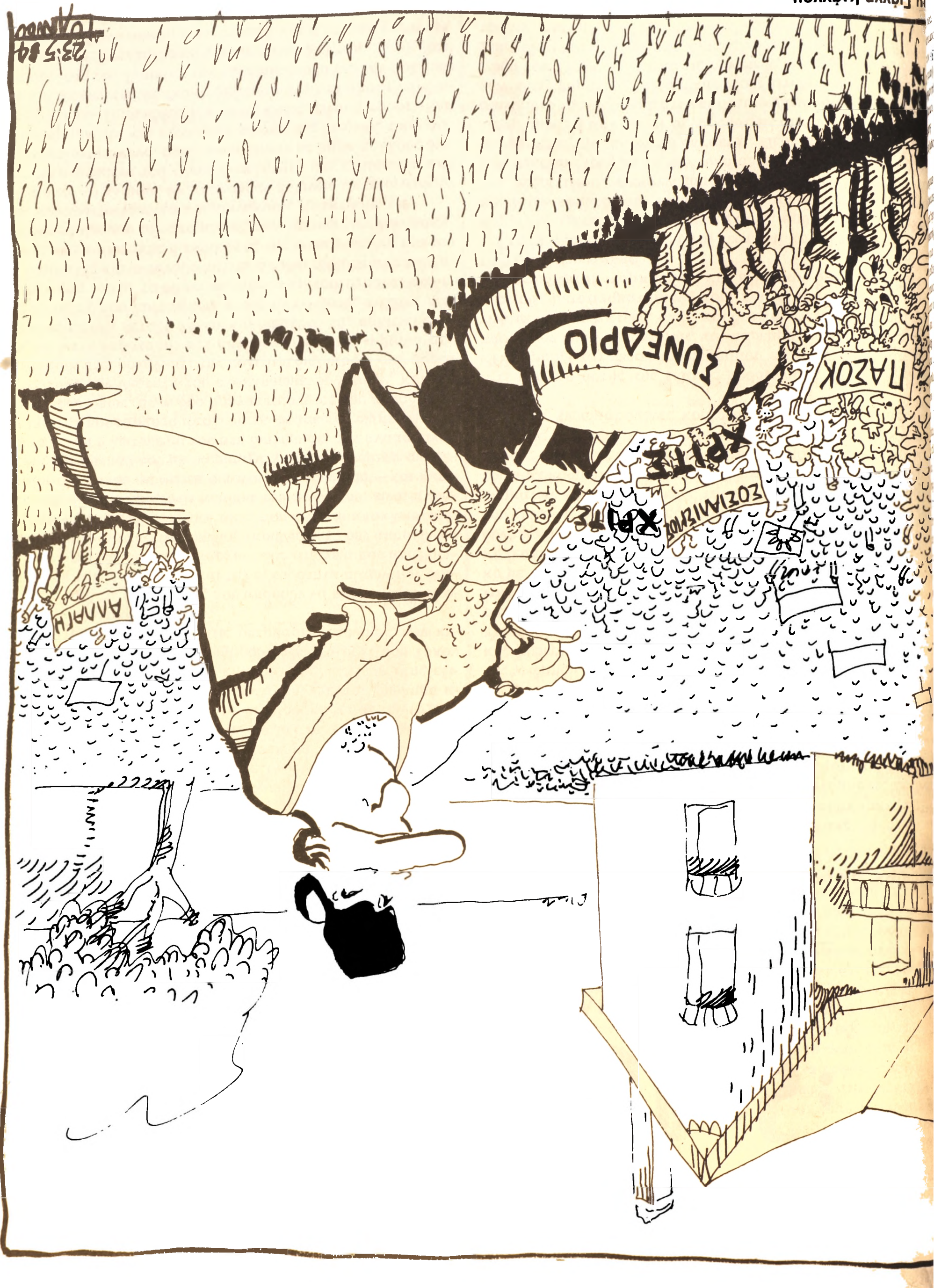
αν η χώρα υποχρεωνόταν, για τη διατήρηση της εξωτερικής ισορροπίας, να εφαρμόσει σε μονιμότερη βάση περιοριστική μακροοικονομική πολιτική που αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε βραδύτερο ρυθμό οικονομικής ανόδου, με κίνδυνο να διευρυνθούν οι διαφορές στο κατά κεφαλή εισόδημα μεταξύ της Ελλάδας και των βιομηχανικών χωρών της Κοινότητας.

Από την άνοιξη του 1982, με την κατάθεση του κρατικού προϋπολογισμού άρχισαν να γίνονται προσαρμογές στη δημοσιονομική και στη νομισματική-πιστωτική πολιτική. Από την αρχή του 1983 αποφασίστηκε ανάλογη μεταβολή και στην εισοδηματική πολιτική. Οι προσαρμογές αυτές απέβλεπαν στη σταθεροποίηση της οικονομίας, στη βαθμιαία αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών, με παράλληλη στήριξη ενός κοινωνικά επιθυμητού επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης.

Στη σφαίρα της δημοσιονομικής πολιτικής, όχι μόνο ανακόπηκε στο 1982 η έντονη αυξητική τάση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, αλλά επιτεύχθηκε και σημαντική μείωση. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα του δημόσιου τομέα, σε ταμειακή βάση, ενώ είχε αυξηθεί από 8,8% στο 1980 σε 15,1% στο 1981, υποχώρησε το 1982 στο 13,4%. Η πρόοδος συνεχίστηκε στο 1983 και το έλλειμμα μειώθηκε στο 12,1%.

Εξάλλου, η νομισματική και πιστωτική πολιτική μέσα στο 1982 έπαψε να στηρίζει την πληθωριστική διαδικασία και τελικά έφερε μεγάλο βάρος για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Όπως αναφέρεται σε επόμενες παραγράφους και λεπτομερέστερα στο ειδικό κεφάλαιο της Έκθεσης, σημειώθηκε βαθμιαία επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης της προσφοράς χρήματος και των πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Παράλληλα, έγινε ενοποίηση προς τα πάνω των επιτοκίων των τραπεζικών πιστώσεων, με αποτέλεσμα η διάρθρωση και το ύψος τους να διαφέρουν σήμερα σημαντικά από αυτά που ίσχυαν πριν από δύο περίπου χρόνια. Πρόσφατα, από τις 15 Φεβρουαρίου 1984, αυξήθηκαν τα επιτόκια των τραπεζικών καταθέσεων, όπως και τα επιτόκια των έντοκων γραμματίων του Δημοσίου. Παράλληλα, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει προχωρήσει σε ουσιαστικές αλλαγές στο σύστημα των πιστωτικών κανόνων, ρυθμίσεων και ελέγχων, που θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότερη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος στα επόμενα χρόνια.

Τέλος, σημειώθηκε μεταστροφή στην εισοδηματική πολιτική στο 1983. Αποτέλεσμα της μεταβολής αυτής ήταν να υποχωρήσει η μέση αύξηση των χρηματικών μισθών κατά 9 περίπου ποσοστιαίες μονάδες (από 26% στο 1982 σε 17% περίπου στο 1983) και να διαμορφωθεί κατά 3 περίπου ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το ρυθμό του πληθωρισμού.

ΤΥΠΟΣ:

Η πολιτική διάσταση ενός θεσμού

του Χρ. Κυριαζή

Η αντίληψη σχετικά με τη θέση του Τύπου στο συνολικό πλέγμα των φορέων εξουσίας και τις σχέσεις του μαζί τους, που συνοψίζεται στο εν πολλοίς περιγραφικό απόφθεγμα «ο Τύπος είναι η τέταρτη εξουσία», θέτει περισσότερα ερωτήματα από όσα απαντάει: παρουσιάζεται σαν εμπειρική διαπίστωση, ενώ στην ουσία στηρίζεται στη γενικότερη αστική πολιτειολογική θεωρία των «τριών εξουσιών» και του (σχετικού) «διαχωρισμού» τους· απ' την άλλη, έχοντας σιωπηρά αποδεχτεί σαν μείζον αξίωμα την ιδέα της «λειτουργικής εξισορρόπησης» των εξουσιών, παρουσιάζει τον ρόλο του Τύπου ως πράγματι ανασχετικό στις υπερβάσεις εξουσίας των κυρίαρχων πολιτικών μερίδων.

Πέρα από τις αντιρρήσεις που μπορούν να προβληθούν σε ό,τι αφορά την τεκμηρίωση και την εγκυρότητα αυτών των θεωρήσεων, πιστεύουμε πως υπάρχουν δύο στοιχεία που απωθούνται από το γνωστικό τους πεδίο, ακριβώς διότι δεν μπορούν να ενταχθούν στη συλλογιστική τους, που κινείται αποκλειστικά, όσο και νομικιστικά, στα πλαίσια του *πολιτικού*: είναι η διάσταση του Τύπου ως φορέα οικονομικής εξουσίας —και η συναφής συνάρτησή του με (κυρίαρχα ή όχι) οικονομικά συμφέροντα— και η λειτουργία του στη διατήρηση, την αναπαραγωγή και την προσαρμογή ιδεολογικών στάσεων, συμπεριφορών και στερεοτύπων. Είναι δύο πραγματικότητες που προσδίδουν στον Τύπο την ιδιότητα του ολοκληρωμένου θεσμού, και τον εντάσσουν έτσι οργανικά στην πολιτική διαδικασία σαν φορέα της με διττή υπόσταση: σαν μηχανισμό που παρεμβαίνει στο πεδίο εξουσίας, μεταξύ άλλων και διαμέσου της πολιτικής κινητικότητας που συνεπιφέρει στους αναγνώστες-πολίτες η ενασχόλησή του με τα όποια «κοινά», και, ταυτόχρονα, σαν ένα αυτοτελές και αυτόνομο πολιτικό πεδίο ρυθμιστικής παρέμβασης και κοινωνικής διεκδίκησης της φυσιογνομίας και του προσανατολισμού του από μέρους των τυπικών φορέων άσκησης της πολιτικής αλλά και κοινωνικής πρακτικής.

Σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσαν πιθανώς να ερμηνευθούν κάποια φαινόμενα του Τύπου δυσεξήγητα και καλυμμένα από μία νεφελώδη εικόνα, όπως «συμβαίνει» με πάρα πολλούς διαμεσολαβημένους και κοινωνικά αδιαφανείς θεσμούς του πολιτικού πεδίου. Προϋπόθεση γι' αυτό, όμως, είναι η προσπάθεια για μία θεώρηση πέρα από το φαινόμενο, μέσα από την προσίδια σύνδεση του Τύπου με τον κοινωνικό ιστό και τον πολιτικό χώρο, τόσο στην ιστορική διάρκεια όσο και στη «βραχύβια» συγκυρία. Η ανάγνωση, η μεταγραφή και η αναγωγή στο κοινωνικό, το πολιτικό και το πολιτιστικό πεδίο των σημείων που

στοιχειοθετούν τα κύρια άρθρα, τις πολιτιστικές ειδήσεις και σχόλια, τα κοινωνικά ρεπορτάζ είναι μία απaráκαμπτη μεθοδευση, προκειμένου να ανιχνευθούν οι παρανομαστές εκείνοι που συναιρούν σε έναν ενιαίο λόγο και αντίληψη τον Τύπο με όλους τους άλλους φορείς άσκησης εξουσίας.

Άλλο τόσο απαραίτητο, όμως, είναι να διαπιστωθεί με ποιους ειδικούς όρους διεκπεραιώνεται η αποτελεσματικότητα ή όχι του Τύπου, σε ό,τι αφορά τον προσανατολισμό της «κοινής γνώμης», την κατεύθυνση της κομματικής και της συνολικής κυβερνητικής πολιτικής, την από μέρους του αντιπροσώπευση συμφερόντων και τη μορφή αυτής της αντιπροσώπευσης. Έτσι θα μπορούσαν να ελεγχθούν και επαληθευθούν οι γενικές προτάσεις της σύγχρονης ριζοσπαστικής σκέψης σχετικά με τη χειραγώγηση των μαζών μέσω του Τύπου, την οργανική διαπλοκή του με τα μονοπώλια, τη συμβολή του στην αποδυνάμωση της πολυμέρειας και της πολυφωνίας, την επιλογή του υπέρ της ισοπεδωτικής παρουσίασης των κοινωνικών προβλημάτων και συγκρούσεων, την από μέρους του επεξεργασία του μαζοποιημένου προτύπου πολιτικής γλώσσας και συμπεριφοράς, και άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον τρόπο λειτουργίας των εφημερίδων και περιοδικών ευρείας κυκλοφορίας στις ενσωματωμένες κοινωνίες του σημερινού καπιταλισμού.

Η ανάγκη αυτής της ειδικής προσέγγισης του φαινομένου «Τύπος», η υποχρέωση του σεβασμού της αυτονομίας και των προσίδων όρων λειτουργίας και παρέμβασής του ως θεσμού γίνεται πιο επιτακτική, αλλά και διευκολύνεται, από τους σημερινούς μετασχηματισμούς του, που συνοψίζονται σε αυτό που ονομάζεται «ταμπλόιντ», ένα είδος που δεν αφορά μόνο το σχήμα του εντύπου...

Στην Ελλάδα, το είδος αυτό τείνει να καταλάβει κυρίαρχη θέση (βλ. σχετικά, στο αφιέρωμα αυτό, άρθρο για την κυκλοφορία των εφημερίδων) και τροποποιεί σημαντικά τα δεδομένα της μέχρι τώρα, φυσιογνομίας των ημερήσιων φύλλων, και των σχέσεών τους με το νέο τύπο συνείδησης κοινού που διαμορφώνεται την τελευταία δεκαετία. Πέρα από αυτήν την αλλαγή, όμως, ή μάλλον σε συνάρτηση με αυτήν, υπάρχει και το φαινόμενο της εισβολής στον εκδοτικό χώρο μιας σειράς ισχυρών επιχειρηματιών, με ανύπαρκτους σχεδόν δεσμούς με το χώρο του Τύπου. Μία από τις συνέπειες αυτού του νέου στοιχείου είναι και ο προσανατολισμός του εντύπου στη βάση κριτηρίων αυστηρά εμπορευματικής και επιχειρηματικής λογικής, με έντονα τα χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν σε έναν

χανισμό αυτοτελούς οικονομικής εξουσίας.

Μέχρι πρόσφατα, τα μονοπώλια του Τύπου μπορούσαν μεν παρεμβαίνουν στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής που ίχυνε για τους μηχανισμούς του κυκλώματος (από τις μονάδες αροχής πρώτης ύλης —χαρτί— μέχρι τους φορείς διανομής), και αυτό συνιστούσε αυτόχρονα πολιτική «ομάδας πίεσης», αλλά οι ιδιοκτήτες αυτών των μονοπωλίων είχαν οργανική και ιστορική σχέση με τον θεσμό του Τύπου. Οι νεότεροι εξωγενείς επιχειρηματίες καθιερώνουν την κυριαρχική παρουσία τους ξενιώντας σχεδόν εκ του μηδενός, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τις σχέσεις τους με το δυνάμει κοινό του εντύπου τους. Και μπορεί να σέβονται, π.χ., τις κλασικές πολιτικές κατηγορίες του «δημοκρατικού» και του «δεξιού» Τύπου, αλλά μόνον για να τις αναιρέσουν στην πράξη, αφού θα πρέπει να «κατακευάσουν» το κοινό τους υπερβαίνοντας ακριβώς τους πολιτικούς και ιδεολογικούς όρους με βάση τους οποίους αυτό είχε διαμορφωθεί στα πρότυπά του από τα ιστορικά συγκροτήματα Τύπου. Μπροστά σε αυτή την ανάγκη επιστρατεύεται η τεχνολογία, το μάρκετινγκ και η ιδεολογία του θεάματος, διαταξικά και υπερπολιτικά —ή, αν θέλετε, και ταξικά και πολιτικά αλλά με μια μορφή έμμεση και περίτεχνα συγκεκαλυμμένη.

Δεν θα ήταν ίσως αβάσιμη η υπόθεση, ότι τα σύγχρονα, και καθ' ημάς πλέον, φαινόμενα του κρατισμού και, σε παράλληλη πορεία, του προϊόντος κατακερματισμού, ή έστω αποδυνάμωσης, της κοινωνίας των πολιτών αντικατοπτρίζονται, αλλά και ενισχύονται, από την αντίληψη που χαρακτηρίζει τον «νέο Τύπο» και που συμπαρασύρει και τον «παλιό»: απολιτικοποίηση της πολιτικής, ανάδειξη του κρατικού / κυβερνητικού Λόγου, εικονοποίηση των πληροφοριών και συρρίκνωση της γραμμής τους διατύπωσης, αρνητική έμφαση στα φαινόμενα που απειλούν την «κοινωνική συνοχή», άσκηση εντυπωσιασμού με ρεβώδη γεγονότα, προσωποποίηση του όποιου θεσμού προς όφελος της άμβλυνσης της κριτικής απέναντί του, προβολή της απλότητας» των κοινωνικών σχέσεων και της μανιχαϊστικής λογικής του «καλού - κακού», και ότι άλλο μπορεί να εξασφαλίσει ένα διαταξικό κοινό, στον κοινό παρανομαστή του φοραλισμού συμπολίτευση / αντιπολίτευση και του γηγενούς ποσοφαιρικού διδύμου χαρισματικών (...) εθναρχών.

Έξω από αυτά τα πλαίσια απομένει ο κομματικός Τύπος, ερμάρτημα του αντιπροσωπευτικού λόγου και σχέσης κόμματος με το λαό, καθώς και κάποια έντυπα που μετεωρίζονται μεταξύ της αξιοπρέπειας ενός δημοσιογραφικού κλασικισμού και της αγωνίας τους για επιβίωση. Κατά πόσο, όμως, αυτός ο Τύπος μπορεί να εξισορροπήσει την τάση προς την ισοπεδωτική ομοιομορφία του δημοσιογραφικού λόγου, προς τη διαμόρφωση μιας άλλου είδους «Εφημερίδας της Κυβερνήσεως»; Κατά πόσο μπορεί να ανατρέψει το καθεστώς έκπτωσης της ποιότητας και βιασμού της συνειδήσεως, που το υφίστανται και το αναγνωστικό κοινό και οι λειτουργοί του επαγγέλματος; Αλλά και ποια είναι η στάση των τελευταίων απέναντι στη σαφή και κατευθυνόμενη αντίληψη και πρακτική των εκδοτών, τόσο ως εργοδοτών τους όσο και ως κατόχων πολιτικής και οικονομικής εξουσίας;

Στο μικρό αυτό αφιέρωμα δεν ήταν δυνατόν να θιγούν όλες οι πτυχές του προβλήματος. Η επιλογή της ιδεολογικής - μορφολογικής προσέγγισης, απ' την άλλη, χωρίς να συνεπάγεται και ιεράρχηση ενδιαφέροντος μεταξύ των πιθανών θεωρήσεων, εξαφαιρίζει μία εκ των ένδον εξέταση του νέου δημοσιογραφικού λόγου του ταμπλόιντ, της λογικής, των προϋποθέσεων και των συνεπειών του. Ευκαίριο θα ήταν να αρχίσει ένας γενικότερος διάλογος, τη στιγμή ακριβώς που διαμορφώνεται η νέα πραγματικότητα και όχι, φιλολογικά, εκ των υστέρων. Υπάρχει, βέβαια, ένα μικρό πρόβλημα: από ποια έντυπα θα γίνει αυτός ο διάλογος;...

Εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

Το ιστορικό χρονικό των Λαμπράκηδων, της νεολαιίστικης οργάνωσης, που σημάδεψε μια ολόκληρη γενιά, για πρώτη φορά αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης.

Με πλούσιο όσο και σπάνιο φωτογραφικό υλικό και δυσεύρετα ντοκουμέντα η κοινωνιολόγος-ιστορικός Κατερίνα Σαιν-Μαρτέν περιγράφει την οργανωτική δομή, την πολιτική παρέμβαση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες της «Νεολαίας Λαμπράκη».

Άγνωστες πτυχές αλλά και αποσιωπήσεις ή και διαστρεβλώσεις γύρω απ' τα πραγματικά περιστατικά φωτίζονται μέσα από πλήθος συνεντεύξεων που η συγγραφέας πραγματοποίησε με μέλη της Νεολαίας Λαμπράκη, αλλά και μια αδημοσίευτη συνέντευξη με τον πρόεδρο της Νεολαίας τον Μίκη Θεοδωράκη, δημοσιεύεται αυτούσια.

Είκοσι χρόνια μετά τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη, η ιστορία αρχίζει να φωτίζει τα «πραγματικά» της οργάνωσης που υπερέβη τα κομματικά πλαίσια και έδρασε ως ο καταλύτης για μια σειρά από πολιτικές και πολιτιστικές αλλαγές.

Τη μετάφραση και την επιμέλεια της έκδοσης είχε η Χαρα Ντάλη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9
• τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

ΠΕΦΤΟΥΝ ΚΕΦΑΛΙΑ

ΜΕΓΑΛΗ ΣΤΡΟΦΗ στούς γιατρούς

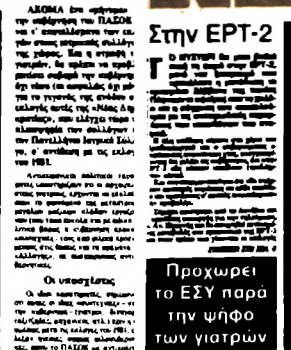
ΠΕΦΤΟΥΝ ΚΕΦΑΛΙΑ

ΟΧΙ στην παλινόρθωση της Δεξιάς

Ειρηνική και πολυχρωμή εργατική Πρωτομαγιά

Στην ΕΡΤ-2

Το δολάριο φτасε

Μαντέψτε ποια εφημερίδα είναι

Εφημερίδα είναι μόνο μία

Αν πιστέψουμε την ελληνική εκδοχή του ταμπλόιντ η πραγματικότητα είναι ένα μεγάλο σταυρόλεξο. Η επικαιρότητα γίνεται υπόθεση σχήματος, τα θέματα συμπλέκονται τυχαία, ο αναγνώστης είναι κάποιος που ξεφυλλίζει: η πραγματικότητα χάνεται, ενταφιάζεται κάτω από τις διασταυρώσεις φωτογραφιών και λεζαντών, το πραγματικό αιμορραγεί συμπαρασύροντας κάθε μήνυμα, κάθε δυνατό νόημα.

Μια ιδέα περιοδικού ποικίλης ύλης στοιχειώνει στα απογευματινά φύλλα και τα υποχρεώνει να μιμούνται το ένα το άλλο, τα παρασύρει σε μια άμορφη δίνη όπου τίποτα δεν έχει πια σημασία, τα κουίζ ενδιαφέρουν εξίσου με τα πολιτικά σχόλια, οι «πνευματικές ασκήσεις» αξίζουν όσο και οι ειδήσεις που λιγοστεύουν και τα εγκλήματα μπορούν να συγκριθούν σε όγκο μόνο με τις αθλητικές σελίδες, τις μόνες που μοιάζουν να αναφέρονται σε κάτι υπαρκτό, μια και περιλαμβάνουν κυρίως αποτελέσματα αγώνων. Οι εφημερίδες πουλάνε το σχήμα τους και τίποτα άλλο, έχουν εγκαταλείψει κάθε άλλη προσπάθεια: ένας άνθρωπος θα μπορούσε να τις γράψει απ' την αρχή ως το τέλος αν είχε το χρόνο, κάποιος που θα είχε τη δυνατότητα να καταρτίσει μηχανικά αυτό το φλύαρο σταυρόλεξο, να τι πρότεινε το Έθνος και πέτυχε ο Φιλιππόπουλος.

Οι δημοσιογράφοι εξαφανίζονται, το μόνο που κυνηγάνε οι απογευματινές εφημερίδες είναι μερικές υπογραφές. Οι διανοούμενοι αποτελούν για τους εκδότες εγγυήσεις, αποδείξεις ότι τα φύλλα τους περιέχουν απόψεις. Αυτό που αποκλείεται είναι η επεξεργασία απόψεων από το «μόνιμο προσωπικό» που αποδύεται σε μια παραγωγή λεζαντών χωρίς προηγούμενο. Και αν ακόμα μερικοί αρθρογραφούν, συνήθως τις Κυριακές και τις αργίες, αυτό γίνεται μόνο για να αναμασθούν μερικά κεντρικά πολιτικά θέματα, τα μόνα που δεν είναι επικίνδυνα, τα μόνα που δεν απειλούν την εικόνα της πραγματικότητας που επεξεργάζεται η ελληνική άποψη για το ταμπλόιντ. Οι εκδότες νίκησαν και μαζί τους θριαμβεύουν οι δημόσιες σχέσεις: οι ελληνικές εφημερίδες τίθενται οριστικά στην υπηρεσία μερικών επωνύμων, πολιτικών και καλλιτεχνών, μας πληροφορούν συνεχώς ότι αυτοί οι άνθρωποι είναι ανάμεσά μας, εξακολουθούν να ζουν και να φωτογραφίζονται, ή

μάλλον εξακολουθούν να υπάρχουν επειδή φωτογραφίζονται.

Υπάρχει μία εξήγηση για την πορεία του καθημερινού Τύπου, όπως και για την αντιστοιχία εξέλιξη των περιοδικών: μετά το 1967 οι εφημερίδες έχασαν κάθε επαφή με την ελληνική πραγματικότητα. Μπορεί να παρακολούθησαν τις πολιτικές εξελίξεις (μερικές φορές με το ζόρι), αρνήθηκαν όμως να ρίξουν οποιαδήποτε ματιά στα πολιτιστικά προβλήματα, στη μεγάλη περιπέτεια που ζει αυτή τη στιγμή η χώρα και που συνοψίζεται σ' ένα πρόβλημα συλλογικής όσο και προσωπικής ταυτότητας. Μια σειρά από θέματα έμειναν στην αφάνεια και εμφανίζονται όταν έχουν αλλάξει ριζικά ή όταν έχουν πια πεθάνει: κανείς δεν έγραψε για το ροκ το '74, όπως κανείς δεν ασχολείται σήμερα με τους δεκαεφτάχρονους. Κανείς δεν έγραψε για την κρίση της πολιτικοποίησης το 1977, όπως κανείς δεν ασχολείται το 1984 με την εισβολή της τεχνολογίας στην ψυχαγωγία, τη ριζική διαφοροποίηση που σημαδεύει την ατομική κατανάλωση. Όσο για την επαρχία, όλοι θεωρούν ότι πέθανε και μιλάνε γι' αυτήν για να διαφημίσουν μερικά υπουργεία, που διοργανώνουν εκδηλώσεις.

Δύο πράγματα έχουν επιτυχία στις εφημερίδες, το ρετρό και η γκρίνια. Και τα δύο βολεύουν τους εκδότες, αφήνουν τον απαραίτητο ψυχολογικό χώρο για εντυπώσεις κι όχι για απόψεις και καλλιεργούν ένα κλίμα αναμονής για το αυριανό ρετρό, την αυριανή γκρίνια. Με το ταμπλόιντ οι εφημερίδες μετατρέπονται σε σήριαλ.

Να γιατί οι εφημερίδες φοβούνται τις συνεντεύξεις ή μάλλον δημοσιεύουν παρωδίες συνεντεύξεων, μερικές ερωτήσεις που προκαλούν συνήθως λιγόλογες ή μονολεκτικές απαντήσεις. Οι πραγματικές συνεντεύξεις απειλούν το σταυρόλεξο, διεκδικούν ένα χώρο απόψεων και όχι εντυπώσεων (ακόμα κι όταν γίνονται για λόγους εντυπώσεων). Ασυνείδητα, οι εφημερίδες έχουν καταλάβει ότι η εισβολή ενός διαφορετικού λόγου, οποιουδήποτε λόγου, δυναμιτίζει το στέρεο οικοδόμημα από φωτογραφίες και λεζάντες, υποσκάπτει τα θεμέλια της καθόλου ευφάνταστης φωτογραφικής εκδοχής για την επικαιρότητα που έχουν επεξεργαστεί τα τελευταία χρόνια. Μια συνέντευξη των Μουσικών Ταξιαρχιών μας πληροφορεί πολύ καλύτερα για την ελλη-

νική πραγματικότητα από τις δηλώσεις του Μαρούδα, να τι έχουν καταλάβει οι δημοσιογράφοι, που θα πρέπει να τρομάζουν συγκινώντας αυτά που γράφουν μ' αυτά που συμβαίνουν ένα τετράγωνο μακριά απ' το σπίτι τους. Άλλωστε, προσπαθώντας να ξεφορτώσουν κάτι τέτοιο, οι εφημερίδες συχνά βγαίνουν στους δρόμους, συλλαμβάνουν περιστασιακούς και τους ρωτάνε: «Ποιος είναι ο Σφέρης;» Εκείνη τη στιγμή, το μόνο που μπορεί να συμβεί, για να αποδοθεί δικαιοσύνη είναι να «συλλάβει» κάποιος το δημοσιογράφο και να τον ρωτήσει: «Ποιος είναι ο Έζερ Πάουντ;» ή «Πότε πέθανε ο Κοσμάς Πολτης;» κι αν ο δημοσιογράφος απαντήσει, τότε θα μπορέσει να συνεχίσει χωρίς τύψεις.

Εφημερίδα είναι μόνο μία, αυτή που βγαίνει από έναν εκδότη, αδιάφορο για τον τίτλο της, αυτό αποδεικνύει η πορεία του Φιλιππόπουλου. Μπορεί το πρωί, να υπάρχουν μερικά φύλλα που φλερτάρουν έντονα με μια νταλγκατική άποψη για τον Τύπο, του είδους «φτωχός αλλά τίμιος», να προωθούν απόψεις που γίνονται όλο και πιο κομματικές, δηλαδή εξωπραγματικές, να πιστεύουν ότι ο κοσμος είναι μαύρος (Ριζοσπάστης), άσπρος (Ακρόπολις), μαυρόασπρος (Αυγή) ή άσπρος μαυρος (Καθημερινή). Τα φύλλα αυτά, όμως χάνουν εξίσου την πραγματικότητα με τα έγχρωμα απογευματινά γιατί προσπαθούν αντισταθούν στη ροή της ζωής, κλειδώνοντας σε περασμένες δεκαετίες, θεωρώντας ότι υπάρχει μια διαμάχη παλιού και καινούριου. Δεν υπάρχει καμιά διαμάχη: ο Τύπος πάσχει από το ότι έγινε αφηρημένος, ξεχάστηκε σ' διάρκεια της χούντας για αντικειμενικό λόγους και αποκοιμήθηκε κουρασμένος. Βρίσκεται ακόμα σε νάρκωση και βλέπει τη λεοράση, πιστεύει ακόμα ότι «η ζωή συνεχίζεται» ενώ στην πραγματικότητα η ζωή έχει αλλάξει και παραδίδεται στα χέρια ενός ανθρώπου με πολλές όψεις, από την πιο σκληρή (Φιλιππόπουλος) μέχρι την πιο εύθραυστη, εκείνη που αγγίζει την παρωδία (Πόπωτας). Αυτός ο άνθρωπος φοβάται τη ζωή, γι' αυτό αγαπάει πολύ το κασέ, χωρίς να ξέρει τίποτα από σελιδοποίηση. Συγκεντρώνει κάθε μέρα 600.000 αναγνώστες. Δεν είναι λίγοι, είναι πάρα πολλοί για μία εφημερίδα.

Χρήστος Βακαλόπουλος

«Οι υπεύθυνοι του Τύπου τροβάλλουν τους φόνους και τα σκάνδαλα για να αναισθητοποιήσουν το αναγνωστικό κοινό»

SYNENTEYEH ME TON
CLAUDE BOURDET

«Οι «μακι» —Γάλλος αντιστασιακός—
Ουχρονος Κ. Μπουρντέ είναι ένας από
τους τελευταίους μεγάλους δημοσιογρά-
φους που σφράγισαν μια εποχή καταπλη-
κής άνθισης του Τύπου ποιότητας. Υ-
ρξε διευθυντής τριών από τα σημαντι-
τερα έντυπα της εικοσαετίας 1940-1960:
ο Combat, του Observateur και του
France Observateur.

Το Combat εμφανίστηκε σαν παράνομο
έλλο στη γερμανοκρατούμενη Γαλλία,
Δεκέμβριο του 1941 και μέχρι την απε-
λευθέρωση του 1944 είχε κυκλοφορήσει
σε φύλλα. Στην απελευθέρωση γίνεται η
σημαντική γαλλική εφημερίδα. Διευ-
νεται από τον Καμύ και οι δημοσιογρά-
φοι της ονομάζονται Σαρτρ, Μαλρώ, Αρόν
κ.λ.λ. Τον Ιούνιο του 1947 ο Μπουρντέ δια-
σχίζεται τον Καμύ και προσπαθεί να στηρί-
ξει την εφημερίδα μέσα στην οικονομική
κρίση που θα καταρρακώσει το γαλλικό
έλλο. Το Combat επιβιώνει και —αν και ε-
πρόκλητη— γίνεται η πιο ζωντανή και εν-
αφέρουσα εφημερίδα.

Τον Ιούνιο του 1950, ο Μπουρντέ εγκα-
ταλείπει το Combat που έχει αρχίσει να
πρακμάζει (σβύνει το 1974) και ιδρύει το
εβδομαδιαίο περιοδικό της αριστερής δια-
κησης, τον Observateur. Προσελκύει και
πάλι μεγάλες υπογραφές και κάνει μαχό-
νη δημοσιογραφία. Ο Observateur επι-
λλάεται με τον τίτλο France Observa-
teur, πρόδρομος του Nouvel Observateur
που ιδρύεται το 1964 και που συνδυάζει
την αγγλοσαξωνική (ρεπορτάζ) με την ευ-
ρωπαϊκή (αναλύσεις - ντοσιέ) δημοσιογρα-
φία.

Σήμερα ο Κ. Μπουρντέ γράφει στο Te-
rroir Chretien έγκυρο εβδομαδιαίο
επιστημονικό χριστιανικό περιοδικό. Ταξιδεύ-
ει —όπως πάντα— σ' όλον τον κόσμο και
συνεχίζει σ' επαφή με τις καταστάσεις και
με τους ανθρώπους που προσδιορίζουν την
πορεία των πραγμάτων και την κίνηση των ι-
δεών.

Με το ANTI, ο Κ. Μπουρντέ μοιράστηκε
στη μακροχρόνια πείρα του και μίλησε για
από τα πιο καυτά ζητήματα στην Ελ-
βετία, την κρίση του Τύπου:

«Το μεγαλύτερο πρόβλημα στο σύγ-
χρονο Τύπο είναι η έλλειψη ανθρώπων
διευθυντών εφημερίδων ή περιοδι-
κων — που να έχουν έφεση για την ενημέ-
ρωση. Που να έχουν την εξυπνάδα και το
κουράγιο να διευκολύνουν την ελεύθερη
έκφραση και διάδοση των απόψεων, των
ιδεών και των πληροφοριών. Αυτό δεν έρ-
χεται μόνο του. Τα οργανωμένα συμφέ-
ροντα, η επίδραση του κόσμου του χρή-
ματος και όλοι οι παράγοντες του κομ-

φορμισμού, πνίγουν τέτοιες προσπά-
θειες. Εγώ ο ίδιος σαν διευθυντής του
Combat και έπειτα του Observateur δεν
άντεξα. Σπάνιοι είναι αυτοί που έχουν τη
θέληση, το κύρος, το κουράγιο και την α-
νεξαρτησία για μια πραγματική ενημέρω-
ση. Αυτούς πρέπει να τους προστατεύου-
με, τόσο από τις κυβερνήσεις όσο και από
τις οικονομικές πιέσεις, γιατί δεν είναι
πολλοί...»

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Κ. Μπουρντέ,
«αυτό που χαρακτηρίζει το δυτικό Τύπο
δεν είναι οι στενές του σχέσεις με την πο-
λιτική εξουσία αλλά οι στενές του σχέ-
σεις με το χρήμα. Τα μονοπώλια έχουν τη
δυνατότητα να επηρεάζουν το μεγαλύτε-
ρο τμήμα αναγνωστών σε μια χώρα κι αυ-
τό είναι πολύ ανησυχητικό. Οδηγεί σε έ-
ναν Τύπο του καπιταλιστή πράγμα πολύ
χειρότερο από έναν καπιταλιστικό Τύπο.
Για παράδειγμα, ο αγγλοσαξωνικός Τύ-
πος ανήκει σε εμπόρους πληροφοριών,
είναι καπιταλιστικός. Αντίθετα, ο ευρω-
παϊκός διαδίδει τις ιδέες του καπιταλι-
σμού γιατί ενδιαφέρεται λιγότερο να με-
ταδώσει πληροφόρηση και περισσότερο
να μεταδώσει μια ιδεολογία. Απέναντι σ'
αυτό, ο μη κομμουνιστικός αριστερός Τύ-
πος είναι για οικονομικούς λόγους εντε-
λώς αδύναμος.

Θα έπρεπε λοιπόν, θεσμικά μέτρα να
προστατέψουν την ανεξαρτησία του Τύ-
που τόσο από τις κυβερνήσεις όσο και α-
πό τα οικονομικά συμφέροντα».

Ο Κ. Μπουρντέ έδωσε δύο παραδείγμα-
τα. Το πρώτο έχει σχέση με τον πρόσφατο
γαλλικό νόμο περί Τύπου που απαιτεί α-
πόλυτη διαφάνεια στην προέλευση των
πόρων ενός εντύπου και απαγορεύει σε έ-
να ή πολλά μαζί πρόσωπα (π.χ. εταιρείες)
να είναι ιδιοκτήτες πολλών εντύπων. Το
άλλο, είναι ένα σχέδιο που υπήρχε από τα
αντιστασιακά χρόνια και που ποτέ δεν
μπήκε σ' εφαρμογή: η ίδρυση ενός συνε-
ταιριστικού ταμείου του Τύπου, που να
τροφοδοτείται από τις εισφορές των δια-
φόρων εντύπων, να διοικείται από ανθρώ-
πους του Τύπου όλων των πολιτικών απο-
χρώσεων και να παρέχει βοήθεια στα έν-
τυπα που περνούν κρίση ή που θέλουν να
ιδρυθούν.

«Έργο του Τύπου —συνεχίζει ο Κ.
Μπουρντέ— είναι να πληροφορεί. Έγκει-
ται λοιπόν, στις ίδιες τις εφημερίδες και
τα περιοδικά να συλλέγουν όσο το δυνα-
τό περισσότερα και διασταυρωμένα στοι-
χεία και —όποια και να 'ναι η πολιτική—
να λένε την αλήθεια πάνω σε όλα. Στο Ισ-
ραήλ, για παράδειγμα, που είναι ο πιο
στενός σύμμαχος των ΗΠΑ, υπάρχουν

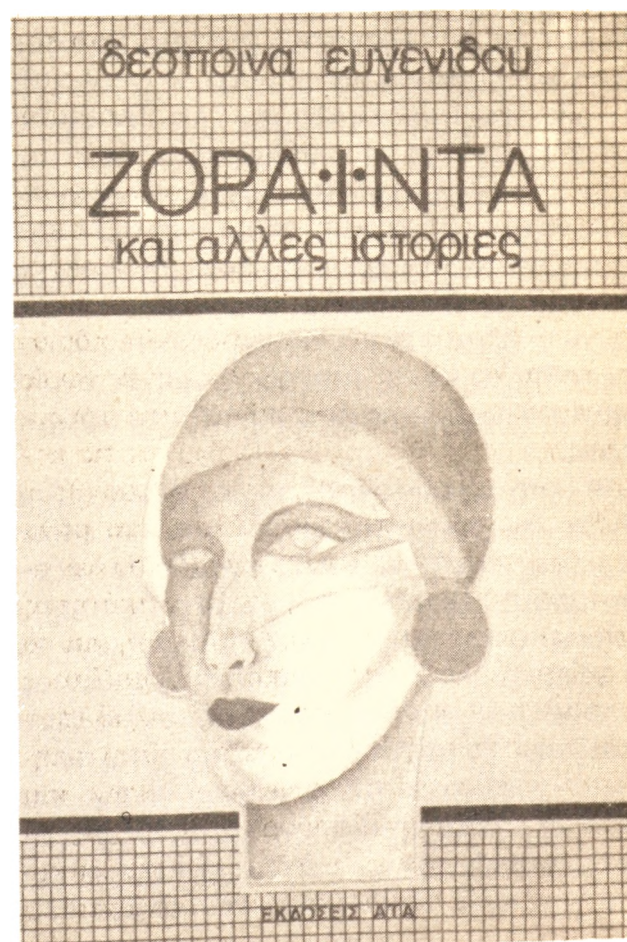
μεγάλες εφημερίδες όπως η Haretz και
περιοδικά όπως το Halemaze που φροντί-
ζουν να έχουν λεπτομερείς και πλήρεις
πληροφορίες και δεν κρύβουν τίποτα.

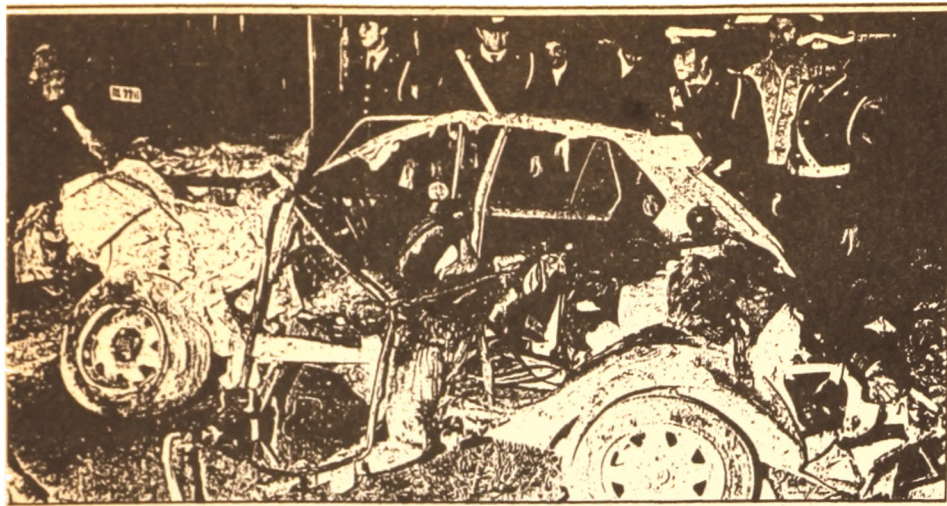
Μερικές φορές βέβαια αυτό δεν αρκεί,
και τότε είναι ανάγκη ο Τύπος, όχι μόνο
να πληροφορεί αλλά και να εξηγεί ορι-
σμένα γεγονότα και να αναλύει ορισμέ-
νους μηχανισμούς».

Ο Κ. Μπουρντέ λέει για παράδειγμα ότι
η επίδραση του αμερικανικού επανεξοπλι-
σμού στην παγκόσμια κρίση δεν έχει ακό-
μα γίνει κατανοητή και ότι αυτό είναι ένα
θέμα που χρειάζεται ανάλυση και εμβά-
θυνση, και συνεχίζει:

«Οι διευθυντές όμως των εφημερίδων,
θέλουν ν' αναισθητοποιήσουν την κοινή
γνώμη παρουσιάζοντας φόνους, σκάνδα-
λα, κραυγαλέες φωτογραφίες κτλ. Και
δεν είναι το αναγνωστικό κοινό που ζητά
κάτι τέτοιο. Εξαρτάται, βέβαια, από τα
διάφορα κράτη, αλλά σε γενική βάση
μπορεί κανείς να διαμορφώσει το κοινό
του. Μην ξεχνάμε, ότι σήμερα το κοινό εί-
ναι όλο και περισσότερο μορφωμένο. Άλ-
λωστε οι opinion makers —εκείνοι που
διαμορφώνουν την κοινή γνώμη— σαν
τους εκπαιδευτικούς, τους νομικούς,
τους συνδικαλιστές, κτλ., είναι αρκετοί
για ν' αποτελέσουν το κοινό σοβαρών εν-
τύπων. Βέβαια, αν τα σοβαρά αυτά έντυ-
πα ακολουθούν πολιτικά την ίδια πορεία
με τα υπόλοιπα, δεν θα μπορούμε να μι-
λήσουμε για επιτυχία...».

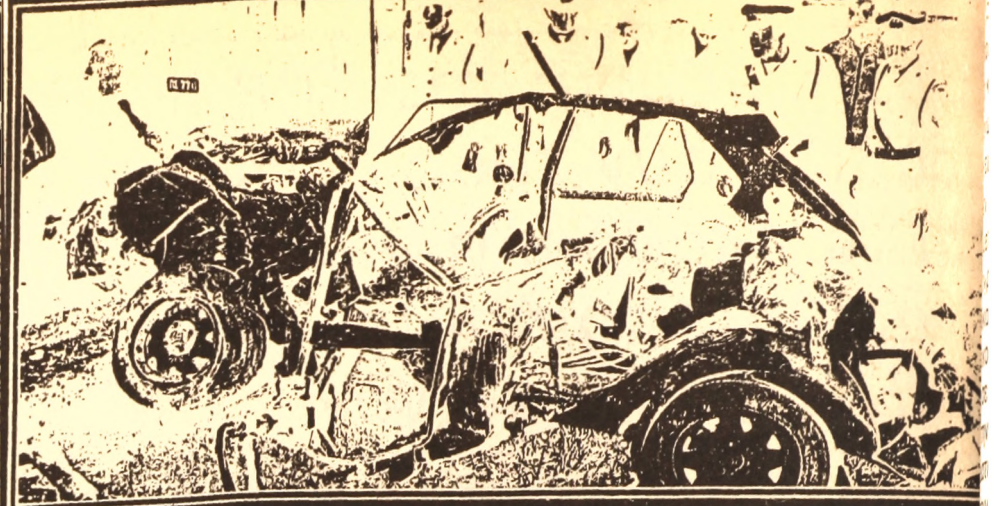
Μικέλα Χαρτουλάρη

Τρελό φέρει για τρ

ΦΡΙΚΤΟ τέλος περιμένει όλους μετά το γλέντι. Τη συγκρούση μεταναστεύει στις 4.30 το πρωί ο Σαρβέτου στο 3ο χλμ. οδού Καραϊσκάκης - Κεφάλι. Ο οδηγός του - πρόσφατα μεθυσμένος - σε μια τριμυρία στο αντίθετο ρεύμα συγκρούση ήταν ο οδηγός Λεμεριάνης και κορμιά έγινε. Η συγκρούση ήταν σφοδρή και ο οδηγός του Σαρβέτου που οδηγεί η ταχύτητα σε οκτακοσία. Νεκρός είναι ο Σαρβέτου, Κ. Παρουσίαζε οι λόγοι. Στο Λεμεριάνη υπέστησαν που αυτοχρησθέντες δεν έδωσαν

2,5,7,8,10,11,13,14,15,16,18 - Εξωτερικά 4 - Αρθρα 6,9 - Γραφικοί 8 - Αιλιπούπολοι 12 - Οικονομικά 17 - Μόδα 23

ΣΠΟΡ 13

2,5,7,8,10,11,13,14,15,16,18 - Εξωτερικά 4 - Αρθρα 6,9 - Γραφικοί 8 - Αιλιπούπολοι 12 - Οικονομικά 17 - Μόδα 23

Αίμα στην πρώτη σελίδα

του Χρήστου Λάζου

Σήμερα θεωρείται πλέον αυτονόητο να χρησιμοποιείται η φωτογραφία ως μαρτυρία και ως μέσο για να καταγραφούν και να μεταδοθούν από τον Τύπο σημαντικά γεγονότα. Εφημερίδες όπως η γαλλική «Le Monde» που επιμένει να χρησιμοποιεί ως αποκλειστικό μέσο πληροφόρησης και σχολιασμού το γραπτό λόγο, ή εκείνες που διστάζουν να βάλουν στην πρώτη σελίδα φωτογραφίες κι επιλέγουν συχνότερα το σκίτσο —εγχώριο παράδειγμα αυτού του στιλ είναι η «Καθημερινή»— θεωρούνται παρωχημένες και πληρώνουν την εμμονή τους σ' ένα αναχρονιστικό μοντέλο χάνοντας καθημερινά αναγνώστες. Αντίθετα η τρομακτική επιτυχία του «Έθνους» οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι πρώτο χρησιμοποίησε μαζικά έναν ορισμένο τύπο έγχρωμων φωτογραφιών και γύρω από αυτές οργάνωσε και διαμόρφωσε την αντίληψη, το ύφος και το στιλ αυτού του υβριδικού εντύπου που γεννήθηκε από την ένωση του εβδομαδιαίου λαϊκού περιοδικού και του ημερήσιου λαϊκού Τύπου.

Στο δρόμο που χάραξε κι ακολούθησε με συνέπεια το «Έθνος», φαίνεται πως συγκλίνουν όλοι οι συντελεστές που ορίζουν την εξέλιξη του τύπου: οι αντικειμενικές δυνατότητες της τεχνικής και της τεχνολογίας, ο κοινωνικός ρόλος της φωτογραφίας, τα οικονομικά μεγέθη και η επιδίωξη του κέρδους, η ηθική ή η κυρίαρχη ιδεολογία του δημοσιογράφου και τέλος οι ηδονοβλεπτικές επιθυμίες του αναγνωστικού κοινού που κυριολεκτικά κατακλύζεται από ένα τεράστιο πλήθος εικόνων. Και η απόδειξη είναι πως τους τελευταίους μήνες οι περισσότερες εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας έσπευσαν ν' ακολουθήσουν την ίδια κατεύθυνση, ενώ παράλληλα η «Ελευθεροτυπία» αλλάζοντας σχήμα αύξησε ραγδαία την κυκλοφορία της κατά 50% περίπου.

Στις σελίδες όλων των εφημερίδων λοιπόν, η φωτογραφία, που εμφανίζεται ως το κατ' εξοχήν αντικειμενικό μέσο για τη σύλληψη και την καταγραφή του πραγματικού, και ο Τύπος, που έχει θεωρητικά ως αποστολή ν' ανακοινώνει και να μεταδίδει όλα τα σημαντικά γεγονότα και τις ανθρώπινες δραστηριότητες, συντήκονται καθημερινά σε προκαθορισμένες αναλογίες και παράγουν το ιδιότυπο αμάλγαμα που συνιστά το ύφος και το στιλ κάθε εφημερίδας.

Βέβαια, οι φωτογραφήσιμες αξίες —δηλαδή τα γεγονότα που αξίζει να φωτογραφηθούν και να επιλεγούν για την πρώτη σελίδα— δεν είναι πάντα ενιαίες. Με εξαίρεση τον «Monde» για τον οποίο δεν υφίσταται φωτογραφήσιμη αξία, οι πρωινές και απογευματινές εφημερίδες σπάνια έχουν το ίδιο θέμα. Αντίστοιχα οι εφημερίδες διαφορετικών πολιτικών αποκλίσεων αξιολογούν διαφορετικά τα ίδια γεγονότα και τις φωτογραφίες που τα απεικονίζουν. Το παράδοξο ωστόσο είναι πως τα τελευταία χρόνια οι φωτογραφήσιμες αξίες τείνουν να εξομοιωθούν. Με κύρια θέματα το βίαιο θάνατο και την καταστροφή μιας περιουσίας, είτε από εγκληματική ενέργεια είτε από τυχαίο συμβάν, με θέματα δηλαδή οικογενειακά, το φωτογραφήσιμο οριοθετεί μια περιοχή της κοι-

νωνικής πραγματικότητας που θα την ονομάζαμε μ' έναν πομπώδη τίτλο: «τα αιματηρά γεγονότα της καθημερινότητας». Έτσι, οι πρώτες σελίδες των περισσότερων εφημερίδων άλλοτε φωτίζονται από τις φλόγες μιας καταστροφικής πυρκαϊάς κι άλλοτε βρέφονται από το αίμα των αθών θυμάτων. Πάντα, όμως, καταυγάζονται από τις εικόνες της ανθρώπινης οδύνης, από το πονεμένο πρόσωπο της μάνας που θρηνεί ή του φίλου που συντρέχει, και συνδυάζονται με φωτογραφίες από οικογενειακά άλμπουμ που εγκαλούν τη νοσταλγική μνήμη και τη συγκίνηση μιας περασμένης ευτυχίας.

Σίγουρα το γεγονός πως μια βιοτεχνία εσωρούχων έπιασε φωτιά, πως μια μαρκίζα έπεσε και χτύπησε θανάσιμα μια ηλικιωμένη κυρία, ή πως ένας άτυχος μικρός κήκε, για τους οικείους τους αποτελούν σημαντικά γεγονότα, μοναδικά, που υπερβαίνουν, ανετρέπουν και ενδεχόμενα χαράζουν την καθημερινότητα της συγκεκριμένης οικογένειας. Όμως, από τη σκοπιά μιας ευρύτερης κοινότητας, ή ως κοινωνικά μεγέθη, αποδεικνύονται εξαιρετικά κοινότυπα και κυριολεκτικά ασήμαντα. Το μοναδικό ίσως στοιχείο που συγκρατεί την προσοχή του αναγνώστη είναι πως αυτές οι εικόνες στηρίζονται σ' ένα σύνολο φωτογραφιών. Το εύλογο ερώτημα λοιπόν είναι τούτο: ποια στοιχεία που αναδεικνύει η φωτογραφία και μόνον αυτή, μετατρέπουν μια είδηση που πριν μερικά χρόνια θα πέρναγε «στα ψιλά» των περισσότερων εφημερίδων σε είδηση της πρώτης σελίδας; Με άλλα λόγια, ποια είναι η πληροφοριακή αξία αυτών των φωτογραφιών, και πως συνδέεται με τις αλλαγές που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στον ελληνικό Τύπο;

1. Η πληροφοριακή αξία της φωτογραφίας

«Ένας από τους κοινούς τόπους που ακούω συχνά σε συζητήσεις γύρω από τα μαζικά μέσα πληροφόρησης είναι ότι, καθώς έχει διαδοθεί σ' όλο τον κόσμο μια κουλτούρα της... φωτογραφικής εικόνας, τώρα η στάση των θεατών έχει αλλάξει. Γιατί ξέρουμε ότι οι λέξεις είναι λέξεις, συνδέονται αυθαίρετα με τη σημασία, ενώ οι εικόνες μας δηλώνουν το ίδιο το πράγμα. Η λέξη «σκύλος» ούτε τέσσερα πόδια έχει ούτε γαυγίζει, ενώ η φωτογραφία ενός σκύλου είναι ακριβώς «σαν σκύλος»... Επομένως, οι λέξεις έχουν μια πολύ ασαφή κι αμφίβολη σχέση με την πραγματικότητα. Φαίνονται ιδιαίτερα κατάλληλες για να λέει κανείς ψέματα μ' αυτές. Αλλά οι φωτογραφίες... αντίθετα, δένονται με την πραγματικότητα»¹.

Αυτές οι παρατηρήσεις του Ουμπέρτο Έκο συνοψίζουν με σαφήνεια τα βασικά επιχειρήματα πάνω στα οποία στηρίζεται η επαγγελματική ηθική του Τύπου και με τα οποία ερμηνεύεται η χρήση της φωτογραφίας. Το νεύρο του συλλογισμού του είναι ο ίδιος ο ορισμός της φωτογραφίας: «οι εικόνες μας δηλώνουν το ίδιο το πράγμα». Το κρίσιμο σημείο δηλαδή που διακρίνει τη φωτογραφία από τις άλλες μιμητικές «τέχνες», όπως το σχέδιο, η ζω-

οαφική, ο κινηματογράφος, το θέατρο, είναι πως εξ ορισμού η φωτογραφία μεταδίδει το ίδιο το γεγονός, την πραγματική σκηνή στο χώρο και το χρόνο που συνέβει.

Προφανώς, από το αντικείμενο στη φωτογραφική του απεικόνιση υπάρχει πάντα μια αναγωγή: οι αναλογίες, η προοπτική, το σώμα δεν είναι ίδια. Όμως, αυτή η αναγωγή σε καμιά στιγμή δεν συνιστά **μετασχηματισμό**. Για να περάσουμε από το πραγματικό στη φωτογραφία δεν είναι διόλου αναγκαίο να καταφύγουμε σ' έναν κώδικα. Δηλαδή δεν είναι αναγκαίο να τεμαχίσουμε την πραγματικότητα σε μονάδες, και να μετασχηματίσουμε αυτές τις μονάδες σε σημεία που όταν οργανωθούν κατάλληλα μας αναπαριστούν την πραγματικότητα. Προφανώς η φωτογραφία δεν είναι το πραγματικό, είναι, όμως, το τέλειο ανάλογο του πραγματικού. Για την κοινή λογική λοιπόν, η αναλογική τελειότητα είναι ακριβώς αυτή που ορίζει τη φωτογραφία².

Πάνω σε τούτη την ιδιότητα της φωτογραφίας, ο σύγχρονος αϊκός Τύπος στηρίζει τη μυθολογία της αντικειμενικότητας. Μέσα από τη φωτογραφική απεικόνιση ισχυρίζεται ότι εκπληρώνει το πιο υψηλό ιδεώδες του: την αντικειμενική καταγραφή της πληροφορίας και την αυτούσια μετάδοσή της χωρίς καμιά ανθρώπινη —δηλαδή πολιτική, ιδεολογική ή οικονομική— παρεμβολή. Η εικόνα προσφέρεται ως το μηχανικό ανάλογο του πραγματικού, και το μήνυμα που μεταδίδει φαίνεται να εξαντλείται στην καταδηλωτική λειτουργία του χωρίς ν' αφήνει περιθώρια για την ανάπτυξη ενός δεύτερου μηνύματος.

2. Οι φωτογραφίες αφηγούνται

Σήμερα πια κανείς δεν είναι αθώος απέναντι στις εικόνες. Όλοι ξέρουμε πως οι φωτογραφίες δεν λένε πάντα την αλήθεια, πως αλλοιώνονται με πολλούς τρόπους. Ξέρουμε επίσης πως η σελιδοποίηση μιας εφημερίδας λέει πολλά χωρίς τίποτα από αυτά να είναι γραμμένο. Παρόλα αυτά η γοητεία της εικόνας παραμένει. Παράδοξα θεωρούμε πως το ίχνος του γεγονότος βρίσκεται πάντα πίσω από τις σημασίες με τις οποίες φορτίζουν την εικόνα οι κανόνες του επαγγέλματος, το πλαίσιο μέσα στο οποίο βρίσκεται, η λεζάντα που τη συνοδεύει ή οι μέθοδοι με τις οποίες τη συνδέουμε μ' ένα κωδικοποιημένο απόθεμα σημείων με σκοπό να την κάνουμε αναγνώσιμη. Κι αυτό το σημείο αξίζει να το αναλύσουμε.

Κατά τις διαδοχικές φάσεις παραγωγής της ίδιας της φωτογραφίας και μέσα από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται, οι συνδηλώσεις που αρχικά φαίνονταν εξοβελισμένες, σωρεύονται, οργανώνονται, ταξινομούνται θεματικά και τελικά υφαίνουν το δίκτυο τους δίχτυ που εκτοπίζει το πραγματικό γεγονός και το αναπλάθει στο εσωτερικό μιας αφήγησης.

Ανάμεσα στις μεθόδους που συγκροτούν την παραγωγή μιας τελικής εικόνας, είναι χρήσιμο να διακρίνουμε αυτές που επεμβαίνουν στην ίδια την πραγματικότητα (όπως το τρυκάρισμα, η πόζα και τα αντικείμενα που λειτουργούν ως εμβλήματα) απ' αυτές που προσιδιάζουν στην τεχνική της φωτογραφίας (όπως η γωνία λήψης, το καδράρισμα και η σύνταξη).

Παρότι όλες αυτές οι μέθοδοι χρησιμοποιούνται συστηματικά από τις εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας, εδώ θ' ασχοληθούμε μόνον με τη δεύτερη κατηγορία που παρουσιάζει και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

● Γωνία λήψης και καδράρισμα

Το ενδιαφέρον της γωνίας λήψης συνίσταται ακριβώς στον τρόπο με τον οποίο αρθρώνει τα δύο επίπεδα του μηνύματος. Θεωρητικά, είναι πάντα μία από τις δυνάμεις όψεις της πραγματικότητας. Εκεί που στήθηκε ο φακός θα μπορούσε να βρίσκεται το μάτι ενός παρατηρητή. Όμως οι διαδοχικές θέσεις που προτείνει η εφημερίδα στον αναγνώστη-θεατή αντιστοιχούν σε ανάλογες συνδηλωτικές λειτουργίες.

Εδώ ο θεατής τοποθετείται κάθε φορά σε μια εξαιρετικά προνομιούχο θέση από την οποία έχει την πιο συνταρακτική εικόνα του γεγονότος. Η εφημερίδα επιτυγχάνει αυτό το εφέ μ' έναν απλό τρόπο. Από το σύνολο των φωτογραφιών που έχει εντολή να τραβήξει ο φωτογράφος, ο υπεύθυνος συντάκτης επιλέγει εκείνη που αποδίδει το ηθελημένο νόημα. Παράλληλα, όμως, οδηγεί τον αναγνώστη-θεατή από περιπέτεια σε περιπέτεια. Κι ο αγοραστής της εφημερίδας επιβεβαιώνει καθημερινά αυτή την προνομιακή

του υπόστασης καταναλώνοντας παθητικά το θέαμα του κόσμου.

Αυτή η παθητικότητα, συνδυασμένη με την πανταχού παρουσία της φωτογραφικής καταγραφής είναι ένα από τα σημαντικότερα «μηνύματα» της φωτογραφίας, είναι η επιθετικότητα της³.

Το καδράρισμα είναι η άλλη τεχνική που συνδυάζεται με τη γωνία λήψης.

Κατά κανόνα οι φωτογραφίες σπάνια δημοσιεύονται όπως ακριβώς τραβήχτηκαν. Αυτές που επιλέγονται καδράρονται εκ νέου και ψαλιδίζονται έτσι ώστε να κρατηθούν μόνον όσα αναδεικνύουν το θέμα. Ό,τι ενδέχεται ν' αποσπάσει την προσοχή ή να οδηγήσει σε συνειρμούς ανεπιθύμητους είτε πετιέται είτε με το ρετουσάρισμα σβύνεται. Όπου αυτό είναι αδύνατο, η λεζάντα αναλαμβάνει να οργανώσει και να επιβάλει έναν τύπο ανάγνωσης ορίζοντας τη διαδρομή που θ' ακολουθήσει το βλέμμα.

● Η σύνταξη των εικόνων ή το «φωτορομάντζο»

Μια σειρά από φωτογραφίες μπορεί να συνταχθεί και να παράγει τους θεματικούς σπονδύλους μιας ιστορίας, ενός «φωτορομάντζου». Το μόνιμο φαινόμενο στις εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας είναι να εισάγεται πλάι στο γεγονός και η ανθρώπινη διάστασή του. Μια φωτογραφία από ένα δυστύχημα, μια αυθεντική εικόνα φρίκης (π.χ. τα διαμελισμένα πτώματα) είναι πάντα τραυματική και ασήμαντη.

Ασήμαντη, γιατί αναφέρεται σε μια γενική κατηγορία (στο φριχτό θάνατο από δυστύχημα) χωρίς συγκεκριμένο νόημα. Απεικονίζει τελικά το θάνατο κι όχι ένα επώνυμο πρόσωπο. Κι ακριβώς γι' αυτό το λόγο είναι τρομαχτική· εγκαλεί τους φαντασιωτικούς φόβους, τις ταυτίσεις και τελικά την αποστροφή.

Κατά συνέπεια δεν αποτελεί καταναλώσιμο είδος κι οφείλει ν' απορροφηθεί από μια ιστορία που θα καλεί τον αναγνώστη-αγοραστή ως θεατή του *αλλόττριου* δράματος.

Η σκηνή της φρίκης συνοδεύεται από εικόνες του θύματος σ' ευτυχισμένες στιγμές (μνήμη και ιστορία) κι από εικόνες θρήνου των οικείων (οικογενειακή ριετά). Έτσι, η φρίκη μετατρέπεται σε μια ιστορία για τα τραγικά παθήματα της γειτονίσσας που την ακούμε μ' ανάμεικτα συναισθήματα: συμπόνιας αλλά και οξύτατης αίσθησης πως δεν μας αφορά. Οι εικόνες συνταγμένες σε «φωτορομάντζο» μετατρέπουν τη φρίκη σε οικογενειακό ανάγνωσμα, και αυτόματα σε καταναλώσιμο είδος.

Όπως φαίνεται λοιπόν οι φωτογραφίες του Τύπου δεν συλλαμβάνουν το ίδιο το γεγονός αλλά το αφηγούνται. Και τούτο γιατί (i) ως καταδηλωμένο μήνυμα παραπέμπουν πάντα σε μια κατηγορία αντικειμένων κι όχι σ' ένα συγκεκριμένο εξατομικευμένο αντικείμενο⁴ και (ii) ποτέ δεν είναι απλές κυριολεκτικές δηλώσεις απαλλαγμένες από τις μυθολογίες τους. Αντίθετα μέσ' από τη διαδικασία της παραγωγής τους εκκρίνουν ένα δεύτερο μήνυμα, ένα αφήγημα που κεντρώνεται στο πεδίο της καταδήλωσης κι έτσι καλύπτεται και εξαγνίζεται.

3. Η εικόνα και το κείμενο

Στις εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας το κείμενο εμφανίζεται αρχικά ως παρασιτικό συμπλήρωμα που διογκώνει τη συνδηλωτική λειτουργία του μηνύματος που εμπεριέχεται στη φωτογραφία. Απ' αυτή τη σκοπιά, το κείμενο φαίνεται να λειτουργεί με νέο τρόπο και συνεπώς η έκτασή του περιορίζεται συστηματικά.

Η εικόνα δεν εικονογραφεί πλέον ένα κείμενο που διατηρεί την κυρίαρχη θέση του στη μετάδοση της πληροφορίας. Σε αντίθεση με το σκίτσο που είναι είτε σχόλιο είτε περιστασιακή επιστροφή στο γεγονός όπου αναφέρεται το κείμενο, η εικόνα φαίνεται να κατέχει την κυρίαρχη θέση, και να υποτάσσει στη λογική της το γραπτό λόγο⁵.

Το κείμενο με τη σειρά του αγκιστρώνεται στη φωτογραφία κι επικαλείται υπέρ αυτού τα τεκμήρια εγκυρότητας που εξ ορισμού διαθέτει εκείνη. Η λεζάντα παρότι διακρίνεται από την εικόνα, παραμένοντας πλάι της φαίνεται να μετέχει της αντικειμενικότητας.

Αν αυτή είναι η ιδεολογία του μαζικού εντύπου, η πραγματική λειτουργία του είναι εντελώς αντίστροφη.

Το κείμενο ως αφηγηματική δυνατότητα προϋπάρχει της εικόνας στη στρατηγική της εφημερίδας και στη διάταξη των συντακτών που απασχολεί. Με βάση αυτό συλλαμβάνει την πραγματικότητα και τη μετατρέπει σε εφημερίδα. Έπειτα το κείμενο είναι εκείνο που συλλέγει τα πλανώμενα στοιχεία της εικόνας — τις δυ-

νάμει αναγνώσεις της— και τα συνδέει με το συγκεκριμένο ρευστοποιώντας την ανησυχία που προκαλεί η ανεξακρίβωτη ταυτότητά της. Συνάμα επιλέγει την επιδιωκόμενη ανάγνωση και την επιβάλλει⁶. Πάντα ωστόσο, το κείμενο συνδέει μεταξύ τους τις εικόνες και παράγει τη μυθοπλασία. Έτσι, αν η σύνταξη των εικόνων είναι η πρώτη υλική μορφή της αφηγηματικής δυνατότητας, το κείμενο είναι εκείνο που αναπτύσσει την αφήγηση και μετατρέπει τις φωτογραφίες σε απλά τεκμήρια εγκυρότητας.

Παρότι η ιδεολογία της αντικειμενικότητας αρνείται την κυριαρχία του κειμένου, οι όροι του επαγγέλματος αποδίδουν εκ νέου την αλήθεια. Ο φωτογράφος βρίσκεται πάντα στο κάτω μέρος της ιεραρχικής πυραμίδας. Η εργασία του δεν του ανήκει, οι φωτογραφίες του δεν επιλέγονται από τον ίδιο, δε δημοσιεύονται όπως τραβήχτηκαν, συνοδεύονται από κείμενα για τα οποία δεν ρωτούν ποτέ τη γνώμη του και τελικά πληρώνεται λιγότερο από τους συντάκτες συναδέλφους του. Σπάνια υπογράφει τις φωτογραφίες του —το γεγονός ότι οι φωτογραφίες αρχίζουν να υπογράφονται είναι σημαντικό— και έχει την πίκρα πως ανήκει στους ανώνυμους χειρώνακτες της εφημερίδας.

4. Η κατανομή των εικόνων στα μαζικά μέσα ενημέρωσης

Η άνιση κατανομή των εικόνων στα μαζικά μέσα ενημέρωσης είναι η άλλη διάσταση που ορίζει την περιοχή του φωτογραφισμού στις μαζικές εφημερίδες.

Η διάδοση της τηλεόρασης αφήρεσε από τον Τύπο το μονοπώλιο της εικόνας και της ειδήσης. Τα ειδησεογραφικά δελτία της αξιοποιώντας τις δυνατότητες του μέσου κατέκλυσαν τον θεατή μ' ένα χείμαρρο εικόνων και ειδήσεων που καλύπτουν όλα τα μείζονα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα.

Το σημαντικό στοιχείο σ' αυτή τη νέα κατανομή δεν είναι απλώς η χρονική καθυστέρηση του Τύπου σε σχέση με την τηλεόραση, αλλά η συσσώρευση πληροφοριών και εικόνων στη μνήμη του μελλοντικού αναγνώστη που αναγκάζουν τον Τύπο ν' αναζητήσει σε άλλο πεδίο την ελκτική δύναμη του προϊόντος.

Η ανανέωση του υλικού του Τύπου μπορεί ν' αναζητηθεί σε δύο διαμετρικά αντίθετες κατευθύνσεις.

(i) Να υπερβεί την ενημέρωση της τηλεόρασης συνθέτοντας τις πληροφορίες που ήδη γνωρίζει ο αναγνώστης και να συνδυάσει τη συνθετική παρουσίαση με τον πολιτικό σχολιασμό. Σ' αυτή την κατεύθυνση η πληροφοριακή αξία της εικόνας αποδεικνύεται περιορισμένη. Παραμένει όμως πάντα ένα υλικό που ρητά πλέον χρησιμοποιείται είτε ως σχόλιο είτε ως συμπύκνωση μιας άποψης που διατυπώνεται γραπτά.

(ii) Ν' αλλάξει πεδίο, αντλώντας το υλικό του από το περίσσειμα ειδήσεων που οι κανόνες της τηλεόρασης είτε το απορρίπτουν ως ασήμαντο είτε το λογοκρίνουν.

Επενδύοντας στην αγάπη των λαϊκών μαζών για την ανεκδοτολογική αφήγηση που τους δίνει την εντύπωση του οικείου γιατί δε σπάει τα σύνορα του κλειστού κοινωνικού τους ορίζοντα, ξαναβρίσκει μια διπλή φλέβα που μέχρι τη διάδοση της τηλεόρασης κυλούσε πάντα ανεμπόδιστα: την προφορική και μυθοποιημένη διάδοση των ειδήσεων —το «από στόμα σε στόμα»— και το εβδομαδιαίο λαϊκό περιοδικό. Οι εκατοντάδες χιλιάδες αναγνώστες του «Ρομάντζου» και του «Θησαυρού» απετέλεσαν το πρόσφορο έδαφος πάνω στο οποίο αναπτύχθηκε το ταμπλόιντ.

Το λογοκριμένο πτώμα εμφανίζεται, λοιπόν, στην πρώτη σελίδα με ενισχυμένη την αληθοφάνειά του και τη συλλεκτική του ικανότητα, από την έγχρωμη φωτογραφία.

Το εβδομαδιαίο περιοδικό ποικίλης ύλης, δέχεται με τη σειρά του τις συνέπειες αυτής της αλυσιδωτής αντίδρασης. Το μόνο πεδίο που απομένει, ύστερα από την ανακατανομή των εικόνων που επέβαλαν η τηλεόραση και ο Τύπος, είναι αυτό που προκύπτει αν η έμφαση δοθεί στη συμβολική, συνθετική και ανθρώπινη διάσταση της επικαιρότητας. Η συμπληρωματική του λειτουργία το οδηγεί σε λύσεις που δίνουν άλλες πτυχές της πληροφορίας.

Στη θέση του δράματος εμφανίζονται πλέον οι δρώντες στις αγνοημένες πτυχές της ζωής τους. Έτσι το κοινότυπο πλέον πορτραίτο του πρωθυπουργού δίνει τη θέση του στην οικογενειακή φωτογραφία όπου ποζάρει όλη η οικογένεια, με τους γαμπρούς,

τις νύφες και τα εγγόνια. Το ενσταντανέ στα εβδομαδιαία περδικά αποκτά «βάθος» και «συμβολισμό».

Ο φωτογράφος караδοκεί εδώ τη στιγμή που το πολιτικό πσωπο θα απεκδυθεί της πολιτικής του αμφιέσεως και είτε μ' έσπασμό είτε μ' ένα χαλάρωμα θ' αποκαλύψει τη θυμική ανθρώνη καθημερινή του διάσταση. Όλες οι τεχνικές που αναφέρθηκαν χρησιμοποιούνται στο έπακρο, και κυρίως εκείνες που επεμένουν στην ίδια την υφή του φωτογραφιζόμενου πραγματικού.

5. Η φωτογραφία είναι εμπόρευμα

Όλες οι παρατηρήσεις αυτού του κειμένου συγκλίνουν στο ίδιο συμπέρασμα: η φωτογραφία στις εφημερίδες μαζικής κυκλοφορίας δεν είναι η ενσάρκωση του ιδεώδους της αντικειμενικότητας, αλλά ένα εμπόρευμα που διέπεται αυστηρά από τους νόμους της αγοράς και του ανταγωνισμού. Αν δηλαδή η πληροφοριακή της αξία είναι εντελώς ασήμαντη ή και ανύπαρκτη, εμπορευματική της αξία είναι σημαντική.

Ως προϊόν μαζικής κατανάλωσης η φωτογραφία παρουσιάζει μερικά κοινά στοιχεία με τα υπόλοιπα προϊόντα της μαζικής κοτύρας ενώ διαθέτει η ίδια ένα εντελώς ιδιότυπο χαρακτηριστικό.

Όπως όλα τα μαζικά καταναλωτικά αγαθά απευθύνεται στο κάθε αναγνώστη χωριστά, τον οποίο εγκαλεί ως εξατομικευμένη περίπτωση. Δίνοντας η ίδια μια αποσπασματική εικόνα της πραγματικότητας —μία εικόνα καλειδοσκοπική— αποσθρώνει την έννοια της κοινότητας σε δύο επίπεδα: και στο επίπεδο της οργάνωσης του μηνύματος και στο επίπεδο της ανάγνωσής του. Έπ σύνολο αποσπασματικών πληροφοριών που ενδέχεται να ανασυνταχθεί ή να αφορά μια κοινότητα, ποτέ δεν εμφανίζεται κάτω από αυτό το πρίσμα. Το ταμπλόιντ συνίσταται ακριβώς σ' αυτή τη διάσπαση και τη διασπορά ειδήσεων και πληροφοριών που τοποθετούνται σε μια ιεραρχημένη παράταξη με δείκτη αριθμησης του μεγέθους του τίτλου και του άρθρου. Ιδιαίτερα οι ασήμαντες ειδήσεις, διογκωμένες και πληθωρημένες από την έγχρωμη φωτογραφία (βλ. το σαλόνι του Έθνους) δεν μπορούν να καταναλωθούν παρά καθ' εαυτές. Είναι ένας χείμαρρος εικόνων της μη χρήσης, χωρίς μνήμη και χωρίς αύριο.

Αυτή η λειτουργία ολοκληρώνεται και κλείνει τον κύκλο της κυκλοφορίας με την ανάγνωση που εξατομικεύει. Το ίδιο το μήνυπροϋποθέτει τον αναγνώστη του και τον παράγει. Δεν τον εγκαλεί ως μέλος μιας υπαρκτής κοινότητας, αλλά ως καταναλωτή που μόνος και σιωπηλός απολαμβάνει μια αφήγηση οικεία, απεικονιστική και συναρπαστική. Η έμφυτη περιέργεια του λαϊκού ανθρώπου και η οξύτατη αίσθηση του συγκεκριμένου και πραγματικού —της χειροπιαστότητας— είναι η βάση που τον ωθεί στην ανάγνωση. Μια ανάγνωση χωρίς προϋποθέσεις και χωρίς επιπλοκές, που δωρεά τον καλεί να πληροφορηθεί τα παθήματα του διπλανού του. Είναι μια ανάγνωση του κόσμου από την κλειδαρότρυπα. Η μόνη επιτυχία του αναγνώστη είναι τελικά ηδονοπλεπτική: τούτο το θέαμα μην τελειώσει ποτέ.

Σημειώσεις

1. Ουμ. Έκο, Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή (ανθολογία και ελλ. μετάφραση Αν. Τσοπάνογλου) εκ. Μάλλιερης Παιδείας, σελ. 54.
2. Πρβλ. Ρ. Μπαρτ, L' obvie et l' obtus, εκδ. Seuil σελ. 10-11.
3. Σ. Σόνταγκ, On photography, Penguin, σελ. 7.
4. Ουμ. Έκο ορ. c. σελ. 56.
5. Πρβλ. Μπολτάνσκι La rhétorique de la figure, in «Un langage», εκδ. Minuit σελ. 176-7.
6. Πρβλ. Ρ. Μπαρτ ορ. c. σελ. 32.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Σειρά: Σύγχρονη Πολιτική Σκέψη

Ραλφ Μίλιμπαντ

Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία

Ένα κλασικό έργο της μεταπολεμικής μαρξιστικής έρευνας στο χώρο της πολιτικής κοινωνιολογίας.

LET'S GO TABLOID

επτέμβριος 1981 - Δεκέμβριος 1983
ιστορικό

Η πρώτη εφημερίδα σε σχήμα TABLOID ταν το «Έθνος» που πρωτοκυκλοφόρησε τον Σεπτέμβριο του 1981.

Αρκετά αργότερα, το ένθετο του «Βήματος» της Κυριακής, η Εβδομάδα, μετατρέπεται σε tabloid. (Το «Βήμα της Κυριακής» θα γίνει tabloid το 1984).

Τον Απρίλιο του 1983 κυκλοφορεί (σε tabloid) ο «Ελεύθερος Τύπος», και τον Οκτώβριο του 1983 κυκλοφορεί (σε tabloid) η «Θαρραλέα Φωνή», που σταματά την έκδοσή της στα τέλη Νοεμβρίου 1983.

Η «Αυριανή» αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση, καθώς δεν εντάσσεται στις εφημερίδες σε σχήμα tabloid, αλλά αποτελεί μια ειδική περίπτωση (που εξετάζουμε σε χωριστή παράγραφο).

Η κυκλοφορία των tabloid εφημερίδων σε σχέση με την συνολική κυκλοφορία των απογευματινών.

(βλέπε Διάγραμμα 1)

Οι tabloid εφημερίδες — με την πρώτη τους εμφάνιση το Σεπτέμβριο του 1981, αποτελούν ένα μικρό ποσοστό του συνόλου των απογευματινών, από 10,6-14%.

Η πορεία της το 1982 είναι ανοδική αρχίζοντας τον Ιανουάριο του 1982, από 13,4% (του συνόλου των απογευματινών) καταλήγουμε τον Δεκέμβριο του 1982 σε 24,1% (του συνόλου των απογευματινών) — σχεδόν διπλασιάστηκε η κυκλοφορία τους στη διάρκεια του 1982.

Δηλαδή, κατά τα τέλη του 1982, η μία από τις τέσσερις απογευματινές που αγοράζονται ήταν tabloid.

Η πορεία τους το 1983 συνέχισε την ανοδική της τάση: από 23,1% (του συνόλου των απογευματινών) καταλήγουμε το Δεκέμβριο του 1983, σε 31,7% (του συνόλου των απογευματινών), περνώντας από ένα μέγιστο (34,4%) τον Απρίλιο του 1983, οπότε πρωτοκυκλοφόρησε ο «Ελεύθερος Τύπος». Τελικά, οι εφημερίδες σε σχήμα tabloid πήγαν πολύ καλά: κατά τα τέλη του 1983, η μία από τις τρεις απογευματινές που αγοράζονταν ήταν tabloid.

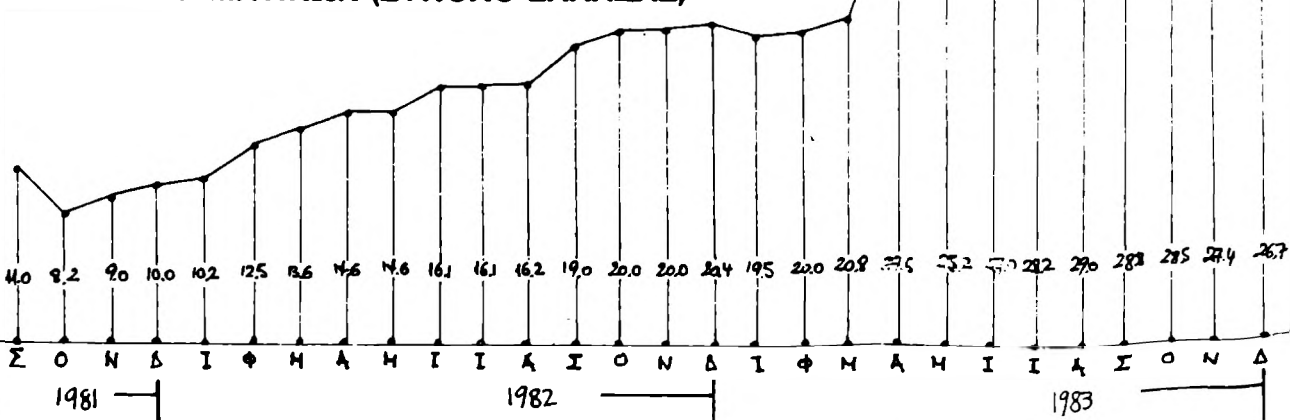
Η κυκλοφορία των tabloid σε σχέση με τη συνολική κυκλοφορία των πρωινών και απογευματινών εφημερίδων

(βλέπε Διάγραμμα 2)

Με την πρώτη τους εμφάνιση, οι tabloid εφημερίδες, αποσπούν ένα μικρό — αλλά όχι ασήμαντο — ποσοστό του συνόλου των πρωινών και απογευματινών, ποσοστό που κυμαίνεται, για το διάστημα Σεπτ. Δεκ. 1981, από 8,2-11,0%.

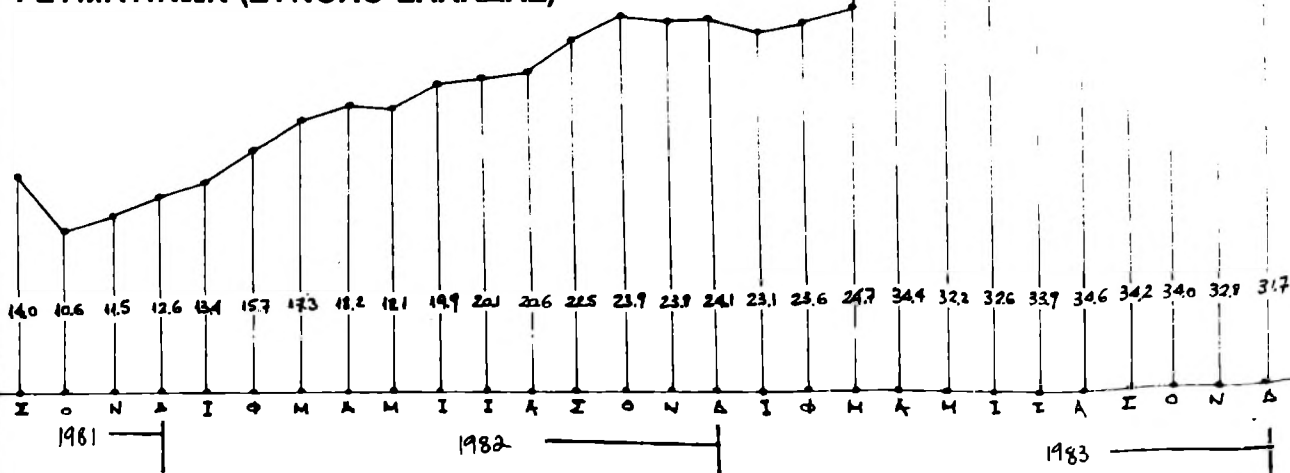
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ (ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΩΝ) ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΣΕ ΣΧΗΜΑ TABLOID ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΠΡΩΙΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΩΝ (ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ)

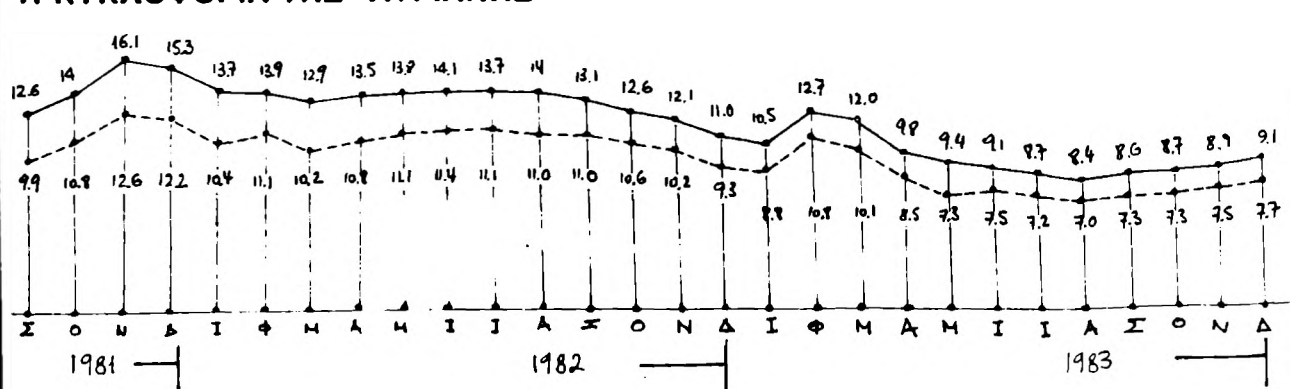
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ (ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΩΝ) ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΣΕ ΣΧΗΜΑ TABLOID ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΩΝ (ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

Η ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΗΣ «ΑΥΡΙΑΝΗΣ»

—— Ποσοστό % του συνόλου των απογευματινών
----- Ποσοστό % του συνόλου των πρωινών και απογευματινών

Η πορεία τους το 1982 είναι ανοδική αρχίζοντας τον Ιανουάριο του 1982 από το 10,2% (του συνόλου των πρωινών και απογευματινών) καταλήγουν το Δεκέμβριο του 1982 στο 20,4% — ένας ουσιαστικός διπλασιασμός του ποσοστού συμμετοχής τους στη συνολική κυκλοφορία των πρωινών και απογευματινών.

Με άλλα λόγια, κατά τα τέλη του 1982, η μία από τις πέντε εφημερίδες που αγοράζονταν, ήταν tabloid.

Η πορεία τους το 1983 συνέχισε την ανοδική της τάση από 19,5% (του συνόλου των πρωινών και απογευματινών) τον Ιανουάριο του 1983 καταλήγουμε, το Δεκέμβριο του 1983, σε 26,7%, περνώντας από ένα μέγιστο (29,6%) τον Απρίλιο του 1983, οπότε πρωτοκυκλοφόρησε και ο «Ελεύθερος Τύπος».

Η πορεία των εφημερίδων tabloid είναι ικανοποιητική: κατά τα τέλη του 1983, κάθε μία από τις τέσσερις (πρωινές και απογευματινές εφημερίδες) που αγοράζονταν, ήταν tabloid.

Η περίπτωση της «Αυριανής»
(βλέπε Διάγραμμα 3).

Αν εξετάσουμε την πορεία της Αυριανής στο «ίδιο χρονικό διάστημα (Σεπτ. 1981-Δεκ. 1983), διαπιστώνουμε μια ανοδική πορεία στο διάστημα Σεπτ.-Νοέμ. 1981. Από το Δεκέμβριο του 1981 και μετά, η πορεία της Αυριανής γίνεται καθοδική, με μια μικρή έκλαμψη στο διάστημα Φεβρ.-Μάρτιος 1983. Σε σχέση με τον «καλύτερο» μήνα της, το ποσοστό συμμετοχής της Αυριανής σε σχέση με την συνολική κυκλοφορία έχει σχεδόν υποδιπλασιαστεί, κατά τα τέλη του 1983.

Μανώλης Χαιρετάκης

Μια ΑΥΡΙΑΝΗ υπόθεση

«Όταν ακούς να μιλούν πολύ για τιμιότητα, αρχίζει να μαζεύεις τα κουταλάκια» λέει μια κλασική αγγλική παροιμία. Την φέρνει στο νου ο αποκαλυπτικός φάκελος —που έχει στη διάθεσή του το «ΑΝΤΙ»— για την εφημερίδα «Αυριανή» και τους τιμητές της εντιμότητας των πάντων αδελφούς Γεώργιο και Μάκη Κουρή.

Η κίτρινη δημοσιογραφία της «Αυριανής» —που κορυφώνεται πολιτικά με περιπτώσεις «λάσπης και σκευωρίας», όπως αυτή του Ανδρέα Χριστοδουλίδη— αγγίζει το έσχατο όριο της υποκρισίας της, με το οικονομικό σκάνδαλο, που αποκαλύπτει το «ΑΝΤΙ».

Ένα σκάνδαλο «κλεψιάς σε βάρος του Κράτους και του Λαού», όπως συνηθίζουν να γράφουν για άλλες, λιγότερο ευδιάκριτες κομπίνες, οι Κουρήδες. Πρόκειται για την περίφημη εξαγγελία (και απάτη, όπως αποκαλύπτεται) της «Αυριανής» το 1980 και 1981, ότι θα επιστρέφει στους αναγνώστες της με κουπόνια ένα τάληρο από την τότε υποχρεωτική τιμή των 15 δραχμών.

Οι ιθύνοντες της «Αυριανής» —που έχουν και κάποιες άλλες δύσσομες οικονομικές συναλλαγές με την ΕΤΒΑ και την Εμπορική Τράπεζα— σε ένα πόρισμα καταπέλτης της ΙΣΤ' Οικονομικής Εφορίας / αριθ. πρωτ. 382/18.1.1983 κατηγορούνται ότι έκαναν πλαστογραφίες και απάτες εις βάρος του Δημοσίου, παρουσιάζοντας ανύπαρκτους ή ανίδεους πολίτες όχι μόνο ως φανατικούς αναγνώστες της «Αυριανής» αλλά και ότι είχαν εισπράξει —με τα κουπόνια του τάληρου— από 200.000 δραχμές και πλέον ο καθένας.

Αναμεσά τους ορισμένοι πολίτες, που επιβεβαίωσαν με καταθέσεις τους στην εφορία την απάτη των Κουρήδων και ένας γνωστός δεξιός —ο πρώην βουλευτής Β' Αθηνών δικηγόρος Χρήστος Φύσσας.

Αυτή, όμως, η υποδειγματική και αποδεδειγμένη κομπίνα φοροδιαφυγής των Κουρήδων, με τη σκανδαλώδη καταδολίευση των συμφερόντων του Δημοσίου και με τις σοβαρές ποινικές ευθύνες, παραμένει ερμητικά κλεισμένη εδώ και 16 μήνες στα συρτάρια των υπουργών Οικονομικών κ. Δ. Κουλουριάνου, Γ. Ποττάκη και Γερ. Αρσένη.

Ο σημερινός υπουργός Οικονομικών κ. Γεράσιμος Αρσένης, που συχνά δοξολογείται δόλια από την «Αυριανή» δεν έχει αποφασίσει —παρά την υποχρέωση που έχει— να δώσει στη δημοσιότητα το «φάκελο των φοροκλοπών της "Αυριανής"». Και πολύ περισσότερο να παραπέμψει στον εισαγγελέα τον Γεώργιο Κουρή —προς τον οποίο άλλωστε απευθύνεται ονομαστικά το σχετικό σημείωμα του «διεξαχθέντος ελέγχου» της ΙΣΤ' Οικον. Εφορίας και τους άλλους υπεύθυνους της επιχείρησης της «Αυριανής».

Μ' αυτού όμως του είδους τα «κουκουλώματα» συνεχίζεται όχι μόνο η θρασύτητα της «Αυριανής» αλλά και η περιεργή κυβερνητική συμπεριφορά, που έχει εξαιρετικά ατυχήσει στα θέματα χρηματοδότησης και οικονομικών δοσοληψιών ορισμένων φιλικών της εφημερίδων, όπως η «Ελεύθερη Γνώμη», οι «Ειδήσεις» και, πριν από αυτές η «Αυριανή».

Κομπίνες και παραβάσεις

Στην έκθεση - έλεγχο, που συνέταξαν μετά την υπ' αριθ. 698/24-9-1982 εντολή οι εφοριακοί ελεγκτές κ. Κ. Σινέκας και Ε. Σολιδάκης —και θεώρησε ο επόπτης ελέγχου Δημ. Κανελλακόπουλος— διαπιστώνεται —μεταξύ άλλων— ότι οι ιθύνοντες της «Αυριανής»

- φέρονται να κατέβαλαν το 1980 και το 1981, με τη μορφή αμοιβών τρίτων σε διάφορα πρόσωπα χρηματικά ποσά, συνολικού ύψους περίπου έξη εκατομμυρίων δραχμών, χωρίς να αναγράφονται στις «απλές αποδείξεις επαγγελματικών δαπανών της επιχείρησης» το επάγγελμα, το είδος της υπηρεσίας και «σε, πολλές περιπτώσεις το ονοματεπώνυμο και η διεύθυνσή τους»·

- φέρονται να κατέβαλαν το μ. 1980 ποσόν 24.326.369 δραχ-

μών και το 1981 ποσόν 18.253.733 δραχμών για «δαπάνη εξαργίωσης κουπονιών», τα οποία εξέπεσαν βέβαια από τα έσοδα, χωρίς να πληρώσουν τον ανάλογο φόρο εκατομμυρίων κτλ.

Στις παραβάσεις αυτές βρίσκεται το κύριο σώμα της, αποκριβόμενης, απάτης και φοροδιαφυγής των Κουρήδων, από τις ηγισίες του υπουργείου Οικονομικών, καθώς η έκθεση σημειώνει αιτά επί λέξει:

«... Από τον έλεγχο που κάναμε για την πραγματοποίηση ή όχι της δαπάνης αυτής διαπιστώσαμε τα κατωτέρω:

Α) Ότι η δαπάνη αυτή αφορά επιστροφή χρημάτων προς τους αναγνώστες της εφημερίδας σας, που πρέπει να έγινε με την προσκόμιση απ' αυτούς των αντίστοιχων κουπονιών ως αποδεικτικών στοιχείων της δαπάνης. Από τα κουπόνια αυτά ούτε ένα επιδείχθηκε στον έλεγχο (για τον τρόπο επιστροφής είχατε δημοσιεύσει στην εφημερίδα σας).

Β) Ότι η επιστροφή των χρημάτων αυτών έγινε στο σύνολό του με επιδειχθείσες αποδείξεις επαγγελματικών δαπανών της επιχείρησης.

Γ) Ότι από τα ανωτέρω ποσά καταβλήθηκαν στη χρήση 1980 μ. (72) αποδείξεις επαγγελματικών δαπανών δρχ. (16.121.644) και στη χρήση 1981 με (14) αποδείξεις δρχ. (6.066.555).

Για τις ανωτέρω διαπιστώσεις σας γνωρίζουμε αναλυτικότερα τα εξής:

α) Δεν επιδείξατε τα κουπόνια, σύμφωνα με τα οποία πραγματοποιήθηκε η τόσο μεγάλου ύψους δαπάνη, αφού και βάσει της ανακοίνωσής σας, που δημοσιευόταν σε κάθε φύλλο της εφημερίδας σας, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η προσκόμιση και παράδοση σε σας των κουπονιών αυτών.

Παράβαση άρθρων 24§1, 44§2, 45§1 και 47§1 του Κ.Φ.Σ.

β) Δεν εκδόσατε τις αποδείξεις των επαγγελματικών δαπανών για την επιστροφή χρημάτων από εξαργύρωση κουπονιών, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 24§1 και 29 του Π.Δ. 99/77 «περί Κ.Φ.Σ.», γιατί:

1. Δεν φέρνουν ενιαία αρίθμηση τουλάχιστο κατά διαχ/κή περίοδο και ενδεικτικά αναφέρουμε τις κατωτέρω περιπτώσεις: (αναφέρονται δεκάδες «τέτοιες» αποδείξεις με συγκεκριμένα στοιχεία και συγκεκριμένες ακατάστατες ημερομηνίες από 30-9-1980 έως και 31-1-1981).

2. Δεν εκδόθηκαν από στέλεχος —θεωρημένο από την εφορία— με τη βοήθεια χημικού χάρτου —καρμπόν— καθ' όσον δειμάς επιδείξατε τέτοια στελέχη αποδείξεων. Παράβαση άρθρου 29 § 3 Π.Δ. 99/77.

3. Αρκετές από τις αποδείξεις αυτές δεν φέρουν την επωνυμία της επιχείρησής σας και ενδεικτικά αναφέρουμε τις κατωτέρω περιπτώσεις...

(αναφέρονται «στοιχεία» γι' αυτές τις «αποδείξεις» πληρωμής εκατοντάδων χιλιάδων δραχμών).

Στη συνέχεια καταλογίζονται μια σειρά από πολλές άλλες πλαστογραφίες, κακές εγγραφές, παραλείψεις, συνειδητές καταστρατηγήσεις της φορολογικής νομοθεσίας κατά συρροήν. Και η έκθεση —καταπέλτης για τις «κλεψιάς σε βάρος του Κράτους και του Λαού μας» των υπεύθυνων της «Αυριανής» συνεχίζει με τα εξής χονδρά και αποκαλυπτικά στοιχεία της κομπίνας του «τάληρου στον αναγνώστη».

«δ) Από την περαιτέρω έρευνα που κάναμε ενδεικτικά βάσει των αποδείξεων που εμφανίζουν σημαντικά χρηματικά ποσά (περίπτωση Γ) για την διαπίστωση της πραγματοποίησης της καταβολής των, διαπιστώσαμε πως οι δαπάνες αυτές είναι εικονικές.

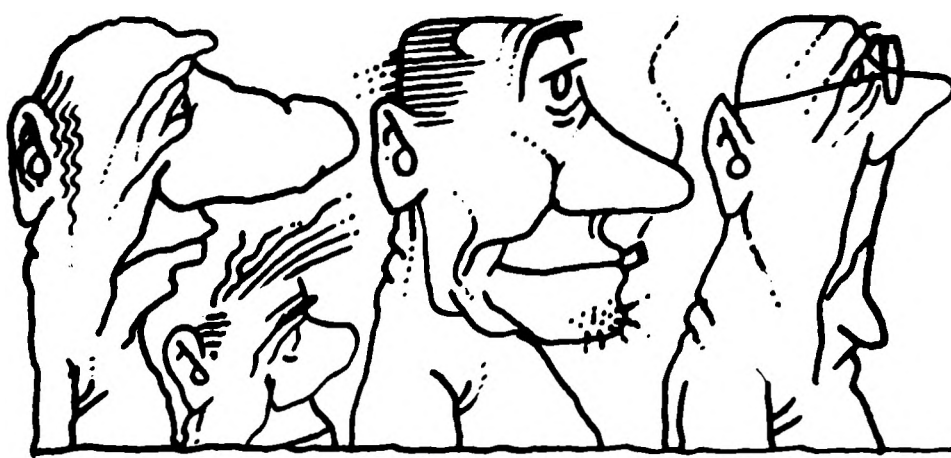
Τούτο γιατί όλοι απ' όσους προσήλθαν στην υπηρεσία μας, ύστερα από πρόσκλησή μας, δήλωσαν ενυπογράφως με δήλωση του άρθρου του Ν.Δ. 105/69 ότι, ουδέποτε ασχολήθηκαν με συγκέντρωση κουπονιών της εφημερίδας σας, ουδέποτε προσκόμι-

σαν τέτοια κουπόνια στην επιχείρησή σας για εξαργύρωση και ουδέποτε εισέπραξαν οποιοδήποτε χρηματικό ποσό από την επιχείρησή σας και ιδιαίτερα από την εξαργύρωση κουπονιών.

Οι αποδείξεις αυτές με τα σημαντικά ποσά είναι κατά διαχείριση οι εξής:

Α) Διαχείριση 1/1 - 31/12/80

Ονοματεπώνυμο	και διεύθυνση	ΔΡΧ.
Ιωάν. Βασιλακόπουλος	Ελ. Βενιζέλου 110	200.000
Ηλίας Κρητικός,	Βασ. Σοφίας	200.000
Γρηγόρης Χατζηδάκης,	άνευ	200.000
Παναγ. Βενέτης,	Ψαρών 25-Ν. Ερυθραία	200.000
Αριστ. Τσίπης,	Φωκ. Νέγρη 19	200.000
Δημήτρης Μαραβέας,	Γ' Σεπτεμβρίου 108	200.000
Νικόλαος Ζαχαρίου,	Νικοπόλεως 39, Ν. Ψυχικό	280.000
Γεώργιος Κοκκίδης,	Ταξιαρχών 87	300.000
Νικόλαος Φουντούλης,	Πειραιώς 82	300.000
Βασ. Κοντογιάννης,	Σποράδων 25-27	300.000
Ευθύμιος Παναγάκης,	Καραϊσκού 106-Πειραιάς	300.000
Αλέξανδρος Τσινίδης,	Αδραμμητίου 26-Νίκαια	250.000
Κων/νίος Τσιγκιριδής,	άνευ	350.000
Μιχ. Τσιλιγκιρίδης,	Λαγίου 66. Ν. Ψυχικό	250.000
Βασίλ. Τσιμπούρη,	Αβέρωφ 11-Αγ. Ανάργυροι	150.000
Γεώργιος Τσιαούσης,	Περικλέους 45-Ζοφριά	250.000
Ανδρέας Τσιμέκας,	Υπερίδου 14-Α. Ηλιούπολη	150.000
Γεώργιος Τσινίδης,	Ρήγα Φεραίου 57-Α. Αθηνών	200.000
Σάββας Τσικόπουλος,	Γεωργίου Β' 13-Αιγάλεω	200.000
Νικόλαος Λάμπρου,	Μασσαλίας 10	200.000
Σωτήριος Τσιότης,	Μομφεράτου 125	200.000
Γεώργιος Τσόκας,	Καραϊσκάκη 30	200.000
Ιωάννης Βλάσσης,	Παρθένη 5-Ν. Φάληρο	200.000
Ανάργ. Τσιτσινάκης,	Μ. Ασίας 59-Κερατσίνι	200.000
Αλέξ. Τσιτσιελής,	Ψαρών 74-Κορυδαλός	200.000
Νικόλαος Λάμπρου,	Μασσαλίας 10	200.000
Ανδρέας Τσομπόπουλος,	25ης Μαρτίου 123-Κερατσίνι	200.000
Νικόλαος Τσομπανάκης,	Μακεδονίας 39-Πετρούπολη	200.000
Παναγ. Τσοκάτος,	Δημητρακοπούλου 32	200.000
Λεων. Τσουκλίδης,	Λιοσίων 160	200.000
Στ. Τσομπουσιδής,	Μουτσοπούλου 120	200.000
Αντώνιος Τσούργιαννης,	Πελαγίας 3-Περιστερι	200.000
Ηλίας Τσουτσάνης,	Καισαρείας 232	200.000
Φώτιος Φάμπρης,	Γερμανού 3-Μυλλέρου	200.000
Κων/νος Φάρακλος,	Χρ. Σμύρνης 28-Νίκαια	200.000
Δημήτριος Φασούλας,	Καραϊσκάκη 5	200.000
Δημ. Φιλιππίδης,	Κηφισίας 76	200.000
Γεώργιος Φιλιππίδης,	Αδ. Κοραή 16-Κορυδ.	200.000
Θεοφάνης Φλώρος,	Δημοφώντος 5-Θησείο	200.000
Βλαδ. Φουλαγμέν,	Ιακωβιτών 57	200.000
Σταύρος Φραγκάτος,	Αιολίας 14-Ν. Κηφισιά	200.000
Νικόλαος Τσιροφίδης,	Ραβινέ 11-Περιστερι	200.000
Δημ. Β. Τσίρτσης,	Βεϊκού 101-Κουκάκι	200.000
Ανδρέας Τσιρίμπας,	Θέτιδος 33	200.000
Ιωάννης Τσιραμπίδης,	Λ. Αλεξάνδρας 92	200.000
Μαρία Τσιμπρου,	Χρυσήδος 97-Ν. Λιόσια	200.000
Αστέριος Τσιούρβας,	Πεντέλης 4-Βριλίσια	200.000
Εμμ. Χατζάκης,	Χανίων 8-Καματερό	200.000
Θεόδ. Χατζηθανασίου,	άνευ	200.000
Στυλ. Χατζηδάκης,	Ηρακλέους 241-Πετράλωνα	200.000
Ελευθ. Χατζηθεοδώρου,	Βουλιαγμένης 233-Δάφνη	200.000
Θεοδ. Χατζηνικολάου,	Καλύμνου 5-Καλλιθέα	200.000
Ιωάννης Χατζημιχελής,	Νέα Κηφισιά	200.000
Γεώργιος Χατζήρος,	Ν. Λιόσια	200.000
Χρήστος Φράγκας,	Μ. Αλεξάνδρου 76	200.000
Σπ. Φραγκοσυκιός,	Χρ. Σμύρνης 7	200.000
Παναγ. Φρέντζος,	Ιλισίων 16-Ν. Κηφισιά	200.000
Χρήστος Φύσσας,	Δημοκρίτου 24	200.000
Αθαν. Χαϊδεμένος,	Κορινθίας 7-Αμπελόκηποι	200.000
Γεώργιος Χαϊζάκης,	Πίνδου 8-Ν. Φιλαδέλφεια	200.000
Στυλ. Χεμολός,	Αμεξαρτησίας 35-Αργυρ.	200.000
Κων/νος Χανδρινός,	Ηρακλείου 2-4	200.000
Τρύφων Χαλαμπιδής,	Χαριτίνη 24-Κηφισιά	200.000
Επαμ. Χαλκίδης,	Παλαιολόγου 20-Ν. Σμύρνη	200.000
Γεώργιος Χατζησαρρής,	Βουτυρά 86-Αιγάλεω	141.000
Εμμ. Βαρβουράκης,	Αιγάλεω	250.000
Γεώργ. Χαλαμπιδής,	Ολυμπίου 20-Πατήσια	400.000
Χρήστος Χαράτσος,	Άρεως 22-Κηφισιά	400.000
Βάιος Χαρκούλιος,	Πορφύρη 11-Πατήσια	400.000
Βασίλειος Φώτσαλης,	Ανωγείων 55-Νίκαια	400.000
Γεώργιος Χαριτανίδης,	Γλάδστωνος 1	400.000
Συνολική αξία αποδείξεων Δρχ.		16.121.644

Β) Διαχείριση 1/1/81 - 31/12/81

Ονοματεπώνυμο	και Διεύθυνση	ΔΡΧ.
Σεραφείμ Σιάλμας,	Κεραμαίων 16-Μεταξουργείον	450.000
Γεώργιος Σιαματάς,	Διστόμου 22-Δάφνη	400.000
Ιωάννης Τσαρανάς,	Αριστείδου 157-Καλλιθέα	470.000
Χρήστος Ταταράκης,	25ης Μαρτίου 13β-Αγ. Ανάργ.	480.000
Τάσος Ταχογιάννης,	Αγ. Άννης 102	370.000
Ξενοφών Τενεζάκης,	Αβίδου 18-Ιλίσια	580.000
Γεώργιος Τετσαλίδης,	Τσαλδάρη 264-Νίκαια	620.000
Εμμαν. Σαρατσόπουλος,	Ήβης 23-Γαλάτσι	390.000
Δημήτριος Σάκιζλης,	Κ. Παλαμά 24-Χαϊδάρη	370.000
Παναγ. Σάκαρης,	Ιωνίας 133-135-Κ. Πατήσια	320.000
Ελευθ. Σαΐτης,	Χαρ. Τρικούπη 53-55	400.000
Ευγένειος Ραΐσης,	Μεσογείων 83	380.000
Κων/νος Ράδος,	Βασ. Κων/νου 30-Γλυφάδα	300.000
Στυλιανός Ράγας,	Ψυχάρη 14-Μεταμόρφωση	350.000
Συνολική αξία αποδείξεων Δρχ.		6.066.555

Η εικονικότητα των σημαντικών αυτών δαπανών ενισχύεται ακόμη περισσότερο και από το γεγονός ότι, δεν επιδείξατε στον έλεγχο τα αντίστοιχα κουπόνια, όπως αναφέρουμε στη σελίδα (2) του παρόντος σημειώματος:

Κατωτέρω αναφέρουμε ενδεικτικά τέτοιες περιπτώσεις ατόμων, που προσήλθαν στην υπηρεσία μας και δήλωσαν ότι, δεν έλαβαν τα ποσά αυτά.

α) Διαχ/ση 1/1/80 - 31 - 12/80

Νικόλαος Φουντούλης,	300.000
Βασιλική Τσιμπούρη,	150.000
Σταύρος Φραγκάκος,	200.000
Γεώργιος Κοκκίδης,	300.000
Αστέριος Τσιούρβας,	200.000
Ανδρέας Τσιρίμπας,	200.000
Ανδρέας Τσιμέκας,	150.000
Φώτιος Φάμπρης,	200.000
Αντώνιος Τσούργιαννης,	200.000
Αριστείδης Τσιπής,	200.000
Βασίλειος Φώτσαλης,	400.000

β) Διαχ/ση 1/1/81 - 31/12/81

Εμμ. Σαρατσόπουλος,	390.000
Ελευθέριος Σαΐτης,	400.000
Ξενοφών Τενεζάκης,	580.000
Γεώργιος Τετσαλίδης,	620.000
Χρήστος Ταταράκης,	480.000
Κων/νος Ράδος,	300.000

Οι ανωτέρω παραλήψεις συνιστούν παραβάσεις των διατάξεων των άρθρων 5,7, 43§ 2&3 και 47§1 εδ. δ' του Π.Δ. 99/77 περί Κ.Φ.Ε.»

«Στον εισαγγελέα, επιτέλους» κατά την ιαχή των Κουρήδων κάθε μεσημέρι, κύριε υπουργέ Οικονομικών, κύριε υφυπουργέ Τύπου και άλλοι συναρμόδιοι της Αλλαγής...

ελληνικά ταμπλόιντ: υβρίδια του ROMANTΣΟΥ και της τηλεόρασης

Το ταμπλόιντ σαν καταναλωτικό προϊόν

Μερικά χαρακτηριστικά των εφημερίδων ταμπλόιντ που καθιερώθηκαν αρχικά απ' το «Έθνος» —πολυχρωμία, σχήμα, αριθμός σελίδων— έχουν ήδη σχολιασθεί αρκετά. Είναι αναμφισβήτητο ότι οι έγχρωμες φωτογραφίες, το πρακτικό σχήμα, οι πολλές σελίδες, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στον προσεταιρισμό νέων αναγνώστων για το «Έθνος» και τον «Ελεύθερο Τύπο». Άλλο ζήτημα, βέβαια, πιο νόημα έχουν τελικά έγχρωμες φωτογραφίες και δεκάδες σελίδες όταν είναι αδύνατο να διαβαστούν σε μια μέρα από έναν κανονικό άνθρωπο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι εφημερίδες αυτές απευθύνονται στους λίγους αργόσχολους, κάθε άλλο. Οι ελληνικές ταμπλόιντ έχουν καταναλωτικό στόχο το μεγάλο κοινό, αυτό το ίδιο που ενδιαφέρει και τις βιομηχανίες απορρυπαντικών και καλλυντικών. Και τα μέσα που τέθηκαν σ' εφαρμογή για να εξασφαλισθεί αυτή η πελατεία, είναι ακριβώς ίδια μ' αυτά που εφαρμόζουν και οι λοιπές βιομηχανίες: Εκμετάλλευση της ιδεολογίας της μάζας, τυποποίηση του προϊόντος, δραστηριοποίηση των μηχανισμών που δημιουργούν άλλοι συγγενείς φορείς, κτλ. Έτσι η λογική παραγωγής αυτών των εφημερίδων πατά σε νέες βάσεις αφού εναρμονίζεται με τις γενι-

κότερες αλλαγές στη σημερινή ελληνική κοινωνία.

Η προσφορά μεγαλύτερης ποσότητας με τα ίδια λεφτά, η επανεγγραφή των τρόπων επικοινωνίας της τηλεόρασης και των λαϊκών περιοδικών, η κατάχρηση των μεθόδων εντυπωσιασμού του πελάτη, είναι τα χαρακτηριστικά αυτών των εφημερίδων. Η βιομηχανία της πληροφορίας κάθε είδους, έγινε και στην Ελλάδα μια μεγάλη και συμφέρουσα επιχείρηση.

Ταμπλόιντ, τηλεόραση, φωτογραφία

Το μεγάλο πρόβλημα που έπρεπε να λύσει ή να ξεπεράσει μια εφημερίδα που θα ήθελε ν' απευθυνθεί στο μεγάλο κοινό είναι η τηλεόραση. Είναι γνωστό το πόσο η καθημερινή αφοσίωση του κόσμου στην τηλεοπτική εικόνα, έχει διαμορφώσει ένα νέο τρόπο σκέψης κι αντίληψης. Απ' την μια η επιβολή της εικόνας σαν τρόπου κατοχύρωσης της αλήθειας των γεγονότων. Απ' την άλλη η κατάναλωση σε μεγάλες ποσότητες δραματοποιημένων σειρών και ο εθισμός στους αφηγηματικούς τρόπους τους.

Το «Έθνος» σχεδιάστηκε με βάση αυτά τα δεδομένα και είτε τα αντέγραψε είτε τα συμπλήρωσε.

Οι ειδήσεις π.χ. που κάποτε περνούσαν με το ζόρι στα ψιλά των εφημερίδων, ανέλαβαν στα ταμπλόιντ να δείξουν πως στις σελίδες τους υπάρχουν πράγματα που η τηλεόραση δεν μπορεί να δώσει. Η τεχνητή δραματοποίηση ειδήσεων της γειτονιάς, η μελοδραματοποίηση στην παρουσίαση, ο συναισθηματικός τίτλος, και —πάντοτε— η σχετική έγχρωμη φωτογραφία, επιχειρούν να αποδείξουν στο κοινό ότι ο καθημερινός του μικρόκοσμος είναι ζωντανός και ενδιαφέρον, ότι η κοινοτυπία μπορεί να γίνει μεγάλο γεγονός.

Γίνεται συγχρόνως μια υποσυνείδητη επίκληση στην αντιληπτική λογική των ελληνικών σίριαλ, μια λογική που στο μεγάλο κοινό είναι πλέον ένας τρόπος αποδοχής και αξιολόγησης των πραγμάτων. Ο αναγνώστης με κάθε τέτοια σελίδα ζει ένα νέο επεισόδιο και αυτοεπιβεβαιώνεται έμπρακτα. Επιπλέον, πρόκειται για ειδήσεις που η τηλεόραση —παγιδευμένη στις ανάγκες της— δεν μπορεί να δώσει στα δελτία ειδήσεών της. Γι' αυτό και τα ταμπλόιντ μοιάζουν να έχουν πε-

Μέχρι πριν λίγα χρόνια τα πράγματα στις σχέσεις εφημερίδων-περιοδικών ήταν αρκετά ξεκαθαρισμένα: Λιγοσέλιδες εφημερίδες με τις ειδήσεις και τα σχόλια της ημέρας, πολυσέλιδα περιοδικά με ποικίλη ύλη και το καταστάλαγμα των γεγονότων της εβδομάδας. Οι κυριακάτικες πανηγυρικές εκδόσεις των εφημερίδων δεν ενοχλούσαν πολύ την κυκλοφορία των περιοδικών.

Και ξαφνικά αυτές οι σχέσεις άλλαξαν. Το «Έθνος» και οι συναφείς εφημερίδες βγήκαν στα περίπτερα προσφέροντας ύλη και εμφάνιση περιοδικού σε καθημερινό ρυθμό. Οι συνέπειες ήταν άμεσες στην κυκλοφορία τόσο των εφημερίδων όσο και των περιοδικών. Οι εφημερίδες βρίσκονται από τότε σε μεγάλη κινητικότητα ψάχνοντας νέους τρόπους για να κρατήσουν τους αναγνώστες τους ή να προσεταρισθούν κάποιους από τους 200.000 του «Έθνους». Για τα εβδομαδιαία περιοδικά όμως τα πράγματα είναι πολύ δυσκολότερα.

του Χάρη Καμπουρίδ

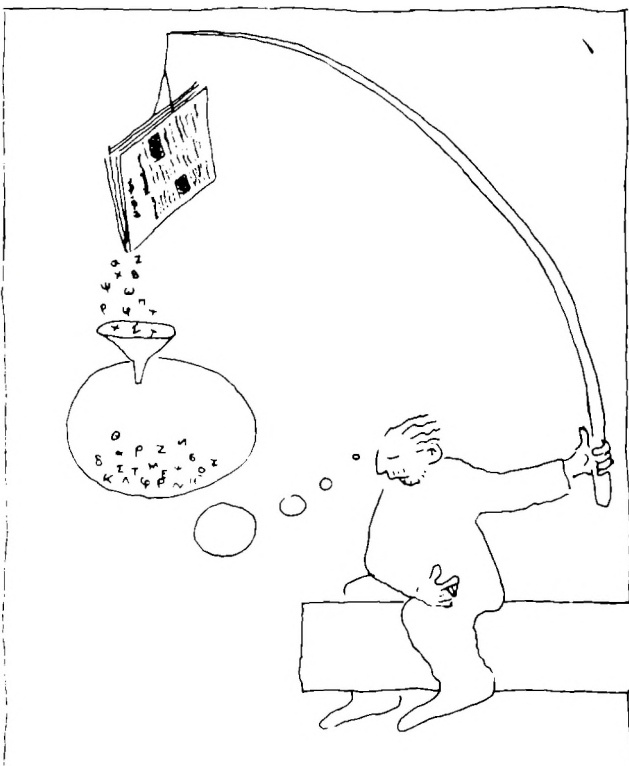
ρισσότερες ειδήσεις, ενώ βέβαια πρόκειται για παραφουσκωμένα μικροσυμβάντα. Είναι αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς τα γεγονότα της ημέρας διαβάζοντας τέτοιες εφημερίδες. Όλα παρουσιάζονται αναβαθμισμένα: Ότα η φωτογραφία του μανάβη της γειτονιάς παρουσιάζεται στο ίδιο μέγεθος μ' αυτήν του πρωθυπουργού, όταν η σύνοδος κορυφής της ΕΟΚ παρουσιάζεται σε εξάστηλο όπως το ατύχημα του δρόμου, η πραγματικότητα γίνεται στα μάτια του αναγνώστη ένα μονοδιάστατο θέαμα.

Αλλά υπάρχει και η λειτουργία της έγχρωμης φωτογραφίας. Η πολυχρωμία πέρα απ' την αίσθηση «έκτακτης προσφοράς» που υποβάλλει (πιο πολλά με τα ίδια λεφτά), βασίζεται και σ' ένα γενικευμένο ιδεολογικό ψεύδος. Επιχειρεί να περάσει την αντικειμενικότητα και τη φυσικότητα και να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αναγνώστη στην εγκυρότητα του γεγονότος. Άλλο ζήτημα βέβαια το ό τι στη φύση τα χρώματα δεν είναι ποτέ τόσο έντονα ή το ότι το χρώμα δεν προσφέρει τίποτε παραπάνω στην απεικόνιση μιας κυβερνητικής σύσκεψης. Για το καταναλωτικό κοινό όμως, που, είτε έχει συνηθίσει το χρώμα απ' την τηλεόρασή του είτε το θεωρεί σύμβολο ανωτερότητας —αφού οι έγχρωμες τηλεοράσεις είναι πιο ακριβές...— το χρώμα είναι τώρα πια ένα στοιχείο αυτονόητο. Δεν το απαιτεί εξ αρχής αλλά αντιδρά αρνητικά στην έλλειψή του.

Το καδράρισμα και οι γωνίες λήψης της φωτογραφίας είναι οι υπόλοιπες τεχνικές που καλούνται κατ' εξοχήν να υποβάλουν τον αναγνώστη και να κατοχυρώσουν την άποψη του συντάκτη. Το νόημα που μπορεί να πάρει το ίδιο θέμα αν αλλάξουμε τις αποστάσεις και αν συμπεριλάβουμε κάποια άλλα στοιχεία του περιβάλλοντος, είναι κάτι που λίγο γνωρίζει ο μέσος αναγνώστης. Η φωτογραφία χρησιμοποιείται τελικά για να πουληθεί στο κοινό η αίσθηση αντικειμενικότητας, ενώ στην πράξη πουλιέται η άποψη του συντάκτη και του γραφίστα.

Ταμπλόιντ: το σημερινό POMANTΣΟ

Η άλλη αρχή στην οποία στηρίχθηκε η συνταγή του «Έθνους» και των συγγενών του εφημερίδων είναι η ποικιλία της ύλης. Όλα τα είδη μόνιμης στήλης που δοκιμάστηκαν

ποτέ στην Ελλάδα και έξω, εμφανίστηκαν και στις σελίδες των ταμπλόιντ. Συμβουλές από ειδικούς για την κουζίνα, το μακιγιάζ, τη διακόσμηση, τα συζυγικά προβλήματα, τη σεξουαλική συμπεριφορά, την περιποίηση του κήπου, και ό,τι άλλο βάλει ο νους. Αναμνήσεις από την παλιά Αθήνα, κουτσομπολιά απ' τον κόσμο των ηθοποιών, των τραγουδιστών, των ποδοσφαιριστών και των μεγαλοαστών. Γελοιογραφίες και χρονογραφήματα. Συνεντεύξεις και πορτραίτα. Οι μόνιμες στήλες με την τακτική τους επανάληψη συντελούν στον εθισμό του αναγνώστη που βλέπει σ' αυτές ένα μόνιμο φίλο, άρα έχει κάποιους παραπάνω λόγους να τον αγοράζει καθημερινά.

Μια προσεκτική καταμέτρηση της ύλης των ταμπλόιντ δείχνει ότι η περισσότερη ύλη τους θα μπορούσε να δημοσιευθεί ή να διαβαστεί και μια εβδομάδα μετά. Πρόκειται για κείμενα που οι δημοσιογράφοι ονομάζουν «κονσέρβες», γιατί ετοιμάζονται σε ανύποπτο χρόνο και «ανοίγονται» όταν λείπει η ζωντανή είδηση. Στα ταμπλόιντ οι «κονσέρβες» έχουν αυξημένη χρήση. Ολοσέλιδα δη-

σμένο ΡΟΜΑΝΤΣΟ, ενώ κάποτε του ήταν αρκετό ένα μόνο την εβδομάδα. Και αυτήν ακριβώς την αύξηση της καταναλωτικής δυνατότητας —χαρακτηριστική και σ' όλους τους άλλους τομείς της πολιτιστικής βιομηχανίας στους δίσκους, στις κασέτες, στα βιβλία τσέπης— εκμεταλλεύτηκε έξυπνα το «Έθνος».

Χαρτί ιλουστρασιόν: ο ρυθμιστής

Έτσι τα περισσότερα εβδομαδιαία περιοδικά ποικίλης ύλης συναντούν στο πρόσωπο των ταμπλόιντ έναν σκληρό ανταγωνιστή. Όσα απ' αυτά παρέμειναν στην παλιά μορφή τους (ΡΟΜΑΝΤΣΟ, ΘΗΣΑΥΡΟΣ), διαπιστώνουν συνεχώς μια κάμψη στην κυκλοφορία τους και αναζητούν νέους δρόμους που θα τους εξασφάλιζαν απέναντι των καθημερινών ανταγωνιστών τους. Παρ' όλα αυτά όμως, εξακολουθούν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση: Έχουν μόνο εβδομαδιαίτη ύλη, ενώ τα ταμπλόιντ είναι γεμάτα από τέτοια ύλη κάθε μέρα προσφέροντας επιπλέον και τις καθημερινές ειδήσεις...

Οι εκδοτικοί ανταγωνισμοί κρίνονται τώ-

αυτά τα έντυπα που —προσαρμόζοντας τα θέματα και το ύφος του Stern και του Paris Match κατόρθωσε να φθάσει σε τόσο ψηλή κυκλοφορία. Τόσο μεγάλη που ήταν εύλογο να εμφανισθούν ανταγωνιστές. Και εδώ το «Έθνος» έπαιξε το ρόλο του. Η επιτυχία του είχε συνέπεια την τροπή του ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ προς νέες κατευθύνσεις. Νέες στήλες εμφανίστηκαν, οι αποκλειστικές φωτογραφίες του εξωτερικού αυξήθηκαν και η στροφή προς το κοινό των μικροαστών που ζητούν να αστικοποιηθούν σταθεροποιήθηκε. Και ασφαλώς το επόμενο βήμα, αυτό που θα έδινε το μεγάλο προβάδισμα και τη σιγουριά απέναντι της απειλής των ταμπλόιντ, θα ήταν η έγχρωμη εκτύπωση σ' όλο το τεύχος. Αλλά αυτό είναι κάτι που απαιτεί χαρτί ιλουστρασιόν, έτσι ώστε η αρτιότερη εκτύπωση να είναι σαφής. Και ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ δεν πρόλαβε. Το ΕΝΑ έκανε μια καλοσχεδιασμένη είσοδο στον χώρο του. Απευθυνόμενο σ' ένα κοινό που θέλει να ξεχωρίζει και να «αγοράζει το καλύτερο», έδωσε την τέλεια έγχρωμη φωτογραφία, σε χαρτί ιλουστρασιόν. Συγχρόνως αντέγραψε με αρχηγικό θράσος όλες τις μόνιμες στήλες

Κυκλοφορία πρωινών εφημερίδων*

Εβδομάδα Πεμ. 12/4-Τετ. 18/4/84	
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ.....	23.497
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ.....	23.188
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.....	19.042
Η ΑΥΓΗ.....	4.094
* Μέση κυκλοφορία Αθήνα-Πειραιά	

Κυκλοφορία απογ. εφημερίδων*

Εβδομάδα Πεμ. 12/4-Τετ. 18/4/84	
ΕΘΝΟΣ.....	110.760
ΤΑ ΝΕΑ.....	96.603
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ.....	80.379
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ.....	52.555
ΑΥΡΙΑΝΗ.....	41.960
Η ΒΡΑΔΥΝΗ.....	36.201
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ.....	26.672
ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ.....	17.048
ΕΣΤΙΑ.....	6.844
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ.....	2.518

Κυκλοφορία Κυριακατ. εφημερίδων

Κυριακή 15/4/84	
ΕΘΝΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡ.....	83.655
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ (ΚΥΡ.).....	72.655
ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡ.....	64.060
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (ΚΥΡ.).....	53.730
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (ΚΥΡ.).....	37.165
ΑΥΡΙΑΝΗ (ΚΥΡ.).....	36.710
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (ΚΥΡ.).....	29.705
ΑΥΓΗ (ΚΥΡ.).....	5.495
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ (ΚΥΡ.).....	2.935
ΡΙΖΟΣ (ΔΕΥΤ. 16/4).....	19.745

Μέση ημερήσια κυκλοφορία (σε χιλιάδες φύλλων)

	Σεπτ. 1983			Οκτ. 1983			Νοεμ. 1983			Δεκ. 1983		
	Α/Π	Ε	ΣΥΝ	Α/Π	Ε	ΣΥΝ	Α/Π	Ε	ΣΥΝ	Α/Π	Ε	ΣΥΝ
Έθνος	119.0	103.8	222.8	121.8	98.2	220.0	116.4	90.8	207.2	108.1	85.9	194.0
Αυριανή	40.8	31.4	72.2	42.6	30.0	72.6	42.2	28.6	70.8	40.3	26.6	66.9
Ελ. Τύπος	31.5	31.4	62.9	27.2	25.4	52.6	22.8	20.0	42.8	22.0	17.6	39.6
Θαρρ. Φωνή	-	-	-	8.6	3.0	11.6	6.0	5.0	11.0	-	-	-
Συν. Απογ.	485.5	350.3	835.8	505.3	330.1	835.4	88.6	307.4	796.0	453.2	283.2	736.4
Συν. Πρ + Απογ.	570.4	420.5	990.9	600.6	396.3	996.9	577.1	371.4	948.5	533.5	340.3	873.8

Α/Π: Απογευματινές - Πρωινές. Ε: Κυριακάτικες. ΣΥΝ: Σύνολο

μοσιεύματα για θέματα κλισαρισμένα (σεξ, φεμινισμός, υγεία, κτλ.) επιστρατεύονται για να γεμίσουν τις ατέλειωτες σελίδες όταν δεν επαρκούν οι δραματοποιημένες μικροειδήσεις και οι μόνιμες στήλες των ειδικών.

Το «Έθνος» μοιάζει περισσότερο με περιοδικό παρά με εφημερίδα. Και μάλιστα ένα κυκλοφοριακά πετυχημένο περιοδικό. Τόσο που μόνο με το ΡΟΜΑΝΤΣΟ στην δεκαετία του εξήντα μπορεί να συγκριθεί. Εκείνο με τη συνεχή εμπειρική προσαρμογή έφθασε τότε στα 335.000 φύλλα. Το «Έθνος» βασισμένο σε μελετημένο σχεδιασμό αμερικάνικου τύπου έφθασε σε κυκλοφορία ρεκόρ πρόσφατα (220.000 φύλλα). Όσο το ΡΟΜΑΝΤΣΟ υπήρξε τότε η έκφραση της ιδεολογίας της ελληνικής οικογένειας, τόσο η σημερινή επιτυχία του «Έθνους» αποτυπώνει την κυριαρχία του μεγάλου καταναλωτικού κοινού και στην Ελλάδα. Ενός κοινού που αποδεικνύεται ικανό να καταναλώνει καθημερινά ένα μεταμφιε-

ρα λιγότερο απ' τα ζητήματα ύλης και περισσότερο απ' το βαθμό συγχρονισμού στους νεότερους τρόπους επικοινωνίας: Η τεχνικά άρτια εικόνα, το κασέ, η παραπληρωματική σχέση με την τηλεοπτική εμπειρία του αναγνώστη, είναι οι νέοι μηχανισμοί αυτής της επικοινωνίας. Όποιος τους εκμεταλλευθεί καλύτερα κερδίζει το μεγάλο κοινό. Και η απαραίτητη προϋπόθεση για κάτι τέτοιο είναι σήμερα το κατάλληλο χαρτί, τα κατάλληλα μηχανήματα, και οι επινοητικοί γραφίστες. Κάτι που τελικά σημαίνει ότι τα περιοδικά τύπου ΡΟΜΑΝΤΣΟ αναμένεται να στραφούν στο στυλ του ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ. Και σ' εκείνο όμως το χώρο τα προβλήματα που προκάλεσαν τα ταμπλόιντ δεν είναι λίγα.

Μέχρι πρότινος ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ κάλυπτε σε μας το χώρο του περιοδικού με εικόνες. Τομέας που παλιότερα κάλυψαν οι ΕΙΚΟΝΕΣ και τα ΕΠΙΚΑΙΡΑ με μικρότερη επιτυχία. Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ είναι το μόνο από

του ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΥ, έτσι ώστε να εμφανίζεται σαν φυσιολογική του συνέχεια και βελτίωση. Η κινητικότητα στις στήλες του ΕΝΑ κράτησε μόνο λίγες εβδομάδες, μέχρις ότου να τροποποιήσει την αρχικά σαφή δεξιά του τοποθέτηση. Η κινητικότητα όμως στον ΤΑΧΥΔΡΟΜΟ άρχισε αμέσως μετά και γίνεται διαρκώς μεγαλύτερη. Νέοι συντάκτες, νέες στήλες, διαφήμιση, νέες αποκλειστικότητες. Η παρουσία του ΕΝΑ ανάμεσα δίνει το νέο μέτρο, την άρτια δηλαδή έγχρωμη εμφάνιση, κάτι που το «Έθνος» δεν ξεπερνά, ενώ ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ μόλις το κατορθώνει. Έτσι υποσυνείδητα φαίνεται πιο «φτωχός» απ' το ΕΝΑ, αν και «πλουσιότερος» από το ΕΘΝΟΣ. Προσωρινά λοιπόν η εμφάνιση των ταμπλόιντ δεν είναι οριακά κρίσιμη, στα δύο εβδομαδιαία εικονογραφημένα περιοδικά αφού τους επιτρέπει ακόμη να υπερηφανευθούν για την αρτιότερη εκτύπωσή τους. □

Η θάλασσα δίνει δύναμη

Με έντονη αμηχανία ασχολήθηκε ο ημερήσιος Τύπος με το θέμα των 11 Κενυατών που ρίχτηκαν στη θάλασσα από τους 12 Έλληνες ναυτικούς, μέλη του πληρώματος του επίσης ελληνικού πλοίου «Γαρουφαλιά».

Η είδηση πέρασε στις εσωτερικές σελίδες των εφημερίδων με στοιχεία πολύ μικρότερα και σε χώρο πολύ πιο περιορισμένο από ό,τι η «βόμβα υγραερίου» ή το τροχαίο της Λάρισας. Όχι βέβαια, επειδή, υποτιμούσαν τη σημασία της ειδήσεως, αλλά γιατί προηγουμένως έπρεπε να εξορκίσουν το κακό, χωρίς να το ερμηνεύσουν, αφού η ερμηνεία θα το καθιστούσε αυτομάτως και οικείο.

Πρώτος εξορκιστής ανέλαβε ο αρμόδιος υπουργός αμφισβητώντας το δικαίωμα των κατηγορουμένων «να αποκαλούνται Έλληνες ναυτικοί». Δεύτερη έσπευσε η Πανελλήνια Ένωση Πλοιάρχων με τη διευκρίνιση ότι ο κατηγορούμενος πλοίαρχος του «Γαρουφαλιά» δεν είναι μέλος της και ακολούθησαν η Ένωση Εφοπλιστών, η Ένωση Μηχανικών, το Δημοτικό Συμβούλιο του Πειραιά και μερικοί άλλοι, που μοναδική μέριμνα είχαν να επισημάνουν πως το γεγονός είναι ξένο προς τα ελληνικά ήθη. Μήπως και θεωρηθεί ότι έχουμε εμείς καμιά σχέση με όλα αυτά. Και θα υπήρχαν —φαντάζομαι— και μερικοί που θα έφτυναν στον κόρφο τους. Συνεπικουροί του εξορκισμού ήταν άλλωστε και η προανακριτική διαδικασία με αποκορύφωμα την εισαγγελική επίπληξη προς τον πλοίαρχο: «Πρέπει να ντρέπεται, γιατί εκθέτει τη χώρα και την εμπορική μας ναυτιλία». Η εξορκιστική μανία και εδώ υπερέχει της ποινικής δικονομίας.

Αλλά το κακό δεν εξορκίζεται και ως το νομίζουν οι εφημερίδες, που γι' αυτό άρχισαν σιγά σιγά να μεγαλώνουν τα σχετικά προς το θέμα τυπογραφικά στοιχεία.

Και δεν εξορκίζεται, όπως δεν εξορκίζεται καμιά φασιστική ενέργεια. Δεν θέλω με αυτό να πω ότι οι δώδεκα κατηγορούμενοι ναυτικοί ήταν ακροδεξιοί, παρόλο που επισημάνθηκε από τον ελληνικό Τύπο ότι ο πλοίαρχος ήταν δεύτερος εξάδελφος κάποιου χουντικού δημάρχου. Και άλλη προσπάθεια εξορκισμού.

Αντίθετα, είναι βέβαιο, στατιστικά αν το πάρουμε, πως μέσα στους δώδεκα ναυτικούς εκπροσωπούνται όλες οι πολιτικές παρατάξεις. Δεν αποκλείεται μάλιστα αυτοί οι ίδιοι άνθρωποι αν ζούσαν πριν 2.500 χρόνια να έριχναν καταδικαστική ψήφο για του 8 στρατηγούς που θανατώθηκαν, γιατί δεν περισυνέλεξαν τους νεκρούς και ναυαγούς στις Αργινούσες. Για ελληνικά πράγματα μιλάω, που δεν εξορκίζονται. Για να μπορέσουν άλλωστε να εξοντωθούν 11 άνθρωποι, πρέπει οι διώκτες τους να είναι τουλάχιστον ισάριθμοι και να ενεργούν με πάθος και πίστη στο έργο τους και όχι εκτελώντας απλά μια διαταγή. Ποια διαταγή άλλωστε; Περί αποφάσεως κοινής πρόκειται, που η λήψη της ίσως να ακολούθησε και δημοκρατικές διαδικασίες, όπως η δημοκρατικότετη «διαβόηση» ψηφοφορία. Άλλωστε ο φασισμός της κοινής γνώμης είναι ο πιο ισχυρός.

Κι αυτός ο φασισμός, ο καθημερινός, υπάρχει και δεν εξορκίζεται. Επιζητεί μόνο κατάλληλες συνθήκες για να ευδοκιμήσει. Γιατί δεν είναι κανείς τόσο αφελής, που να πιστεύει πως 12 στυγεροί εγκληματίες βρέθηκαν κατά σύμπτωση να υπηρετούν στο ίδιο πλοίο. Αυτό θα συνέβαινε αν οι εγκληματίες στο ελληνικό ναυτικό ήταν τόσο πολλοί που δεν θα εξορκίζονταν με τίποτε.

Θα είναι δεκαπέντε περίπου χρόνια που διάβαζα σε μια εφημερίδα τα ονόματα των νεκρών ναυτικών σε κάποιο ναυάγιο. Τελευταίος στον κατάλογο αναφερόταν ο σηματορός Παναγιωτάκης Αυγουστής, ετών 18. Αυτόν το σηματορό δεν μπόρεσα να μη θυμηθώ διαβάζοντας έστω και με μικρά στοιχεία την είδηση για τους 11 Κενυάτες. Τους είδα μάλιστα κι αυτούς ριγμένους στη θάλασσα με απεγνωσμένες κινήσεις των χεριών να στέλνουν μηνύματα, ως άλλοι σηματοροί, πως ο φασισμός ζει, δεν πέθανε ο φασισμός.

Για τις ελληνικές εφημερίδες όμως: «οι αγάπανθοι προστάζουν σιωπή σηκώνοντας ένα χεράκι μαβιού μωρού της Αραβίας ή ακόμη τα πατήματα μιας χήνας στον αέρα».

Εμείς θα θυμόμαστε και τα μαβιά χέρια και το περπάτημα της χήνας.

Γιώργος Θαλάσσης

Άρξομαι δε από των επιγόνων

Δεν χρειάζονται περισσότερα σχόλια. Το σημείωμα του Σ.Ν. Κουμανούδη, που ακολουθεί, συμπληρώθηκε από τις σχετικές φωτογραφίες και να μπροστά στα μάτια μας, το σώμα της άγνοιας των επιγόνων.

Το Υπουργείο Παιδείας είχε την καλή έμπνευση να διακοσμήσει με έγχρωμες εικόνες τη σχολική έκδοση του Επιταφίου του Περικλέους, που διδάσκεται στη γ' Λυκείου.

Έτσι στο εξώφυλλο εικονίζεται επιτύμβια στήλη κοινού θνητού, του τετάρτου αιώνα προ Χριστού, που δεν έχει καμιά σχέση με τον Επιτάφιο.

Στη σελίδα 21 εικονίζεται μαρμάρινη λουτροφόρος ακρωτηριασμένη, αρκετές δεκαετίες νεώτερη από το λόγο του Περικλέους, αγγείο που έμπαινε αποκλειστικά και μόνο απάνω στους τάφους των αγάμων και δεν έχει πάλι καμιά σχέση με τους νεκρούς του Πελοποννησιακού πολέμου.

Στη σελίδα 22 δημοσιεύεται φωτογραφία με τον τίτλο «Το δημόσιον σήμα», που δεν είναι το δημόσιον σήμα, αλλά το τμήμα του νεκροταφείου του Κεραμεικού, όπου ήταν θαμμένοι κοινοί θνητοί, άντρες, γυναίκες, παιδιά, ξένοι.

Γιατί τόσο άγνοια;

Κι όμως και το Δημόσιον σήμα υπάρχει και θαυμάσιες επιγραφές με «θανόντας εν πολέμω», που θα μπορούσαν να κατατοπίσουν εν πολέμω», που θα μπορούσαν να κατατοπίσουν σωστά τον μαθητή. Ας φρόντιζαν.

Σ.Ν. Κουμανούδης

Οδηγός πανεπιστημιακών εκλογών

Τον τελευταίο καιρό με το νέο νόμο-πλαίσιο για τα Πανεπιστήμια άρχισαν εκλογές για την κατάληψη ανώτερων θέσεων σ' όλες τις βαθμίδες των διδασκόντων. Όταν ψηφίζουμε σχεδόν κάθε εβδομάδα η έκδοση οδηγού προς τους εκλέκτορες γίνεται αδήριτη ανάγκη. Ιδιαίτερα σ' όσους δεν διαθέτουν τη συσσωρευμένη εμπειρία των παλαιότερων.

Στο κείμενο που ακολουθεί λαμβάνεται σοβαρότατα υπόψη το γεγονός ότι ο νόμος απαιτεί φανερή και αιτιολογημένη ψήφο. Κάτι έπρεπε να γίνει λοιπόν για

να μη βασανίζονται οι εκλέκτορες με την αιτιολόγηση και να δοθούν απερισπαστοι και με πάθος στη μελέτη εφημερίδων και την ακρόαση της ΕΡΤ. Κοπίασα αρκετά αλλά νομίζω ότι κατάφερα να κωδικοποιήσω τις περιπτώσεις που παρουσιάζονται οπότε, ανάλογα με το αν τους αρέσει ή όχι η φάτσα του υποψήφιου, να βρίσκουν αμέσως —στον τυφλοσούρτη που παρουσιάζω υπερήφανα— όλα τα επιχειρήματα που μπορεί να χρειαστούν για να εξυψώσουν ή να μηδενίσουν οποιονδήποτε κρινόμενο.

Πρέπει να ομολογήσω ότι δεν διεκδικώ την πατρότητα του οδηγού, επειδή ισχύει και ισχύει δικής εθιμικού δικαίου, αλλά μόνο την κωδικοποίησή του. Ίσως, μερικοί αναγνώστες ν' απορήσουν, τους πληροφορώ όμως ότι χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν ευρύτατα. Μια ματιά στα πρακτικά παλαιότερων εκλογών το αποδεικνύει. Ας θεωρηθεί η σημερινή μου προσφορά ένα μικρό λιθαράκι στην αύξηση της παραγωγικότητας στην Ανώτατή μας Παιδεία.

1. Ο υποψήφιος είναι νέος

1.1. *Τον θέλουμε.* Η ηλικία του είναι εγγύηση ελπίδας ότι θα προσφέρει πολλά. Ο ενθουσιασμός που μπορεί να μεταδώσει στους φοιτητές ένα νέο άτομο, που δεν αφομοιώθηκε ακόμη από τις παραδοσιακές πανεπιστημιακές δομές, είναι απαραίτητος.

1.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς, είναι ακόμη ανώριμος για την κατάληψη της θέσης. Καλό θα είναι να μη βιάζεται αλλά να συνεχίσει τις προσπάθειές του με σοβαρότητα και χωρίς σπασμωδικές κινήσεις.

2. Ο υποψήφιος είναι γέρος

2.1. *Τον θέλουμε.* Η ωριμότητα που απέκτησε μετά από πολυετή προσφορά τον κάνουν αναντικατάστατο. Έφθασε ο καιρός η συσσωρευμένη του εμπειρία να γίνει κτήμα των νεώτερων.

2.2. *Δεν τον θέλουμε.* Παρόλη την πολυετή του παρουσία δεν μπόρεσε μέχρι σήμερα ν' αποδείξει ότι είναι άξιος για την κατάληψη της θέσης αυτής, που απαιτεί αυξημένες υποχρεώσεις. Η ανάγκη για νέους και δυναμικούς διδάσκοντες είναι αδήριτη, ιδιαίτερα σε χώρους όπως ο Πανεπιστημιακός, που χαρακτηρίζεται από δυναμισμό.

3. Ο υποψήφιος έχει πολλές εργασίες

3.1. *Τον θέλουμε.* Ο αριθμός των εργασιών του δείχνει ασυνήθιστο ερευνητικό πάθος και εργατικότητα.

3.2. *Δεν τον θέλουμε.* Φαίνεται, δυστυχώς, ότι χαρακτηρίζεται από πάθος για γρήγορη ανέλιξη κι έτσι έδωσε περισσότερο βάρος στην ποσότητα παρά στην ποιότητα.

4. Ο υποψήφιος έχει λίγες εργασίες

4.1. *Τον θέλουμε.* Ουδέποτε έδρασε πάνω του ο καριερισμός κάτι που δείχνει ξεκάθαρα ο αριθμός των λίγων, αλλά άριστης ποιότητας, εργασιών του.

4.2. *Δεν τον θέλουμε.* Μέσα σε τόσα χρόνια ελάχιστα δείγματα της δουλειάς του είδαν το φως της δημοσιότητας, κάτι που δείχνει σοβαρή στειρότητα.

5. Ο υποψήφιος έχει εργασίες μόνος του

5.1. *Τον θέλουμε.* Φαίνεται ξεκάθαρα, από το δημοσιευμένο του έργο, ότι υπάρχει σοβαρότατη αυτοδυναμία μια και είναι —σχεδόν πάντοτε— ο μοναδικός συγγραφέας.

5.2. *Δεν τον θέλουμε.* Ο πανεπιστημιακός χώρος απαιτεί συνεργασία. Πώς μπορεί να πρωθηθεί άτομο που δούλεψε —σχεδόν πάντοτε— απομονωμένο; Πώς θα συνεργασθεί με τους νέους επιστήμονες και φοιτητές όταν παρουσιάζεται με αυξημένη εσωστρέφεια;

6. Ο υποψήφιος έχει εργασίες σε συνεργασία με άλλους

6.1. *Τον θέλουμε.* Φαίνεται ξεκάθαρα όχι μόνον το πάθος του υποψήφιου για δουλειά ποιότητας αλλά συγχρόνως και η συνεργατικότητά του, κάτι που τον κάνει ιδιαίτερα ευπρόσδεκτο.

6.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς, δεν μπορεί να φανεί η αυτοδυναμία του υποψήφιου γιατί η προσωπική του συμβολή στις δημοσιευμένες εργασίες είναι σημείο σκοτεινό, που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή.

7. Ο υποψήφιος συνεργάστηκε με διάσημους

7.1. *Τον θέλουμε.* Όταν ο διάσημος επιστήμονας τάδε —που έχει δυνατότητα επιλογής των αρίστων του κλάδου— τον έχει στο επιτελείο του φαίνεται ξεκάθαρα ότι πρόκειται για επιστήμονα αναγνωρισμένης επάρκειας.

7.2. *Δεν τον θέλουμε.* Πώς να διαπιστωθεί η προσωπική επάρκεια και η αυτοδυναμία υποψήφιου που δούλεψε πάντοτε στη σκιά άλλων;

8. Ο υποψήφιος συνεργάστηκε με άσημους

8.1. *Τον θέλουμε.* Είναι φανερό ότι ο υποψήφιος, με την αναμφισβήτητη επάρκειά του, δημιούργησε δική του ερευνητική ομάδα στην οποία κυριαρχούσε ..

8.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς, ουδέποτε ο υποψήφιος μαθήτευσε σε γκεντιλμαν επιστήμονες και φαίνεται να τον διακρίνει υπεροψία. Είναι ξεκάθαρο ότι αγνοεί την παραγωγική ατμόσφαιρα συνεργασίας που προκύπτει από την επαφή με τους άριστους του κλάδου.

9. Ο υποψήφιος ασχολήθηκε μόνο με ένα θέμα

9.1. *Τον θέλουμε.* Με ιδιαίτερα αυξημένη επιμονή και υπομονή ανάλωσε τη ζωή του στην έρευνα του τάδε θέματος χωρίς

σπασμωδικές κινήσεις, κάτι που εγγυάται σοβαρή ποιότητα επιστήμονα.

9.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς παρέμεινε για όλη του τη μέχρι σήμερα ζωή σ' ένα σχετικά στενό ερευνητικό χώρο, κάτι που δείχνει ανεπάρκεια αντίδρασης στις νέες τάσεις και εξελίξεις της επιστήμης που καθημερινά εμφανίζονται και μας προκαλούν να τις μελετήσουμε.

10. Ο υποψήφιος ασχολήθηκε με πολλά θέματα

10.1. *Τον θέλουμε.* Στην Ελλάδα δεν έχουμε, δυστυχώς, την πολυτέλεια να προωθούμε άτομα που ασχολήθηκαν μόνο σ' ένα ερευνητικό χώρο. Ο υποψήφιος δείχνει ξεκάθαρα, με την πολυμέρειά του, ότι θ' αποβεί ιδιαίτερα χρήσιμο στέλεχος και θ' ανταποκριθεί όχι μόνο στα στενά όρια της υπό πλήρωσης θέσης αλλά θα βοηθήσει ουσιαστικά στην όλη εξέλιξη του τμήματός μας.

10.2. *Δεν τον θέλουμε.* Φαίνεται ξεκάθαρα ότι μικρό μόνο μέρος του έργου του εμπίπτει στο περιεχόμενο της υπό πλήρωση θέσης. Παρόλο το μεγάλο αριθμό των εργασιών του ελάχιστες αφορούν το αντικείμενο για το οποίο αναζητούμε υποψήφιο που θα το θεραπεύσει.

11. Ο υποψήφιος ήταν πολλά χρόνια στο εξωτερικό

11.1. *Τον θέλουμε.* Η συσσωρευμένη εμπειρία που απέκτησε δουλεύοντας σε αναγνωρισμένα ιδρύματα της αλλοδαπής τον κάνουν αναντικατάστατο. Υπάρχει αδήριτη ανάγκη προσέλκυσης επιστημόνων κύρους που δεν γνωρίζουν σύνορα.

11.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς, αγνοεί την ελληνική πραγματικότητα. Υπάρχουν άπειρα παραδείγματα ατόμων που ενώ διέπρεψαν στο εξωτερικό όταν ήρθαν στη χώρα μας απέτυχαν.

12. Ο υποψήφιος δεν πήγε στο εξωτερικό

12.1. *Τον θέλουμε.* Παρόλη τη συνεχή παρουσία στη χώρα μας κατάφερε και απέδωσε σοβαρότατο έργο παλεύοντας συνεχώς με τις αντίξοες ελληνικές συνθήκες, τις οποίες κατόρθωσε και ξεπέρασε.

12.2. *Δεν τον θέλουμε.* Δυστυχώς, του λείπει κάθε μετεκπαίδευση στο εξωτερικό. Σε μια εποχή που η ανταλλαγή πληροφορήσης είναι παραπάνω από αναγκαία ο υποψήφιος εμφανίζεται τελειώς γυμνός από τέτοια εμπειρία. Το μειονέκτημα αυτό είναι ανυπέρβλητο.

Οι παραπάνω οδηγίες είναι φυσικό ότι δεν εξαντλούν το θέμα, νομίζω όμως ότι προσφέρουν σημαντική βοήθεια. Θεωρώ επίσης, ότι ορισμένες εκφράσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να βοηθήσουν προκειμένου η αιτιολόγηση να είναι πλήρης. Για παράδειγμα μπορεί να γίνεται ξεκίνημα με την έκφραση, «διά-

βασα προσεχτικά και υπεύθυνα το έργο του υποψήφιου και βρίσκομαι στην ευχάριστη (δυσάρεστη) θέση να τον ψηφίσω (να μην τον ψηφίσω) γιατί...». Στο σημείο αυτό παρεμβάλεται το κείμενο του οδηγού και συνεχίζουμε: «ιδιαίτερα στις κρίσιμες στιγμές που η ανώτατη παιδεία μας διέρχεται». Εδώ μπορεί να προστεθεί, ανάλογα με το αν οι φοιτητές μας βλέπουν, «οι φοιτητές σήμερα έχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις από μας και δεν πρέπει να τους απογοητεύσουμε».

Αν οι φοιτητές συμφωνούν με τη θέση μας πάει καλά, αν όμως διαφωνούν το κλείσιμο μπορεί να εμπλουτιστεί με το κρεσέντο «... γνωρίζω ότι σήμερα μπορεί, με το νεανικό πάθος και την αγνότητα που διακρίνει τους φοιτητές μας να διαφωνούν, όμως, είμαι βέβαιος ότι θα κατανοήσουν τη στάση μου, που καθορίζεται τόσο από την επιστημονική πληροφορήση που διαθέτω όσο και από την αγάπη και το αίσθημα ευθύνης προς αυτούς». Αν —με πρόβες στο σπίτι— δώσουμε όλο μας το πάθος στην απαγγελία αυτή, πιθανότατα μ' ένα λυγμό στο σημείο που μιλάμε για υπευθυνότητα, υπάρχει μεγάλη ελπίδα ακόμη και να μας χειροκροτήσουν.

Ν. Σ. Μάργαρης

Οι τεμπέληδες της εύφορης κοιλάδας

Μερικές φορές αναδύεται κανείς σε υπεράνθρωπες προσπάθειες για την εκτέλεση μεγαλεπίβολου έργου.

Συνήθως το έργο εξυπηρετεί κάποιο σκοπό και γι' αυτό το λόγο φυσικά και γίνεται.

Αν είναι γέφυρα, ενώνει δύο δρόμους· αν είναι αρδευτικό, ποτίζει έναν κάμπο· αν είναι βιολογικός καθαρισμός, που αποχετεύεται στη θάλασσα, παύει να τη μολύνει.

Συχνά συμβαίνει το έργο να καταντάει αυτοσκοπός, δηλαδή μέσα στην αγωνία της εκτέλεσής του, να χάνουμε την ουσία και ακριβώς εκείνη την ημέρα που το τελειώνουμε να ανακαλύπτουμε πως το συγκεκριμένο έργο δεν ταιριάζει στο συγκεκριμένο τόπο.

Δύο τινά μπορεί να έχουν συμβεί τότε, είτε ότι ο τόπος που ακούμπαγε το έργο αυτό επάνω του μετατοπίστηκε, δηλαδή έγινε το έργο ουτοπικό, είτε ότι ο χρόνος άλλαξε, δηλαδή συνέβει εκτός χρόνου είτε τέλος συνέβησαν και τα δύο γεγονότα μαζί, δηλαδή εκτελέστηκε εκτός τόπου και χρόνου.

Πάνω σ' αυτό ακριβώς το σκεπτικό έχω να αναφέρω μερικά παραδείγματα για έργα που έγιναν ή θα γίνουν.

Η γέφυρα της Τατάρνας

Αξιόλογο έργο που περνάει πάνω από τη Λίμνη των Κρεμαστών, με ανοίγματα από βάθρο, σε βάθρο, που πρώτη φορά στον Κόσμο τολμήθηκαν με μπετόν.

Πάνω απ' αυτή τη γέφυρα δεν πέρασε ποτέ ούτε κάρο ούτε άνθρωπος, μια και οι δρόμοι που υποτίθεται θα ένωσαν δεν κατασκευάσθηκαν ποτέ.

Ο βιολογικός καθαρισμός της Αθήνας.

Το Τεχνικό Επιμελητήριο εξαγγέλει πριν από δύο χρόνια πως ο Σαρωνικός πεθαίνει.

Το Υπουργείο Δημοσίων Έργων ανακοινώνει με στόμφο πως θα ενώσει τον αγωγό, που οδηγεί τα λύματα στη θάλασσα, με την Ψυτάλλεια, κι εκεί αφού την ισοπεδώσει θα αναπτύξει σταδιακά, το καθαρίσμα των λυμάτων. Το πέραςμα του αγωγού από τον Ακροκέραμο στην Ψυτάλλεια υποκινεί το Παγκόσμιο Τεχνικό ενδιαφέρον.

Για πρώτη φορά θα τολμηθεί στον κόσμο η κατασκευή ενός σίφωνα για 1.000.000 κ.μ. την ημέρα.

Όλα δείχνουν, όμως, πως ο αγωγός θα γίνει γρήγορα αυτοσκοπός, κι αν κάποτε τελειώσει ο βιολογικός καθαρισμός, ο Σαρωνικός δεν θα ζει πλέον.

Η άρδευση της Θεσσαλίας

Από το σύνολο των γεωργικών προϊόντων που παράγονται κάθε χρόνο στην Ελλάδα, μόνο ένα μικρό ποσοστό φθάνει στους καταναλωτές. Πολλά απ' αυτά τα προϊόντα, είτε τα καταστρέφει ο πάγος, η βροχή οι ακρίδες ή ο άνεμος. Πολλές φορές τα τρώνε οι χωματερές, κι άλλοτε από κακή οργάνωση σαπίζουν πρωτού καταναλωθούν.

Αυτές τις ανεξέλεγκτες τυχαίες συνθήκες έρχεται σήμερα να καλύψει η υδατοπονική καλλιέργεια σε ελεγχόμενο περιβάλλον, πολλαπλασιάζοντας την παραγωγή σε σημαντικά μικρότερη έκταση, και με ελάχιστες ανάγκες σε νερό, σε σύγκριση με τις πατροπαράδοτες καλλιέργειες.

Το Υπουργείο, όμως, εξαγγέλλει την άρδευση του Θεσσαλικού κάμπου για την ανάπτυξη παραδοσιακών καλλιεργειών στην περιοχή.

Όταν το έργο θα έχει τελειώσει τα κράτη στα οποία υποτίθεται θα αποστέλλωνται τα γεωργικά προϊόντα, θα έχουν αναπτύξει με τη βοήθεια της μικροηλεκτρονικής τις υδατοπονικές καλλιέργειες και θα είναι αυτάρκη.

Έτσι, μια και δεν θα υπάρχει δυνατότητα εξαγωγής, το μεγαλεπίβολο αυτό έργο θα αρδεύει το Θεσσαλικό Κάμπο, μέσα στο οποίο θα περιφέρονται άσκοπα οι «τεμπέληδες της εύφορης κοιλάδας».

Δ. Ζ. Παπανικολάου

Ανάμεσα στην κρίση και τον κίνδυνο του ατομικού πολέμου

του Μιχ. Ν. Ράπτη

Από την πολύπλοκη, εκρηκτική πρόσφατη εξέλιξη της διεθνούς κατάστασης, επιλέγω ορισμένα θέματα, που απαιτούν μια ειδική ανάλυση και κατανόηση.

Ο γενικός παρανομαστής όλων όσων συμβαίνουν στον παγκόσμιο χώρο, μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ο εξής: ότι πρόκειται για εκδηλώσεις μιας κατάστασης που ταλαντεύεται διαρκώς ανάμεσα στην οικονομική κρίση και τον πόλεμο. Ανάμεσα δηλαδή στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης που μαστίζει από 10 χρόνια το Δυτικό κόσμο, με παγκόσμιες επιπτώσεις, και την ακατάπαυστη κούρσα των εξοπλισμών, τη σχεδόν παράλογη ροπή προς τον ατομικό πόλεμο, που χαρακτηρίζει Δυτικούς και Ανατολικούς.

Γι' αυτό νομίζω πρώτο κύριο θέμα είναι η πορεία της οικονομικής κρίσης, οι προοπτικές της.

Μια ορισμένη ανάκαμψη παρατηρείται από ένα χρόνο τώρα στις ΗΠΑ, και πιο πρόσφατα στην Αγγλία και τη Γερμανία. Η περίπτωση της Ιαπωνίας είναι ειδική, χωρίς γενικότερες επιπτώσεις από εκείνη που παραμένει σταθερή: ότι δηλαδή η Ιαπωνία διατηρεί αδιάπτωτα μια μεγάλη συναγωνιστικότητα στη διεθνή αγορά, μονοπωλώντας σε ορισμένα είδη ένα ολοένα και μεγαλύτερο μέρος της, σε βάρος βέβαια χωρών όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες ή η Γερμανία. Πρέπει δηλαδή κανείς να λογαριάζει ότι ένα μέρος της παγκόσμιας αγοράς έχει μόνιμα μονοπωληθεί από την Ιαπωνία, και επομένως το πρόβλημα για τους άλλους είναι να μοιραστούν μεταξύ τους ό,τι απομένει, παρεμποδίζοντας —αν μπορέσουν— παραπέρα διείσδυση και στον τομέα αυτό της Ιαπωνίας.

Το κύριο θέμα μας εδώ είναι η εξήγηση της ανάκαμψης της οικονομίας στις Ηνωμένες Πολιτείες και οι προοπτικές της.

Η ανάκαμψη εκδηλώνεται με αύξηση του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος

και μείωση της ανεργίας. Αλλά ταυτόχρονα παρατηρείται άνοδος πάλι του πληθωρισμού και κάποια κάμψη του δολαρίου.

Τα αντιφατικά αυτά φαινόμενα εξηγούνται από τον καθολικό τρόπο με τον οποίο λειτουργεί σήμερα η οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών επί καθεστώτος Ρήγκαν. Χάρη στον έλεγχο της χρηματικής μάζας και τη διατήρηση υψηλών επιτοκίων, καταπολεμήθηκε ο πληθωρισμός και προσελκύνθηκαν τα κεφάλαια στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αυτό επέτρεψε αφ' ενός να καλυφθεί το τεράστιο έλλειμμα του προϋπολογισμού και αφ' ετέρου να υπερτιμηθεί το δολάριο.

Από την άλλη μεριά, το έλλειμμα του προϋπολογισμού, συνέπεια των πολεμικών δαπανών, ενίσχυσε τις μεγάλες βιομηχανίες με ανεπτυγμένη τεχνολογία, που εργάζονται κυρίως για τον πόλεμο. Αλλά ταυτόχρονα όλες οι άλλες βιομηχανίες που αντλούν τη δύναμή τους εν μέρει από τις εξαγωγές, έπεσαν, και γιατί η πίστωση πηγαίνει κατά προτεραιότητα στις πολεμικές βιομηχανίες και εκείνες της ανεπτυγμένης τεχνολογίας, και γιατί οι εξαγωγές τους ελαττώθηκαν λόγω υπερτιμημένου δολαρίου.

Έτσι μαζί με το αυξανόμενο έλλειμμα του προϋπολογισμού σημειώνεται και τεράστιο εμπορικό έλλειμμα, καθώς και έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών.

Με τη σειρά της τέτοια κατάσταση προκαλεί τώρα κάποια κάμψη του δολαρίου και κάμψη εισροής κεφαλαίων στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Μεσοπρόθεσμα, και ιδίως μακροπρόθεσμα, τέτοια κατάσταση οδηγεί και πάλι αναπόφευκτα σε νέα κάμψη της οικονομίας, ίσως χειρότερη από αυτήν πριν από την πρόσφατη βελτίωση. Εκτός εάν περικοπούν οι πολεμικές δαπάνες, αυξηθούν οι φόροι και πέσουν τόσο τα επιτόκια όσο και ακόμη περισσότερο το δολάριο, οπότε μπορέσουν ν' αυξηθούν οι επενδύσεις και να ενισχυθούν οι εξαγωγές, δηλαδή η γενική συ-

Περίληψη διάλεξης που έδωσε ο Μ. Ράπτης στην Αθήνα τον περασμένο Απρίλιο.

ναγωνιστικότητα της αμερικανικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά.

Αλλά όπως τώρα το κύριο θύμα της σχετικής ανάρρωσης της αμερικανικής οικονομίας παραμένει η Ευρώπη, το ίδιο θα συνέβαινε και στην περίπτωση που αντιμετωπίζουμε εδώ θεωρητικά.

Έτσι δεν βλέπει κανείς έξοδο από την κρίση του συνόλου του Δυτικού Κόσμου, που προϋποθέτει ανάκαμψη στο σύνολό του, καθώς και ανάκαμψη του «Τρίτου Κόσμου».

Ο τελευταίος αυτός είναι το άλλο και χειρότερο βέβαια θύμα της οικονομικής κρίσης. Με γενικό χρέος που πλησιάζει ίσως τώρα τα 800 δις δολάρια, έχει χάσει σε μεγάλο βαθμό την απορροφητική δύναμη της αγοράς του. Πράγμα που εξηγεί τόσο την αδυναμία της δυτικής οικονομίας στο σύνολό της να βγει σταθερά από την κρίση, όσο και τις εκρηκτικές καταστάσεις που αναπτύσσονται στον τομέα αυτό του πλανήτη μας. Ενώ στην Ευρώπη η παράταση της οικονομικής κρίσης οδηγεί σε ανερχόμενη ανεργία με την εισαγωγή της νέας τεχνολογίας, της μικροηλεκτρονικής και της αυτοματοποίησης, που για μια περίοδο ξάφνιασε την εργατική τάξη, αποδιοργάνωσε τις γραμμές της, έριξε το ηθικό της, και μόνο τώρα προκαλεί μεγάλους αμυντικούς αγώνες, όπως στη Γαλλία, τη Γερμανία, την Αγγλία (αγώνες που ίσως προκαλέσουν στη συνέχεια επιθετική ανάκαμψη του εργατικού κινήματος) στον «Τρίτο Κόσμο» οι συνέπειες της κρίσης έχουν ήδη διαφορετικά αποτελέσματα.

Σε ορισμένες περιοχές η καταστροφή της εθνικής οικονομίας, η ανεργία, ο πληθωρισμός, η μαζική φτωχοποίηση

των μεσαίων, η πείνα, όπως στο Νότιο Κόνο της Λατινικής Αμερικής, προκάλεσαν την κρίση και την πτώση των περισσότερων στρατιωτικών δικτατοριών. Ακόμα και στη Χιλή έχει αρχίσει το τέλος του Πινοσέτ. Σε άλλους τομείς, όπως στην Κεντρική Αμερική, οι αγώνες από παρόμοιες αιτίες πήραν καθαρά επαναστατικό χαρακτήρα, αναγκάζοντας τις Ηνωμένες Πολιτείες ν' αντιμετωπίζουν τώρα άμεση δικιά τους στρατιωτική επέμβαση που ίσως πραγματοποιηθεί μετά τις προεδρικές εκλογές τον ερχόμενο Νοέμβριο.

Στις αραβικές χώρες της Β. Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, οι συνέπειες δεν είναι λιγότερο εκρηκτικές. Τα γεγονότα του Μαρόκου και της Τυνησίας, αλλά και αυτά που προετοιμάζονται στην Αλγερία, στην Αίγυπτο, στο Σουδάν, μπροστά στη δημογραφική έκρηξη, την ανερχόμενη ανεργία και τον πληθωρισμό, τον τυραννικό και παρασιτικό ταυτόχρονα χαρακτήρα των πολιτικών τους καθεστώτων, στα χέρια κυρίως της νέας αστικής τάξης που τρέφεται στις χώρες αυτές από τον αυξανόμενο ρόλο του κράτους, οδηγούν σε αναπόφευκτες άγριες εξεγέρσεις. Τις εξεγέρσεις αυτές είναι δυνατόν σε μια πρώτη φάση να τις εκμεταλλευθούν εκπρόσωποι των ριζοσπαστικών ισλαμικών ρευμάτων, που πολώνουν τώρα ένα μεγάλο μέρος της χωρίς προοπτικές νεολαίας και των αθρόα φτωχοποιημένων στρωμάτων στην ύπαιθρο και τις πόλεις.

Τα γεγονότα αυτά μπορεί να επιταχυνθούν και να γενικευθούν και στη Μέση Ανατολή, ύστερα από την ιστορική ήττα των Δυτικών στο Λίβανο, όπου πρωτοστατούν τώρα οι Σιίτες Μουσουλμάνοι του κινήματος Αμάλ, και την ενδεχόμενη ήττα, ακόμα πιο σημαντική, του Ιράκ από το Ιράν.

Τότε πολλοί φοβούνται ότι η «Ισλαμική Επανάσταση» του Χομείνι θα κατακλύσει ολόκληρη την περιοχή από τον Περσικό Κόλπο ως τον Ατλαντικό.

Το ενδεχόμενο αυτό βέβαια υπάρχει, αλλά ποια είναι η εκλογή;

Θα επιμείνω λίγο περισσότερο σ' αυτό το θέμα.

Είναι βέβαιο ότι το Ιράκ, που υποστηρίζεται υλικά και στρατιωτικά τόσο από όλα τα συντηρητικά αραβικά κράτη, όσο και από χώρες όπως η Γαλλία, αλλά και η Σοβιετική Ένωση, χρησιμοποιεί τώρα και χημικά απαγορευμένα όπλα για να αναχαιτίσει την προέλαση των Ιρανών στο έδαφός του. Η προέλαση αυτή είναι αργή αλλά σταθερή, βασιζόμενη πάνω σε μια τακτική που χρησιμοποιεί τους εθελοντές και τους Φρουρούς της Επανάστασης, δηλαδή την πιο ριζοσπα-

στική βάση του καθεστώτος της Τεχεράνης, και αφήνει τον παραδοσιακό στρατό ακόμα σε εφεδρεία.

Ταυτόχρονα, κάθε μερική προώθηση συνοδεύεται από εξασφάλιση της λογιστικής βοήθειας και των μετόπισθεν. Υπολογίζεται ότι στα μετόπισθεν τώρα έχει συγκεντρωθεί μάζα από 1 εκατ. μαχητές και μεγάλο πολεμικό υλικό που σε μια ορισμένη στιγμή θα προωθηθεί για μια νέα τελική πιθανόν επίθεση και νίκη μέσα σ' αυτόν το χρόνο. Το Ιράκ ετοιμάζεται να την αντιμετωπίσει με νέα προσφυγή στα χημικά όπλα, ίσως και σε άλλες «εκπλήξεις» παρόμοιου είδους.

Έτσι μόνο ελπίζει το Ιράκ να αποφύγει τη μοιραία του ήττα. Αλλά προσφυγή σε τέτοια όπλα μπορεί να προκαλέσει παρόμοια απάντηση από το Ιράν, με κίνδυνο τότε γενίκευσης χημικού πολέμου στον Περσικό Κόλπο, από τους πιο εύφλεκτους τομείς ενός στην ολότητα του εκρηκτικού τώρα πλανήτη. Όσοι απερίσκεπτα ωθούν σε τέτοια εξέλιξη για να προλάβουν τάχα τον κίνδυνο επέκτασης της Ισλαμικής Επανάστασης, παίζουν κυριολεκτικά με τη φωτιά, όχι τη συνηθισμένη φωτιά των πολέμων ως τα τώρα της Ιστορίας, αλλά εκείνη της πυρηνικής Αποκάλυψης.

Η επέκταση ενός θεοκρατικού φανατικού ισλαμικού καθεστώτος αλλά Χομείνι, είναι ασφαλώς πολύ δυσάρεστη προοπτική, όμως πολύ μικρή πιθανότητα υπάρχει ότι σε ενδεχόμενη αποσταθεροποίηση και επαναστατική άνοδο στις αραβικές χώρες της περιοχής, τελικά θα επικρατήσει παρόμοιο καθεστώς με εκείνο του Χομείνι.

Ήδη στις αραβικές χώρες της Β. Αφρικής επεμβαίνουν άλλοι παράγοντες, όπως η ανερχόμενη δύναμη των Βερβέρων στο Μαρόκο και στην Αλγερία, οι αντιθεοκρατικές αντιδράσεις και παραδόσεις σε χώρες όπως η Τυνησία, η Αίγυπτος, το ίδιο το Ιράκ, ο Λίβανος, που κάθε άλλο παρά ενισχύουν το ενδεχόμενο διεθνοποίησης του ειδικού φαινομένου που είναι το καθεστώς του Χομείνι.

Με μια έννοια, η επέκταση της Ισλαμικής Επανάστασης θα είναι και η βαθιά διαφοροποίησή της από μια εθνική παραλλαγή της που είναι το καθεστώς των μουλάδων στο Ιράν. Ο πραγματικός μεγάλος κίνδυνος από την εκρηκτική εξέλιξη της κατάστασης στη Μέση Ανατολή προέρχεται από το γεγονός ότι σ' αυτό τον τομέα τώρα αποκορυφώνεται η γενικότερη αντίθεση Δυτικών-Ανατολικών, και ειδικότερα Ηνωμένων Πολιτειών-Σοβιετικής Ένωσης.

Έτσι αγγίζουμε το τελευταίο κύριο θέμα αυτής της ανάλυσης, που είναι η διαρκής όξυνση αυτού του ανταγωνισμού και η παγκοσμιοποίησή του.

ΣΕΙΡΑ ΤΖΩΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

Φάρμα των Ζώων

Στή Σκιά του 1984

Αλήτες του Παρισιού και του Λονδίνου

Φάμπρικες του Γουήγκαν Πάιερ

Φόρος Τιμής στην Καταλωνία

Κρατήστε Σφιχτά το Μικροαστισμό σας

Μέρες της Μπούρμα

Η Κόρη του Παπά

ΣΕΙΡΑ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΟΛΛΟΝΤΑΙ: Έρωτας των Εργατριών

Μελισσών

ΜΕΗΛΕΡ: Στρατιές της Νύχτας

ΝΟΤΑΡΝΙΚΟΛΑ: Η Αδύνατη Απόδραση

ΜΠΑΡΟΥΖ: Απολυμαντής!

ΜΠΑΡΟΥΖ: Ο Α Πούκ είναι εδώ

ΜΠΑΡΟΥΖ: Σε ποιόν ανήκει λοιπόν η θανατηφόρος TV;

KAMY: Η Πανούκλα

ΑΡΤΩ: Ηλιογάβαλος

ΤΖΕΡΟΝΥΜΟ: Απομνημονεύματα

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ζ. Πηγής 17 Αθήνα τηλ. 36.39.980

Ας μην έχουμε αυταπάτες. Καμιά πρόσφατη εξέλιξη στο θέμα των σχέσεων Δύσης-Ανατολής δε δικαιολογεί οποιαδήποτε αισιοδοξία. Με τον ταχύτατο κολοσσαιο επανεξοπλισμό της Αμερικής υπό το καθεστώς του Ρήγκαν, τη διακοπή των συνομιλιών της Γενεύης, τη νέα κούρσα των εξοπλισμών, ο Πλανήτης ολόκληρος μεταβάλλεται ακατάσχετα σε πεδίο ανερχόμενου ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων.

Όταν απερίσκεπτα οι Ευρωπαίοι δέχονται την εγκατάσταση νέων στρατηγικών ατομικών όπλων στο έδαφός τους, και ο Ρήγκαν σκέφτεται να μεταφέρει τον ανταγωνισμό πυρηνικών όπλων και στο διάστημα, βάζοντας μπροστά ένα τάχα «αμυντικό» κατά των πυραύλων σύστημα, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της επιθετικής του πανοπλίας, η κατάσταση ταχύτατα εξελίσσεται προς μια νέα φάση της μοιραίας πορείας της Ανθρωπότητας προς τον «Εξοντωτισμό». Είναι καθαρός παραλογισμός να νομίζει κανείς ότι η «Ειρήνη» ενισχύεται με ολόένα και περισσότερα «επιθετικά» και «αμυντικά» πυρηνικά όπλα, που στον εκρηκτικό συνδυασμό τους απλώς μεγάλωνουν αφάνταστα τον κίνδυνο της πρώτης ξαφνικής επίθεσης εκατέρωθεν.

Δεν πρόκειται εδώ να επεκταθώ σε ανάλυση της κατάστασης στη Σοβιετική

Ένωση, ούτε να δικαιολογήσω το σύστημά της. Αλλά το σύστημα αυτό σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί βέβαια ν' αντιμετωπιστεί με την προσφυγή σε ολόένα και περισσότερα ατομικά όπλα, και στα οποία το ίδιο θα απαντά αδιάκοπα κατά παρόμοιο τρόπο.

Έτσι τελικά όλες οι επιμέρους πρόσφατες εκδηλώσεις της διεθνούς κατάστασης είναι σε τελευταία ανάλυση εκδηλώσεις μιας πρωτοφανούς στην Ιστορία της Ανθρωπότητας συγκυρίας, όπου ταυτόχρονα συντρέχουν το αδιέξοδο αφ' ενός μιας παρατεινόμενης οικονομικής κρίσης στο Δυτικό Κόσμο, και το αδιέξοδο του ανερχόμενου ανταγωνισμού δυο κοινωνικών και πολιτικών συστημάτων που μόνο από το εσωτερικό τους μπορεί ν' αλλοιωθούν και να ανοίξουν το δρόμο προς την παγκόσμια δημοκρατική αυτοδιαχειριζόμενη κοινωνία.

Μια τέτοια κατάσταση κανονικά οδηγεί στη ρήξη, που είναι η μόνη «λύση» όταν συσσωρεύονται εκρηκτικές αντιθέσεις χωρίς ειρηνική τους εξελικτική διεύθυνση. Εκτός εάν ολόένα και περισσότεροι άνθρωποι, πολίτες, Δυτικοί και Ανατολικοί, συνειδητοποιήσουν έγκαιρα σε τι τραγικό αδιέξοδο οδηγείται η Ανθρωπότητα, με ποιο μέγιστο κίνδυνο σαν μοιραία του πια προοπτική, και αντιδράσουν κατά τον πιο αποφασιστι-

κό τρόπο, επιβάλλοντας ριζικές λύσεις τόσο στο θέμα της οικονομικής κρίσης, όσο και σε κείνο των εξοπλισμών. Π.χ. επιβάλλοντας πραγματική οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης, με μία δημοκρατικά σχεδιασμένη κοινή οικονομία, προσανατολισμένη προς την ικανοποίηση των πραγματικών κοινωνικών αναγκών, χωρίς ατομικά όπλα και εγκλωβισμό στο ένα ή στο άλλο στρατιωτικό μπλοκ, και σε στενή καθολική ισότιμη συνεργασία με τον «Τρίτο Κόσμο».

Ουτοπία, η τέτοια προσπάθεια ή η μόνη στην ουσία ρεαλιστική πολιτική, αν θελήσουμε ν' αποφύγουμε το δραματικό αποτέλεσμα στο οποίο μας οδηγούν Δεξιές και Αριστερές κυβερνήσεις και πολιτικοί, απερίσκεπτοι οπαδοί του τάχα «ρεαλισμού» στο επίπεδο του «εκσυγχρονισμού» της οικονομίας και της «ασφάλειας» πίσω από κολοσσιαίους πυρηνικούς εξοπλισμούς; Χρειάζεται φαντασία, θάρρος και αποφασιστικότητα, στο πιο υψηλό επίπεδο, αποτέλεσμα ενός «περισεύματος συνείδησης» από ένα ολόένα και μεγαλύτερο αριθμό ατόμων, όπως τόνισα, ώστε ν' ανακοπεί η, αλλιώς μοιραία, πορεία της ανθρωπότητας προς τον «Εξοντωτισμό».

Μ. Ν. Ράπτης

Μάιος 1984

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΥΝΗΤΕΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ

ΛΟΥΚΑΣ Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

**ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ**
(Ευρώπη-Ελλάδα)

Εκδόσεις
• οργανισμοί και κέντρα
• σχολεία
• φοιτητικές και γυναικείες
• συλλογικές συνθήκες
• κομмуνιστές και εργατοί

ΑΘΗΝΑ 1983
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΛΑΤΖΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΚΑΠΕΤΑΝ ΟΘΡΥ
ΣΤΕΡΕΑ ΕΥΘΥΙΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Αύγερινου - Βαμβακά

**Κατερίνη
ή
'Αντι-Σταχτομπό**

ΑΙΧΜΗ - ΑΘΗΝΑ 1980

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΜΠΟΣ

**ΕΞΑΡΤΗΣΗ
ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΗ ΥΠΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

Εκδόσεις
• η κατάσταση της χώρας
• η κατάσταση της οικονομίας
• η κατάσταση της κοινωνίας
• η κατάσταση της πολιτικής

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ - ΑΘΗΝΑ 1983

PROKOPIJE MILENKOVIC
ΚΑΜΗΤΙΤΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΝΟΒΙ ΣΑΔ

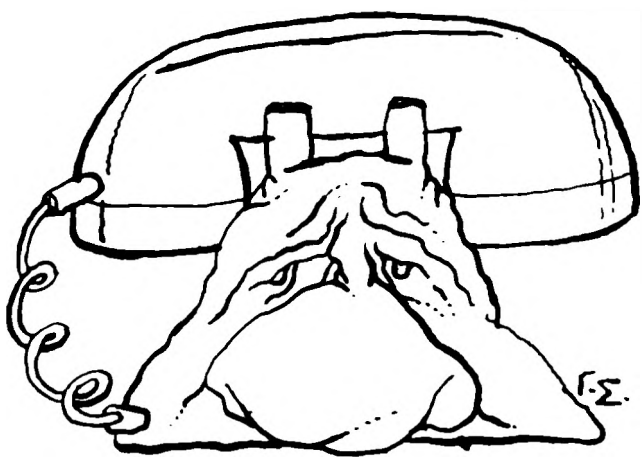
**Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ**

"AGROCOOP"
ΑΓΡΟΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ ΒΟΥΒΟΝΤΙΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ
ΑΘΗΝΑ 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
 Χαριλάου Τρικούπη 50
 Τηλ. 360 8960 - 364 3102
ΑΘΗΝΑ

αίχμη

ITTουρκία

«Υποσχόμαστε στην τουρκική κυβέρνηση, ότι το Κογκρέσο δεν θα εξαρτήσει τη δωρεάν βοήθεια των ΗΠΑ προς την Τουρκία από τις εξελίξεις του Κυπριακού· ότι θα δουλέψουμε για να επιτύχει ο σκοπός αυτός». Μ' αυτή τη σύντομη φράση ο γενικός διευθυντής του αμερικανικού τραπεζιτικού ΙΤΤ για τη Μέση Ανατολή, Mc Fadden, έκλεινε —τουλάχιστον προσωρινά— κάτι που άρχισε σαν κοινός εμπορικός αγώνας μεταξύ ανταγωνιστικών εταιριών και κατέληξε σε μοντέρνο πολιτικό παιχνίδι.

Η σύγκρουση

Όταν ο Τούρκος κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε κατά τη διάρκεια της συνόδου κορυφής του ΝΑΤΟ στο Τσεσμέ, πως ύψιστη προτεραιότητα της κυβέρνησης Οζάλ είναι ο εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιών της χώρας, εισέπραξε μόνο ειρωνικά χαμόγελα. Τουλάχιστον στους Τούρκους δημοσιογράφους παρόμοιες δηλώσεις επαναλήφθηκαν στο παρελθόν αμέτρητες φορές, το τηλεπικοινωνιακό σύστημα όμως συνέχισε να διατηρεί την παραδοσιακή του μορφή και να μένει αναλλοίωτο από το πέρασμα του χρόνου. Ακόμη και σήμερα, στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Τουρκίας, στην Πόλη, τα μαύρα τηλεφωνικά καλώδια κρέμονται χαλαρά στις στέγες των σπιτιών, στεριώνονται ερασιτεχνικά σε κλώνια δένδρων ή τοποθετούνται στην άκρη του δρόμου. Κάθε βροχή μπορεί να διαταράξει την τηλεφωνική επικοινωνία ή να τη διακόψει παντελώς. Οι Τούρκοι όταν αναφέρονται στο τηλεπικοινωνιακό τους σύστημα χρησιμοποιούν, σχεδόν με αγάπη, το ίδιο στερεότυπο αστείο: «Ζητώ συγγνώμη», προσπαθούσε να καθησυχάσει ο ρεσεψιονίστας ενός μεγάλου ξενοδοχείου της Άγκυρας τον εμφανώς ταραγμένο ξένο. «Ο κάτοικος του διπλανού σας δωματίου φωνάζει, επειδή μιλά αυτή τη στιγμή με την Πόλη». «Και γιατί δεν παίρνει τηλέφωνο;».

Το μακάριο εφησυχασμό των ενδιαφερομένων ήλθε να διαταράξει αρχές του Απριλίου η ανακοίνωση της διοίκησης του αμερικανικού τραπεζιτικού ΙΤΤ. Σύμφωνα μ' αυτήν, το νέο Digital τηλεφωνικό σύστημα Ι2, που αναπτύχθηκε από τις ευρωπαϊκές θυγατρικές εταιρίες της ΙΤΤ, πρόκειται να εφαρμοστεί στην Τουρκία. Σαν απόδειξη

της νίκης του το αμερικανικό τραπεζιτικό πρόβαλε το συμφωνητικό που υπέγραψαν την 1η εβδομάδα του Απριλίου η διεύθυνση της Bell Telephon Manufacturing (βελγική θυγατρική της ΙΤΤ), και ο γενικός διευθυντής των τουρκικών τηλεπικοινωνιών, Servet Bigli.

Έτσι έμμεσα ήρθε στην επιφάνεια ένας υπόγειος σκληρός πολύμηνος αγώνας μεταξύ τεσσάρων μεγάλων διεθνών εταιριών: εκτός από την ΙΤΤ, προσφορές έκαναν η δυτικογερμανική Siemens, που ήλπιζε να κερδίσει λόγω των καλών σχέσεων Βόννης και Άγκυρας, η σουηδική LM Ericsson, γνωστή για την προηγμένη τεχνολογία της και τις συγκριτικά χαμηλές τιμές της, και τέλος ο ιαπωνικός γίγας Fujitsu με βάσιμες ελπίδες, μια και η Άγκυρα ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για ιαπωνικές επενδύσεις στην Τουρκία.

Η παραγγελία, μέχρι σήμερα η μεγαλύτερο στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών, αφορά την προσαρμογή 500.000 τηλεφωνικών γραμμών στο μοντέρνο ψηφιακό σύστημα και είναι της τάξεως των 300 εκατομμυρίων δολαρίων. Η Τουρκία θα καλύψει το 30% των εξόδων ανάπτυξης του συστήματος 12, που κόστισε στην ΙΤΤ το γιγαντιαίο ποσό του ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων.

Πολιτικό παιχνίδι

Η ΙΤΤ όμως βιάστηκε να χαρεί. Αρχές Απριλίου η επιτροπή εξωτερικών σχέσεων της αμερικανικής Γερουσίας αποφάσισε να δεσμεύσει τη δωρεάν βοήθεια των ΗΠΑ προς την Τουρκία (215 εκ. δολάρια) όσο δεν επιτυγχάνονταν θετικές εξελίξεις στο Κυπριακό. Μόνο λίγες μέρες αργότερα, ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Οζάλ ακύρωνε το συμφωνητικό με την ΙΤΤ και ανακοίνωνε: «Δεν έχουμε πάρει οριστική απόφαση. Είμαστε ανοιχτοί προς τις προσφορές όλων των εταιριών». Συγχρόνως απέκλειε από τον τρέχοντα συναγωνισμό για την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής την αμερικανική εταιρία Us General Electric και ανέβαλε «επ' αόριστον» την υπογραφή της συμφωνίας για την παραγωγή των αεροπλάνων F-16 στην Τουρκία με την επίσης αμερικανική General Dynamics. (Η τελευταία συμφωνία υπογράφηκε τελικά στις 2 του Μάη).

Οι αμερικανικές εταιρίες θα 'πρεπε τώρα να ασκήσουν πιέσεις στο αμερικανικό Κογκρέσο για να μην οριστικοποιηθεί η απόφαση αυτή της Γερουσίας. Γιατί, σύμφωνα με τουρκικούς κυβερνητικούς κύκλους, «η τουρκική κοινή γνώμη δεν θα επέτρεπε ποτέ μετά την απόφαση της αμερικανικής Γερουσίας να δοθούν τα τεράστια αυτά έργα στους Αμερικανούς».

Κατά πόσο το τραπεζιτικό ΙΤΤ θα κατορθώσει να πραγματοποιήσει τις απειλές του και να επιβληθεί στο αμερικανικό Κογκρέσο, θα το δείξει η οριστική απόφαση του τελευταίου. Αναμφισβήτητη όμως, παραμένει η δύναμή του στην κοινωνία των ΗΠΑ και η δραστήρια ανάμειξή του στην πολιτική.

Ολυμπιακοί '84 Η γλώσσα της κλιμάκωσης

«Θα ήταν ενδιαφέρον να δει κανείς ποια θα είναι η αντίδραση των αμερικανών ψηφοφόρων σ' αυτή τη δηλητηριώδη σοβιετική εναντίωση προς τον Ρήγκαν και την πολιτική του. Θα υποστηρίξουν τον πρόεδρο που βάλλεται από τη Μόσχα; Πιθανότατα ναι. Ο κ. Ρήγκαν κερδίζει και με μονά και με ζυγά. Αν οι Σοβιετικοί εναντιωθούν στην αντικομμουνιστική πολιτική του, οι ψηφοφόροι θα τον στηρίξουν, κι αν οι Σοβιετικοί δεχτούν συμβιβασμό μαζί του, οι ψηφοφόροι θα σκεφτούν ότι η αντικομμουνιστική πολιτική του προέδρου έφερε αποτελέσματα».

Σχόλιο του Τζαίμς Ρέστον στους Τάιμς της Ν. Υόρκης.

«Οι Ρώσοι φαίνονται να μην κάνουν τίποτε απ' όσα τους υποδεικνύει το συμφέρον τους. Δεν θέλουν, όπως είναι ευνόητο, να κάνουν τίποτε που θα βοηθούσε στην επανεκλογή του κ. Ρήγκαν. Αλλά το μοϊκοτάζ των Ολυμπιακών είναι πιθανό να συσπειρώσει περισσότερους αντισοβιετικούς ψηφοφόρους πίσω από τον αντισοβιετικό κ. Ρήγκαν... Η μόνη απόφαση που παίρνουν φέτος το Μάη είναι να μην παίρνουν αποφάσεις... Η απάντησή τους δεν είναι μια πολιτική αλλά ένα μούτρωμα προς πάσα κατεύθυνση».

Σχόλιο από κύριο άρθρο του THE ECONOMIST

Είναι κάτι περισσότερο από φανερό η ερμηνευτική αμηχανία των δυτικών παρατηρητών μπροστά στην αδόκητη (;) απόφαση του Κρεμλίνου. Το παραπάνω δεν είναι παρά ένα μικρό μπουκέτο από τις εξηγήσεις που προβλήθηκαν, πολλές από τις οποίες (όπως η επιστροφή στον «παραδοσιακό ρωσικό ιρασιοναλισμό», ή η δυσβάστακτη για τη σοβιετική οικονομία συναλλαγματική δαπάνη συντήρησης της σοβιετικής ομάδας στο Λος Άντζελες) ξεπέρασαν και τα όρια του γελοίου.

Ασφαλώς, κανείς δεν μπορεί να ξέρει τις σκέψεις και τις ειδικότερες σκοπιμότητες που οδήγησαν τους γέροντες του Πολιτικού Γραφείου σ' αυτή τη μείζονος διεθνοπολιτικής σημασίας απόφαση. Ο μόνος ρεαλιστικός δρόμος είναι να προσπαθήσει κανείς να σημασιολογήσει την ίδια την πράξη από τα συγκεκριμένα αποτελέσματά της κι από άλλες ενέργειες που προηγούνται και έπονται. Κι αν όντως το μοϊκοτάζ των Αγώνων του Λος Άντζελες σηματοδοτεί την απαρχή μιας νέας τακτικής στον τρόπο που η Μόσχα χειρίζεται τις σχέσεις της με τους Αμερικανούς, τότε είναι ίσως νωρίς για μια πλήρη σημασιολόγηση του μοϊκοτάζ. Εξάλλου, ας μην ξεχνάμε ότι χρειάστηκε να ξεδιπλωθεί πλήρως τα τελευταία χρόνια η ανανεωμένη ψυχροπολεμική πολιτική των ΗΠΑ για να εκτιμηθεί το μοϊκοτάζ των Ολυμπιακών της Μόσχας ως η πρώτη πράξη αυτής της πολιτικής στο χώρο της προπαγάνδας.

Υφίστανται, ωστόσο, οι ψηφίδες κάποιας υπόθεσης. Καταρχήν, το Κρεμλίνο ξέρει πολύ καλά ότι με το μοϊκοτάζ δεν

εμποδίζει την επανεκλογή του Ρήγκαν· δεύτερο, είναι σε θέση να εμποδίσει τη διαφυγή στη Δύση των Σοβιετικών πρωταθλητών οι οποίοι εξάλλου έχουν συχνά παρόμοιες ευκαιρίες και δεν είναι ανάγκη να περιμένουν μια φορά στα τέσσερα χρόνια· τρίτο, μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι η σοβιετική ηγεσία, παρά τις γελοιότητες αντίθετες γνώμες «σοβαρών» δυτικών σχολιαστών, ενεργεί κατά τον τρόπο που της υποδεικνύει το συμφέρον της.

Η άρνηση συμμετοχής στους Αγώνες του Λος Άντζελες είναι η πρώτη μείζων διεθνής χειρονομία της Μόσχας μετά την αποχώρησή της από τις διαπραγματεύσεις της Γενεύης για τα πυρηνικά. Αποτελεί οπωσδήποτε μια σοβαρή μεταβολή στη διεθνοπολιτική φρασεολογία του Κρεμλίνου, στον πολιτικό λόγο που χρησιμοποιεί το Κρεμλίνο όταν απευθύνεται προς τη δυτική και κυρίως την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Γιατί, βέβαια, προνομιούχος χώρος της εκατέρωθεν προπαγανδιστικής μάχης είναι η κοινή γνώμη της Δυτ. Ευρώπης: εκεί υπάρχει το ειρηνιστικό κίνημα, εκεί οι αμφιταλαντεύσεις, εκεί οι ψυχολογίες είναι ρευστές, εκεί η γεωγραφία και η ιστορία επιβάλλουν ήρεμες σχέσεις με τη Μόσχα, μ' ένα λόγο εκεί έχει ψωμί. Από τον καιρό που εγκαινιάστηκε η ύφεση ως τα σήμερα, η Μόσχα, ό,τι και αν έκανε μέσα στο δικό της συνασπισμό ή σε άλλες ηπείρους του πλανήτη, δεν έπαψε ποτέ να θωπεύει την Δυτ. Ευρώπη. Μπορεί να απειλούσε την Κίνα, μπορεί να αποσταθεροποιούσε τον Σαντάτ, μπορεί να μοϊκόταρε στο Αφγανιστάν ή να έλιωνε τους Πολωνούς, αλλά απέναντι στους Δυτικοευρωπαίους έδειχνε πάντα το χαμογελαστό της πρόσωπο. Ο λόγος της ήταν πάντοτε φιλειρηνικός, καθησυχαστικός και συνοδευόταν από αδιάκοπες προσπάθειες για την καλλιέργεια οικονομικών σχέσεων. Κρατώντας μεν τους Δυτικοευρωπαίους σε απόσταση ασφαλείας, πάσχιζε, ωστόσο, μόνιμα να καλλιεργήσει την εντύπωση ότι το Σιδηρούν Παραπέτασμα έχει παραμεριστεί. Στόχος πάγιος της φρασεολογίας του Κρεμλίνου είναι να πείσει τη δυτικοευρωπαϊκή κοινή γνώμη για δυο πράγματα:

- ότι δεν τρέφει επιθετικές βλέψεις απέναντι στη Δυτ. Ευρώπη,

- ότι η τελευταία έχει μόνο να κερδίσει από την ύφεση στις σχέσεις με την ΕΣΣΔ.

Η αποκόληση της Δυτ. Ευρώπης από την αμερικανική αιχμαλωσία, σταθερός και αυτονόητος στόχος της σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής, επιδιώχθηκε, στο επίπεδο της προπαγάνδας, με τη διαρκή προσπάθεια να καλμάρουν οι φόβοι των Δυτικοευρωπαίων για το ενδεχόμενο παγκόσμιας σύρραξης, και να πειστούν όχι μόνο για τις αγαθές προθέσεις της Μόσχας απέναντί τους αλλά και για τη σταθερότητα της ύφεσης στον καθαρά ευρωπαϊκό χώρο, ανεξάρτητα από την ένταση σε άλλες περιοχές του πλανήτη. Μια τέτοια πολιτική καθιστούσε την αναγκαιότητα της αμερικανικής προστασίας στην Ευρώπη ολοένα και λιγότερο προφανή με α-

ποτέλεσμα να είναι οι Δυτικοευρωπαίοι ολοένα και λιγότερο πρόθυμοι να υποταχτούν στις μεγάλες πολιτικοστρατιωτικές επιλογές των ΗΠΑ για την ήπειρό τους.

Τώρα, η άρνηση συμμετοχής στους Ολυμπιακούς του Λος Άντζελες σημαίνει πιθανώς ότι για τη Μόσχα, η καθησυχαστική πάση θυσία στάση απέναντι στους Δυτικοευρωπαίους έχει ολοκληρώσει την τροχιά της και δεν αξίζει πια να ποντάρει σ' αυτήν.

Ας δούμε το πράγμα πιο συγκεκριμένα. Με την εγκατάσταση των πρώτων αμερικανικών ευρωπυραύλων, η ευρωπαϊκή πολιτική του Κρεμλίνου γνώρισε μια σοβαρή ήττα. Χρόνια και χρόνια ύφεσης και καθησυχαστικής φρασεολογίας δεν εμπόδισαν τους Αμερικανούς να αρχίσουν να εγκαθιστούν τους νέους πυραύλους τους. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει πως το θέμα έληξε. Οι Ολλανδοί και οι Δανοί κάνουν νερά, ο Κράξι ζήτησε να «παγώσει» η ανάπτυξη των Ευρωπυραύλων, σε δυο τρία χρόνια οι Εργατικοί θα ξαναπάρουν, κατά πάσα πιθανότητα, την εξουσία στη Βρετανία, κι ο συνασπισμός του Κολ άρχισε πολύ νωρίς να παραπατάει. Όλα αυτά δεν είναι μόνο ευκαιρίες για τη σοβιετική ευρωπαϊκή πολιτική αλλά κυρίως είναι δηλωτικά αφενός του πόσο ρευστή είναι η κατάσταση στην Ευρώπη και αφετέρου του βάθους που έχουν οι ανασφάλειες των λαών της μπροστά στην κλιμάκωση της διεθνούς έντασης. Κι αυτό το τελευταίο είναι το σημαντικό: με εξαίρεση τη Γαλλία, η ανασφάλεια της κοινής γνώμης στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης δεν τροφοδοτείται πια τόσο από την πραγματική ή υποθετική σοβιετική απειλή (όπως συνέβαινε κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες) όσο από το θάνατο της ύφεσης καθ' αυτόν, από το γλιστρημα της Ευρώπης σ' έναν Ψυχρό Πόλεμο, ανεξάρτητα του ποια από τις δύο υπερδυνάμεις «ευθύνεται» περισσότερο γι' αυτό. Κι αυτήν ακριβώς την ψυχολογία εκφράζει το γνωστό σύνθημα. «Καλύτερα ερυθρός παρά νεκρός». Αυτή ακριβώς η ψυχολογία βρίσκεται στη ρίζα του κινήματος για μονομερή πυρηνικό αφοπλισμό. Κι είναι ενδεικτική σχετικά η γνώμη ενός από τους πιο διάσημους δυτικοευρωπαίους ειρηνιστές, του Γερμανού φιλόσοφου Γιούργκεν Χάμπερμας. Απαντώντας πριν από πολλούς μήνες σε ερώτηση Γάλλου δημοσιογράφου για το αν υπολογίζει τη σοβιετική απειλή, ο Χάμπερμας είπε ότι, χωρίς να έχει αυταπάτες για τη φύση του σοβιετικού καθεστώτος, ανησυχεί κυρίως από το γεγονός ότι το δόγμα της αποτροπής όπως έχει εφαρμοστεί από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη όχι μόνο δεν οδηγεί στον έλεγχο των εξοπλισμών αλλά αυξάνει αντί να μειώνει τον κίνδυνο της παγκόσμιας σύρραξης.

Η συγκεκριμένη τούτη ανασφάλεια αποτελεί πρώτη ύλη για την ευρωπαϊκή πολιτική του Κρεμλίνου. Μέχρι πρόσφατα, η Μόσχα πάσχιζε —όσο φυσικά της επέτρεπαν, και της επέτρεπαν αρκετά, οι αντιφάσεις της δικής της παγκόσμιας πολιτικής— να καλμάρει αυτή την ανασφάλεια,

να πείσει ότι ο κίνδυνος του πολέμου βρίσκεται μακριά απ' την Ευρώπη.

Από τη στιγμή, όμως, που εγκαταστάθηκαν στη Δυτ. Ευρώπη οι πρώτες συστοιχίες πυραύλων Πέρσινγκ και Κρούιζ, η Μόσχα φαίνεται να εγκαταλείπει αυτή την τακτική και να υιοθετεί τη διαμετρικά αντίθετη. Ο βασικά καθησυχαστικός λόγος αντικαθίσταται από την κινδυνολογία που αποβλέπει, τώρα στο να ενισχύσει και να βαθύνει τους φόβους της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης. Σ' αυτή τη νέα, κινδυνολογική προσέγγιση θα 'πρεπε να εντάξει κανείς το μποϊκοτάζ αν δεν θέλει να καταφύγει σε ανούσιους ψυχολογισμούς.

Η απόφαση για αποχή από τους Ολυμπιακούς του Λος Άντζελες είναι μια μείζων προπαγανδιστική χειρονομία που, έρχεται να τονώσει στο έπακρο την αίσθηση της ανασφάλειας που κυριαρχεί στη Δυτ. Ευρώπη. Το διεθνές πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνεται το μποϊκοτάζ είναι τέτοιο που επιτρέπει στη Μόσχα να κάνει μια σαφή ενέργεια κλιμάκωσης της διεθνούς έντασης χωρίς μάλιστα αυτή η ενέργεια να μπορεί να στιγματιστεί ως επιθετική. Πού βρίσκεται ο κόσμος; οι υπερδυνάμεις όχι μόνο δεν κάνουν διάλογο αλλά έχουν διακόψει και τις αθλητικές σχέσεις. Το Κρεμλίνο ξαναρίχνει, άραγε, το Σιδηρούν Παραπέτασμα; Κι ο Αρχιεπίσκοπος ματαίωσε την τελευταία στιγμή την επίσκεψή του στην Κίνα. Ποιο θα 'ναι τάχα, το επόμενο βήμα; Τέτοια είναι η ψυχολογία που καλλιεργεί η αποχή των Σοβιετικών από το Λος Άντζελες, καθώς συνοδεύεται από τη δήλωση ότι δεν θα πάνε ούτε στη Σεούλ. Συγχρόνως, η αντισοβιετική υστερία του Λευκού Οίκου έχει πια πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε το μποϊκοτάζ να μπορεί να θεωρηθεί φυσιολογική αντίδραση με αμυντικό μάλλον παρά επιθετικό χαρακτήρα. Εξού και η αμνηχανία των κονδυλοφόρων του δυτικού κατεστημένου.

Το κύριο μήνυμα που έρχεται «από το κρύο» δεν είναι πια: «Μην φοβάστε, δεν υπάρχει κίνδυνος, δεν χρειάζοσαστε τον αμερικανικό εναγκαλισμό και τους πυραύλους στο έδαφός σας». Έχει αντικατασταθεί από ένα άλλο: «Προσέχτε, ο πόλεμος πλησιάζει, οι πυραύλοι που δεχόσαστε δεν αυξάνουν αλλά μειώνουν την ασφάλειά σας. Δέστε που σας οδηγεί ο Ρήγκαν».

Η υποδοχή που επιφύλαξε το Κρεμλίνο στους Δυτικοευρωπαίους ηγέτες που το επισκέφτηκαν τελευταία (Αντρέτι, Χουάν Κάρλος, Γκένσερ) φαίνεται να συνηγορεί υπέρ αυτής της υπόθεσης. Απομένει να δούμε τη συνέχεια, μέρος της οποίας είναι, βέβαια, και η επίσκεψη του Φρανσουά Μιτεράν στη Μόσχα που έχει προγραμματιστεί για το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουνίου.

Λίγο πριν ξεκινήσει κάθε μεγάλο αθλητικό γεγονός και πριν ασχοληθεί κανείς με τα καθαρά αγωνιστικά του πλαίσια, το ενδιαφέρον μονοπωλείται από αναλύσεις και τοποθετήσεις που μόνιμο αντικείμενό τους έχουν την «κρίση» του αθλητικού χώρου. Βέβαια, δεν πρόκειται περί καινοτομίας, απλά διευρύνεται η κοινοτυπία. Γιατί ποια, αλήθεια κριτική για την οικονομική, πολιτική, κοινωνική κτλ. εκάστοτε πραγματικότητα δεν έχει αποκλειστικό στοιχείο ανάλυσης τη δική τους μορφή «κρίσης»; Σχεδόν καμιά.

Δεν ήταν λοιπόν, δυνατόν να ξεφύγουν από τη «συνταγή» αυτή οι Ολυμπιακοί αγώνες. Η αποχή μάλιστα των Σοβιετικών και όλων σχεδόν των πολιτικών τους φίλων, από τη μεγάλη φιέστα μεγιστοποίησε την «επιθυμία» για το ψάξιμο της «κρίσης» και την κριτική.

Χωρίς επιχειρήματα

Το θέμα, χωρίς αμφιβολία, παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον. Η ειδησεογραφία και σχολιογραφία που του αφιερώνεται είναι επαρκώς δικαιολογημένη. Άλλωστε, μόνιμοι πια πρωταγωνιστές της ιστορίας είναι οι δύο υπερδυνάμεις αφού «πρωτοπόροι» τους υπήρξαν οι Αφρικανοί. Αν και οι τελευταίοι είχαν κάποιες βάσιμες πολιτικές αναστολές από την παρουσία κρατών-φίλων ρατσιστικών καθεστώτων στους Ολυμπιακούς αγώνες (Μόντρεαλ '76). Οι Αμερικανοί, όμως, ποιος πείθουν με τις τάχα «ευαισθησίες» τύπου Αφγανιστάν; Και ποιος πιστεύουν ότι πείθουν οι Σοβιετικοί με τις άκομπες δικαιολογίες «περί κινδύνου της σωματικής τους ακεραιότητας»; Τότε, γιατί μποϊκοτάζ; Οι αναλυτές και οι ειδικοί του αναπτυσσόμενου ψυχροπολέμικου κλίματος έχουν το λόγο τους.

Στην υπόθεση, όμως των Ολυμπιακών αγώνων υπάρχουν και άλλα «περίεργα». Αν κάποιος ασχολήθηκε ή ασχοληθεί συστηματικά με τις τοποθετήσεις και τις δηλώσεις των «υπεύθυνων» για τα προβλήματα του Ολυμπισμού σίγουρα θ' αντιδράσει. Όσο και αν είναι θεωρητικά «ευάλωτος» δεν πρόκειται να πεισθεί. Οι μεταφυσικοί ισχυρισμοί για τα αθλητικά ιδεώδη, τα θάνατα σύμβολα ή την αμόλυντη φλόγα, είναι τελείως αστείοι και μόνο ειρωνικό σχολιασμό επιδέχονται. Οι λόγοι είναι πολλοί. Ο πιο σημαντικός, όμως, είναι η πραγματικότητα την οποία εκφράζει ο σύγχρονος αθλητισμός.

Τα νέα δεδομένα

Σήμερα ο αθλητισμός κορυφής (αυτός εκπροσωπείται στις Ολυμπιάδες) έχει γίνει ένα από τα πιο προσοδοφόρα επαγγέλματα για τον αθλητή και ο αθλητισμός στο σύνολό του ένα από τα πιο χαρακτηριστικά «προϊόντα»

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ: υπερβολές και αδιέξοδα

● Μποϊκοτάζ χωρίς
επιχειρήματα

● Αθλητικά ιδεώδη: ο μύθος
της υπερβολής

● Εναλλακτικές λύσεις.
Η ελληνική πρόταση

του Δήμου Μανίκα

σύγκρισης πολιτικοκοινωνικών καθεστώτων ή συστημάτων. Και όχι βέβαια τυχαία.

Ο αθλητής για να φθάσει και να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα απόδοσης χρειάζεται, σκληρή και πολύωρη καθημερινή προπόνηση. Ρυθμούς δουλειάς δηλαδή, που σήμερα αποτελούν παρελθόν για όλους τους εργαζόμενους. Άρα πρέπει όχι μόνο να ικανοποιηθεί οικονομικά αλλά και να εξασφαλιστεί επαγγελματικά το μέλλον του, αφού η αποχώρησή του από την ενεργό δράση του «προσφέρει» την ιδιότητα του ανεπάγγελτου που είναι ταυτόσημη με την ανεργία. Αν αυτά δεν προβλεφθούν και δεν προγραμματιστούν ο αθλητής είναι πλέον υποχρεωμένος και κινηθεί με τους όρους της ελεύθερης οικονομίας στον καθορισμό της αμοιβής της εργασίας του. Γι' αυτό και καθημερινά ακούμε ή διαβάζουμε τις εξωφρενικές αμοιβές πολλών αθλητών σε διάφορα σπορ. Πάντως είτε στην μια, είτε στην άλλη περίπτωση (είναι θέμα πολιτικής επιλογής πλέον) το ύψος της αμοιβής τους και ο βαθμός της αποκατάστασής τους είναι πολύ πιο πάνω από το μέσο όρο των εργαζομένων.

Από την άλλη, το κράτος για ν' αποκτήσει αθλητισμό επιπέδου κορυφής συναγωνίσιμης αξίας και κριτικής αντοχής είναι υποχρεωμένο ν' αντλήσει τεράστια ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό. Τέτοιου είδους όμως, ιδιαίτερα δαπανηρές επενδύσεις θα έπρεπε οπωσδήποτε να αποδώσουν αναλόγως. Έτσι, φθάσαμε και στην υπερβολή της βιομηχανοποίησης του αθλητισμού από ένα σημαντικό

αριθμό επενδυτών-κρατών. Οι πρωταθλητές πια δε βγαίνουν τυχαία ούτε είναι εφήμερης διάρκειας, αλλά άριστα και ανθεκτικά «προϊόντα» του επιστημονικά ελεγμένου τριπτυχού παραγωγής: αγωνιστικοί χώροι —εργομετρικά κέντρα— χημικά εργαστήρια.

Σε τι λοιπόν μπορούν να βοηθήσουν οι υποκριτικοί ισχυρισμοί για την επιστροφή στα αθλητικά πρότυπα και ιδεώδη; Σε τίποτα. Και όχι μόνο γιατί η ζωή έχει αλλάξει, αλλά και γιατί οι ισχυρισμοί αυτοί είναι χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο.

Οι εναλλακτικές λύσεις

Οι συσχετισμοί έχουν πια αλλάξει. Και εκείνο που θα μπορούσαν να επιτρέψουν, χωρίς ρομαντικές υπερβολές, είναι το αίτημα για ύφεση και κάποια υποχώρηση των εκφυλιστικών φαινομένων (πολιτική σκοπιμότητα, βιομηχανοποίηση κτλ.). Ύφεση, όμως των εκφυλιστικών φαινομένων στον αθλητισμό και μποϊκοτάρισμα των ολυμπιακών αγώνων δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Αντίθετα οξύνουν ακόμη περισσότερο το πρόβλημα. Οι εναλλακτικές μάλιστα λύσεις μετά την «απρόβλεπτη» κίνηση των Σοβιετικών σχεδόν μηδενίζονται. Ήδη ένας τεράστιος αριθμός κρατών (ξεπερνούν τα 100) στις τρεις τελευταίες Ολυμπιάδες αρνήθηκε την συμμετοχή του σε κάποια απ' αυτές. Έτσι αυτόματα «έχασαν» το δικαίωμα της διοργάνωσης κάποιας μελλοντικής Ολυμπιάδας, αφού κάτι τέτοιο θα εξασφάλιζε εκ των προτέρων κάποιο νέο μποϊκοτάζ. Τα υπόλοιπα (κράτη) που θεωρητικά και αυτά πληρούν τους όρους της οικουμενικής αποδοχής είναι ελάχιστα. Αντικειμενικές δε, δυνατότητες αυτόνομης διοργάνωσης των αγώνων διαθέτουν μόνο 3-4. Η διάσωση πλέον των ολυμπιακών αγώνων (που ταυτίστηκε πια με τον τρόπο διεξαγωγής τους) οδηγείται αναγκαστικά σε κάποιες μόνιμες λύσεις.

Φυσιολογικά, λοιπόν, και η ελληνική πρόταση η πιο γνωστή σαν «πρόταση Καραμανλή» από ευχολόγιο μετατρέπεται σε μία από τις εναλλακτικές λύσεις.

Πέρα όμως απ' αυτό και ανεξάρτητα από τις προθέσεις ή τα αδιέξοδα των ξένων εκείνο που έχει σημασία είναι ότι πρέπει να εγκαταλείψουμε και εμείς τις υπερβολές για τα αθλητικά ιδεώδη, τη φλόγα ή τα δάφνινα στεφάνια και να επενδύσουμε σοβαρά την πρότασή μας, με την ευθύνη πλέον της Ελληνικής Βουλής. Γιατί ένα πράγμα είναι γεγονός. Αν επιστρέψουν οι Ολυμπιακοί αγώνες στην Ελλάδα δεν θα οφείλεται αποκλειστικά στο ότι στην Ελλάδα γεννήθηκαν, αλλά στο ότι θα αποδειχθεί η πιο πρόσφορη και γενικότερα αποδεκτή εναλλακτική λύση.

Και λίγες γλύκες...

Και να ένα γράμμα τρυφερής απαρέσκειας. Ο αναγνώστης μας Ιωσήφ Ναχμίας απ' το Ντύσελντορφ ανησυχεί με τις ποδοσφαιρικές μας ενασχολήσεις. Σε διαβεβαιώνουμε χρυσούλι μας πως η ζωή, ατυχώς ίσως, περιλαμβάνει και το ποδόσφαιρο. Άλλοι αναγνώστες, αντίθετα, τηλεφώνησαν για να εκδηλώσουν τη χαρά τους που «παραβιάσαμε τις εστίες», αλλά όπως και με όλα τα ζητήματα ομοφωνία δεν είναι δυνατόν να υπάρχει κι ούτε απαραίτητα είναι το επιδιωκόμε-

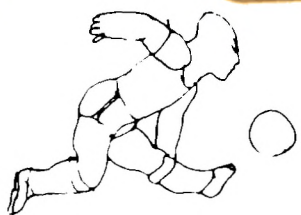
νο. Αλλά ας αφήσουμε τον χρυσό μας αναγνώστη να τα πει με τα δικά του λόγια:

ΑΝΤΙ, χρυσό μου,

Τι διάολο σου 'ρθε να «παραβιάσεις τις εστίες»; Δεν έχεις για τι άλλο να γράψεις; Όποιο έντυπο κι αν ανοίξουμε τρώμε το ποδόσφαιρο στη μάπα. Μια κι αποφάσισες λοιπόν να βελτιωθείς κι άλλο σου προτείνω να γράφεις και προγνωστικά του ΠΡΟ-

ΠΟ, πρόγραμμα της τηλεόρασης τους κερδίζοντας αριθμούς του εθνικού λαχείου και έγχρωμα αφιερώματα για τη μόδα, το σπίτι, το παιδί και το αυτοκίνητο. Έτσι τα λεφτά μας θα πιάσουν τόπο (ιδίως για όσους από μας πληρώνουμε τη συνδρομή σου σε δολάρια!). Αυτά για τώρα.

Χαιρετώ
Ναχμίας Ιωσήφ
Ντύσελντορφ

Αντοχή

Οι από μηχανής γύφτοι

ΓΙΝΑ ΚΑΝΕΙ ΚΙ Ο ΓΥΨΤΟΣ; Προ του γενικού κινδύνου, λόγω της δημιουργηθείσης εκρύθμου καταστάσεως, τυπώνει κάρτες, ντύνεται, πρωτοστατεί. Αρπάζει τη δάδα και σώζει. Συγκινεί. Πάντα σε επιφυλακή, πάντα καιροφυλακτών, πάντα από μηχανής Γύφτος.

Θέμα του δεκαπενθημέρου η φλόγα. Που είπαμε να την έχουμε και να μην την χάσουμε, να μείνουμε πάντα θεματοφύλακες. Σαν τις χήρες, τις γριές που ξεσκονίζουν τα ποιήματα του κιόλας εξαιρετικά χρώμα συζύγου. Σαν γριές ανίσχυρες για οτιδήποτε, έρμαιο των ληστών και των αλητών, σαν γριές μ' ένα πάθος και μια ανοησία. Σαν γριές.

Απ' την άλλη, οι άλλοι το παίζουνε. Μετά τα τσίρκα των αμερικάνων, πάνε - δεν πάνε οι ανατολικοί. «Να κλείσουμε πρώτα καμιά συμφωνία, να λαδωθεί λίγο τ' αντεράκι μας, και μετά βλέπουμε. Προς το παρόν τα μέτρα ασφαλείας σας τα βρίσκουμε ανεπαρκή. Τι θα γίνει αν βρεθούμε στο δρόμο κανενός Αφγανού, κανενός Τσεχοσλοβάκου, κανενός Ούγγρου, κανενός Πολωνού; Μαζί μας δεν έρχονται κι οι υπερήφανοι λαοί της Ανατολικής Γερμανίας, της Βουλγαρίας. Μπορεί κι αυτοί να κοντραριστούνε με Αφγανό εκεί κάτω. Εκτός έδρας».

Όταν όμως δεν πάνε οι ορμονικοί ανατολικοί, χαίρονται και λιγάκι οι Έλληνες, πανηγυρίζουν. Τώρα έχουνε ελπίδες και στην πάλη, και στην άρση βαρών, και στο πόλο, και στο μπάσκετ. Έτσι δηλώνουμε χαμογελώντας. Οι σύγχρονες καρικατούρες αθλητών. Οι σύγχρονοι αδιάστατοι μεταλλιοθήρες.

Πολλά και διάφορα, δηλαδή. Και μόνη

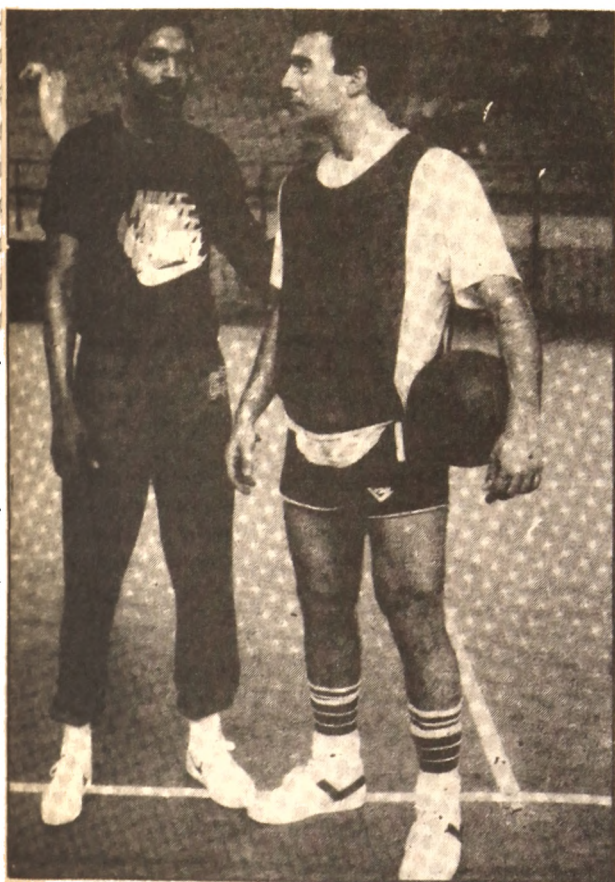
του Σωτήρη Κακίση

Ο φουστανελοφόρος Κώστας Γύψτος καμαρωτός με τη φλόγα. Πίσω του το μέλος της ΔΟΕ, Ιταλός Τζώρτζιο Ντι Στέφανο.

ακτίς φωτός εκείνος ο κακομοίρης ο δολοφόνος που αγοράζει κι αυτός με 3.000 τσαλακωμένα δολάρια ένα χιλιόμετρο της πουλημένης διαδρομής. Για ν' αποδείξει, λέει, την αθωότητά του.

Και την αποδεικνύει.

Ο Νορμ Νίζον με τον άσσο του Άρη και της Εθνικής μας ομάδας Νίκο Γκόλη.

Ουκ εν τω πολλώ το ευ

ΟΛΟ ΙΔΕΕΣ ΜΟΥ ΒΑΖΕΙ το ελληνικό μπάσκετ. Γιατί δεν επιτρέπεται να μην αξιοποιείται ένας τέτοιος θησαυρός, δεν επιτρέπεται να σκουριάζει.

Όταν με τις ομάδες μας όπως είναι μπορούμε να διακρινόμαστε κι έχουμε πολλές επιτυχίες στην αμερικανοκρατούμενη Ευρώπη, μήπως πρέπει να κάνουμε επιτέλους τις σωστές επεμβάσεις, τις τολμηρές αλλαγές, μήπως χρειαζόμαστε επιτέλους το μαγικό άγγιγμα για να πάμε πια για τα πολύ μεγάλα πράγματα;

Μήπως, π.χ., θα 'πρεπε να κάνουμε μάνι - μάνι ένα νέο, ισχυρό πρωτάθλημα κατά τα ιταλικά πρότυπα με οχτώ ομάδες, συνενώνοντας τις δυνάμεις όσο γίνεται; Να ενωθούν π.χ. ο Ολυμπιακός με τον Πανιώνιο, η Α.Ε.Κ. με τον Ιωνικό, ο Παναθηναϊκός με το Περιστερί, ο Άρης με τον Δημόκριτο, ο Π.Α.Ο.Κ. με τον Β.Α.Ο., ο Ηρακλής με τη Λάρισα, ο Πανελλήνιος με την Πάτρα και το Σπόρτινγκ ίσως, και ούτω καθεξής, περίπου;

Μήπως αυτή είναι η λύση. Κι όχι οι ξένοι. Μήπως μαζί με τα νέα γήπεδα και την υποδομή χρειάζονται και τέτοια, αποφασιστικά; Μήπως γίνεται; Μήπως επιβάλλεται;

ΧΩΡΙΣ δικά μας ΛΟΓΙΑ

Οι Καίριες Επεμβάσεις του Σουρρεαλισμού στην Ελληνική Αθλητικογραφία. (Σάββατο 12/5-Παρασκευή 24/5)

ΚΜΙΕΤΣΙΚ: ΘΑ ΒΑΛΩ ΓΚΟΛ ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΩ ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΤΟ ΓΙΟ ΜΟΥ

Μυαίλοπώλης ο Αλέφαντος!

Κομανέτσι: Χρωστώ τα πάντα στο σύστημα

Θέλει σπίτι σε παραλία

Σπίτι που να βλέπει στη θάλασσα ζήτησε από την υπεύθυνη του γραφείου δημοσίων σχέσεων του Ολυμπιακού κ. Λόλα Νταϊφά, η γυναίκα του νέου προπονητή των «Ερυθρολεύκων» Γκέοργκ Κέσλερ, Ιριμπορ (φωτογραφία).

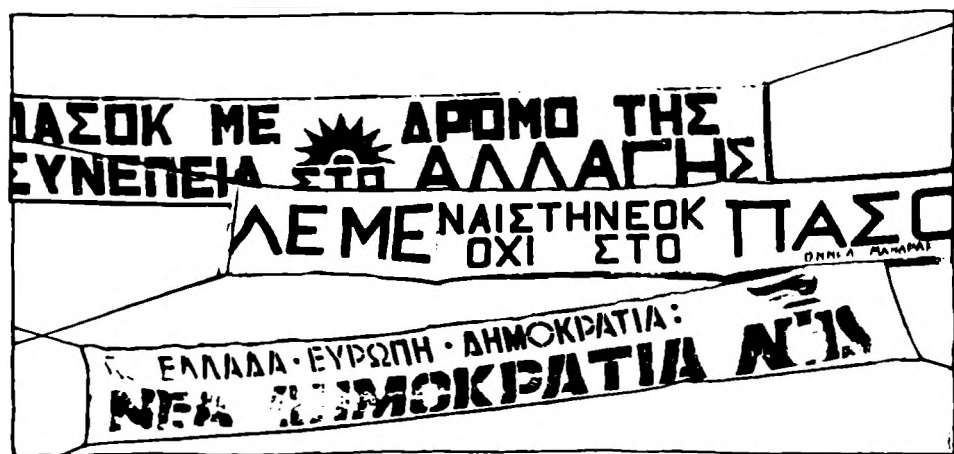
Ο ΧΑΡΡΥ ΚΛΥΝ ΛΕΕΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΑΔΟΥΣ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΡΙΔΑΣ

Ο εγκληματίας γυρίζει πάντα στον τόπο του εγκλήματος!

Με ωτο-στοπ γύρισε η ΑΕΚ απ' την Λάρισα

Η ΑΕΚ έκλεισε προπονητή σιλήσ' δεν λέει τ' όνομά του!

Έφυγε αμίλητος ο Κ. Λινοξυλάκης!

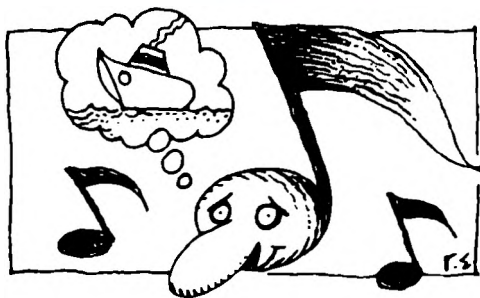

Αεροπανό: Σκηνικό χωρίς δράση

Κάποτε μετρούσαμε την επιτυχία μιας πολιτικής συγκέντρωσης απ' τον αριθμό και τις φωνές του πλήθους. Η προσωπική παρουσία των διαδηλωτών ήταν η άμεση απόδειξη της συνειδητής συμμετοχής τους. Τα πλακάτ απλώς συμπλήρωναν την εικόνα και την έκφραση του πλήθους και δεν ξεπερνούσαν αυτόν τον ρόλο. Σιγά - σιγά όμως τα πράγματα άλλαξαν. Τα πλακάτ (μεγάλα και μικρά, πολύχρωμα —στα χρώματα των κομμάτων— με συνθήματα, σκίτσα, προτροπές κάθε είδους) πολλαπλασιάστηκαν, μεγάλωσαν σε επιφάνεια, κάλυψαν τους μεγάλους δρόμους πέρα - πέρα και ανέμιζαν εντυπωσιακά πάνω στα κεφάλια μας.

ΕΙΔΗΜΕΚ

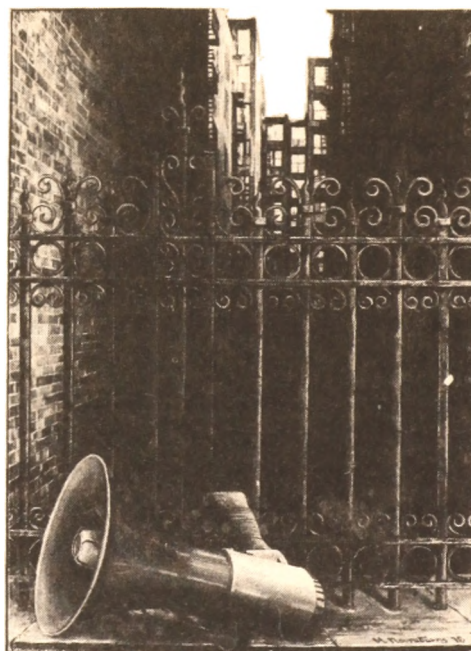
● Νεολαία και γλώσσα (του ανταποκριτή μας). Σ' ένα διάλειμμα της συζήτησης με θέμα την παράδοση, τη δεύτερη μέρα της συνάντησης στο Ζάππειο, ο Διονύσης Σαββόπουλος αφηγήθηκε την παρακάτω ιστορία σ' ένα «πηγαδάκι» που σχηματίστηκε στο αίθριο του μεγάρου: την παλιά καλή εποχή που υπήρχαν ακόμα άγιοι, ένας άνθρωπος υπέφερε από το δαιμόνιο, που είχε εγκατασταθεί μέσα του και δεν έλεγε να τον αφήσει ούτε στιγμή σε ησυχία. Οι κάτοικοι της περιοχής κάλεσαν έναν άγιο ο οποίος κατέφθασε και με αξιοθαύμαστη υπομονή άρχισε να προσεύχεται μπροστά στον δαιμονισμένο που τον έβριζε με τα χειρότερα λόγια. Όλοι είχαν γίνει παντζάρια απ' την ντροπή τους αλλά ο άγιος έμεινε εκεί μέρες ολόκληρες μέχρι τη στιγμή που το δαιμόνιο, ένα απαίσιο κίτρινο τέρας με πολλά πόδια, βγήκε απ' το στόμα του δαιμονισμένου. «Θαύμα, θαύμα» φώναξαν τότε όλοι, ο δαιμονισμένος φάνηκε να συνέρχεται, ο άγιος συνέχιζε τις προσευχές και μέσα στο γενικό κομπούζιο ακούστηκε το δαιμόνιο να τσιρίζει: «Εγώ - τώρα - πού - να - πάω;» «Πήγαινε στην ευχή του Θεού» απάντησε ο άγιος, χωρίς να σταματήσει τις προσευχές ● «Κι εμείς από

αύριο που θα πηγαίνουμε;» με ρώτησε φίλος την τελευταία μέρα της συνάντησης, έξω απ' το Ζάππειο. Του πρότεινα το Πάρτυ στο πλοίο, που οργανώνει ο Αντρέας Μαριανός για να χρηματοδοτήσει τη δεύτερη ταινία του. Στο πλοίο θα παίξουν οι Φατμέ, μουσική θα διαλέξει ο Δημήτρης Πολύτιμος κι όσοι βρεθούν εκεί θα γίνουν συμπαραγωγοί της ταινίας, αγοράζοντας προσκλήσεις. Όλα αυτά αύριο το βράδυ (πληροφορίες και προσκλήσεις στα κεντρικά καταστήματα δίσκων) ● 'Η μήπως θα ήταν καλύτερα να του προτείνω μερικές εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής και συναφών καλών τεχνών, που γεμίζουν τα απογεύματα και χορταίνουν το μάτι;

● Σημειώνω εδώ μερικές απ' αυτές: η Μαρία - Τερέζα Κερασιδίου παρουσιάζει τη δουλειά της που στεγάζεται κάτω απ' τον γενικό τίτλο Tapisserie, μέχρι τις 4 Ιουνίου 1984, στην γκαλερί Κρεωνίδης (Νίκης και Υπερείδου 7). Η γκαλερί «Το Τρίτο Μάτι» εγκαινιάσε τη νέα της αίθουσα (Ξενοκράτους 33) με την πρώτη έκθεση του συνολικού γλυπτικού έργου (1934-1984) του Νίκου Χατζηκυριάκου Γκίκα. Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι το Σάββατο 30 Ιουνίου. Τέλος, ο

Μανόλης Γιανναδάκης

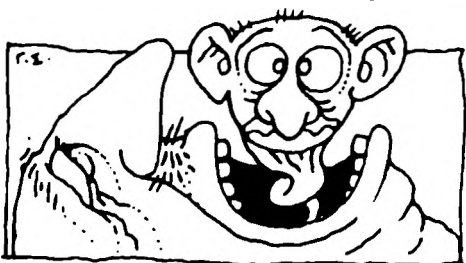

οργανώνει την πρώτη ατομική του έκθεση, με ζωγραφική και σχέδια, στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (Γλύκωνος 3, Δεξαμενή), από τις 4 μέχρι τις 25 Ιουνίου. ● Όλα αυτά, από αύριο. Σήμερα το βράδυ στις 11 υπάρχει στους δέκτες σας το Γραμμένο στον άνεμο, ένα μελόδραμα του 1956, γυρισμένο από τον Ντάγκλας Σερκ, με πρωταγωνιστές τον Ροκ Χάτσον, τη Λωρήν Μπακώλ, το Ρίτσαρντ Σταρκ και το υπέροχο τεχνικό, το ωραιότερο κινηματογραφικό χρώμα στον κόσμο. Είναι μια προσφορά της Κινηματογραφικής λέσχης της ΕΡΤ-1 που προγραμματίζει για τον Ιούνιο ένα μικρό αφιέρωμα στο Γκοντάρ της δεκαετίας του '60. ● Είναι πραγματικά κρίμα να περιμένουμε απ' την τηλεόραση σωστά χρώματα, ολόκληρες κόπιες και καλό ήχο. Όποιος (θερινός) αιθουσάρχης τολμήσει να

προβάλλει ξανά φέτος το Βέρα Κρουζ του Όλντριτς στα γνωστά χάλια, θα πρέπει να προσλάβει σωματοφύλακες

● «Στο εξής, θα είμεθα τρομεροί» (Τσάρος Ιβάν) ● Η απειλή αυτή δεν απευθύνεται μόνο στους αιθουσάρχες αλλά και σε όσους εκδότες ή διευθυντές λογοτεχνικών περιοδικών συνεχίζουν να λειτουργούν σαν βρυκόλακες, ρουφώντας το αίμα ζωντανών ή νεκρών κινηματογραφιστών. Πρόσφατο παράδειγμα βαμπίρισμού, η έκδοση Υπόγειες απολαύσεις του Περιοδικού, που πήρε τρία κείμενα από την αυτοβιογραφία του Λουίς Μπουνιουέλ και τα εξέδωσε μ' αυτόν τον ανόητο τίτλο, προσθέτοντας ένα απαράδεκτο εξώφυλλο. Δεν ξέρουμε τι σκέφτεται ο αγοραστής του «βιβλίου» αυτού, η μόνη αντίδραση όμως που ταιριάζει στην περίπτωση είναι η κραυγή «απάτη!» ● Το ίδιο συμβαίνει και σε μερικά κινηματογραφικά βιβλία των εκδόσεων Αιγόκερως, με τα οποία θα ασχοληθούμε σε επόμενο τεύχος. Πάντως, είναι εξοργιστικό να βγαίνουν βιβλία με ολόκληρα αποσπάσματα κλεμμένα από άλλα βιβλία...

● Αγωνία στο περιοδικό μας για τις ευρωεκλογές. Άνθρωποι κυκλοφορούν μέρα νύχτα στα γραφεία μας, τα τηλέφωνα έχουν ανάψει και όλοι ρωτούν: «Είναι στη λίστα του ΠΑΣΟΚ ο Βεργόπουλος»; Πρόκειται για τον γνωστό πανεπιστημιακό που έθεσε τον εαυτό του στην υπηρεσία της Αλλαγής τον Οκτώβριο του 1981. Είναι ο μόνος αριστερός που θα

απαντούσε στην έρευνα της Αυγής ότι θα προτιμούσε να είναι ευρωβουλευτής αντί να υπηρετεί το λαό στη Βουλή των Ελλήνων. Δυστυχώς, τη θέση του καταλαμβάνει στη λίστα κάποιο μέλος του ΠΑΡΚΕ

● Αλλαγή τηλεφώνου: η Λέσχη του Δίσκου δεν θα σας απαντά πια στο 36.31.819. Θα βρείτε τους συνεργάτες της στο 36.38.877, στην ίδια πάντα διεύθυνση (Ακαδημίας 57) ● Μου τηλεφώνησε πριν από λίγο γνωστή φίλη, συντάκτρια και τροφοδότης της στήλης. Με πληροφορεί ότι την πρώτη βδομάδα του Ιουνίου η Θεατρική Συντεχνία ανεβάσει στο θέατρο Αβέρωφ (Λάμπρου Κατσώνη 28) τα «Κρητικά Ιντερμέδια». Πρόκειται για μικρές εμβόλιμες σκηνές λαϊκής προέλευσης που οφείλονται σε ανώνυμους ποιητές που είχαν σκοπό να διασκεδάσουν το θεατή ανάμεσα σε δύο πράξεις έργων επώνυμων δημιουργών (τα παλιά καλά χρόνια, φυσικά). Τα θέματά τους είναι παρμένα απ' τη μυθολογία κι από τα ιπποτικά μυθιστορήματα.

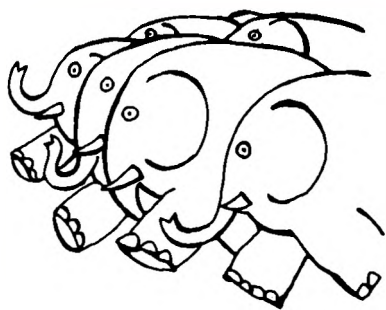
Σκηνοθετεί ο Νίκος Αρμάος, σκηνογραφεί ο Απόστολος Βέττας, η μουσική ανήκει στο Δημήτρη Λέκκα και η χορογραφία στη Μαρία Γκούτη

● Μην κουράζεστε υπερβολικά, τρέχοντας από παράσταση σε έκθεση κι από τηλεοπτικό δέκτη σε θερινό κινηματογράφο, γιατί δε θα σας μείνουν δυνάμεις για διακοπές ● Κρατήστε δυνάμεις για ένα ταξίδι στην Πάτρα, όπου, στο Πανεπιστήμιο της πόλης, οργανώνεται από 6-8 Ιουλίου το Τέταρτο συμπόσιο ποίησης, με θέμα «Το ελληνικό δημοτικό τραγούδι». Το πλήρες πρόγραμμα του συμποσίου θα ανακοινωθεί σε επόμενο τεύχος.

● Μουσικό νέο, χαρακτηριστικό της εποχής: η Αφροδίτη Μάνου κυκλοφορεί προσεχώς ένα δίσκο με τραγούδια που συνέθεσε και ερμηνεύει η ίδια. Παραγωγός ο Διονύσης Σαββόπουλος. Επιτέλους, οι τραγουδιστές συνθέτουν (Παπάζογλου, Μάνου) και οι συνθέτες τραγουδούν (Ξυδάκης). Ζήτω η ολοκληρωμένη έκφραση!

● Απαραίτητη διόρθωση: στη βιβλιοκριτική που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος για το βιβλίο του Ραϊμόν Αρόν «Εξέλιξη της κοινωνιολογικής σκέψης» (από τις εκδόσεις Γνώση), ο δαίμων του τυπογραφείου μετέτρεψε σε «φωτογραφίες» τα βιογραφικά σημειώματα των Μοντεσκιέ, Κοντ, Μαρξ, και Τοκβίλ που περιέχονται στην έκδοση του σημαντικού αυτού έργου ● Το Ταξίδι στα Κύθηρα, η ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου που εκπροσώπησε την Ελλάδα στο

φεστιβάλ των Καννών άφησε ανάμικτες εντυπώσεις. Ο γάλλος κριτικός της Libération Σερζ Ντανέ τιλοφόρησε την κριτική του για την ταινία «Αγγελοχρονόπουλος», σημειώνοντας ότι το φιλμ είχε σαν θέμα του το χρόνο, ότι η πρώτη ώρα της ταινίας φαντάζει εξαιρετικά άδεια λόγω ακριβώς αυτής της εμμονής στις διάρκειες κι ότι η πραγματική ταινία αρχίζει αμέσως μετά το τέλος της υπόθεσης (ή της «ιστορίας») της. Ίδωμεν ● Η Libération και μερικές ιταλικές εφημερίδες είναι τα καλύτερα δείγματα ταμπλόιντ. Στη χώρα μας, δυστυχώς, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Φωτεινές εξαιρέσεις, το Βήμα και η Αυγή της Κυριακής που εκπλήσσουν με το μέτρο τους και την αναζήτηση μιας αισθητικής που να ταιριάζει στο μικρό σχήμα. Συγχαρητήρια και στις δύο και καλό κουράγιο ● Ραντεβού στο πανηγύρι που οργανώνουν στην Πεντέλη ο Στέλιος και η Ειρήνη Ράμφου, στις 3 Ιουνίου. Πρόκειται για μια πολυτονική και πολύχρωμη εκδήλωση με άφθονη μουσική, από το Χριστοδουλόπουλο μέχρι τον Διονύση Σαββόπουλο, και από το βιολιστή Γιώργο Κόρο μέχρι το Λουκιανό Κηλαηδόνη

● Τέλος των ειδήσεων, μ' ένα γράμμα του Ντίνου Σιώτη: «Σε μια συνέντευξη που έδωσε σε канаδική εφημερίδα, η σιδηρά κυρία Μάργκαρετ Θάτσερ ισχυρίζεται το φαιδρό και ανήκουστο ότι η Ατλαντική Συμμαχία είναι «το μεγαλύτερο κίνημα ειρήνης στον κόσμο». Όπως φαίνεται, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας είναι το δεύτερο μεγαλύτερο κίνημα ειρήνης στην ιστορία της ανθρωπότητας. Απ' όλα αυτά δεν είναι δύσκολο να συμπεράνει κανείς ότι τα κινήματα ειρήνης, τα εκατομμύρια κόσμου σ' Ανατολή και Δύση που αγωνίζονται για τον αφοπλισμό, πρέπει να είναι η μεγαλύτερη στρατιωτική απειλή που γνώρισε ποτέ η ανθρωπότητα».

● Και την Τρίτη μην ξεχνάτε στις 8.30 μ.μ. στο Δημοτικό Θέατρο του Πειραιά δίνουν ρεσιτάλ κιθάρας και πιάνου η Ειρήνη Κώνστα και ο Βαγγέλης Κουβαριτάκης με έργα Αλμπένιθ, Τάρρεγκα, Φάμπα, Βίλλα-Λόμπος, Σκαρλάττι, Ραχμάνινωφ, Βιβάλντι κ.ά.

Τα βιβλία του ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟΥ στις εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

Γιάννης Κοντός

ΤΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ

ΚΕΔΡΟΣ 1983

ΤΟ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ
(Τέταρτη έκδοση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ
ΦΩΤΟΤΥΠΙΕΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΕΔΡΟΣ '79

ΦΩΤΟΤΥΠΙΕΣ
(Δεύτερη έκδοση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ
ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΕΔΡΟΣ '79

ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ
(Δεύτερη έκδοση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ

ΣΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ
ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

ΚΕΔΡΟΣ '82

ΣΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ
ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ
(Τρίτη έκδοση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ
τά οστά

ΚΕΔΡΟΣ 1982

ΤΑ ΟΣΤΑ
(Δεύτερη έκδοση)

30 ΧΡΟΝΙΑ
ΚΕΔΡΟΣ

1954-1984

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
...δημιουργούμε αναγνώστες

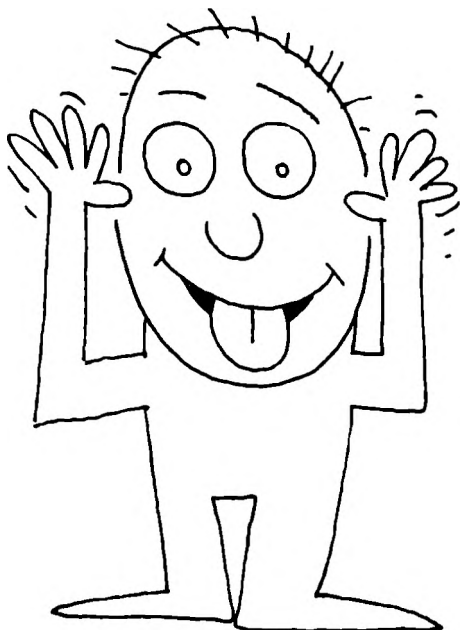
Γ. Γενναδίου 6 (πάροδος Ακαδημίας) Τηλ.: 36.15.783

«ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑ»:

Το Νοέμβριο του 1901, η εφημερίδα «Ακρόπολις» δημοσιεύει το Ευαγγέλιο μεταφρασμένο στη δημοτική από τον Αλέξανδρο Πάλλη. Συλλαλητήρια και συμπλοκές αναστατώνουν την Αθήνα επί ένα περίπου μήνα και η κυβέρνηση παραιτείται.

«ΟΡΕΣΤΕΙΑΚΑ»:

Δύο χρόνια αργότερα, το Νοέμβριο του 1903, στο Βασιλικό θέατρο της Αθήνας, ανεβαίνει η Ορέστεια μεταφρασμένη στη δημοτική από τον καθηγητή Γ. Σωτηριάδη. Καινούρια επεισόδια ξεσπούν. Ο στρατός πυροβολεί, σκοτώνονται δύο και τραυματίζονται επτά.

«Είμαστε βέβαιοι πως η συνάντηση θα αποτελέσει σημαντικό βήμα μπροστά, έστω και αν το μόνο που θα πετύχει θα είναι η γλώσσα να φορτιστεί ως «εθνικό θέμα» με το βάρος που της ανήκει. Ακόμα περισσότερο έχουμε την ελπίδα ότι αυτή η συνάντηση θα διευκολύνει να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των νέων στην επικοινωνία και τη συμμετοχή. Γιατί βέβαια, η γλώσσα όταν δεν την ορίζεις σε αποκλείει από την κοινωνία την πολιτική, τον πολιτισμό, την αυτογνωσία, την ευαισθησία».

Κώστας Λαλιώτης

«Καλεσμένοι για να μιλήσουν είναι διάφοροι «ειδικοί» και φυσικά απρόσκλητοι είμαστε εμείς οι ίδιοι οι νέοι. Το πρόβλημα για μας δεν είναι «οι νέοι και η γλώσσα τους», αλλά το ν' αντισταθούμε στις προσπάθειες του κράτους να καναλιζάρει και να καταστείλει τη γλώσσα μας».

Επιτροπή Συμπαραστάσης στην «Ελεύθερη Ραδιοφωνία»

«Οι κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε κατάσταση μεταίχμιας —στα όρια, δηλαδή ανάμεσα σε δύο συγκεκριμένες ψυχικές, κοινωνικές, ηθικές κτλ. στάσεις— αναπτύσσουν δικιά τους ιδεολογία και δικιά τους γλώσσα. Έτσι γεννιούνται οι αντιγλώσσες που συμπυκνώνουν γλωσσικά και ιδεολογικά τη φυσιογνωμία των αντικοινωνιών».

Χάρης Καμπουριδής

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑ

Δεν είναι κρίση της γλώσσας είναι κρίση του πολιτισμού

της Ρούλας Ελευθερίου

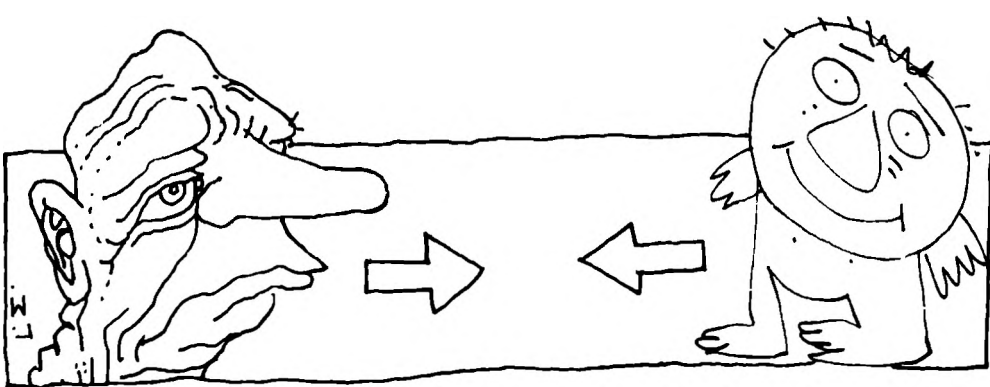
Διαπίστωση πρώτη: Η συνάντηση που οργάνωσε το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς («Υφυπουργείο Παιδικής Χαράς», κατά Κώστα Ζουράρι) υπήρξε αναίμακτη. Το περίφημο «γλωσσικό ζήτημα» ανήκει οριστικά στο παρελθόν. Η συνάντηση όμως άφησε να φανεί, όπως είπε στο κλείσιμο ο Πέτρος Ευθυμίου, ότι υπάρχει «ένα ανοικτό θέμα με τη γλώσσα».

Το θέμα γεννήθηκε από την αντιπαράθεση δύο συντεταγμένων δυνάμεων: αυτών που ανησυχούν και αυτών που δεν ανησυχούν. Οι δεύτεροι βλέπουν πίσω από την ανησυχία των πρώτων άλλες, άσχετες με τη γλώσσα, σκοπιμότητες.

Αν, όμως, η συνάντηση έφερε στην επιφάνεια κάποιες ανησυχίες για τη γλώσσα, οι παρεμβάσεις εισηγητών και «μη εισηγητών» έδειξαν κάτι ακόμη: Το φόβο μπροστά στην τεχνολογική και πολιτιστική εισβολή· την αδυναμία της πολιτικής να δώσει απαντήσεις· το δέος μπροστά στην παγκόσμια επικράτηση της εικόνας.

Με λίγα λόγια, την αναγνώριση του προβλήματος του παλιού κόσμου, που φθίνει και του νέου που γεννιέται και γίνεται «αλλού» και σε μας παρουσιάζεται ως εισβολή. Η σχέση μας με την τεχνολογία παραμένει σχέση διαταραγμένη και βίαιη. Όπως είπε και ο Κώστας Καμαριάρης: «Δεν είναι κρίση της Αριστεράς, δεν είναι κρίση της γλώσσας, είναι κρίση του πολιτισμού».

Διαπίστωση δεύτερη: Αν η γλώσσα έδωσε ένα δυναμικό παρόν, δεν συνέβει το ίδιο και με τη «Νεολαία». Δύο μονάχα συναντήσεις κατόρθωσαν να προσελκύσουν τους δεκαεξάρηδες: Η συζήτηση για τη γλώσσα των κόμικς (ή εικονογραφημάτων, κατά Γιάννη Καλιόρη) και η συζήτηση για τον ερωτικό λόγο. Κάπως μεγαλύτερη ήταν η συμμετοχή αυτών που βρίσκονται στην αρχή της τρίτης δεκαετίας της ζωής τους, με τη διαφορά ότι η συμμετοχή περιορίστηκε στη σιωπηλή παρακολούθηση. Ο φόβος ότι θα διαπράξουν κάποια φραστικά λάθη, που σίγουρα δεν θα περνούσαν απαρατήρητα από τόσους γλωσσολόγους και φιλόλογους, έπαιξε ίσως κάποιο ρόλο.

«Για να γίνει κατανοητή η γλωσσική συμπεριφορά των ποικίλων κοινωνικών ομάδων και στη συγκεκριμένη περίπτωση των νέων, πρέπει να μελετηθούν τα συστήματα της επικοινωνιακής ικανότητας, απομονώνοντας τις παραμέτρους που χρειάζονται όπως είναι ποιος μιλάει σε ποιον, σε τι κοινωνικό περιβάλλον, με τι συνθήκες ομιλίας ή αφήγησης και ποιος ο βαθμός επιτυχίας στο να περάσει το μήνυμα. Όλα αυτά οριοθετούν την επικοινωνιακή ικανότητα».

Λουκάς Τσιτσιπής

«Η αντίδραση στον γλωσσικό βομβαρδισμό αλλοίωσης, δεν μπορεί παρά να είναι απορριπτική. Όταν η επανάσταση, λέξη-κλειδί για το νεολαιίστικο χώρο και μόνο στην αναφορά της φέρνει στο μυαλό πεντακάθαρα ρούχα και νέα απορρυπαντικά δε μπορεί παρά η λέξη αυτή να αποδυναμωθεί, να πεθάνει. Και σίγουρα τη θέση της θα πάρουν άλλες που την επαναστατικότητά τους εμπεριέχουν στην πρόκληση απέναντι στην κυρίαρχη ιδεολογία ηθικής».

Γιώργος Γιανουλόπουλος

«Και προτείνουμε όλα αυτά, ξέροντας ότι δεν πρόκειται για αιτιολογική αντιμετώπιση που θα έθιγε τις διαλυτικές τάσεις του βάθους, δηλαδή τις εξωγλωσσικές αιτίες του γνωστικού αφελληνισμού... Ωστόσο η αντιμετώπιση των στενά γλωσσικών αιτιών, η σοδυναμεί με θεραπεία συμπτωματική μεν, αλλά όχι χωρίς σημασία. Διότι η μορφική φροντίδα μπορεί να συγκρατήσει για κάμποσον καιρό τα πράγματα και να διατηρήσει διαθέσιμο τον γλωσσικό ιστό για την ενδεχόμενη εμφάνιση των μελλοντικών σημασιών που θα συνθέσουν και τη αιτιολογική αντιμετώπιση».

Γιάννης Καλιόρης

«Η υποβάθμιση υπάρχει εξαιτίας μιας κακής χρήσης της κοινής γλώσσας και όχι εξαιτίας της ύπαρξης κωδικών. Η ένταξη στην κοινωνία έχει σχέση με την κατοχή της κοινής γλώσσας. Γι' αυτό η εκπαίδευση πρέπει να παρέχει σε όλους τη δυνατότητα να χειρίζονται αυτή την κοινή γλώσσα».

Γεώργιος Μπαμπινιώτης

Αλλά και από τους τριάντα εννέα επώνυμους εισηγητές, μόνο ένας δεν είχε περάσει το κατώφλι των τριάντα. Από τη στιγμή που η «Νεολαία» ορίστηκε ως αντικείμενο της συνάντησης, η απουσία της από το «πάνελ», ή «πανερί», των ομιλητών, μάλλον ως δείγμα υγείας θα πρέπει να θεωρηθεί. Αλίμονο, αν οι νέοι εγκατέλειπαν το παρόν, για να ασχοληθούν επιστημονικά και ιστορικά με τον εαυτό τους.

Διαπίστωση τρίτη: Ένα από τα χαρακτηριστικά του πενήντημου ήταν η διαρκής και υπόγειο μονομαχία ειδικού και μη ειδικού λόγου, προφορικού λόγου και γραπτού. Και ο μη ειδικός λόγος νίκησε, κατά τη γνώμη μου, δια στόματος Χρήστου Βακαλόπουλου, όταν στην ερώτηση, αν έχει «υλικό» γι' αυτό που υποστήριξε, απάντησε: «Ποτέ δεν

σκέφτηκα να μαζέψω συνειδητά ένα "υλικό" για κάτι με το οποίο έχω μια ζωντανή σχέση. Αντίθετα, το μαζεύα χωρίς να το ξέρω σ' όλη μου τη ζωή. Εννοώ μ' αυτό, ότι οποιοδήποτε υλικό σε βοηθάει να μιλήσεις για τον εαυτό σου, αλλιώς συμπεριφέρεσαι σαν χειρουργός».

Όπως παρατήρησε ο Κυριάκος Κασίμης —ειδικός παρ' όλα αυτά— «σε συναντήσεις σαν αυτές, όπου συνυπάρχουν ειδικοί και μη ειδικοί, οι ειδικοί αδυνατούν να παρακολουθήσουν τους μη ειδικούς, ιδιαίτερα όταν αυτοί θεωρητικολογούν».

Αλλά και ο προφορικός λόγος νίκησε το χειρόγραφο. Μια γενική αίσθηση απόλαυσης είχε διαχυθεί στην αίθουσα την ώρα που ο Γιάννης Καλιόρης απαριθμούσε τους ξενισμούς που έχει καταγράψει, σε

ρυθμό περιγραφής ποδοσφαιρικών αγώνων, ή την ώρα που ο Διονύσης Σαββόπουλος, μιλώντας με ένα λόγο προσωπικό και άμεσο είπε εκείνο το «Σ' αγαπώ Λόουρα, ω Λώρα, χλευάζοντας τη μεταγλώττιση των ξένων σειρών».

Το αποκορύφωμα ήταν όμως το «σώου» του Κώστα Ζουράρι που μιλήθηκε δύο φορές τον Ανδρέα Παπανδρέου. Μία, για να δείξει πως προφέρει τα ελληνικά, τονίζοντας κάθε δεύτερη συλλαβή, λόγω της αγγλοσαξωνικής επίδρασης, και μία για να δείξει πως θα μιλά αφού, όπως πρότεινε, του κάνει μιάμιση ώρα μάθημα. Ο Κορνήλιος Διαμαντόπουλος, ένας από τους «μη εισηγητές», διάβασε μία μικρή εισήγηση κατακρίνοντας την προσφυγή σε μέσα εντυπωσιασμού άλλα από το ίδιο το περιεχόμενο των λέξεων.

«Το αίτημα της αυτονομίας έχει άμεση σχέση με το αίτημα μιας προσωπικής γλώσσας. Και η γλώσσα είναι προσωπική μόνο μέσα στην παράδοση. Η παράδοση της ελληνικής βρίσκεται στη μουσικότητά της. Οι τόνοι είναι μουσικά σημάδια. Από τις δασείες και τις ψιλές εξαρτάται αν οι Έλληνες έχουν άλλους τρόπους επιβίωσης από τον σουρρεαλισμό και την αφηρημένη τέχνη».

Διονύσης Σαββόπουλος

«Η χρήση της «παράδοσης» δεν γίνεται ποτέ για τη χρήση, αλλά εντάσσεται στις στρατηγικές του χρήστη ως προς τη διαμόρφωση του παρόντος και του μέλλοντος, είναι δηλαδή στοιχείο της ευρύτερης κοινωνικοπολιτικής δομής».

Θανάσης Γκότοβος

«Ο αποπροσανατολισμός, που λειτουργήσε όλα αυτά τα χρόνια και συνέδεσε το γλωσσικό με το εκπαιδευτικό, αναβιώνει δυστυχώς στις μέρες μας. Ήρθε επιτέλους η ώρα να αποχωρήσουμε το εκπαιδευτικό απ' το γλωσσικό να συζητήσουμε τα πραγματικά προβλήματα που συνδέονται με τη διδασκαλία της δημοτικής και τα τεχνικά, που συνδέονται με τ' αρχαία ελληνικά. Κι εκτός του γλωσσικού να συζητήσουμε απερίφραστα τα προβλήματα που συνδέονται με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση».

Αλέξης Δημαράς

«Η παρατήρηση της διδασκόμενης —και όχι μόνο της χρησιμοποιούμενης γλώσσας, μητρικής και ξένης— οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο μαθητής δεν κατακτά τελικά σ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής του στο σχολείο τις γλωσσικές επιλογές που θα του επέτρεπαν τη λήψη λόγου και την παρέμβασή του στα λεκτικά και μη λεκτικά δρώμενα, πράγμα που αναγκαστικά τον τοποθετεί σε ρόλο παρατηρητή και εξουσιαζόμενου».

Βάσω Τοκατλίδου

«Τα κόμικς δεν είναι ούτε ο προθάλαμος της κουλτούρας, ούτε ο σκουπιδοτενεκές της. Θα 'λεγα με λίγο διαφορετικά λόγια, πως δεν είναι ούτε το ορεκτικό, ούτε το εύπεπτο επιδόρπιο της κουλτούρας. Είναι ένα συγκεκριμένο τμήμα της το πιο ακόκκαλο ή το πιο «ψαχνό» και γι' αυτό, ίσως, το πιο εύκολο σε ανάγνωση και «κατάποση». Το πόσο «θρεπτικά» είναι από κει και πέρα, δεν κρίνεται απ' αυτά τα ίδια και μόνο. Κανένας μονοσιτισμός, σε τελευταία ανάλυση, δεν είναι θρεπτικός».

Πέτρος Μαρτινίδης

«Τα κόμματα επειδή είναι αποκόμματα της συνολικής ζωής, μιλούν εφόλης της ύλης. Η πολιτική έχει ένα χαρακτήρα τραγικό, γιατί και να θέλεις να ξεφύγεις, σε πιάνει απ' τον αστράγαλο...»

Πάντως ο Μακρυγιάννης δεν ήταν ποτέ μέλος καμιάς Κεντρικής Επιτροπής».

Κώστας Ζουράρις

«Η μητρική μητρών γλώσσα, γίνεται γλώσσα μήτρα, περιέχον και περιεχόμενο, νόημα και δομή των προτύπων και η πηγή των κανόνων. Κι αυτό ανεξάρτητα αν η μητέρα είναι αγράμματη, μουγγή, χαζή ή καθηγήτρια Πανεπιστημίου. Το χάδι, η αγάπη, το μίσος, ο έρωτας, η βρισιά, θα πηγάζουν απ' αυτή τη γλώσσα μήτρα, τη μητέρα της γλώσσας, η οποία είναι πάντοτε διφυής αμφιλεγόμενη, δι-γλώσσα, του ιδανικού και του ποταπού, της θέσης και της άρνησης, της αγάπης και του μίσους, της παρουσίας και της απουσίας».

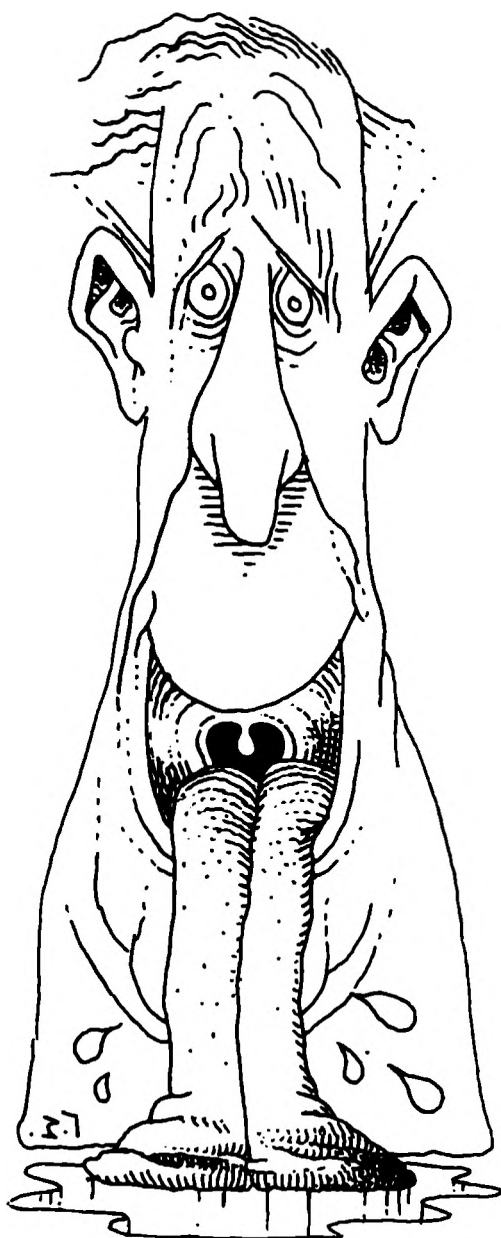
Θανάσης Τζαβάρας

«Οι ειδικές γλώσσες, περιθωριακές ή μη, αποτελούν μία γλωσσική πραγματικότητα, όχι «άλλη» σε σχέση με κάτι ενιαίο, αλλά μία ακόμα από τις ποικίλες και ισότιμες εκδοχές, που —όλες μαζί— συναποτελούν την ελληνική γλώσσα. Πρόκειται δηλαδή, για μία από τις εκφράσεις της ίδιας πραγματικότητας».

Κυριάκος Κασίμης

«Απαιτώ την ελευθερία της γλώσσας μου. Η αξία της γλώσσας μου υπολογίζεται, άμα τη εμφανίσει... Ακούμε μια γλώσσα η οποία διαδηλώνει φιλελευθερισμό. Δεν ταξιδεύει, δεν περιπλέει, δεν ερωτεύεται, δεν πενθεί, δεν πονάει. Δεν φέρει τον φέροντα. Φέρεται απ' τον φέροντα, ένα φέροντα εξουδετερωμένο απ' την κατανάλωση».

Μάριος Μαρκίδης

«Η γλώσσα που είναι όργανο στοχασμού γίνεται όργανο της ταχύτητας (στα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως το ραδιόφωνο και η τηλεόραση). Η γλώσσα παύει να είναι όργανο στοχασμού και γίνεται όργανο που σταματάει τη σκέψη».

Γιάννης Μεταξάς

«Αυτό που το κράτος θα μπορούσε ίσως να κάνει είναι να αποθαρρύνει τις αποδοκιμασίες τοπικών γλωσσικών μορφών εκ μέρους των δασκάλων και των καθηγητών. Η διάλεκτος, όπως κάθε γλωσσική μορφή, αλλάζει συνεχώς, όπως γίνεται και με τους λόγους για τους οποίους παραμένει ζωντανή. Ας μην αντιμετωπίσουμε τις διαλέκτους σαν απολιθώματα του νεκρού παρελθόντος».

Μάικλ Χέρτσφελντ

«Η συστηματική παραφθορά της κοινής γλώσσας σε επίπεδο σημαίνοντος, αποδιαιρώνει τον κώδικα και συσκοτίζει τα σημαίνόμενα. Έτσι το ιδίωμα της πρωτοπορείας μεταβάλλεται σε μία γλώσσα χωρίς σημασιολογικό αντίκρισμα: μια ρητορική του σημαίνοντος όπου ως μόνο σημαίνόμενο απομένει μια καθολική αναρχική πρόκληση χωρίς συγκεκριμένο μήνυμα. Μ' αυτούς τους όρους το ιδίωμα της πρωτοπορείας αδυνατεί να λειτουργήσει προς τα έξω (άρα και να απειλήσει σοβαρά το κοινό γλωσσικό όργανο) και περιορίζεται σ' ένα ιδίωμα εσωτερικής χρήσης που εξαντλείται στη φατική λειτουργία δηλαδή στη διατήρηση της συνοχής και στην αυτοκατάφαση της ομάδας μέσα από την προκλητική προβολή της ανυποταξίας».

Ερατοσθένης Καψωμένος

«Υπάρχουν ερωτικά λόγια, θραύσματα λόγου όπως Σ' αγαπώ, Σε ζηλεύω, Δεν μπορώ, Μη με περιμένεις πια. Δεν υπάρχει ερωτικός λόγος, αν λόγος είναι σύστημα διατεταγμένων διαφορών που ανοίγουν στην επικοινωνία. Τα ερωτικά λόγια είναι λόγια που αναγγέλλουν παρανοήσεις».

Γιώργος Βέλτσος

«Ζούμε την έλλειψη και όχι την αφθονία. Ο μόνος ερωτικός λόγος είναι η σιωπή, δηλαδή η πράξη και ας λένε ότι εν αρχή ην ο Λόγος, εκτός κι αν θέλουμε να μείνουμε στην αρχή. Πάντα μισά πράγματα θα κάνουμε».

Τάσος

Η έλλειψη όμως θεατρικότητας του ομιλητή (που δεν πρέπει να συγχέεται με τον θεατρικισμό) μήπως οδηγεί κι αυτή σ' ένα λόγο «ξύλινο»; Διαπίστωση τέταρτη: Η συνάντηση δεν οδήγησε σε ψηφίσματα, δεν διαμόρφωσε θέσεις, δεν έκλεισε με ψηφοφορίες. Αλλά αυτό δεν είναι αρνητικό. Οι συναντήσεις και τα συμποσία δεν είναι ανάγκη να βγάζουν συμπεράσματα. Αρκεί ότι γίνονται αφορμή για να γεννηθούν σκέψεις και σχέσεις.

Εκεί ίσως κρύβεται και το νόημά τους. Η ελληνική παράδοση σώζεται όταν οι Έλληνες συμποσιάζονται και συνευρίσκονται. Θα 'ταν λοιπόν προτιμότερο για όσους προτείνουν «μια μέρα τηλεόραση λιγότερο» (που θα είχε σαν αποτέλεσμα να ρυθμίζει και πάλι η τηλεόραση την κοινωνική ζωή), να προτείνουν

περισσότερα συμποσία.

Πόσο ζωντανή διαδικασία είναι ακριβώς αυτές οι συναντήσεις φάνηκε από το πλήθος των μικρών —εκτός προγράμματος— περιστατικών: Το μοίρασμα ψηφίσματος ως κίνησης αμφισβήτησης του συμποσίου, η μικρή θεατρική ατάκα της «ομάδας των Αλόγων», η παράσταση της Αντωνίας που παραβιάζοντας τη σύμβαση του «θα μιλάς όταν σου δίνεται ο λόγος» αναστάτωσε τη συνάντηση, και οι κάποιες τέλος υστερικές εκδηλώσεις. Το γεγονός βέβαια ότι όλα αυτά συνέβησαν σ' ένα συμποσίο με θέμα τη γλώσσα δεν πρέπει να είναι τυχαίο. Διαπίστωση πέμπτη και τελευταία. Αυτό το «κάτι» όμως που συνέβη πραγματικά σ' αυτή τη συνάντηση ήταν η ίδια η διαδικασία. Για πρώτη φορά η εξουσία προσπάθησε να έ-

χει ένα διαφορετικό λόγο. Έτσι, όταν η Επιτροπή Συμπαραστάσης στην Ελεύθερη Ραδιοφωνία άνοιξε ένα πανό και φώναζε συνθήματα, ο Κώστας Λαλιώτης τους κάλεσε να πάρουν το λόγο και να τα πούν «ήρεμα» από το μικρόφωνο.

Οι νέοι της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας, συνεχίζοντας τα συνθήματα, βρέθηκαν να αντιπαραθέτουν ένα λόγο εξουσιαστικό απέναντι σε μια εξουσία που ισχυρίζεται ότι έχει παραιτηθεί από αυτόν. Εισηγητές και κοινό είχαν στη διάθεσή τους ισότιμο χρόνο, δεν είχαν δηλαδή κανένα περιορισμό χρόνου. Κι όταν ένα μέρος από αυτό το κοινό καλούσε το Προεδρείο να βγάλει έξω την Αντωνία, που «εμπόδιζε τη διαδικασία», ο Πέτρος Ευθυμίου επικαλέστηκε τη συλλογική συνενοχή: «Αν αποφασίσετε να την βγάλετε έ-

ξω να το κάνετε. Εγώ, προσωπικά, προτιμώ να διαλυθεί η συγκέντρωση από το να ασκηθεί βία σε ένα άτομο».

Η Αντωνία βρέθηκε έτσι να ασκεί βία στους πολλούς, που απροετοίμαστοι να αποφασίσουν και ενοχοποιημένοι ίσως απέναντι στην αμφιλεγόμενη «τρέλα» της, έμειναν αμήχανοι.

Όμως η διαδικασία που εφαρμόστηκε σ' αυτή τη συνάντηση, η πιο πλατιά δηλαδή μορφή δημοκρατίας, αυτή όπου η εξουσία ασκείται με ευθύνη της κοινότητας, οφείλεται στην προσωπική στάση των διοργανωτών της.

Κι είναι τόσο μειοψηφούσα ως άποψη στους κόλπους της σημερινής εξουσίας, που ούτε καν ως απειλή ενσωμάτωσης μπορεί να λειτουργήσει.

Η κινδυνολογία για τη γλώσσα και το κοινωνικό της νόημα

Από τις 16 έως τις 20 Μαΐου πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα συνάντηση για τη «Γλώσσα και τη Νεολαία», την οργάνωση της οποίας είχε το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς. Σε άλλες σελίδες του περιοδικού δημοσιεύεται σχετικό ρεπορτάζ, καθώς και μεγάλος αριθμός αποσπασμάτων των ομιλητών. Επιλέξαμε, όμως, και δημοσιεύουμε αυτούσια την ομιλία της κ. Άννας Φραγκουδάκη για τον διαφωτιστικό χαρακτήρα που διαθέτει ως προς την αποσαφήνιση του κοινωνικού νοήματος, που έχει προσλάβει στις μέρες μας η ανακίνηση του γλωσσικού ζητήματος.

της Άννας Φραγκουδάκη

Θα σας μιλήσω για μια ορισμένη αντίληψη που αφορά τη σημερινή γλώσσα, κυρίως επειδή μοιάζει αρκετά διαδεδομένη και την υποστηρίζουν διάφορες και διαφορετικές κατηγορίες διανοουμένων. Θα προσπαθήσω να αναλύσω τα έμμεσα μηνύματα που περιέχει η αντίληψη αυτή δίπλα στα κυριολεκτικά και απερίφραστα και να δείξω ποιος είναι ο κοινωνικός της ρόλος.

Η αντίληψη για τη γλώσσα που είναι το αντικείμενο αυτής της ομιλίας συνοψίζεται στις ακόλουθες θέσεις: Η ελληνική γλώσσα σήμερα κινδυνεύει. Κινδυνεύει, επειδή «φτωχαίνει» ή «υποβαθμίζεται» σε «ποιότητα», όπως αποδεικνύεται από τα λάθη που γίνονται ευρύτατα όχι μόνο από το μέσο άνθρωπο, αλλά και από τις εφημερίδες, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τα βιβλία. Αίτιο της αποπτώχευσης και της κατώτερης ποιότητας που έχει η γλώσσα σήμερα είναι η απομάκρυνσή της από τη γλωσσική παράδοση, η αποκοπή της από τις ρίζες. Επομένως, χρειάζεται «ανανέωση» της γλώσσας, με την «αναγωγή» της στην «αρχαία ελληνική».

Ένα επιχείρημα που στηρίζει το συμπέρασμα ότι η ποιότητα της γλώσσας σήμερα είναι κατώτερη, ωστόσο δευτερεύον επιχείρημα, είναι τα λάθη που γίνονται. Ως προς αυτά όμως τα λάθη πρέπει να αποσαφηνιστεί από την αρχή ότι γίνεται σύγχυση ανάμεσα σε διαφορετικών ειδών γλωσσικές παρατυπίες.

Δηλαδή, όσοι επισημαίνουν τα λάθη αναφέρονται κατά πρώτο λόγο σε λάθη που είναι πράγματι λάθη, για παράδειγμα να μπαίνει η ονομαστική στη θέση της αιτιατικής ή αρσενικό επίθετο δίπλα σε θηλυκό ουσιαστικό και άλλα. Δίπλα όμως σ' αυτά τα λάθη παραθέτουν κάποιους βίαιους εκδημοτικισμούς, κυρίως επίσημων και τυποποιημένων όρων (για παράδειγμα: υπουργείο Άμυνας ή υπουργείο Δημόσιας Τάξης), που γίνονται κυρίως στην τηλεόραση. Επίσης, παραθέτουν λεκτικές παραφθορές, που συνήθως είναι παρατονισμοί (του συμβούλιου, του πανεπιστήμιου) και γίνονται κυρίως από τους νέους, και μάλι-

στα τους μορφωμένους νέους, τους φοιτητές.

Η σύγχυση δεν είναι θεμιτή. Γιατί στην πρώτη περίπτωση έχουμε λάθη, δηλαδή άγνοια του τυπικού της γλώσσας, όπως το καθορίζει η γραμματική και το διδάσκει το σχολείο, ενώ στη δεύτερη περίπτωση έχουμε ένα ιδιαίτερο γλωσσικό φαινόμενο, πολύ ευρύτερο, που άλλωστε το περιγράφει η γλωσσολογία. Έχουμε την κατασκευή ενός κώδικα που η χρήση του αποτελεί μια ορισμένη ταυτότητα. Έναν κώδικα που η χρήση του έχει στόχο τη διάκριση. Μέσα από τη μορφή της γλώσσας μεταδίδεται ένα έμμεσο μήνυμα ιδιαιτερότητας. Τέτοιοι κώδικες στην κοινωνία υπάρχουν πολλοί. Ένας από τους συνηθέστερους είναι η λόγια μορφή της γλώσσας, που η χρήση της διαφοροποιεί αξιολογικά τον ομιλητή, γιατί είναι κώδικας αναγνωριστικός της υψηλής παιδείας. Οι λεκτικές παρατυπίες, οι βίαιοι εκδημοτικισμοί και οι παρατονισμοί αποτελούν, λοιπόν, αντίστοιχο φαινόμενο. Πρόκειται για την κατασκευή ενός κώδικα που ο πομπός και ο δέκτης τον αναγνωρίζουν και που μεταδίδει το έμμεσο μήνυμα μιας πολιτικής τοποθέτησης.

Ο κώδικας αυτός, που ταυτίζει τη λαϊκότερη μορφή της γλώσσας με την πολιτική αμφισβήτηση, είναι προφανέστατα προϊόν της ιστορικής διγλωσσίας, είναι επιβίωση της ταύτισης ανάμεσα στη λαϊκή μορφή της γλώσσας και τις προοδευτικές πολιτικές αντιλήψεις.

Μέσα στην πληροφορία για την κατώτερη ποιότητα της σημερινής γλώσσας υπάρχει και άλλη μια σύγχυση, μια έμμεση ανακρίβεια. Η υπογράμμιση που γίνεται στο «σήμερα», όταν λέγεται ότι η ποιότητα της γλώσσας είναι σήμερα κακή επειδή σήμερα γίνονται λάθη, υπονοεί την ανακρίβεια ότι τα λάθη είναι σύγχρονο φαινόμενο. Ωστόσο, όλοι όσοι ήσαν ενήλικες πριν από το 1967 ξέρουν πολύ καλά ότι: πριν από τη δικτατορία, το ραδιόφωνο έκανε λάθη συχνά και πολλά και τα επισήμαιναν με ειρωνικά σχόλια οι εφημερίδες. Λάθη έκα-

νε η *Καθημερινή*, και τα αράδιαζε με περισσή κακεντρέχεια η *Εστία*. Λάθη έκαναν οι δημοκρατικές εφημερίδες και η μια ειρωνευόταν τα λάθη της άλλης. Υπήρχαν λάθη στις δημόσιες επιγραφές (των κρατικών υπηρεσιών) και τα φωτογράφιζαν οι περαστικοί γραμματισμένοι. Υπήρχαν λάθη στα σχολικά βιβλία και τα επισήμαιναν οι δημοτικιστές. Λάθη «ασυγχώρητα» έκαναν οι υποψήφιοι στις εισαγωγικές εξετάσεις των πανεπιστημίων και τα καταγγέλλανε με αγανάκτηση κάθε χρόνο στις εφημερίδες οι καθηγητές κ.ο.κ.

Την άποψη για την υποβαθμισμένη ποιότητα της σημερινής γλώσσας την υποστηρίζουν ορισμένοι διανοούμενοι που ισχυρίζονται ότι γλωσσικό ζήτημα δεν υπάρχει, επειδή δεν υπήρξε ποτέ στην ελληνική ιστορία. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν προβάλλεται μόνο από μια κατηγορία διανοουμένων, που θα τους ονομάζαμε (με την κοινωνιολογική ορολογία) «παραδοσιακούς» και που αντιστέκονται στη γλωσσική αλλαγή. Η αντίληψη για την αποπτώχευση της γλώσσας εξαιτίας της απομάκρυνσής της από τις ρίζες και η παράλληλη υπεράσπιση, για παράδειγμα, της διδασκαλίας των αρχαίων από το πρωτότυπο στο σχολείο, υποστηρίζεται από περισσότερες ομάδες διανοουμένων, και ανάμεσά τους είναι πολλοί που θα τους ονομάσω για συντομία προοδευτικούς.

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ωστόσο τούτο. Οι προοδευτικοί διανοούμενοι δεν αντιστέκονται στη γλωσσική αλλαγή, αλλά σ' ένα άλλο φαινόμενο. Αντιστέκονται στη χρήση που κάνουν σήμερα οι φορείς πολιτικής εξουσίας μιας λαϊκής ή μάλλον λαϊκότερης μορφής της δημοτικής, διαιωνίζοντας την παλιά ταύτιση (που δεν ισχύει πια) ανάμεσα στη λαϊκή μορφή της γλώσσας και τις προοδευτικές αντιλήψεις, με στόχο να εμφανίζουν κάποιους κοινούς τόπους, κάποιες συντηρητικές ή και κάποιες πολύ αυταρχικές απόψεις σαν προοδευτικές, επειδή εκφράζονται στη λαϊκότερη γλώσσα. Αντιστέκονται δηλαδή στο λαϊκισμό,

που είναι σήμερα γενικότερο χαρακτηριστικό του λόγου της πολιτικής εξουσίας.

Όταν όμως κρίνουμε το φαινόμενο του λαϊκισμού στη γλώσσα δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο λαϊκισμός αυτός, στη γλωσσική του έκφραση, είναι επίσης επιβίωση της ιστορικής διγλωσσίας. Γιατί, ανεξάρτητα από τις προθέσεις της πολιτικής εξουσίας, η γλώσσα του κράτους ως το 1976 (η καθαρεύουσα) είναι υπεύθυνη για το αντανάκλαστικό που επιβιώνει στο μέσο πολίτη και τον κάνει δεκτικότερο μιας γλωσσικής μορφής, τον ωθεί να περιβάλλει με πολιτική εμπιστοσύνη το ρήτορα που μιλάει σαν άνθρωπος του λαού, και όχι εκείνον που θα μιλούσε π.χ. όπως ο Γεώργιος Παπαδόπουλος (ακραία γελοιογραφία της γλωσσικής βίας, που εξόντωσε για πάντα με τη γελοιότητα τη γλωσσική καθαρότητα της καθαρεύουσας).

Οι δύο λοιπόν κατηγορίες διανοουμένων αντιστέκονται σε διαφορετικά φαινόμενα. Οι πρώτοι αντιστέκονται στη γλωσσική αλλαγή, που τη θεωρούν αποπτώχευση, και οι δεύτεροι αντιστέκονται στο λαϊκισμό. Αποτέλεσμα είναι ότι και οι πρώτοι και οι δεύτεροι γίνονται πομποί της καταστροφικής προφητείας για την υποβάθμιση της γλώσσας και την απώλεια που την απειλεί επειδή απομακρύνεται από τις ρίζες.

Πριν απ' όλα, η άποψη αυτή, με τη διατύπωσή της και μόνο, και σίγουρα δίχως οι υπερασπιστές της να το θέλουν, αντιφάσκει με ορισμένες γενικές αρχές της σύγχρονης γλωσσολογίας, αρχές αποδεκτές απ' όλους.

Η κατώτερη ποιότητα μιας οποιασδήποτε γλώσσας είναι άποψη *αντιεπιστημονική*. Γιατί η διατύπωση και μόνο που λέει ότι η τάδε γλώσσα είναι κατώτερης ποιότητας αντικρούει το αναμφισβήτητο —που άλλωστε κανείς δεν αρνείται απεριφραστα— πόρισμα της γλωσσολογίας ότι δεν υπάρχουν κατώτερες ή ανώτερες γλώσσες, αλλά όλες οι γλώσσες είναι απολύτως ισάξιες, απλώς διαφορετικές, εκφράζουν με τις διαφορετικές δομές και μορφές τους διαφορετικές κοινωνικές σχέσεις. Μια γλώσσα ή μια παραλλαγή, διάλεκτος, αργκό, λαϊκή μορφή, οποιαδήποτε γλώσσα δεν μπορεί να είναι κατώτερη.

Το να λέγεται ότι η ελληνική γλώσσα σήμερα είναι κατώτερη, και μάλιστα επειδή απομακρύνεται από τις ρίζες, σημαίνει λοιπόν έμμεση απόρριψη αυτής της αρχής. Σημαίνει επίσης έμμεση κατάρριψη του νόμου της εξέλιξης που δέχεται ακόμα και η παραδοσιακή γλωσσολογία. Η γλωσσική αλλαγή μέσα στο χρόνο, πορεία της γλώσσας φυσική και αναπόφευκτη, δίνει σε κάθε χρονική στιγμή στην κοινωνία μια άλλη γλωσσική μορφή, ούτε ανώτερη ούτε κατώτερη. Εάν όμως η γλωσσική αλλαγή μέσα

στο χρόνο είναι πορεία φυσική και αναπόφευκτη, δεν μπορούμε να θεωρούμε την εξέλιξη κατώτερη ποιότητα, ακόμα λιγότερο μάλιστα να αξιολογούμε την ποιότητα με πρότυπο την αρχαία μορφή της γλώσσας.

Μέσα στην αντίληψη για την κατώτερη ποιότητα της γλώσσας σήμερα κρύβεται όχι μόνο η αντίθετη με την επιστήμη της γλωσσολογίας αξιολόγηση των γλωσσών σε ανώτερες και κατώτερες, αλλά, ακόμα, η αντίθετη με τη γλωσσολογία άποψη για την ανωτερότητα σαν αποκλειστικό χαρακτηριστικό μιας μόνο γλώσσας, που είναι η πρωτογενής γλώσσα, η αυθεντική γλώσσα. Εκτός από το γεγονός ότι αυτή η λανθάνουσα πληροφορία —τη μία ανώτερη, πρωτογενή και αυθεντική γλώσσα είναι αντιεπιστημονική, στην αντίληψη εμπεριέχεται και η άποψη για την ενιαία εθνική γλώσσα, «ενιαία εθνική ελληνική από την αρχαιότητα ως σήμερα». Η διατύπωση αυτή μας παγιδεύει δίχως να το καταλαβαίνουμε σε μια αντιεπιστημονική και ανιστορική θέση για το έθνος. Στη διατύπωση λανθάνει η θέση ότι το ελληνικό έθνος αρχίζει αν όχι τον καιρό του Ομήρου, τουλάχιστον την κλασική αρχαιότητα, συμπέρασμα που επίσης κανείς δεν το υποστηρίζει, απεριφραστα τουλάχιστον. Ακόμα, αυτή η διατύπωση «ενιαία εθνική γλώσσα από την αρχαιότητα» κατασκευάζει μια δεύτερη μυθική οντότητα (εκτός από το έθνος), τη γλώσσα: σαν αυτόνομη, υπερϊστορική και υπερκοινωνική οντότητα. Ξέρουμε ωστόσο, από τον καιρό του Φερδινάνδου ντε Σωσύρ, ότι η γλώσσα δεν είναι αυτόνομη οντότητα, δεν υπάρχει έξω από την κοινωνία.

Αντίθετα με τις παραπάνω αντιεπιστημονικές πληροφορίες που λανθάνουν στην άποψη για την κατώτερη ποιότητα της σημερινής γλώσσας, η γλωσσολογία μάς μαθαίνει και κάτι άλλο, ότι η γλώσσα δεν αποκτά νόημα μόνο από τη γραμματική και τη σύνταξη. Για την πλήρη κατανόηση του νοήματος χρειαζόμαστε, εκτός από τη γνώση του κώδικα, και τη γνώση του κοινωνικού χώρου μέσα στον οποίο παράγεται κάθε λεκτικό μήνυμα. Η γλωσσική μορφή δεν είναι ουδέτερο ένδυμα, εκφράζοντας τη σκέψη —τη διαμορφώνει. Η γλωσσική μορφή επηρεάζει το περιεχόμενο, του δίνει σημασίες. Ο λόγος, όπως γράφει ο Εμίλ Μπενβενίστ, είναι κώδικας του γύρω κόσμου, αλλά και κοινωνική ενέργεια, και μάλιστα κυρίως, πρωτίστως κοινωνική ενέργεια: η γλώσσα δεν είναι μόνο όργανο επικοινωνίας, αλλά συγχρόνως επιβάλλει όρους στην επικοινωνία και τις κοινωνικές σχέσεις. Ας υποθέσουμε ότι ένα μήνυμα, το ίδιο μήνυμα, ένας δάσκαλος σκοπεύει να το μεταδώσει στους μα-

θητές του και στον υπουργό της Παιδείας. Αν για παράδειγμα το μήνυμα, όπως είναι διατυπωμένο για τους μαθητές, επιδοθεί κατά λάθος στον υπουργό, θα γίνει αντιληπτό σαν πράξη εχθρική, ασέβεια, παράβαση, ή ακόμα και ανταρσία.

Η γλώσσα επομένως δεν είναι μία μέσα στην ίδια κοινωνία και, ακόμα, η γλώσσα δεν είναι κοινωνικά αθάνα. Η κάθε λέξη, η κάθε γραμματική και συντακτική επιλογή δίνουν στο κάθε μήνυμα δύο σημασίες, όπως γράφουν οι γλωσσολόγοι. Δύο σημασίες: μια κυριολεκτική, όπως την ορίζει το λεξικό, και μία λανθάνουσα, που μας τη δίνει η γνώση των κοινωνικών σχέσεων, των κοινωνικών συνθηκών μέσα στις οποίες εκπέμπεται το μήνυμα. Για παράδειγμα, η φράση «η ώρα είναι πέντε και μισή», κυριολεκτικό νόημά της έχει ότι ο πομπός πληροφορεί το δέκτη πως η ώρα είναι πέντε και μισή. Αν όμως ο πομπός είναι η μητέρα, και δέκτης το 12χρονο παιδί της που έχει αφήσει τα τετράδιά του ανοιχτά και παίζει με τη γάτα, το λανθάνον νόημα είναι πολύ διαφορετικό και πολύ πλουσιότερο.

Άλλο παράδειγμα: η χρήση της προστακτικής. «Προστάζω» σημαίνει δίνω μια εντολή στην προστακτική. Και όμως, «προστάζω» καθόλου δε σημαίνει απλώς ότι πληροφορώ το δέκτη για το θέλημά μου. Προστάζοντας, επιπλέον μετατρέπω τη σχέση μου με το συνομιλητή-δέκτη αυτόματα σε σχέση ιεραρχική, δηλαδή επιπλέον ορίζω μια κοινωνική σχέση. Ταυτόχρονα, δηλώνω το παραπάνω δικαίωμά μου, δηλαδή επιπρόσθετα ορίζω τη σχέση ιεραρχίας και εξουσίας. Ακόμα, κοινοποιώ έμμεσα τη δύναμή μου, αποδίδοντας στον εαυτό μου το δικαίωμα να χρησιμοποιεί την προστακτική, και τα λοιπά.

Σε τι μας βοηθάνε αυτά τα παραδείγματα για να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε την κοινωνική σημασία της άποψης που λέει ότι η γλώσσα σήμερα είναι κατώτερης ποιότητας; Μας βοηθάνε σε τούτο: Εντοπίζουμε πρώτα ότι οι πομποί αυτού του μηνύματος είναι όλοι διανοούμενοι, δηλαδή ανήκουν στη μειοψηφία των μορφωτικά προνομιούχων. Επιπλέον, μεταφέρουν το μήνυμα της ιδιαιτερότητάς τους αυτής, που είναι η μορφωτική τους ανωτερότητα μέσα από τη μορφή κυρίως του λόγου τους. Το μήνυμα για την υποβαθμισμένη ποιότητα της γλώσσας εκφράζεται σε μια ορισμένη γλωσσική μορφή. Εκφράζεται σε μια γλώσσα που τη χαρακτηρίζει κυρίως η μορφική σπανιότητα. Η γλώσσα αυτή είναι συντακτικά περίπλοκη και νοηματικά ασαφής. Περιέχει μεγάλη ποσοτική παρουσία σπάνιων λέξεων, παράθεση συνωνύμων, κατάχρηση ειδικών όρων ή νεολογισμών, μεγάλη συχνότητα

ορισμένων τύπων (π.χ. επιθέτων και επιρρημάτων). Περιέχει συχνές επικαλύψεις εννοιών και υποκαταστάσεις όρων. Περιέχει πλήθος από ασαφώς διατυπωμένες αναφορές και έμμεσες μνείες σε πολλά γνωστικά επίπεδα. Χαρακτηρίζεται από την έπαρση να μην ακολουθεί το τυπικό της δημοτικής. Χρησιμοποιεί θεωρητικές έως και λογοτεχνικές υπερβάσεις που παραφθείρουν την ακριβολογία. Χρησιμοποιεί συστηματικά τη λεκτική πρόκληση της μοναδικής διατύπωσης. Με λίγα λόγια, είναι μια γλώσσα ασαφής, πληθωρική, στερεότυπη και τελετουργική, και πριν απ' όλα δυσνόητη.

Όταν εκπέμπεται ένα μήνυμα με κοινωνική σημασία, όπως το μήνυμα ότι η γλώσσα υποβαθμίζεται και κινδυνεύει, και όταν το μήνυμα αυτό εκπέμπεται σε μια γλωσσική μορφή δυσνόητη, υπάρχει αντίφαση. Γιατί η δυσνόητη γλώσσα δεν έχει άμεση αποδοτικότητα, αν αποδοτικότητα ονομάσουμε την ποσότητα των πληροφοριών που μεταδίδονται.

Εδώ, η κοινωνική ανάλυση μπορεί να γίνει αποκαλυπτική. Το μήνυμα για τους κινδύνους που απειλούν τη γλώσσα επειδή απομακρύνεται από τις ρίζες της είναι το κυριολεκτικό και δευτερεύον. Δευτερεύον, γιατί οι πομποί του μηνύματος δεν έχουν στόχο τους να πείσουν κάποιους άλλους για το κυριολεκτικό περιεχόμενο του μηνύματός τους. Το γεγονός ότι δεν έχουν στόχο να πείσουν για τον κίνδυνο που επισημαίνουν φαίνεται καθαρότερα από τα επιχειρήματα που προβάλλουν. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης, σ' ένα κείμενο του 1925 (*Άπαντα*, τ. 5, σ. 188), συνοψίζει τα κυριότερα επιχειρήματα των αντιπάλων της δημοτικής, Κόντου, Μιστριώτη, Χατζηδάκι και Σκιά, στα ακόλουθα: (α) Δεν υπάρχει γλωσσικό πρόβλημα· (β) η καθαρεύουσα είναι πολύ κοντύτερα στην αρχαία απ' ό,τι η δημοτική, και (γ) η επιβολή της δημοτικής ως γραπτής γλώσσας θα απομακρύνει από τις ρίζες του πολιτισμού, δηλαδή την αρχαία γλώσσα, με κίνδυνο την εξαφάνιση της ελληνικής.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι πρόκειται για τα ίδια επιχειρήματα που λέγονται σήμερα. Το ίδιο συμβαίνει με την κατάργηση των αρχαίων στο σχολείο. Δε θα τα αναφέρω, για λόγους συντομίας, αλλά τα επιχειρήματα που γράφονται σήμερα στον Τύπο είναι ακριβώς τα ίδια με εκείνα που γράφτηκαν όταν προτάθηκε η κατάργηση των αρχαίων και η αντικατάστασή τους από μεταφράσεις για πρώτη φορά στην ελληνική ιστορία, δηλαδή το 1913 (κοιτάξτε τα τεκμήρια στο β' τόμο του βιβλίου του Αλέξη Δημαρά, *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*). Τα ίδια επιχειρήματα, κοντά έναν αιώνα αργότερα. Παρά τα φαινόμενα δεν πρόκειται για α-

πλή αναβίωση του παλαιοκαθα-
ρενουςιανισμού, αλλά για κάτι
άλλο. Και από αυτό φαίνεται ότι
το μήνυμα για τη χαμηλή ποιότη-
τα της γλώσσας σήμερα δεν έχει
στόχο να πείσει. Αν είχε τέτοιο
στόχο, θα ήταν αλλιώς διατυπω-
μένο, θα είχε εφεύρει επιχειρήμα-
τα επίκαιρα. Και κυρίως δε θα
πρότεινε την «αναγωγή της
γλώσσας στην αρχαία». Γιατί τι
σημαίνει αναγωγή της ομιλούμε-
νης γλώσσας στην αρχαία; Τη
Νέα Σχολή του Γραφομένου Λό-
γου; Δεν είναι δυνατόν, γιατί αυ-
τό το έργο έχει παιχτεί στο προ-
σκήνιο της ελληνικής κοινωνίας
στα μέσα του περασμένου αιώνα
και η αυλαία έχει οριστικά πέσει
το 1888. Άλλωστε είναι βέβαιο ό-
τι κανείς από τους υποστηρικτές
της άποψης δεν πιστεύει στην α-
ναβίωση της αρχαίας ελληνικής.

Το μήνυμα έχει άλλους στο-
χους. Είναι διατυπωμένο έτσι ώ-
στε να μεταδίδει την έμμεση και
πρωτεύουσα πληροφορία ότι οι υ-
περασπιστές αυτής της αντιλη-
ψης είναι οι φορείς των μορφωτι-
κών εκείνων ιδιοτήτων που τους
δίνουν το δικαίωμα να είναι οι
μόνοι κάτοχοι των απαντήσεων
σε ό,τι αφορά τη γλώσσα. Μέσα
από το μήνυμα των κινδύνων που
απειλούν τη γλώσσα μεταδίδουν
την πληροφορία ότι οι πομποί
του μηνύματος έχουν δικαίωμα
μονολόγου πάνω στα γλωσσικά
θέματα. Πρόκειται δηλαδή για
διεκδίκηση εξουσίας.

Καθώς για πρώτη φορά στην ι-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

πέτρος μαρτινίδης
συνηγορία
της παραλογотехνίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» - ΑΘΗΝΑ 1982

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» •
Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744,
36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και
Σία» • Τοιμισκή 78 • τηλ. 279.720

στορία της χώρας η πολιτική ε-
ξουσία μιλάει μια γλώσσα που
βρίσκεται όσο ποτέ μακριά από
την καθαρεύουσα, καθώς επιπλέ-
ον η κοινωνική διάκριση, η κοι-
νωνική ιεραρχία που αποδίδει ρό-
λους εξουσίας γίνεται σήμερα
και μέσα από άλλες αξιολογή-
σεις γνωστικών ικανοτήτων και
άλλα κοινωνικά ιδιώματα (π.χ.
τη γνώση της μαρξιστικής ορο-
λογίας), κατασκευάζεται η αξιο-
λογική διαφοροποίηση κοινωνι-
κών ομάδων διανοουμένων, μέ-
σα από μια ορισμένη γλωσσική
μορφή που επικαλείται την αρ-
χαία, θέλοντας να γειτνιάζει με
την αρχαία για να αποδείξει τη
σπανιότητα της ανωτερότητας
αυτών των ορισμένων κοινωνι-
κών ομάδων.

Προβάλλεται ως διεκδίκηση η
γλώσσα που είναι κοντύτερα
στην αρχαία, δηλαδή η αυθεντι-
κή γλώσσα, η γλώσσα της κατε-
ξοχήν ανωτερότητας και της αυ-
θεντίας. Γλώσσα της ανωτερότη-
τας και της αυθεντίας, δηλαδή
της εξουσίας, δίπλα σε μια άλλη
εξουσία, που η γλώσσα της (μερι-
κές φορές μόνο, ας μην το ξεχνά-
με) λαϊκίζει.

Πρόκειται για διεκδίκηση ε-
ξουσίας, που βασίζεται στη δια-
κριτική ανωτερότητα της κατο-
χής της αυθεντικής γλώσσας,
απ' όπου πηγάζει και το δικαίω-
μα του μονολόγου.

Το δικαίωμα του μονολόγου,
δικαίωμα αθέμιτο για οποιοδή-
ποτε μέλος της κοινωνίας, το α-
ποδίδουν οι υπερασπιστές αυτής
της αντίληψης στον εαυτό τους
με πολλούς τρόπους. Πρώτα, ο-
ρισμένοι ανάμεσά τους, οι λιγό-
τερο σημαντικοί είναι αλήθεια,
εκφράζουν τη γνώμη τους αυτή
με μια επιθετικότητα που παρα-
βιάζει όλους τους κώδικες κοινο-
νικής συμπεριφοράς και κοινωνι-
κής ηθικής. Επίσης, κάποιοι άλ-
λοι, και αυτό είναι το σημαντικώ-
τερο, διατυπώνουν την άποψή
τους με τρόπο που παγιδεύει στη
λογική της και εμποδίζει την κρι-
τική αντιμετώπιση και τον αντι-
λογο. Όπως είδαμε ήδη, δεν κά-
νουν τον κόπο ν' αποδείξουν αυ-
τό που ισχυρίζονται, ούτε τον κό-
πο να εφεύρουν επιχειρήματα που
να ισχύουν με τους όρους του πα-
ρόντος. Αντί για την απόδειξη,
χρησιμοποιούν λέξεις ταμπού
(χαρακτηριστικό του μη επιστη-
μονικού, του ιδεολογικού λόγου),
λέξεις που το τεράστιο βάρος
τους εμποδίζει τον ακροατή να
κρίνει. Το μήνυμα είναι η σωτη-
ρία της εθνικής γλώσσας. Η λέξη
ταμπού αρκεί για να δώσει στο
μήνυμα μαγικές ιδιότητες. Μπο-
ρεί κανείς να αντικρούσει ένα
συλλογισμό, μπορεί ν' αντιμιλή-
σει στον τάδε συγγραφέα, αλλά
κανείς δεν μπορεί να αντιμιλήσει
ούτε στο έθνος ούτε στην εθνική
γλώσσα ούτε, ακόμα περισσότε-
ρο, στη σωτηρία τους.

Ξέρουμε ότι ο επιστημονικός
λόγος, που είναι αναλυτικός και
αποδεικτικός, επιτρέπει την αν-

τίρρηση, την αμφιβολία ή το ερω-
τηματικό. Αντίθετα, στο «σιω-
πή!» ή στο «ζήτω!» δεν μπορεί
να μπει ερωτηματικό. Το μήνυμα
για τη σωτηρία της εθνικής μας
γλώσσας δε χωράει ερωτηματι-
κό. Δεν μπορεί κανείς ακροατής
ν' αναρωτηθεί «άραγε πρέπει να
σωθεί;» ή «γιατί να σωθεί;» (ας α-
φήσουμε αυτό το «μας» για το ο-
ποίο δεν έχω τον καιρό να μιλή-
σω, «η εθνική μας γλώσσα», που
δεν αφήνει τον ακροατή ν' απο-
στασιοποιηθεί και να ξεχωρίσει
ποιοι είναι οι ομιλητές και ποιος
είναι εκείνος και αν η γλώσσα
«μας» που υπερασπίζονται είναι
πράγματι η δική του). Το μήνυμα
για τη σωτηρία της εθνικής
γλώσσας δεν επιτρέπει στον α-
κροατή ν' αναρωτηθεί για την ορ-
θότητα του μηνύματος.

Κάθε φορά που γίνονται αλλα-
γές στην κοινωνία, αλλαγές στις
κοινωνικές σχέσεις, οι αλλαγές
αυτές εκφράζονται και στη
γλώσσα. Ο Μανόλης Τριαντα-
φυλλίδης ήξερε πως η γλωσσική
αλλαγή στον καιρό του αποτε-
λούσε έκφραση νέων κοινωνικών
σχέσεων και είχε κοινωνικούς
στόχους. Οι γλωσσικοί εχθροί
του Τριανταφυλλίδη, οι περισσό-
τεροι δίχως να το ξέρουν, επιδίω-
καν να μην επηρεάσουν οι νέοι
στόχοι, οι αλλαγές στις κοινωνι-
κές σχέσεις, τη γλώσσα, δηλαδή
να μην περάσουν στη συνείδηση
των μελών της κοινωνίας. Πρό-
θεση γλωσσικά ουτοπική, αλλά
πολιτικά πολύ αποτελεσματική.

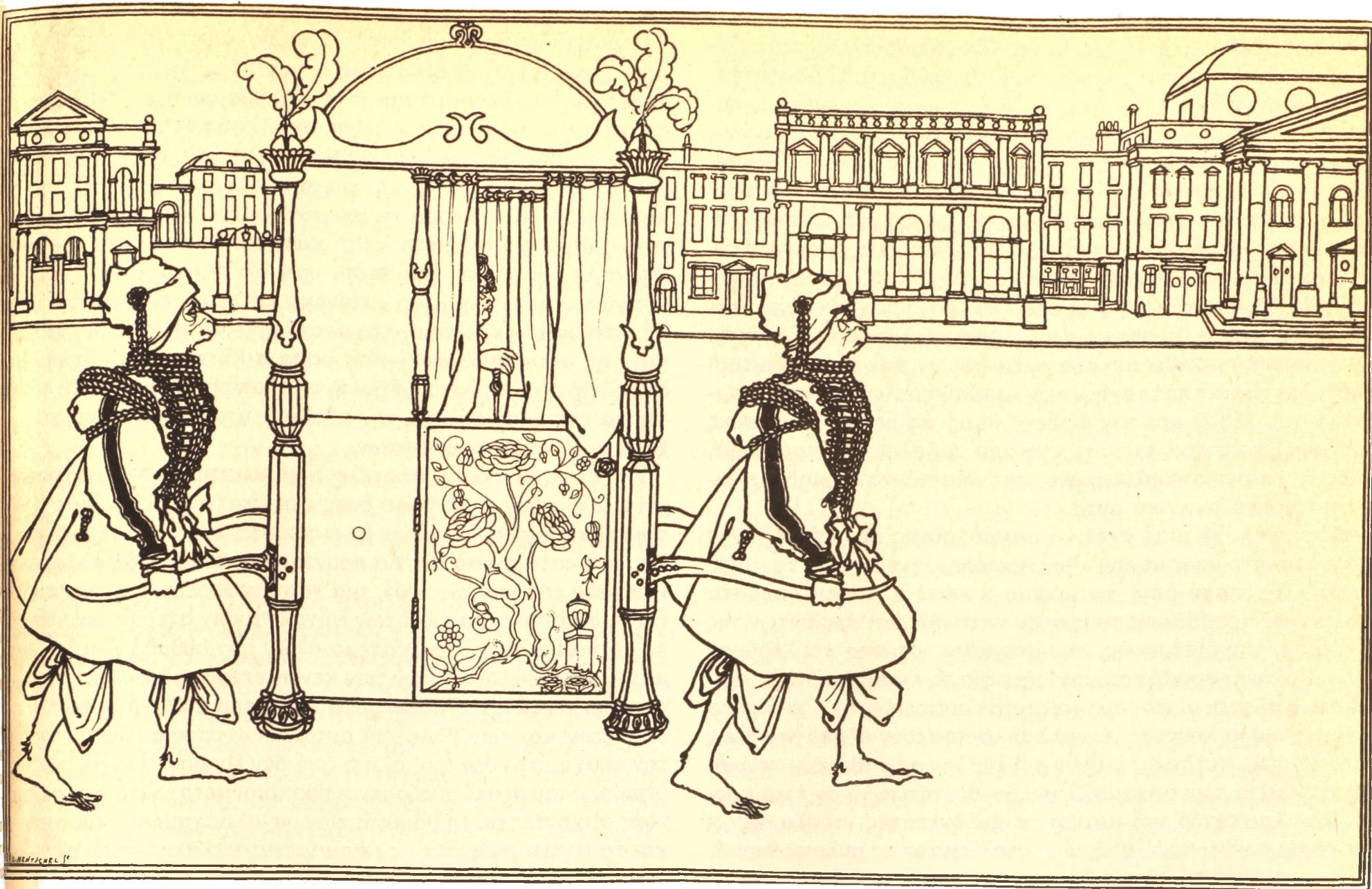
Η άποψη για την ανωτερότητα
της αρχαίας γλώσσας και την
κατώτερη ποιότητα που έχει η
σημερινή ομιλούμενη υπερασπί-
ζεται την ιστορική διγλωσσία. Τη
γλωσσική καταστροφή, κι ας
μην το λέει άμεσα, τη βλέπει στη
γλωσσική μεταρρύθμιση. Καθώς
η γλωσσική μεταρρύθμιση ήταν
αναγκαιότητα τόσο φανερά ανα-
πόφευκτη (εξαιτίας επιπλέον της
χαριστικής βολής που έδωσε
στην καθαρεύουσα η δικτατο-
ρία), τόσο αναπόφευκτη ώστε
κανείς απολύτως δεν ήταν δυνα-
τό να νομιμοποιήσει στα μάτια
της οποιασδήποτε κοινωνικής ο-
μάδας την υπεράσπιση της καθα-
ρεύουσας, η ιστορική διγλωσσία
ξαναπροβάλλεται μέσα από την
ευγένεια της αρχαιοελληνικής
που χάνεται. Η άποψη αυτή υπε-
ρασπίζεται την ιστορική διγλωσ-
σία, δηλαδή υπερασπίζεται την
ανάγκη να υπάρχει σαφώς ανα-
γνωρίσιμη μορφικά μεγαλύτερη
απόσταση ανάμεσα στην επίση-
μη γλώσσα και τις διάφορες μορ-
φές της που μιλούν οι διάφορες
κοινωνικές τάξεις. Μεγαλύτερη
απόσταση από αυτήν που πάντο-
τε έχει η επίσημη γλώσσα από τα
λοιπά κοινωνικά ιδιώματα. Με-
γαλύτερη απόσταση, όπως αυτή
που είχε η ελληνική επίσημη κα-
θαρεύουσα σε σχέση με την επί-
σημη αγγλική και τα ιδιώματα
που μιλούν οι διάφορες κοινωνι-
κές τάξεις στις αγγλόφωνες χώ-
ρες ή η επίσημη γαλλική κτλ.

Με άλλα λόγια, επιδιώκουν να
είναι η επίσημη γλώσσα ένα ιδιώ-
μα ευγενέστερο και αυθεντικώτε-
ρο, πράγμα που με κοινωνικούς
όρους σημαίνει: ένα ιδίωμα ά-
φθαστο για το μέσο άνθρωπο. Η
άποψη αυτή επιτρέπει σε διάφο-
ρες ομάδες διανοουμένων να
χρησιμοποιούν μια γλωσσική
μορφή που έντεχνα εμποδίζει την
κατανόηση των όσων ισχυρίζεται
ότι αποκαλύπτει, σημαίνει ότι οι
διάφορες αυτές ομάδες μεταδί-
δουν το έμμεσο αλλά πολύ ση-
μαντικό μήνυμα ότι αυτοί οι ίδιοι
είναι οι γνώστες και όχι όποιοι
άλλοι ασκούν εξουσία.

Μεταδίδουν συγχρόνως το μή-
νυμα, ότι αποδίδουν μεγάλη κοι-
νωνική χρησιμότητα στη γλωσσι-
κή μορφή εκείνη που διαφορο-
ποιεί αξιολογικά με τον σαφέστε-
ρο και ορατότερο τρόπο. Το γε-
γονός ότι αποκαλούν την κοινο-
νική αυτή χρησιμότητα εθνική α-
νάγκη ή σωτηρία της εθνικής
γλώσσας αποκρύπτει απλώς την
κοινωνική διάσταση, τον κοινο-
νικά διαφοροποιητικό ρόλο που
παιζει η γλώσσα.

Πρόκειται λοιπόν για ομάδες
εξουσίας που διεκδικούν το δι-
καίωμα του μονολόγου στα
γλωσσικά θέματα, που διεκδι-
κούν να καταγράφει άμεσα τη
γλωσσική μορφή την ανωτερότη-
τά τους, να τους διαφοροποιεί α-
ξιολογικά περισσότερο απ' όσους
πάντοτε διαφοροποιεί η γλωσσι-
κή μορφή τον κάτοχο μορφωτι-
κών προνομίων και θέσεων εξου-
σίας.

Η γλώσσας είναι ένα από τα ό-
πλα για την άσκηση κοινωνικής
εξουσίας. Αυτό το ξέρουμε από
τη σύγχρονη επιστήμη. Στην Ελ-
λάδα ωστόσο, εξαιτίας της ιστο-
ρικής ακριβώς διγλωσσίας, ασυ-
νείδητα, δηλαδή χωρίς θεωρητι-
κή τεκμηρίωση, το ξέρει κάθε έλ-
ληνας πολίτης, και ο πιο στερη-
μένος μορφωτικά. Έχει υποστεί
γλωσσική βία και ξέρει ότι η
γλώσσα είναι όπλο για την άσκη-
ση εξουσίας. Πράγμα που σημαί-
νει ότι οι νέοι, εκείνοι που παρα-
τονίζουν ή κάνουν άλλες γλωσσι-
κές παρατυπίες για να μεταφέ-
ρουν το έμμεσο μήνυμα της κοι-
νωνικής αμφισβήτησης, δείχνουν
ότι έχουν κοινωνική ευαισθησία.
Δηλαδή, φαίνεται πως κάτι υπο-
ψιάζονται κρυμμένο μέσα στην ε-
πιστημότητα της επίσημης γλώσ-
σας. Ωστόσο, αντί για τη μη συ-
νείδητη αυτή αντίδραση, καθώς
μάλιστα αυτοί οι νέοι είναι μορ-
φωμένοι, θα ήταν πολύ παραγω-
γικότερο, και γλωσσικά και κοι-
νωνικά, να μελετήσουν και να
κατανοήσουν την κοινωνική λει-
τουργία της γλώσσας, την κοινο-
νική ιεραρχία που καταγράφει
και υπερασπίζεται η γλώσσα. Να
καταλάβουν τους μηχανισμούς
μέσα από τους οποίους η γλώσσα
με τις διάφορες μορφές της μετα-
δίδει πλήθος κοινωνικά μηνύμα-
τα και με ποιους τρόπους μπορεί
να γίνεται όργανο για την άσκη-
ση αυταρχικής εξουσίας.

Ψυχο-κοινωνιολογικό σκίτσο μιας επανερχόμενης αισθητικής

Η εξέλιξη του πολιτισμού συμβαδίζει με την εξουδετέρωση των στολιδιών από τα χρήσιμα αντικείμενα.

A. Loos "Ornament und Verbrechen"

του Πέτρου Μαρτινίδη

στις εισαγωγικές παραγράφους του βιβλίου του μεγάλου θεωρητικού της αρχιτεκτονικής και αρχιτέκτονα Adolf Loos, με τίτλο «Στόλισμα και Τιμωρία», διακρίνει κανείς, πίσω από αλεπάλληλα ανθρωπολογικά, σεξολογικά, βιολογικά κλπ. επιειρήματα, έναν φοβερό λίβελο εναντίον της διακόσμησης -της κάθε είδους διακόσμησης. Π.χ. ότι:

«Οι Παπούα, γεμίζουν με τατουάζ τα κορμιά τους, διακοσμούν τις βάρκες τους, τα κουπιά τους, κι ο,τιδήποτε ακουμπούν με τα χέρια τους. Αλλά ένας σύγχρονος άνθρωπος που κάνει τατουάζ είναι είτε εγκληματίας είτε έκφυλος. (...) Υπάρχουν φυλακές όπου το 80% των καταδίκων είναι με τατουάζ, και δερματοστικτοί άνθρωποι που δεν βρίσκονται στις φυλακές είναι είτε δυνάμει εγκληματίες, είτε έκφυλοι αριστοκράτες. Όταν ένας άνθρωπος με τατουάζ πεθαίνει ελεύθερος, αυτό σημαίνει απλώς ότι δεν βρήκε τον καιρό να διαπράξει το έγκλημά του. (...) Είναι σαφές πως αυτή η ακατάσχετη παρόρμηση (να χαράζονται σύμβολα και ζωγραφιές στους τοίχους) μπορεί να αφορά ορισμένα ανισόρροπα άτομα ακόμη και στους πιο προοδευτικούς πολιτισμούς, αλλά κατά γενικό κανόνα οι διάφοροι πολιτισμοί είναι δυνατό να ιεραρχηθούν ανάλογα με την έκταση που καταλαμβάνει σ' αυτούς η χάραξη των τοίχων. Με τα παιδιά, αυτή είναι μια φυσική κατάσταση: οι πρώτες καλλιτεχνικές τους εκφράσεις είναι τέτοιες ερωτικές χαράξεις πάνω στους τοίχους των σχολείων. Αλλά ό,τι είναι φυσιολογικό για τα παιδιά και τους άγριους Παπούα, εί-

ναι σύμπτωμα εκφυλισμού για τους σύγχρονους ενήλικες».

Το βιβλίο γράφηκε στα 1908, και ο αντιδιακοσμητικός φανατισμός του είναι με μίαν έννοια κατανοητός. Όλη η περίοδος των προηγούμενων δεκαετιών, ήταν διακοσμητικά φορτισμένη στο έπακρο. Στα 1870 μάλιστα, στην περί το Μόναχο Γερμανία του Λουδοβίκου της Βαυαρίας, αυτή η τάση της διακοσμητικής υπερφορτίσεως είχε αναπτυχθεί ακόμη παραπάνω και, μοιραία, είχε χαρακτηριστεί μ' έναν ειδικό όρο: «Kitsch». Στην απλή ρηματική μορφή της -kitschen- η λέξη σημαίνει «ξεπετώ κάτι στα γρήγορα», «διεκπεραιώνω εσπευσμένα», ή «φτιάχνω κάτι καινούργιο μπαλώνοντας το παλιό» στη σύνθετη μορφή της -verkitschen- σημαίνει «πλασάρω με τρόπο κάτι άλλο, παρόμοιο, στη θέση εκείνου που είχε πραγματικά ζητηθεί», κι αυτή είναι ίσως η πιο κρίσιμη και η πιο σπουδαία σημασία της λέξης για την κατανόηση των όσων συνεπάγεται.

Παρότι όμως υποτιμημένο από την αρχή το «κιτς» (περισσότερο ανάμεσα στους κύκλους των διανοουμένων, που ωστόσο το υιοθετούσαν κατά περίπτωση και οι ίδιοι), και τοποθετημένο στους αντίποδες της Τέχνης (με την έννοια πως πληθωρικότητα και συμφурμός, υπερφόρτιση ή περιορισμός του διαυγούς και του συνειδητού, κρίνονται ως «αντι-τέχνη»¹), δεν θα μπορούσε να μην ανθήσει εκεί όπου άνθησε και όπως άνθησε.

Μέσα στα ίδια χρόνια του 19ου αιώνα, το θέατρο λ.χ. είχε οδηγήσει στις κορυφές του εξεζητημένου τη σκηνογραφία², απέναντι σ' ένα κοινό αχόρταγο για θεατρικά τεχνάσματα που πε-

ριλαμβάναν μέσα στο «κουτί» της λεγόμενης ιταλικής σκηνης: πυρκαγιές, πλημμύρες, σεισμούς, ζώα όπως άλογα και ελέφαντες, και άλλα εντυπωσιακά συνονθυλεύματα. Η μουσική εξίσου (κι όχι μόνον η βιεννέζικη) έδειχνε με σαφήνεια να εγκαταλείπει τη μονοθεματικότητα των πετοβενικών συμφωνιών ή τη συστηματικότητα ανάπτυξης των σουμπερτιανών κουαρτέτων, για να ψάξει ανάλογα εντυπωσιακά εφέ σε οπερετικές πολυθεματικότητες (J. Strauss, G. Bizet) ή σε επιμειξίες συμφωνικής ορχήστρας, στρατιωτικής μπάντας και εκπυρσοκροτήσεων κανονιών (Τσαϊκόφσκι "Εισαγωγή 1812"). Κι ακόμα, η λογοτεχνία έδειχνε να χαιρείται στο έπακρο τις σχοινοτενείς εκφράσεις του Sully Prudhomme π.χ., όπως οι γραφικές τέχνες τα διακοσμητικά μοτίβα του Aubrey Beardsley, ενώ όλη η ερωτική επιστολογραφία της εποχής (περιλαμβανομένων και των γραμμάτων του Μαρξ και του Φρόυντ προς τις μελλοντικές τους συζύγους) παρέμενε κατάστικτη από εμβόλιμα ποιηματάκια, όπως τα επιστημονικά κείμενα, της ίδια πάντα περιόδου, κατάστικτα από λατινικά ρητά.

Ήταν η εποχή μιας σχετικά μακρόχρονης αστικής ειρήνης (κάτι ανάλογο ίσως με την «Pax Romana», για τα τέλη του 19ου αιώνα³). Η εποχή όπου τα μεσαιά κυρίως αστικά στρώματα αρχίζουν τις προσπάθειες τους στην κατανάλωση προϊόντων της αμφίσης, της διατροφής, της στέγασης και της κουλτούρας που ως τότε προοριζόντουσαν μόνο για την αριστοκρατία. Αυτόματως όλες οι αξίες τους χρίζονταν οικουμενικές⁴, κι όλα τα έργα τέχνης καλούνταν να πολλαπλασιαστούν σ' επαναλήψεις και μιμήσεις, και να εισέλθουν συλλήβδην σε κάθε νοικοκυριό: Τα αγάλματα των αρχαιοελληνικών θεοτήτων γίναν έτσι κορμοί από λαμπάτερ και μοτίβα σε ξυλόγλυπτες ντουλάπες· οι ζωοφόροι των ιωνικών θριγκών, στολίσματα σε πύλινες θερμάστρες· τα γοτθικά ανοίγματα, χώρισμα του σαλονιού από το χωλ. Τα αναγεννησιακά περιστύλια μεταφέρθηκαν στα εμπορικά ισόγεια, και οι μπαρόκ προσόψεις κατέληξαν στον τονισμό των πρώτων ορόφων των αστικών μεγάρων, ενώ απ' τις εισόδους των ιδίων μεγάρων ξεκινούσαν περίλαμπρα ροκοκό κλιμακοστάσια μέχρι τον δεύτερο ή τρίτο όροφο, για να εξελιχθούν σε σιδερένια ή πρόχειρα ξύλινα κλιμακοστάσια στους παραπάνω ορόφους —του υπηρετικού προσωπικού.

Το περίφημο σύνθημα «laissez faire», της οικονομίας, έμοιαζε να αφορά απολύτως και την αρχιτεκτονική. Ο πετυχημένος έμπορος, γιατρός ή δικηγόρος της εποχής, επεδίωκαν με την ίδια ματαιόδοξη επιμονή, να 'χουν για την επαγγελματική τους στέγη ή το διαμέρισμά τους, την αρχιτεκτονική του Gian Lorenzo Bernini ή του Lucas von Hilderbrandt π.χ. —την αρχιτεκτονική δηλαδή που είχε δοξαστεί μέσα στον 17ο αιώνα σαν αποκορύφωμα της κατασκευαστικής τέχνης των μεγάλων καθεδρικών και των ανακτόρων. Ξεκινώντας μ' αυτή την έφεση, πετύχαιναν να έχουν τελικά την αρχιτεκτονική των «Mietpalast» και των «Beamtenhaus», από τους μιμητές του Semper και του Hansen, καθώς και άλλων αρχιτεκτόνων της Ringstrasse⁵ ή των boulevards του Haussman.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών των τάσεων ή διεκδικήσεων δεν είναι μόνο οι διαβόητες επιμειξίες των αρχιτεκτονικών στιλ του τέλους του 19ου αιώνα· ούτε η αποκατάσταση κάποιου συγκεκριμένου συνοθυλευματικού τύπου, τον οποίο θα χαρακτήριζε με ακρίβεια ο όρος «κίτς», λίγο προτού αναφανούν τα ρεύματα του «φονξιοναλισμού» και του «διεθνούς στιλ» για να αναζητήσουν μιαν άλλη στιλιστική ταυτότητα στην αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα. Οι αναμειξίες Νεοκλασικισμού, Μπαρόκ και Αναγέννησης στις όψεις των κτιρίων, τα μεταλλικά φέροντα στοιχεία στο σκελετό τους, κι η μονομανία της συμμετρίας στη χάραξη των κατόψεών τους, αποτελούν περισσότερο συμπτώματα μιας γενικότερης τάσης· μιας τάσης μέσα στην οποία οι «novi homines» (ουσιαστικά οι νέοι κρατούντες των αστικών στρωμάτων) ζητούσαν από το ιστορικό παρελθόν τρόπους ικα-

νούς για να εμπλουτίσουν το παρόν και να εντυπώσουν σ' αυτό το πρόσωπο της δικής τους ύπαρξης, ώστε να αποκαταστήσουν, ακριβώς, μια δική τους ταυτότητα. Απέναντι στην «ευγενή και συναισθηματική» (noble et sentimentale) παλαιότερη αριστοκρατία, η επιτηδευμένη τους κομψότητα και η αισθησιαρχία (élégance et sensualité) ψάχνει για το κύρος και το στάτους της διάκρισης, και για συμβολική υποστήριξη της κυριαρχίας. Σ' ό,τι αφορά τα μεσοστρώματα όμως, και τους συνεχώς εκκινούντες πλην ποτέ καταφθάνοντες στην ευμάρεια και την κοινωνική διάκριση, πολλά παίζονται σε επίπεδο πραγματικής υστέρησης, μειονεκτικότητας, διαφοράς από τα σπουδαιοφανή πρότυπα, και αναπλήρωσή της στο φανταστικό και την ονειροπόληση —είτε ρομαντική και ανιδιοτελή, είτε διεκδικητική και υστερόβουλη, αλλ' οπωσδήποτε παρηγορητική για την ανασφάλεια, την αβεβαιότητα και την αντιφατικότητα αυτών των στρωμάτων.

Αν, έτσι, το «κίτς» αποτελεί ή χαρακτηρίζει κάτι συγκεκριμένο, αυτό δεν είναι τόσο ένας αρχιτεκτονικός ρυθμός ή κάποιο διακοσμητικό ρεύμα (ο εκπεσμός του Νεο-κλασικισμού λ.χ. ή η κατάχρηση της Art nouveau), όσο μια αγωνιώδης σκηνογραφία του φανταστικού, μια τάση γεφυρώματος των κοινωνικών διαφορών όσο και των ψυχολογικών στερήσεων μέσα από το χειμαρρώδες ανακάτεμα όλων των ρυθμών και των ρευμάτων, την κάλυψη όλων των κενών επιφανειών και τη θεοποίηση του «ερζάτς». (Μήπως στο καλύτερο καθρέφτισμα των φιλοδοξιών και των βλέψεων αυτών των στρωμάτων σ' εκείνη την εποχή, στο θέατρο, όλη η ζωή δεν είναι έτσι κι αλλιώς ένα όνειρο, όπου οι υποσιτιζόμενοι ηθοποιοί μετατρέπονται σε τρανούς άρχοντες με τη βοήθεια των μεγαλόσχημων χειρονομιών, και τα φτηνά σκηνικά σε μαρμαρένια παλάτια κάτω από διάφορα φωτιστικά εφέ). Αλλά αυτό ακριβώς το στοιχείο —η ψυχοκοινωνιολογική πρωτοκαθεδρία του φανταστικού μέσα στις διαμορφώσεις του κτισμένου περιβάλλοντος— κάνει το «κίτς» να ξεφύγει από τις πολύ συγκεκριμένες δεκαετίες 1870-1910, και να αποκτά ένα χαρακτήρα διαχρονικό και περιοδικό, που ξεκινά από πολύ παλιότερα κι επανεμφανίζεται βαθμιαία στις μέρες μας. (Από το τέλος του πολέμου εξάλλου η Ευρώπη διανύει μια περίοδο σχετικά μακρόχρονης «αστικής ειρήνης»).

Έτσι, πέρα από την εποχή που έδωσε τον συγκεκριμένο προσδιορισμό, θα μπορούσε κανείς να μιλήσει, αναχρονικά, για ένα «κίτς-γοτθικό», ένα «κίτς-ρομαντικό», ένα «κίτς-Henri II» κι ένα «κίτς των ελληνιστικών χρόνων», ή χρονικά προς το μπρος για ένα «κίτς του μεσοπολέμου» κι ένα «κίτς» στο οποίο τείνει σήμερα η λεγόμενη «post-modern» αρχιτεκτονική (με ποικιλοχρωμίες, συσχετισμούς των πιο αντίξοων υλικών συναρθρώσεις πολλαπλών ρυθμών του παρελθόντος και κατασκευές δισδιάστατων όψεων - σκηνικών, διαφορετικών από εκείνες που θα προέκυπταν μοιραία από τις κατόψεις).

Στα ακόμη πιο γενικά χαρακτηριστικά και τις εκδηλώσεις του άλλωστε, το «κίτς» μπορεί να θεωρηθεί σαν κάτι που ανθεκτικό μόνιμα σε περιόδους αφθονίας· κάτι που είναι η ίδια η πρόσβαση στην αφθονία, χαρακτηριζόμενο από μια δωρεάν υπέρβαση του λειτουργικού και του άμεσα χρήσιμου, μια σπάταλη πολυμορφία πραγμάτων που συνεχώς αρνούνται τη λιτότητα: Από το σταχτοδοχείο που περιέχει και αναπτήρα, ή το κλουβί που δεν περιέχει πουλί, μέχρι το αυτοκίνητο σε σχήμα «σάντουιτς με λουκάνικο» για να πουλάει «hot-dogs» έξω από τα πάρκα, ή τις συλλογές προϊόντων της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης —ραπτομηχανές που δεν δουλεύουν, ζυγαριές που δεν ζυγίζουν και γράφομηχανές που δεν γράφουν— μέσα σε διαμερίσματα με αλουμινένια κουφώματα και ξύλινη επένδυση της οροφής πάνω από το σοβάτισμα της πλάκας...

Το «κίτς», μ' άλλα λόγια, είναι η ετερογένεια ανυψωμένη σε τρόπο ζωής δραστήρια εκφραζόμενο στο χώρο· είναι η συνεχώς φορτιζόμενη σκηνογραφία του καθημερινού περιβάλλον-

τος, οι αλληπάλληλες απόπειρες για την εκπλήρωση μιας διαρκώς ελλειμματικής συνθήκης, την πραγμάτωση μιας φύσει ρευστής οπτασίας. Είναι το σκαλιστό χάλκινο ταψί στον τοίχο της τραπεζαρίας και η ανάγλυφη πιατέλα πάνω στον μπουφέ (ανίκανα να περιλάβουν οποιοδήποτε φαγητό) δίπλα σε κορνιζαρισμένες «ρεπροντουξιόν» από τις μπαλαρίνες του Degas· το «πόστερ» με τις κρινένιες δεσποινίδες που φωτογραφίζει ο Hamilton στο δωμάτιο με τα πλαστικά κομοδίνα και τα κεντητά ταγάρια στον τοίχο· η γλάστρα με το καλαθένιο περίβλημα πάνω σε ειδικό πιατάκι, πάνω σε πλαστικό πετσετάκι, πάνω στο νάυλον προστατευτικό κάλυμμα του τραπεζομάντηλου, πάνω στο τραπέζι του σαλονιού· η παραθαλάσσια κατοικία με τις στέγες από ελβετικό «chalet»· όλες εκείνες δηλαδή οι μιμήσεις προηγούμενων μιμήσεων και οι μείξεις τους —αγαλματάκια του πύργου του Αιφελ που θα μπορούσαν να 'χουν φτιαχτεί στο Χονγκ-Κόνγκ— εκθέματα ενός φανταστικού μουσείου που προβάλλουν για να δηλώσουν «κι εκεί ήμουν», «κι αυτό μου αρέσει», «αυτό είμαι» (με κατά ριπές σερβιρίσματα σημάνσεων που οδηγούν τη σημασία στην αποπληξία από πολυφαγία πλαστών εδεσμάτων).

Το πιο καθοριστικό πάντως στοιχείο των εκάστοτε συγκεκριμένων χωρικών διαμορφώσεων, για το «κιτς», παραμένει το ζήτημα μιας γενικότερης «συνειδησης - κιτς», έντρομης απέναντι στις άδειες επιφάνειες και τα καθαρά περιγράμματα (ή ό,τι άλλο δεν θα έπνεε «ούρια» στην κατεύθυνση του φανταστικού). Άσχετα αν, ιστορικά επίσης, μια τέτοια συνειδηση πρωτοδιατυπώθηκε τυπικά στο «κιτς» την εποχή των μετοχών της διώρυγας του Παναμά, της μεγάλης δόξας του Verdi, του όπιου της Σανγκάης, των ανατολίτικων μπιμπελό και των πρώτων «grands magasins», η εποχή των ταξιδιών στη σελήνη, των θριάμβων του Jean Michel Jarre, των ηλεκτρονικών gadgets, του ομαδικού τουρισμού και των εξοχικών κατοικιών, δεν είναι λιγότερο πρόσφορη για τα ίδια ποιοτικά χαρακτηριστικά της «συνειδησης - κιτς» —πάντα έτοιμης να σπεύσει σε αγχολυτικές ονειροπολήσεις πίσω και πέρα από τις σκηνογραφίες του χώρου· μιας συνειδησης του «μέσου ανθρώπου», διεκδικητικού και ανασφαλούς απέναντι στο κενό και τη σιωπή.

Αν αυτή η «συνειδηση» διαμορφώνεται και ισχύει μέσα από τα, ή μέσα στα, συμφέροντα της εκάστοτε κυρίαρχης ιδεολογίας, ή αν οφείλεται σε μια πηγαία ανθρώπινη τάση, για κάθε πέρασμα από την παρατεταμένη στέρηση στην επιφανειακή αφθονία, είναι ζήτημα πολύ απλό να ξεπεραστεί, αφού τέτοια «περάσματα» αφορούν πάντα διαιρεμένες σε κυρίαρχους και κυριαρχούμενους κοινωνίες. Σημασία έχει ότι και στην πρώτη ρητή εμφάνιση του «κιτς», όπως και στις μέρες μας, μια αίσθηση ότι η αφθονία συνεπάγεται την πρόοδο, η κατανάλωση επιφέρει την ευδαιμονία, και η ποσότητα επιτυγχάνει την ποιότητα, μοιάζει να είναι εξίσου διαδεδομένη και στηριγμένη σε μια ατέλειωτη *συναισθηματικότητα*, η οποία καταλύει και τις πιο φανερές αντιξοότητες, χωρώντας τα πάντα σε μια «μεγάλη καρδιά». Αυτή η συναισθηματικότητα και η εύκολη συγκίνηση είναι που αμβλύνουν τις αντιθέσεις ανάμεσα σε αντικείμενα και στιλ τα οποία συναθροίζονται μέσα στον ίδιο χώρο ή πάνω στην ίδια κατασκευή· αυτές στηρίζουν και προωθούν την ουσία του «κιτς», κι αυτές το καθιστούν, μ' άλλα λόγια, ένα μεταφερόμενο στην αρχιτεκτονική και τη διακόσμηση μελό.

Αν η πρώτη επίσημη περίοδος του «κιτς» έληξε κατά κάποιο τρόπο μέσα στις αιματηρές συγκρούσεις του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, όπως και μέσα από τις ποιητικές διακηρύξεις των «φονξιοναλιστών», τις σχεδόν παραληρηματικές διαμαρτυρίες του Loos, τη διεθνοποίηση των διαφόρων στιλ και την τυποποίηση των βιομηχανικών προϊόντων, τίποτα αντίστοιχο δεν φαίνεται να διαμορφώνεται μέσα στη σύγχρονη πολυπρόσωπη αφθονία. Καμιά κοινωνικοπολιτική πνοή δεν μοιάζει να κινητοποιεί εκ νέου τη λατρεία της στοιχειώδους γεωμετρικής

απλότητας, όπως καμιά βιομηχανική μαζικότητα δεν δείχνει να χρειάζεται την ανεπιτήδευτη λειτουργικότητα. (Ίσα-ίσα, που τα καινούργια υλικά μπορούν να παράγονται σε ιλιγγιώδεις ρυθμούς, με ταυτόχρονα περιπλοκότατους στολισμούς και μιμήσεις της χειρονακτικής μοναδικότητας).

Ακόμη και η ηλεκτρονική τεχνολογία, όταν παρέχεται για κατανάλωση και δεν αφορά ταξίδια στο διάστημα ή καταστροφική αποτελεσματικότητα πυραύλων, μπορεί θαυμάσια να επιτηδεύεται στο έπακρο. (Στην τελευταία ταινία «Τζέιμς Μποντ» π.χ., όταν ο ήρωας έχει μια συμβολική σύγκρουση με τον «κακό» πάνω σ' ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι, η μορφολογία του παιχνιδιού δεν είναι καθόλου εκείνη ενός απέριτου γεωμετρικού όγκου, με μια κεντρική οθόνη και τα κουμπιά για τον κάθε παίκτη, αλλά ένα τραπέζι ξυλόγλυπτο, με αναδιπλούμενες οβάλ οθόνες και προεξοχές μοχλών που βρίσκονται κοντύτερα στην art-nouveau, παρά στα γυμνά περιγράμματα των πρώτων παιχνιδιών της δεκαετίας του '60).

Μ' άλλα λόγια, η μνήμη της πρώτης μεταπολεμικής ανέχειας στις πρόσφατες κοινωνικές ανόδους είναι ακόμη αρκετά έντονη, για να μοιάζει θελκτική η οποιαδήποτε απλότητα. Αν είναι δε υπερβολικό το να μιλήσει κανείς για ένα επανερχόμενο τυπικό «κιτς», κι αν είναι επίσης υπερβολικό το να δεχτεί όλους τους αφορισμούς του Loos (για το ότι η άνοδος του πολιτισμού συνεπάγεται οπωσδήποτε την εξουδετέρωση των στολιδιών), η συνεχής συσσώρευση στολιδιών και η ακάθεκτη άνοδος της επιτήδευσης πρέπει πάντως να βάζουν κάποια ζητήματα ως προς τις κατευθύνσεις του πολιτισμού μας. Ζητήματα που πρέπει κυρίως να κατανοηθούν, κι όχι ν' αποτελέσουν στόχους πολεμικής ή αποδοχής άνευ όρων. Γιατί αν πρέπει για να πολεμηθεί η ακρισία και η κακογουστιά να εγκαταληφθεί και η ονειροπόληση, αυτό, ομολογώ, θα ήταν ένα πάρα πολύ σκληρό δίλημμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

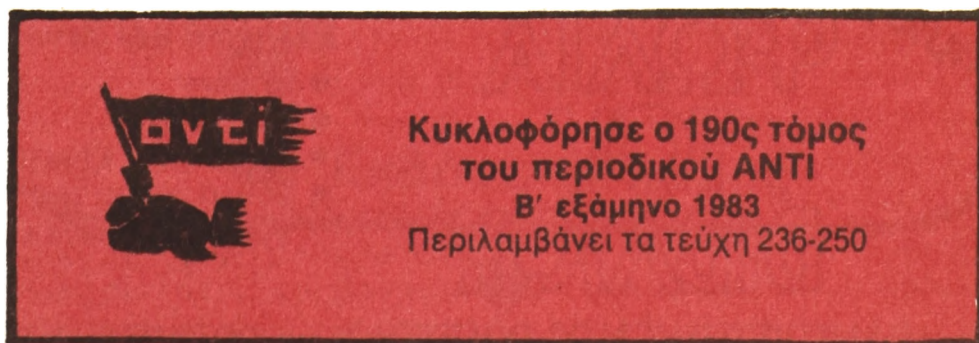
1. Μια τέχνη συνδεόμενη με την Τέχνη στη βάση της διαρκούς αντίθεσης, αφού οι μη συνειδητές επιλογές δεν προσφέρονται σε εκτιμήσεις και αξιολογήσεις. Όπως γράφει ο R. Scruton π.χ. «Το νόημα της αισθητικής εμπειρίας βρίσκεται ουσιαστικά στο τι είναι συνειδητό. Οι μη συνειδητοί καθορισμοί δεν μπορούν ν' αποτελέσουν το κλειδί της αντίδρασης απέναντι στο αισθητικό φαινόμενο, περισσότερο απ' ό,τι οι μη συνειδητοί καθορισμοί της αγάπης για τα μαθηματικά μπορούν ν' αποκαλύψουν την αξία μιας μαθηματικής απόδειξης...». Βλ. «The Aesthetics of Architecture», Methuen and Co, London σελ. 146. Και πρβλ. επίσης για σχετικά σχόλια περί «κιτς» στο άρθρο του A.A. Moles «Kitsch et son objet» στο Communications n° 13, 1969.

2. Και μάλιστα σε θέατρα όπως τα διασημότετα «Κόβεν Γκάρντεν» και «Ντρούρου Λέιν» του Λονδίνου.

3. Πράγμα μάλιστα που οδήγησε τον Σ. Φρόντ, σύμφωνα με τα μετέπειτα σχόλια του ίδιου, στο να αγνοήσει όλη την πλευρά της ανθρώπινης επιθετικότητας, μέχρι την έναρξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, παραμένοντας αποκλειστικά στις θεωρήσεις του ερωτικού ενστίκτου. (Βλ. E. Fromm «The Anatomy of Human Destructiveness», Fawcett ed. 1979, σ.σ. 486-7).

4. Χαρακτηριστικά, η σεξουαλική ψυχρότητα των μικροαστών κυριών, θεωρήθηκε από τον Φρόντ συνολικά ως γυναικεία ψυχρότητα.

5. Πρβλ. σχετικά σχόλια για την ευρύτερη διαμόρφωση, χωροθέτηση, λειτουργία μέσα στην εμπορευματική και οικονομική ζωή, αλλά και εκπεσμό των αριστοκρατικών παλατιών σε διάφορους τύπους αστικών μεγάρων, στο βιβλίο του C. Schorske «Fin-de-siècle Vienna», A.A. Knopf Inc., New York 1961, σ.σ. 60-1.

ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΙΔΙΑ

● Ο κ. Α.Θ. Φλώρος, απαντώντας στο άρθρο του συνεργάτη μας Γιάννη Η. Χάρη, «Μια από τα ίδια» (τχ. 259) μας έστειλε το κείμενο που δημοσιεύουμε. Ακολουθεί η απάντηση του συνεργάτη μας.

Προς
το Περιοδικό «Αντί»
Δημοχάρους 60 - Αθήνα

Ευχαριστώ τον κ. Γιάννη Χάρη για το ενδιαφέρον του να ασχοληθεί, αν και δεν είναι ειδικός, με το Λεξικό μου. Το ότι δεν είναι ειδικός το συμπεραίνω από το γεγονός ότι ούτε μια ετυμολογική παρατήρηση δεν κάνει ούτε σε ένα από τις τόσες χιλιάδες λήμματα του Λεξικού. Γι' αυτό σκέφτηκα πολύ αν θα έπρεπε να απαντήσω. Όλο το λιβελογράφημά του στάζει χολή, λες και είχαμε προηγούμενα. Στο υβριστικό του ύφος δε θα τον ακολουθήσω.

Αρχικά δηλώνω ότι το Λεξικό μου είναι κύρια ετυμολογικό, που τόσο πικρόχολα το ειρωνεύεται ο κ. Χάρης. Είναι Λεξικό ριζών, εξειδικευμένο και στην Ελλάδα μοναδικό στο είδος του. Στοχεύει στις δύσκολες ετυμολογικά λέξεις και απευθύνεται στους φιλόλογους και σε εκείνους που διαθέτουν γλωσσολογική όσφρηση και γεύση. Κυκλοφορεί πέντε χρόνια τώρα, είναι εγκεκριμένο από το ΚΕΜΕ και βρήκε πλατιά απήχηση στον κλάδο των εκπαιδευτικών. Στο χρονικό αυτό διάστημα γράφτηκαν πολλές εγκωμιαστικές κριτικές από ειδικούς και μη. Αν έχει την περιέργεια ο κ. Χάρης ας τις ζητήσει από τον Εκδοτικό Οίκο.

Στα 1983 τυπώθηκε ένα τομίδιο

σαν Παράρτημα του Λεξικού.

Και τώρα στις παρατηρήσεις του:

1. Τα λήμματα που είναι γνωστά δε χρειάζονται πραγματολογική ερμηνεία. Ποια πραγματολογική επεξήγηση χρειάζονται τα: γκαμήλα, καμουτσι, καμπάνα; Τα παραγεμισμένα δεν προσθέτουν τίποτε, ενώ αυξάνουν το κόστος του βιβλίου. Χρειάζονται όμως ετυμολογική διερεύνηση και ερμηνεία, πράγμα που το Λεξικό μου πλουσιοπάροχα και επιστημονικά τεκμηριωμένη παρέχει.

2. λήμμα γκαμήλα, χωρίς ερμηνευμα*

Απάντηση. Δίπλα στο λήμμα γράφονται: αρχαίο κάμηλος· η προέλευσή της είναι σημειτική: γαμ. Από την Ελληνική λέξη προέρχεται το λατίν. camelus και από αυτό το Γαλλικό chameau, Ιταλ. και Ισπαν. camello, Γερμαν. kamel.

3. Δεν υπάρχει λήμμα καμηλοπάρδαλη

Απ. Γι' αυτήν ο αναγνώστης θα ανατρέξει στα συνθετικά της: καμήλα - πάρδαλη.

4. Καμιζόλα... ποκάμισο - και ευτυχώς, δεν υπάρχει λ. ποκάμισο.

Απ. Αν κοίταζε στη σελ. 532 το λήμμα πουκάμισο, θα έβλεπε: η λέξη από το λατίν. camisia, ίσως Γαλατικής προέλευσης· ρίζα: kem-, από την οποία προέρχονται τα Ιταλ. camisia, camiciola (= καμιζόλα). Οι λέξεις πουκάμισο και καμιζόλα έχουν κοινή ρίζα.

5. λ. καπνοδόχος δεν υπάρχει.

Απ. Σκοπός του Λεξικού μου δεν είναι η λεξικογράφηση όλων των λέξεων, αλλά μόνο εκείνων που η ετυμολογία τους είναι δύσκολη. Για την καπνοδόχο ο αναγνώστης θα ανατρέξει στα λ. καπνός και δέχομαι.

6. Το καμινέτο και αυτό ανερμήνευτο.

Απ. Το καμινέτο δε χρειάζεται διασάφηση. Είναι όμως αναγκαία η ετυμολογική του προέλευση. Η λέξη είναι αντιδάνειο, γιατί προέρχεται, βέβαια, από την Ιταλική λέξη caminetto, αλλά αυτή βγαίνει από το μεσαιων. καμίνιον, υποκοριστικό του αρχ. κάμινος· ρίζα: kaw-βλ. καίω.

7. Προς τι η παραπομπή;

Απ. Εδώ, όπως και στο λ. καμπή, φαίνεται το άσχετο και η αδαημοσύνη του κ. Χάρη. Το καίω και το καμινέτο έχουν κοινή ετυμολογική ρίζα. Επίσης τα καμπή και καμάρα προέρχονται από τη

ρίζα kamb-(καμπή, κάμπω, καμάρα, κάμνω, καμπύλος, σκαμβός· λατίν. camera, camerarium.

8. και το λ. καμουτσι... Αλλά ούτως ή άλλως, λήμμα μάλιστα στο Λεξικό Φλώρου δεν υπάρχει.

Απ. Ανακρίβεια. Υπάρχει στο Παράρτημα: μάλιστα η, αρχ. μαστιγ /ρίζα: sei-, απ' όπου παράγονται: ιμάς, ιμάσθλη, ιμά, ιμάσσω· λατίν. seta ή saeta = σκληρή τρίχα.

Στα λ. καμουτσι και καμπάνα υπάρχει ετυμολογική εξήγηση.

Το καμπαναριό γράφεται με ει, γιατί είναι τεμενικό (βλ. Α. Θ. Φλώρου Γραμματική Αρχ. Ελλην. Γλ. σελ. 133).

Στο καμπανίζω που είναι μεσαιωνικό έγραψα τη μεσαιωνική σημασία του.

9. και η καμπή; Γνωστή!

Απ. Βέβαια γνωστή και δεν παρουσιάζει καμιά δυσκολία. Το κάμπια όμως παρουσιάζει. Έγινε αναλογικά προς τα -α όπως άκρη /άκρια, φώκη /φώκια, όπως γράφω στο Παράρτημα και στο λ. κάμπια.

10. Για το αν είμαι Σύμβουλος μεγάλος ή μικρός ο κ. Χάρης δεν είναι αρμόδιος να με κρίνει. Δεν ξέρω ποια επιστήμη θεραπεύει. Στον τηλεφ. κατάλογο είδα ότι είναι Επιμελητής Εκδόσεων. Δηλαδή;

Έχω γράψει δεκαπέντε (15) επιστημονικές εργασίες στο με διεθνή προβολή επιστημονικό περιοδικό της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων «Πλάτων» καθώς και δώδεκα (12) βιβλία.

Τα Ελληνικά μου δεν είναι αγκυλωμένα περισσότερο από τα δικά του.

Δεν είναι προχειρογράφημα το Λεξικό μου κ. Χάρη, στο οποίο δε βρήκατε ούτε ένα θετικό σημείο.

Θα τελειώσω με κάτι που λέει ο Έντγκαρ Πόε: «Ο Βορκαλίνι μας διηγείται πως ο Ζωίλος κατάρκινε δριμύτατα μπροστά στον Απόλλωνα κάποιο βιβλίο. Ο Απόλλωνας τότε του είπε: Καλά! Μου μίλησες για τα ελαττώματά του· πες μου τώρα και κάτι για τα προτερήματά του.

Ο Ζωίλος του απάντησε ότι η δουλειά του είναι να ασχολείται μόνο με τα ελαττώματα. Ο Απόλλωνας τότε του έβαλε στο χέρι ένα σάκο γεμάτο σιτάρι αλύχινστο και τον καταδίκασε να το λυχνίσει.

Ύστερα απ' όλα αυτά ο ανα-

γνώστης ασφαλώς θα βγάλει τα αναγκαία συμπεράσματα.

Με τιμή

Αθαν. Θ. Φλώρος

Επίτ. Εκπαιδ. Σύμβουλος

Χαλάνδρι 28-4-84

* Τις παρατηρήσεις του κ. Χάρη τις έχω βάλει με πλάγια.

● Και η απάντηση του συνεργάτη μας Γιάννη Η. Χάρη:

Στο επίμαχο σημείωμά μου (τεύχ. 259, σ. 43) έγραφα, σε υποσημείωση (στήλη β', σημ. 1), ότι η επιφάνεια (οικονομική, πολιτική κτλ.) του εκδότη του λεξικού Φλώρου, η οποία αναδειχνει και υποδειχνει και εμμέσως, έστω, επιβάλλει στην αγορά το έργο αυτό, αποτελεί, τελικά, λόγο ικανό για να ασχοληθεί κανείς μαζί του. Έπρεπε, φαίνεται, να είμαι περισσότερο κατηγορηματικός, ώστε να μη χρειάζεται τώρα να επανέλθω.

Είχα εξετάσει δειγματοληπτικά δύο σελίδες, και η σοδειά ήταν πλουσιότατη και, κυρίως, αντιπροσωπευτική. Δεν είναι λοιπόν απαραίτητο να διαβάσει κανείς «τις (sic) τόσες χιλιάδες λήμματα του Λεξικού» για να διαπιστώσει:

(α) την πλημμελέστατη τυπογραφική επιμέλεια της έκδοσης, που μαζί με τα πλήθος τυπογραφικά σφάλματα δυσχεραίνει την παρακολούθηση και τη χρήση του λεξικού·

(β) τα σαρδανάπαλα και ασύντακτα ελληνικά (αυτά ονόμασα «αγκυλωμένα» ελληνικά, κ. Φλώρο, και φρόντισα μάλιστα να τα επισημάνω, με υπογραμμίσεις και σχετική σημείωση, με άφθονα sic, ενώ σε δύο περιπτώσεις—στα λ. καμπαρέ και καμπινές—υπέδειξα, μέσα σε αγκύλες, ποι οδηγείται το νόημα από τις ασυνταξίες·

(γ) την έλλειψη κριτηρίων στην κατάρτιση του ληματολογίου (υπάρχει λ.χ. λήμμα καμπ, όχι όμως καμπαντίνα)·

(δ) την ανύπαρκτη ή ελλιπέστατη ή παραπλανητική ερμηνεία των λημμάτων.

Έπειτα από όλα αυτά, τι σημαίνει πλέον «προχειρογράφημα», κατά τον κ. Φλώρο, άγνωστο.

Οφείλω λοιπόν να επανέλθω, και θα τον παρακολουθήσω σημείο προς σημείο.

Προηγουμένως χρωστώ ένα θαυμαστικό στην καταστατική

στον
ημιοροφο

ΦΩΛΙΑ
ΤΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ

Ελληνικά και Ξενόγλωσσα Βιβλία

- Ιστορία
- Πολιτική
- Κοινωνικές Επιστήμες
- Ειδικό τμήμα της Αρχαίας Ελληνικής και Ρωμαϊκής Ιστορίας και Κλασικής Φιλολογίας. Loeb classical library, Oxford University Press, Belles Lettres κτλ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 25-29(ΣΤΟΑ) ☎ 3231703-3229560

αρχή του λεξικού του, όπως τη διατυπώνει τώρα: το λεξικό «στοχεύει (sic) στις δύσκολες ετυμολογικά λέξεις και απευθύνεται στους φιλόλογους (sic) και σε εκείνους που διαθέτουν γλωσσολογική όσφρηση και γεύση (chic)». Περίεργη αρχή, που αναθεωρεί, πάντως, τα γραφόμενα στον πρόλογο (σ. Χ: «θα ικανοποιήσει μαθητές, φοιτητές, καθηγητές και γενικά κάθε μορφωμένο που έχει γλωσσικά διαφέροντα»).

1. Μάταιο να συζητούμε εδώ ποια λήμματα είναι γνωστά και αν χρειάζονται ή όχι ερμηνεία, ακόμη και όταν είναι γνωστά. Λεξικό του είναι του κ. Φλώρου, ό,τι θέλει κάνει.

Και καλά η καμήλα, το καμουτσι και η καμπάνα, αλλά το καμψαύκι; Εξίσου γνωστό; —Και ας αφήσουμε το πόσο επαρκές είναι το ερμηνευμα, η «πραγματολογική (sic) ερμηνεία», όταν υπάρχει (π.χ. στα λ. *καμουχί* και, κυρίως, *καμιζόλα*).

2. Λήμμα *καμήλα*, κ. Φλώρο, όχι *γκαμήλα*, άλλο είναι το λ. *γκαμήλα* στο λεξικό σας, κι άλλα γράφονται εκεί —ας αντιγράψουμε σωστά, τουλάχιστον τα δικά μας γραφτά. Με την ευκαιρία: το ότι υπάρχει και λήμμα *γκαμήλα* και λήμμα *καμήλα* δεν σημαίνει απλώς πολυτέλεια, πλεονασμό, μαζί με το ότι δεν υπάρχει και παραπομπή από το ένα λήμμα στο άλλο σημαίνει —να το, κ. Φλώρο— προχειρογραφία.

Όσο για την «απάντηση», η ετυμολόγηση δεν αποτελεί, βεβαίως, ερμηνευμα.

3. Όστε «ο αναγνώστης θα ανατρέξει στα συνθετικά της». Και χωρά αυτό στη δεοντολογία ενός λεξικού; (Και, με την ευκαιρία, σε ποια συνθετικά της θα βρει την *καμπαντίνα*;)

Έστω. Έστω ότι αναγνωρίζει ο αναγνώστης τα συνθετικά, μολονότι η λέξη *πάρδαλη*, θα συμφωνήσει και ο κ. Φλώρος, δεν κοινολεκτείται. Λήμμα *πάρδαλη*, ωστόσο, δεν υπάρχει στο λεξικό του κ. Φλώρου!

Μήπως, λοιπόν, *παρδάλα*; Δηλαδή «το πουλί ασπρόκωλος (βλ. *παρδαλός*)»; Άρα *καμψαύκι* = κάτι μεταξύ *καμήλας* και *πουλιού*; *Καμήλα*, ας πούμε, φτερωτή ή *καμήλα ασπρόκωλη*; Και ο *ασπρόκωλος*; Λήμμα τέτοιο δεν υπάρχει, αλλά «ο αναγνώστης θα ανατρέξει στα συνθετικά του».)

Ας δούμε όμως και το λ. *παρδαλός*. Αντιγράφω: «επίθετο, ποικιλόχρωμος. 2) μεταφ. ασαφής. Φράση: *Μας τα είπε παρδαλά* (= σκοτεινά). Με ηθική έννοια λέγεται για γυναίκες που δεν είναι ηθικές: "Αυτή είναι παρδαλή". Η λέξη προέρχεται από το αρχ. η *πάρδαλις*. Κατά τον Α-ρίωνα *πάρδαλις* είναι το θηλυκό θηρίο και *πόρδαλις* το αρσενικό. Το *παρδαλός* φαίνεται ότι προέρχεται από τη διαφορετική γραφή

πάρδαλος. Από το αρσεν. έγινε το θηλ. η *παρδάλα* (= το πουλί ασπρόκωλος)». Αυτά.

Ας ξαναπροσπαθήσουμε να φτιάξουμε μια *καμψαύκι*: *Καμήλα* (α) *ποικιλόχρωμη* ή (β) *ασαφής*, μάλλον δεν είναι. (γ) *Επιτατικό*, μήπως, της «*παρδαλής*» γυναίκας; από την ύβρη, λ.χ., «α, μωρή *γκαμήλα*»; (δ) *Μήπως* ιδιαίτερα άγρια *καμήλα*, δηλ. «*καμήλα-θηλυκό θηρίο*»; *θηλυκό*; Και το οριστικό άρθρο; «*Το θηλυκό θηρίο*»; Είδος αρχαίον, που είναι *πάρδαλις*; Και πώς ονομάζεται; —Αυτά τα παιχνίδια μάς παίζουν τα ελληνικά μας, κ. Φλώρο). Άγνωστο, τελικά. Πάλι στον ασπρόκωλο καταλήξαμε και *καμψαύκι* δεν είδαμε.

Ας σοβαρευτούμε, κ. Φλώρο, πολύ *παρδαλά* τα λέμε πια.

4. Και βέβαια είχα κοιτάξει τη σ. 532, έντρομος μήπως βρω (όλα τα περιμένα πια!) λήμμα (επαναλαμβάνω) *ποκάμισο*, και είδα με ανακούφιση το *πουκάμισο* με τα σχετικά. Η σημείωσή μου τεκμηριώνει λοιπόν την εισαγωγική μου παρατήρηση περί υπεραφθονίας τυπογραφικών σφαλμάτων. Απλώς. Το κυρίως σχόλιό μου αφορούσε και αφορά την «πραγματολογική επεξήγηση» (για να συνεννοούμαστε), όπου *καμιζόλα* = «είδος ενδύματος»!

5. Το θαυμαστικό που σημειώθηκε και στο 3.

6. Ούτε το *καμινέτο*, είδος σχεδόν ανύπαρκτο σήμερα, χρειάζεται διασάφηση; Καλώς. (Τα υπόλοιπα δεν μας αφορούν εδώ, ας μην κουράζεται ο κ. Φλώρος να τα αντιγράφει —και πάντοτε με λάθη.)

7. Έγραφα, και επαναλαμβάνω, ότι ούτε το λ. *καμίνι* επεξηγείται (αχρείαστο κι αυτό), παρά σημειώνεται ότι είναι «υποκορ. του αρχ. η *κάμιнос*», και δεν υπάρχει ούτε λήμμα *κάμιнос*. Έπειτα από όλα αυτά, προς τι μια *παραπομπή για την κοινή ρίζα*;

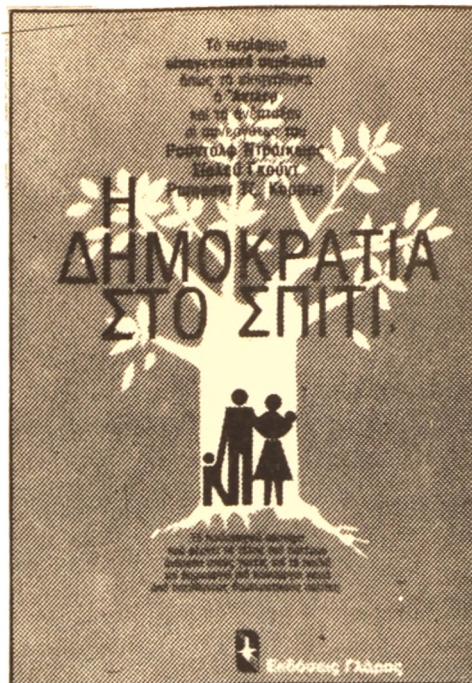
Αυτό σημαίνει προχειρογράφημα, κ. Φλώρο, αυτό, και «αδαημοσύνη».

8. Ας ελέγξει ο κ. Φλώρος τον εκδότη του για το ότι το λεξικό του δεν συνοδεύεται σ' όλα τα βιβλιοπωλεία από το Παράρτημά του (που κυκλοφόρησε, άλλωστε, πέρυσι).

Εν πάση περιπτώσει, σημειώνω ότι το «*καμουτσι*» δεν επεξηγείται με τη λέξη «*μάστιγα*» *μάστιγα*, σήμερα, δεν λέμε το *καμουτσι*. (Και συμπλήρωνα, απλώς, ότι λήμμα *μάστιγα* δεν υπάρχει. Και επανέρχομαι, για να σημειώσω ότι ούτε στο Παράρτημα επεξηγείται η *μάστιγα*, άρα και το *καμουτσι*!)

Όσο για το *καμπαναριό*, ας μου επιτραπεί να εμπιστευόμαι τον Μανόλη Τριανταφυλλίδη, λ.χ., περισσότερο από τον κ. Φλώρο.

Και για το μεσαιωνικό (μόνο;) *καμπανίζω*, όπου σημειώνεται

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Τό πρώτο βιβλίο πού βάζει σέ εφαρμογή
τις αρχές τής δημοκρατίας
μέσα στήν ίδια τήν οικογενειακή ζωή.
Άπλό, ανθρώπινο
καί γεμάτο ζωντανά καθημερινά παραδείγματα,
γραμμένο από
τόν Ρ. Ντράικωρς καί τούς συνεργάτες του,
δείχνει στους γονείς πώς,
μέσα από τήν άσυνεννοησία, τή σύγκρουση
καί τό χάος,
νά φτάνουν σέ αποφάσεις αποδεκτές
άπ' όλα τά οικογενειακά μέλη
καί νά μετατρέπουν τήν οικογενειακή ζωή
σέ μιά εύχάριστη
καί δημιουργική έμπειρία.
Τό βασικό όργανο γιά νά λειτουργήσει
ή δημοκρατία στό σπίτι
είναι τό **οικογενειακό συμβούλιο**, πού
• αποτελεί τόν ασφαλέστερο τρόπο
γιά τήν ανάπτυξη καί διατήρηση
τής οικογενειακής άρμονίας,
• επιτρέπει σέ όλα τά μέλη τής οικογένειας
νά παίρνουν μέρος
στή διαμόρφωση τών αποφάσεων καί
• πιστεύει ότι όλοι μέσα στήν οικογένεια
είναι ίσοι
καί σάν ίσοι πρέπει ν' αντιμετωπίζονται.

Τό **οικογενειακό συμβούλιο**
άποτελεί από μόνο του ένα παρορμητικό
καί ένθαρρυντικό πρόγραμμα
γιά κάθε γονιό πού νιώθει
ότι δυσκολεύεται νά τά θγάξει πέρα
μέ τις απαιτήσεις
τής σύγχρονης οικογενειακής ζωής
καί θέλει νά θεμελιώσει
μιά ισότιμη καί άρμονική σχέση
ανάμεσα σέ όλα τά μέλη
πού συνθέτουν τήν οικογενειακή κοινότητα.

Εκδόσεις Γλάρος

ANDREA DWORKIN ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΥΤΟΠΙΑ
Νικηταρά 8-10 ΑΘΗΝΑ
τηλ: 36.38.696

ANTRE ΜΠΡΕΤΟΝ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

NORMAN ΜΑΙΗΛΕΡ

Ο απεσταλμένος
ενός μανιακού

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΗΛΙΑΣ Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΝΙΔΗΣ

ΟΙ ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ Ο ΤΟΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
Ο ΕΝΑΣ ΣΧΗΡΗΣΤΟΣ ΤΟΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Αναξαγόρα 1 - 105 52 Αθήνα
Τηλ. 52.46.241

μόνο η μεσαιωνική σημασία του, δηλαδή ό,τι ακριβώς μπορούσε (ή έπρεπε) να παραλειφθεί από ένα σύγχρονο λεξικό, τι περί Μεσαιώνας, λοιπόν, να πει κανείς;

9. Εννοούσα, κ. Φλώρο, και εννοώ ότι η κάμπια επεξηγείται διά της κάμψης, δεν υπάρχει δηλαδή ούτε εδώ (και, όπως βλέπω τώρα, ούτε στο Παράρτημα) «πραγματολογική επεξήγηση».

10. Σε άλλο κείμενο, άλλου και αλλού, θα διάβασε ο κ. Φλώρος τα περί «μικρού και μεγάλου Συμβούλου» ας θυμηθεί και ας απευθυνθεί αρμοδίως.

Και επειδή φοβούμαι πως ούτε αυτή τη φορά θα γίνω κατανοητός, παρ' όλα όσα σημείωσα, δέχομαι να λιχνίζω όσα σακιά σιτάρι θέλει ο κ. Φλώρος ή ο Απόλλων, αρκεί να πάρει ο αέρας τ' άχυρα μακριά.

Γιάννης Η. Χάρης
επιμελητής εκδόσεων
(«ο αναγνώστης θα ανατρέξει στα συνθετικά τους»)

ΥΓ. Ας εκμεταλλευτώ την ευκαιρία να κάμω δυο μικροδιορθώσεις στο επίμαχο σημειώμά μου. Στην υποσημείωση της α' στήλης, στον 5ο στίχο, η «θέση τους» να γίνει «θέση του» και στην τελευταία πρόταση («Τεχνικοί λόγοι...»), την αναγκαία προσθήκη του περιοδικού έπειτα από τη δεύτερη αναβολή, να διορθωθεί το «στη συνέχεια» και το «παρόλη» (παρ' όλη).

ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΑ ΚΡΑΜΑΤΑ

● Από τους κ. Γκυ Μπρις, Τάκη Βίγλα και Ν. Καφούσια πήραμε την επιστολή που ακολουθεί. Ανεφέρεται σε σχετικό ρεπορτάζ του ANTI για τα οδοντιατρικά κράματα.

Στο τεύχος της 16.3 και 15.3 αντίστοιχα και με τίτλο «Το σκάνδαλο των οδοντιατρικών κραμάτων, του "κτλ." του ΑΥΣ και της ΑΔΑ» δημοσιεύτηκε ρεπορτάζ σχετικά με την ποιότητα των οδοντιατρικών κραμάτων, που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα.

Η άκριτη προβολή επιστημονικών θέσεων από τα μέσα πλατιάς ενημέρωσης, πέρα από το στοιχείο της προχειρότητας, περικλείει τον κίνδυνο να προκαλέσει λαθεμένες εντυπώσεις και να λειτουργήσει, με τη μορφή κινδυνολογίας, με απρόσμενες για το αναγνωστικό κοινό συνέπειες.

Στίβος διακίνησης των επιστημονικών απόψεων είναι τα επιστημονικά συνέδρια, όπου οι απόψεις μπορούν να ζυμωθούν, να αντικριθούν και να διαμορφωθούν, από τους κατά τεκμήριο ειδικούς, πριν δουν το φως της ευρείας δημοσιότητας. Οποιαδήποτε παράκαμψη της ορθόδοξης αυτής τακτικής, έχει αποτέλεσμα τελείως διαφορετικό από το επιδιωκόμενο —όταν φυσικά δεν κινείται από ταπεινά ελατήρια, όπως δημιουργία εντυπώσεων κτλ.— Το παρελθόν άλλωστε είναι πλούσιο σε τέτοια παραδείγματα (νερό Καματερού κτλ.).

Είμαστε αντίθετοι με τη δημοσιογραφία αυτής της μορφής και πιστεύουμε ότι χρειάστηκε τουλάχιστο αρκετή δόση αφέλειας προκειμένου να παραχωρήσετε τις στήλες σας σ' ένα τέτοιου είδους δημοσίευμα. Αυτός είναι και ο λόγος όπου πέρα από τη διαμαρτυρία μας παραθέτουμε και μερικά στοιχεία ως προς την ουσία της καταγγελίας. Τα στοιχεία συγκέντρωσε, μετά από αλληλογραφία μαζί τους, η αρμόδια επιτροπή που έγκαιρα σύστησε το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας (Υπουργός Παρασκευάς Αυγερινός). Στην επιτροπή μετείχαν οι:

- Δρ. Άγγελος Αγγελόπουλος - Καθηγητής Στοματολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών (Πρόεδρος).
- Δρ. Γκυ Μπρις - Πρόεδρος της Ε.Ο.Ο.
- Ανδρέας Τσούτσος - Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών - Τομέας Προσθετολογίας
- Νίκος Καφούσιος - Αντιπρόεδρος Ο.Σ.Α., Λέκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών - Τομέας Προσθετολογίας
- Δρ. Γ. Παπαδημητρίου - Λέκτορας Πολυτεχνείου στον τομέα της Μεταλογωνσίας
- Δρ. Θέμις Παραδέλης - Φυσικός - Ερευνητής του κέντρου Ατομικής Ενέργειας «Δημόκριτος»
- Σοφία Σταρόγιαννη - Υπάλληλος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Εξάλλου σήμερα στα πλαίσια πάντα της προσπάθειας για έλεγχο και τυποποίηση των οδοντιατρικών φαρμάκων και υλικών συστήθηκε μόνιμη επιτροπή στον Εθνικό Οργανισμό Φαρμάκων από συναδέλφους μας, που παρακολουθεί και γνωμοδοτεί σχετικά.

Σας δίνουμε λοιπόν τα στοιχεία αυτά, όπου χωρίς να εμπλέκουν τον αναγνώστη στους επιστημονικούς λαβύρινθους των συνεδριακών συζητήσεων και αντεγκλήσεων νομίζουμε, ότι παρουσιάζουν την κατάσταση όπως αυτή έχει σήμερα σε μια σειρά από Κράτη με υψηλή τεχνολογία και σύγχρονες μεθόδους.

1. Υπουργείο Υγιεινής της Ε.Σ.Σ.Δ. 17.11.1982
«... Για την κατασκευή οδοντικών προσθέσεων, χρησιμοποιούνται κράματα από ανοξείδωτο χάλυβα, χρωμιοκοβάλτιο, αργυρο-παλλάδιο και χρυσό. Όλα τα παραπάνω κράματα χρησιμοποιούνται μετά από ευρύτατες κλινικές και βιολογικές δοκιμές σε ζώα (τοξικολογικές, αλλεργικές, καρκινολογικές κτλ.).»

2. Γερμανική Οδοντιατρική Ομοσπονδία 1982 (Ομοσπονδιακή Γερμανία).

«... Κράματα Ag-Pd: Εκφράζονται σκέψεις πάνω σε λάθη επεξεργασίας αυτών των κραμάτων από τα οδοντοτεχνικά εργαστήρια, ενώ δεν αποκλείονται βιολογικά μειονεκτικές επιδράσεις στην περίπτωση συνδυασμού αυτών των κραμάτων με άλλα κράματα (πολυμεταλλισμός).

Κράματα Co-Cr: Αυτά τα κράματα χρησιμοποιούνται σε μεγάλη έκταση στις μερικές οδοντοστοιχίες, δεν είναι όμως κατάλληλα για στεφάνες και γέφυρες.

Μη πολύτιμα κράματα για μεταλλοκεραμική: «... Χωρίς ομοφωνία συζητείται η δυνατότητα τοξικής βλάβης του ασθενή από το βυρίλλιο που υπάρχει σε μερικά απ' αυτά τα κράματα. Για κράματα χωρίς βυρίλλιο δεν μπαίνει θέμα. Μια πιθανή βλάβη του οδοντοτεχνίτη από τη σκόνη του νικελίου που περιέχεται

σ' αυτά τα κράματα και χαρακτηρίζεται καρκινογόνος, μπορεί ν' αποφευχθεί με τα κατάλληλα μέσα προφύλαξης...»

3. Υπουργείο Υγείας της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας 14.10.1982.

«... Στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας επιτρέπεται η χρήση, σε ασθενείς, των ακόλουθων κραμάτων:

Χρυσοπλατίνας, Αργύρου-Παλλάδιου, Χρωμίου-νικελίου για μεταλλοκεραμική. Τα χρυσοκράματα έχουν αποδειχθεί, εδώ και δεκαετίες, τα ευνοϊκότερα υλικά για προσθετικές εργασίες. Τα ίδια αποτελέσματα, με πείρα δεκαετιών, υπάρχουν για τα κράματα αργύρου-παλλάδιου.

Σχετικά με τα κράματα χρωμίου-νικελίου βρισκόμαστε ακόμα στο στάδιο της δοκιμής. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν αρνητικά αποτελέσματα με το προβληματικό νικέλιο, γίνονται όμως, αυτόν τον καιρό, πειραματικές έρευνες για τη βιοσυμβατότητα των χρωμιο-νικελιούχων κραμάτων, σαν υλικό γεφυρών και στεφανών. Αλλεργίες απέναντι στο νικέλιο και το χρώμιο, που να οφείλονται σε προσθετικές εργασίες, είναι πολύ σπάνιες και δεν παίζουν κάποιο πρακτικό ρόλο...»

4. Σκανδιναβικό Ινστιτούτο Οδοντιατρικών υλικών. OSLO 20.12.1982.

«... Το Σκανδιναβικό Ινστιτούτο οδοντιατρικών υλικών, έκανε τελευταία μία έρευνα της διεθνούς βιβλιογραφίας πάνω στο θέμα της βιοσυμβατότητας των οδοντιατρικών κραμάτων, η οποία δημοσιεύτηκε στο Int. Dental Journal, Μάρτιο του 1983. Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας είναι:

- * Τοξικότητα. Η τοξικότητα των κραμάτων στον άνθρωπο μπορεί να εμφανιστεί στις εξής περιπτώσεις: α) Κατά την κατεργασία στα οδοντοτεχνικά εργαστήρια.
- β) Από τη διάβρωση που μπορούν να υποστούν μέσα στη στοματική κοιλότητα. Συνήθως τα μέταλλα είναι ακίνδυνα απ' αυτή την άποψη, εκτός από το νικέλιο, το κοβάλτιο και τον υδράργυρο, που μπορεί να είναι αλλεργιογόνα. Στο σημείο αυτό η βιβλιογραφία είναι φτωχή. Κινδύνους επίσης συνεπάγεται το βυρίλλιο, ιδιαίτερα για τους οδοντοτεχνίτες και οπωσδήποτε το κάδμιο.

* Τοπικός ερεθισμός: Ο τοπικός ερεθισμός που προκαλείται από τη παρουσία στο στόμα των διαφόρων κραμάτων, δύσκολα ξεχωρίζει από τον τοπικό ερεθισμό που προκαλεί η ίδια η πρόσθεση. Όταν τοποθετούνται στο στόμα διαφορετικά μέταλλα ή κράματα αυξάνονται οι πιθανότητες εμφάνισης υψηλών ρεμάτων. Μερικά από τα μη ευγενή κράματα έχουν πολύπλοκες μεταλλογραφικές δομές, που μπορεί να προκαλέσουν τη δημιουργία γαβανικών στοιχείων με συνέπεια λευκοπλακία.

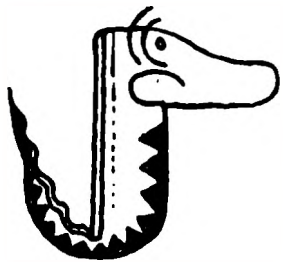
* Καρκινογένεση. Δεν έχει αναφερθεί καρκίνος συνδυασμένος με τη χρήση μη πολύτιμων κραμάτων στην προσθετική. Ορισμένα πάτωμα μέταλλα όπως το νικέλιο και το χρώμιο είναι δυνητικά καρκινογόνα.

* Αλλεργία: Ορισμένα από τα στατικά των κραμάτων είναι πράγματι αλλεργιογόνα. Το νικέλιο και το κοβάλτιο προκαλούν αλλεργίες συχνότερα απ' ό,τι τα άλλα μέτα

λα. Το σοβαρότερο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπίσει ο οδοντίατρος, είναι η ενδεχόμενη αλλεργική αντίδραση του ασθενή στα τρία μέταλλα (Ni, Cr, Co), που περιέχονται στα μη πολύτιμα κράματα...».

Γκυ Μπρις, Πρόεδρος και Επιστημονικός Υπεύθυνος της Ελληνικής Οδοντιατρικής Ομοσπονδίας.

Τάκης Βιγλας, Πρόεδρος του Οδοντιατρικού Συλλόγου Αττικής. Νίκος Καφούσις, Επιστημονικός Υπεύθυνος και Αντιπρόεδρος του Οδοντιατρικού Συλλόγου Αττικής, Λέκτωρ του Οδοντιατρικού Τμήματος της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας.

ΥΓΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ

• Στο διήμερο που διοργάνωσε το ANTI για την Υγεία και τις εισηγήσεις αναφέρονται οι επιστολές που ακολουθούν.

Το πρώτο γράμμα από τον αναγνώστη μας Δημήτρη Μπούπια φοιτητή της Ιατρικής στην Ουάσιγκτον, που θεωρεί βασική προϋπόθεση για την αλλαγή στην ιατρική εκπαίδευση τη «δουλειά και όχι τα ευχολόγια»:

Αγαπητό Αντί,

Δεν χρειάζεται να είναι κανείς ειδικός για να κρίνει ότι η κλινική ιατρική δεν διδάσκεται από το αμφιθέατρο αλλά στο νοσοκομείο, δίπλα στο κρεβάτι του αρρώστου. Στη χώρα μας γίνεται το αντίθετο.

Ποιος αλήθεια θα πληρώσει για τα πιθανά σφάλματα και την ψυχική οδύνη του νέου γιατρού στο αγροτικό ή στο εξωτερικό ιατρείο, που τρέμει στην ιδέα του έκτακτου περιστατικού, που φοβάται τον άρρωστο περισσότερο από ό,τι αυτός την αρρώστια του;

Σε άλλες χώρες, το πτυχίο της Ιατρικής απλά δίνει στον κάτοχό του το δικαίωμα να αρχίσει να μαθαίνει την Ιατρική σε Νοσοκομεία με ειδικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Στη χώρα μας, το πτυχίο σου δίνει το δικαίωμα ή σε υποχρεώνει, να κάνεις το γιατρό στέλνοντάς σε στα αγροτικά ιατρεία. Έτσι, αρχίζει ο φαύλος κύκλος (ή καλύτερα πολλοί φαύλοι κύκλοι): άγχος από την πλευρά του φοιτητή να μάθει μερικά «πρακτικά» πράγματα που θα του επιτρέπουν να μην επιδεινώ-

νει τουλάχιστον τα περιστατικά που βλέπει, πίεση στους δασκάλους γι' αυτό το σκοπό, και έτσι στο τέλος όλη η κλινική εκπαίδευση έχει ένα σκοπό, την εκμάθηση αυτών των «χρυσών» κανόνων που ίσως κανείς δεν θα χρειαζόταν έξη χρόνια αλλά πολύ λιγότερα. Έτσι, όμως, ο γιατρός καταντά εμπειροτέχνης.

Είναι απογοητευτική για το φοιτητή του δου έτους ιδιαίτερα, που περνάει τις περισσότερές του ώρες στο Νοσοκομείο, η τέλεια σχεδόν ανεπάρκεια —ποιοτική και ποσοτική εκπαιδευτικού προγράμματος— όχι μόνο για τους φοιτητές αλλά και για τους ειδικευόμενους ή τους ειδικευμένους γιατρούς.

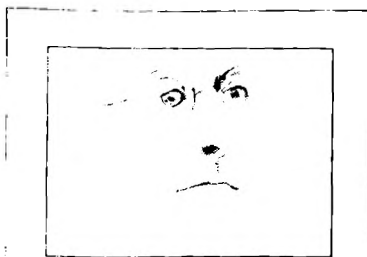
Όλο και πιο συχνά εμφανίζονται στη διεθνή βιβλιογραφία νέες μορφές διάγνωσης και θεραπείας ή νέες τάσεις στην ιατρική όπως π.χ. η προληπτική ή η Κοινωνική Ιατρική, η Ιατρική Εργασίας κ.ά. Ο Έλληνας φοιτητής ή γιατρός μένει συνήθως αμέτοχος μια που η εκπαίδευσή του είναι ανεπαρκής και επίσης για τον απλό λόγο ότι δεν έμαθε τουλάχιστον να διαβάζει μια ξένη γλώσσα. Με αυτό τον τρόπο όμως, υποβαθμίζεται η ενημέρωσή του και στηρίζεται αποκλειστικά στους λίγους «φωτισμένους» που οι περισσότεροι έρχονται από το εξωτερικό και στις φαρμακευτικές εταιρίες που φυσικά πλασάρουν ό,τι και όσο τους συμφέρει.

Ποτέ το Ελληνικό Πανεπιστήμιο και μαζί του οι Ιατρικές σχολές δεν μπόρεσαν να καθορίσουν στόχους που θα ταυτίζονταν με τις ανάγκες του τόπου. Ας μην απορούμε λοιπόν για τη χαμηλή στάθμη της ιατρικής εκπαίδευσης και για τη σύγχυση του Έλληνα φοιτητή της ιατρικής που παραπαιεί σήμερα ανάμεσα σε απόλυτες λύσεις σαν αυτή του τεχνοκρατικού εκσυγχρονισμού ή μιας κριτικής που λίγες φορές ξεπέρασε την άρνηση και την ψυχιατρική θεώρηση όλων των ιατρικών προβλημάτων. Η αλλαγή στην ιατρική εκπαίδευση κατά την ταπεινή μου γνώμη, προϋποθέτει εκτός από τον προβληματισμό που ευτυχώς δεν λείπει, ευελιξία και προπαντός δουλειά. Είναι καιρός οι φοιτητές της Ιατρικής να ενδιαφερθούν πιο ενεργά για την εκπαίδευσή τους παρεμβαίνοντας καθημερινά σε όλες τις διαδικασίες της. Τα ευχολόγια ή τα αναθέματα των συνελεύσεων δεν φθάνουν, γιατί πολλές φορές διαρκούν όσο και αυτές.

Με εκτίμηση,
Δημήτρης Μπούμπας
Ουάσιγκτον.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ
Ο Βροχοποιός

Γράμματα
του Άρθούρου Ρεμπώ

ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ
Ο βροχοποιός

Γράμματα
του Άρθούρου Ρεμπώ

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιάλη 9 - Αθήναι 10679
Τηλ. 3639962 - 3607744

Εξάντας

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Κωλέττη 11 - Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 - Τηλ. 36.21.238

● Το δεύτερο γράμμα από τον Νίκο Δέγλερη αναφέρεται στην εισήγηση του καθηγητή Γεράσιμου Πεντόγαλου και συγκεκριμένα στην περίπτωση της εισήγησης του που δημοσιεύθηκε στο ρεπορτάζ του ANTI, τχ. 258. Να τι σημειώνει στην επιστολή του:

Αγαπητό ANTI,

Στο σημείο προσέγγισης του καθηγητή Γεράσιμου Πεντόγαλου, τονίζεται το εξής: «... Στο επίκεντρο των ζητούμενων είναι αν θα μείνουμε στην παλιά θεραπευτική ιατρική, κληρονομιά αιώνων, ή θα ρίξουμε το βάρος μας στην πρόληψη»...

Προσωπική μου γνώμη, είναι, ότι η ιπποκρατική αντίληψη αντιμετώπισης του ΑΡΡΩΣΤΟΥ σαν ενιαίας ψυχοσωματικής ολότητας, η οποία πάσχει δεν αντικείται στην αναγκαιότητα του παράλληλου άξονα της πρωτογενούς πρόληψης των ασθενειών, όπως υιοθετήθηκε από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (Διακήρυξη Άλμα - Άτα, 1978).

Το αρχαίο ρητό ΚΑΛΛΙΟΝ ΤΟ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΤΟΥ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙΝ βρίσκει εδώ την καλύτερη εφαρμογή του, ιδιαίτερα στον τομέα των λεγομένων κοινωνικών νοσημάτων (π.χ. φυματίωση, αφροδίσια, ψυχικές διαταραχές κ.ά.) χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει υποβάθμιση του πρωταρχικού ρόλου, που διαδραματίζει η σχέση θεραπευτή - θεραπευόμενου.

Ίσως η κρίση των σημερινών συστημάτων παροχής ΝΟΣΗΛΕΙΑΣ (που διέπονται από καθαρά καταναλωτική φιλοσοφία) οδηγήσει όλους μας στην επανατοποθέτηση του όλου θέματος σε τέτοιες βάσεις, που να ανταποκρίνονται στη λαϊκή απαίτηση ενός πραγματικού συστήματος ΥΓΕΙΑΣ.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Νίκος Ε. Δέγλερης

Λέκτορας Παν/μίου Ιωαννίνων

Μόλις κυκλοφόρησε Γιάννη Σχινά Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Σελ. 368 μεγάλου σχήματος.

Η ιστορική έρευνα επεκτείνεται σε όλους τους τομείς της Αντίστασης και στα κατοχικά γεγονότα στο χώρο της Μεσσηνίας. Υπάρχει ακόμη και ένας τιμητικός πίνακας με 2.000 ονόματα εξεχόντων αντιστασιακών.

Θα το βρείτε στα βιβλιοπωλεία των Αθηνών και της Καλαμάτας.

«ΠΕΦΤΟΥΝ ΟΙ ΣΦΑΙΡΕΣ...»

● Στην επίμαχη ταινία «Πέφτουν οι σφαίρες σαν το χαλάζι» αναφέρονται οι επιστολές που ακολουθούν:

Η πρώτη από τον αναγνώστη μας Ν. Ρίζο από το Βόλο:

Χαίρε κύριε μικροαστέ,

Μεγάλη η ώρα σου ανώνυμε μικροαστέ το Σάββατο της 28.4.

Κατόρθωσες να κάνεις σκόνη, συμμαχώντας με Θεούς και δαίμονες, κάποιον πνευματικό δημιουργό - σκηνοθέτη, που τόσο απροκάλυπτα και ερήμην σου, σάρκασε την ανύπαρκτη προσωπικότητά σου.

Η κινηματογραφική ταινία «ΠΕΦΤΟΥΝ ΟΙ ΣΦΑΙΡΕΣ κλπ.» έδειξε τον αντιδραστικό ταρτούφισμό σου και την έσχατη αλλοτρίωσή σου.

Απαιτήσεις λοιπόν να σταματήσει η προβολή της. Έτσι αντέδρασε κάποτε και στην προβολή του «ΑΛΔΕΒΑΡΑΝ» και των «ΚΑΜΑΚΙΩΝ».

Δεν αντέδρασες όμως ποτέ, όταν το εισόδημα του ελληνικού λαού μειονόταν με την εξαγωγή συναλλάγματος δηλ. δολαρίων για να σου ικανοποιήσει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το δικαίωμα να βλέπεις τις σαπουνόφουσες του «ΝΤΑΛΛΑΣ» ή της «ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ».

Δεν διαμαρτυρήθηκες ποτέ όταν απαράδεκτες Ελληνικές τηλεοπτικές σειρές, σου κοιμίζουν τη σκέψη.

Αντίθετα όμως, βρήκες την ευκαιρία να διαμαρτυρηθείς για την γροθιά στο στομάχι που σου έριξε η «ΚΑΘΟΔΟΣ» επειδή σου έβαλε το θέμα της ευθύνης για τη νεολαία και τα ναρκωτικά.

Κι ενώ κύριε μικροαστέ, μπορούσες να κλείσεις την τηλεόραση αν σε σοκάριζε η ταινία του Σαββάτου 28/4ου προτίμησες να κάνεις την ανώνυμη τηλεφωνική σου επανάσταση και να σταματήσεις την προβολή της ταινίας.

Χαιρετώ την αλλοτριωμένη σου ευαισθησία ανώνυμε μικροαστέ.

Χαιρετώ όμως, και την ιερή σου συμμαχία με προοδευτικούς και αντιδραστικούς που σκόπιμα σε διαπαιδαγωγούν αισθητικά να βλέπεις το δένδρο και όχι το δάσος.

Κι ευτυχώς που υπάρχουν σκηνοθέτες σαν τον κ. Ν. Αλευρά που ανοίγουν ένα παράθυρο προς το δάσος.

Κι είναι λυπηρό που ο Σοσιαλισμός στην Ελλάδα, άρχισε να κολλάει στην μαρμελάδα της μικροαστικής ηθικής.

Νικόλας Ρίζος

● Και η δεύτερη επιστολή πάλι από το Βόλο. Να τι γράφει μεταξύ άλλων ο Θ. Ζουρίνης:

Αγαπητό Αντί,

Μεγάλη οργή και αγανάκτηση μου προξένησε η διακοπή της

προβολής της ταινίας του Ν. Αλευρά «Πέφτουν οι σφαίρες σαν το χαλάζι» από την ΕΡΤ 2, αλλά κι ο τρόπος αντιμετώπισης της ταινίας από τους τηλεθεατές.

Κι ερωτώ καθαρά και ξάστερα όλους αυτούς που κίνησαν τη διαδικασία διακοπής της προβολής (ΚΑΙ τον συνταξιούχο εισαγγελέα μαζί): Τι είδους ηθική είναι αυτή που τους επιτρέπει να καταβροχθίζουν αδιαμαρτύρητα και παντελώς παθητικά οποιοδήποτε πορνοκατασκευάσμα σερβιρισμένο υπό τύπον «σήριαλ», ελληνικής ή ξένης παραγωγής, με υποθέσεις και σενάρια με χυδαία αισχρά και προκλητικά για τη νοημοσύνη τους υπονοούμενα;

Με ποιο δικαίωμα άραγε χαρακτηρίσαν το φιλμ «πορνό» (μαζί με αυτούς και κάποιες ψευτολαϊκίζουσες φυλλάδες τύπου «Αυριανής») όταν από τη μικρή τους οθόνη ακόμη και παιδικές εγκυκλοπαιδείες διαφημίζονται με αισχρό πορνογραφικό τρόπο; (ο νόων νοεϊτώ).

Πώς τολμούν αληθινά και που βρίσκουν τόσο θράσος διάφορες χριστιανικές (!) ιεραποστολικές κ.ά. ενώσεις να διαμαρτύρονται για την ταινία ενοχλημένες από το γυμνό και τη σκηνή μάνας και γιού;

Το υπερσυντηρητικό και κομπλεξικό σε τελική ανάλυση κοινό που δημιούργησε αυτή την ιστορία οδηγεί αναμφισβήτητα την ελληνική τηλεόραση σ' ένα τέλμα ασχετοσύνης και καταβαράθρωσης όλων των προοπτικών που υπόσχονταν εξέλιξη προς το καλύτερο. Την απάντηση σ' αυτή τους την ενέργεια θα την πάρουν από τα ίδια τα παιδιά τους πολύ σύντομα.

Τελικά, όπως πολύ εύστοχα τόνισε ο Ν. Αλευράς, συμφωνώ μαζί του πως: όλη η Ελλάδα πάσχει από Οιδιπόδειο σύμπλεγμα!

Αυτά, κι ελπίζω σε δημοσίευσή.

Θ. Ζουρίνης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση

Οδοιπορικό των προσδοκιών και απογοητεύσεων της μεταπολιτευτικής περιόδου.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασίου 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 13
ετήσια: αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 15
ετήσια: αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 20
ετήσια: αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962

- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

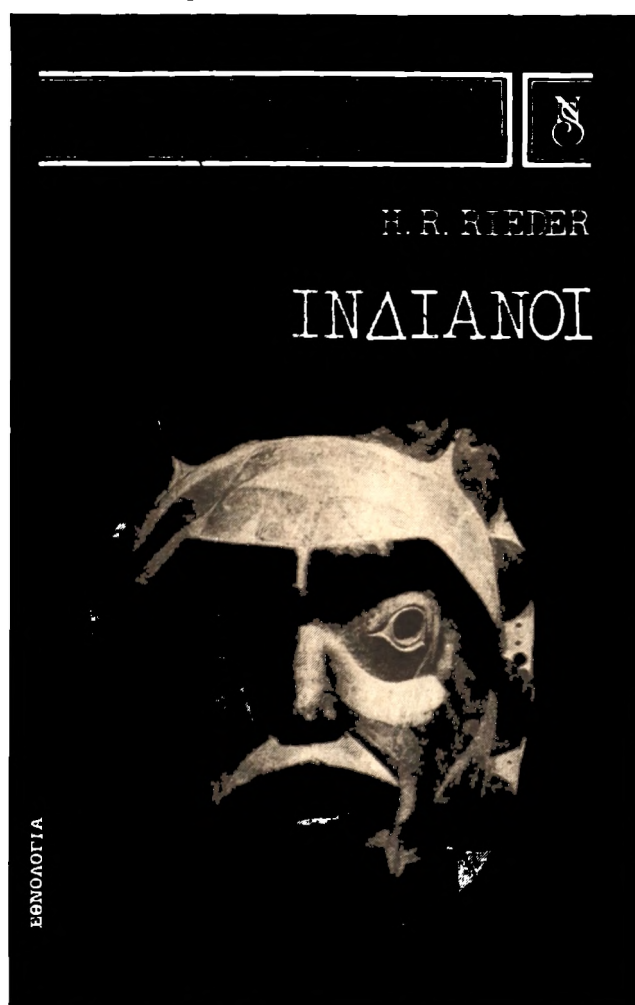

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

*Στη σειρά «ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ» του εκδοτικού οίκου
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ» Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ*

**H.R. RIEDER
ΙΝΔΙΑΝΟΙ**

Τα πρώτα χρόνια της ζωής των ινδιάνων, πριν
από την άφιξη του λευκού ανθρώπου.

Ο συγγραφέας αφού έζησε πολλά χρόνια ανάμεσα στους ιν-
διάνους, συγκέντρωσε τους μύθους και τους θρύλους όπως
αυτοί μεταδόθηκαν με την προφορική παράδοση.

**ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, ΤΗΛ. 3610589-3600398**

Μιλάμε την ίδια γλώσσα

Ξέρουμε ότι όταν ταξιδεύετε στο εξωτερικό για τουρισμό, για δουλειές, για σπουδές ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, ζητάτε κάτι περισσότερο από ένα απλό μέσο μεταφοράς.

Κι επειδή σκεφτόμαστε με τον ίδιο τρόπο σας προσφέρουμε όλα αυτά που θα κάνουν το ταξίδι σας πραγματικά αξέχαστο: Από πλήρως οργανωμένα ταξίδια με πληρωμή σε δραχμές, μέχρι την άνεση και την πολυτέλεια της 1ης ή διακεκριμένης θέσης με τα ιδιαίτερα γκισέ, τις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής, τις ειδικές θέσεις και την ιδιαίτερη περιποίηση στο αεροπλάνο. Και πάντα, φυσικά, φιλική εξυπηρέτηση, απολαυστικό φαγητό στο οποίο η Ολυμπιακή έχει παράδοση, 97% ακρίβεια στις πτήσεις, εκτεταμένο δίκτυο πτήσεων με πολλές διασυνδέσεις και υπερσύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας με την Ολυμπιακή θα αισθανθείτε άνετα και θα νιώσετε πραγματικά σαν στο σπίτι σας. Γιατί καταλαβαίνουμε και φροντίζουμε να ικανοποιούμε όλες τις απαιτήσεις και τις ανάγκες σας. Και, πάνω απ' όλα, στην Ολυμπιακή μιλάμε την ίδια γλώσσα!

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στα γραφεία της ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ή στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γραφεία: ΑΘΗΝΑ: Λεωφ. Συγγρού 96, Τηλ. 9616.161, 9292.251 - Όθωνος 6, Τηλ. 9292.555
Μητροπόλεως 11, Τηλ. 9292.257 - ΟΜΟΝΟΙΑ: Κοτοπούλη 3 - ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ: Πύργος Αθηνών
ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Ακτή Μιαούλη 27, Τηλ. 4520.968, 9292.797/8 - ΚΗΦΙΣΙΑ: Κηφισίας 267, Τηλ. 8016.119
ΓΛΥΦΑΔΑ: Αθηνών & Αθ. Διάκου - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κομνηνών 1 & 3, Τηλ. 260.121/9 και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας.